

**„A fogyasztói kölcsönszerződésben pénzügyi intézmény által alkalmazott általános szerződési feltételekben szereplő egyoldalú szerződésmódosítás tisztességtelensége megítélése” tárgy körben felállított joggyakorlat-elemző csoport**

**összefoglaló véleménye**

- I. Előzmények**
- II. A joggyakorlat-elemző csoport vizsgálati tárgy körének meghatározása, a csoport felállítása, a vizsgálat menete**
- III. A vizsgálat tárgyát képező jogesetek, az általuk felvetett általánosítható jogértelmezési kérdések**
- IV. Megállapítások**
- V. Javaslatok**

**Mellékletek:**

- 1.sz. melléklet: A vonatkozó magyar és uniós szabályozást bemutató tanulmány
- 2.sz. melléklet: A német és osztrák vonatkozó joggyakorlatról készült tanulmány

**I. Előzmények**

A Kúria Polgári Kollégiuma 2011-ben vizsgálta a fogyasztói szerződésekkel kapcsolatban a bírói gyakorlatban felmerült egyes kérdéseket, mely vizsgálatot több körülmény is indokolt. Így többek között a fogyasztói szerződések speciális jellemzői, a fogyasztók fokozott jogi védelmének szükségessége, a magyar illetve uniós szabályok együttes alkalmazásának problémái, az Európai Unió Bíróságának ezzel a területtel kapcsolatos egyre növekvő számú döntése és nem utolsósorban az ezen a területen tapasztalható jogértelmezési bizonytalanságok.

A fogyasztói szerződések témakörében a Kúria 2011. decemberében két kollégiumi véleményt is elfogadott a 2/2011. (XII.12.) PK véleményt a fogyasztói szerződések érvényességével kapcsolatos egyes kérdésekről, valamint a 3/2011. (XII.12.) PK véleményt a fogyasztói szerződéssel kapcsolatos közérdekű kereset elbírálásának egyes kérdéseiről. Már ekkor felmerült annak szükségessége, hogy a vizsgálatot ki kellene terjeszteni a fogyasztói kölcsönszerződésekkel összefüggő egyes kérdésekre is.

A fogyasztó által pénzügyi intézménnyel kötött kölcsönszerződésekre jellemző többek között az, hogy ezek a szerződések tipikusan:

- nem egyedileg megtárgyalt, nem egyedileg kidolgozott szerződések, olyan tartalmú szerződések, melyek rendkívül bonyolult tartalmúak és többszintűek, a kölcsönszerződések részét az általános szerződési feltételekben (Üzletszabályzatban) foglaltak egészítik ki,
- eltér a kölcsönt nyújtó és a kölcsönt felvevő piaci pozíciója,
- a kölcsönt nyújtók intellektuális, szakmai és kommunikációs erőfőlénye egyértelmű, és
- információs asszimetria is érvényesül a fogyasztók hátrányára.

A fogyasztói érdekek védelme azonban csak a törvényes keretek között valósulhat meg, nem ösztönözhető és nem igazolható a felelőtlen fogyasztói magatartás. Figyelembe kell venni azt is, hogy a kölcsönt nyújtó pénzügyi intézmények olyan gazdasági vállalkozások, melyek elsődlegesen nem saját tőkéjükből, hanem a betétesek náluk elhelyezett pénzéből nyújtják a kölcsönt, a fogyasztói kölcsönszerződések előre nehezen kiszámítható gazdasági környezetben mennek teljességbe.

## **II. A joggyakorlat-elemző csoport vizsgálati tárgykörének meghatározása, a joggyakorlat-elemző csoport felállítása, tagjai, működése**

### **a) A vizsgálati tárgykör meghatározása**

A 2012. január 1-jével hatályba lépett, a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. tv. (a továbbiakban: Bszi.) a Kúria egyik új nevesített feladatákként fogalmazza meg, hogy a Kúria joggyakorlat-elemzést folytat a jogerősen befejezett ügyekben, ennek keretében feltárja és vizsgálja a bíróságok ítélezési gyakorlatát (Bszi. 24. § (1) bekezdés d) pont). A bírósági joggyakorlat-elemző csoport (a továbbiakban elemző csoport) felállításával, működésével kapcsolatban a Bszi. 29-30 §-ai tartalmaznak rendelkezéseket.

A Kúria Polgári Kollégiuma az I. pontban részletezett okok figyelembe vétele mellett azt javasolta a Kúria elnökének, hogy a fogyasztói kölcsönszerződések kapcsán az általános szerződési feltételeknek az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő rendelkezései tisztességtelenségének megállapítására állítson fel elemző csoportot.

A Kúria elnöke 2012. március 5-én - a Polgári Kollégium javaslatának ismeretében - a vizsgálati tárgykört az alábbiak szerint határozta meg:

„A fogyasztói kölcsönszerződésben pénzügyi intézmény által alkalmazott általános szerződési feltételekben szereplő egyoldalú szerződésmódosítás tisztességtelensége megítélése”.

## **b) Az elemző csoport tagjai**

Az elemző csoport tagjait a Kúria elnöke jelölte ki a vizsgálati tárgykör meghatározásával egyidejűleg.

Az elemző csoport tagjai voltak:

dr. Bodzási Balázs az MTA Jogtudományi Intézetének munkatársa

dr. Kemenes István a Szegedi Ítéltábla kollégiumvezetője

Mérő Katalin docens, IBS Nemzetközi Üzleti Főiskola Pénzügyi és Számviteli tanszék

dr. Osztovits András kúriai bíró

dr. Pomeisl András bírósági titkár a Kúrián

dr. Tóth Beatrix a Gyulai törvényszék tanácselnöke

dr. Török Judit a Kúria Polgári Kollégiumának kollégiumvezető-helyettese

dr. Vezekényi Ursula kúriai tanácselnök, az elemző csoport vezetője

dr. Virág Csaba a Budapestkörnyéki törvényszék bírója.

Az elemző csoportban a fent írtaknak megfelelően túlnyomó többségben voltak a bírák három bírósági szintet, valamint a fővárost és a vidéket is képviselve, de a csoport munkájában két tudományos kutató is részt vett, akik közül az egyik közgazdászként került bevonásra.

## **c) A vizsgálat menete**

1.) Az elemző csoport vezetője beszerezte a törvényszékek illetékes kollégiumvezetőinek közreműködésével a tárgyban született jogerős első és másodfokú ítéleteket.

2.) 2012. április 26-án az elemző csoport alakuló ülését megtartotta, melyen az elvégzendő munkát a tagok között felosztotta, az időközben beszerzett ítéleteket az erre kijelölt tagok között szétosztotta, akik az ítéletekben megjelenő jogi problémákat feltérképezték.

3.) A feldolgozott ítéletek alapján munkaanyag készült, melyet az elemző csoport 2012. június 27-én tárgyalt meg.

4.) Elkészült ezt követően a magyar és uniós vonatkozó jogi szabályozást változásaiban bemutató részletes tanulmány (1. sz. mellélet) valamint a német és osztrák vonatkozó joggyakorlatot bemutató tanulmány (2. sz. melléklet). Az elemző csoport közgazdász tagja a tagokban felmerült közgazdasági ismeretet igénylő kérdésekben adott tájékoztatást részben írásban, részben szóban.

5.) Újabb munkaanyag készült, melyet a 2012. szeptember 11-én megtartott ülésén az elemző csoport megtárgyalt és azt a jelenlevők kisebb módosításokkal egyhangúan elfogadták.

6.) A vizsgált tárgykör jellegére tekintettel az elemző csoport – a Kúria elnökének egyetértésével – szükségesnek találta az így elkészült munkaanyag megküldését különböző hatóságoknak, szervezeteknek, hogy azok észrevételt tehesse. Az elemző csoport vezetője a munkaanyagot

megküldte a Legfőbb Ügyészségnek, a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének, a Magyar Bankszövetségnek, a Gazdasági és Versenyhivatalnak, a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóságnak, a Magyar Ügyvédi Kamrának, a Magyar Országos Közjegyzői Kamarának, 8 egyetem Polgári jogi tanszékének, a Banki és Végrehajtási Károsultak Fogyasztóvédelmi Egyesületének, az Országos Fogyasztóvédelmi Egyesületnek. A fent megjelöltekén túlmenően az anyagot mindenki megkapta, aki azt kérte. A Civilisztikai Kollégiumvezetői Értekezlet résztvevői is megkapták a munkaanyagot és azt október 18-án megtárgyalták. Ugyancsak megtárgyalta a munkaanyagot a Polgári Kollégium Tanácselnöki Értekezlete november 14-én.

7) Az elemző csoport feldolgozta az észrevételeket és elkészítette az átdolgozott munkaanyagot.

8) 2012. november 26-án konferencia megtartására került sor, melyre mindazok meghívásra kerültek, akik a munkaanyagra észrevételt tettek. A konferencián 20 észrevételt tevő szervezet, személy képviselőjében jelentek meg és mindannyiuknak lehetősége volt az átdolgozott, továbbfejlesztett munkaanyagra észrevételt tenni.

9.) Az észrevételek, a konferencián elhangzottak alapján az elemző csoport elkészítette jelen összefoglaló véleményét, melyet november 28-án megtartott ülésén véglegesített.

10.) 2012. december 3-án a csoport vezetője a Kúria Polgári Kollégiuma vezetőjének átadta az összefoglaló véleményt azzal, hogy azt a Kúria Polgári Kollégiuma tárgyalja meg. Javasolta többek között az összefoglaló véleményben foglaltak alapulvételével PK vélemény megalkotását.

Az elemző csoport több tagja illetve a vezetője a sajtóban, rádióban, televízióban többször nyilatkozott az elemző csoport elvégzett munkájáról, a csoport által tett megállapításokról.

### **III. A vizsgálat tárgyát képező jogesetek, az általuk felvetett általánosítható jogértelmezési kérdések**

#### **A. A törvényszékektől bekért határozatok**

Az elemző csoport vezetőjének felhívására 12 törvényszék (a Balassagyarmati Törvényszék, a Debreceni Törvényszék, a Fővárosi Törvényszék, a Győri Törvényszék, a Gyulai Törvényszék, a Kaposvári Törvényszék, a Kecskeméti Törvényszék, a Nyíregyházi Törvényszék, a Pécsi Törvényszék, a Szegedi Törvényszék, a Szolnoki Törvényszék és a Szombathelyi Törvényszék) küldött olyan határozatot, amely megítélésük szerint a elemző csoport által vizsgált jogkérdésekben foglalt állást.

További 8 törvényszék (a Budapest-környéki Törvényszék, az Egri Törvényszék, a Miskolci Törvényszék, a Székesfehérvári Törvényszék, a Szekszárdi Törvényszék, a Tatabányai Törvényszék,

a Veszprémi Törvényszék és a Zalaegerszegi Törvényszék) úgy nyilatkozott, hogy illetékességi területükön nem született a elemző csoport tárgykörébe tartozó, jogerős ítélet.

A törvényszékek által megküldött 53 határozat a törvényszékek között az alábbiak szerint oszlott meg:

Balassagyarmati Törvényszék	1
Debreceni Törvényszék	2
Fővárosi Törvényszék	18
Győri Törvényszék	2
Gyulai Törvényszék	2
Kaposvári Törvényszék	2
Kecskeméti Törvényszék	4
Nyíregyházi Törvényszék	1
Pécsi Törvényszék	4
Szegedi Törvényszék	12
Szolnoki Törvényszék	1
Szombathelyi Törvényszék	4
<b>Összesen</b>	<b>53</b>

## **B. Az érdemben vizsgálható ügyek kiválasztása**

A megküldött ítéletek közül 5 esetében a jogerőre emelkedés az elemző csoport által ismert adatok szerint nem volt megállapítható (egy esetben a másodokú bíróság hatályon kívül helyező végzést hozott), míg 22 ítélet tartalmilag nem esett a elemző csoport vizsgálati tárgykörébe, 19 esetben azért, mert más szerződési feltétel tisztességtelenségét vizsgálták, illetve a szerződés nem minősült kölcsönszerződésnek.

Az elemző csoport vizsgálati tárgykörén kívül eső ítéletek körében 19 ügyben a pénzügyi intézményekkel kötött fogyasztói szerződésekben alkalmazott általános szerződési feltételek egyes kikötéseinek érvényességét vitatták.

Így vitatták különösen:

- 1.) a bankkártya-szerződésben az alaplimitnél magasabb limit beállítása esetén a kár fogyasztóra való áthárítását;
- 2.) a kölcsönszerződésben
  - annak kikötését, hogy az adós kötelezettségzegése esetén a garanciavállaló fizet helyette;
  - a teljesítések elszámolásának szabályozását;
  - a hitelező felmondási jogának szabályozását;

- annak kikötését, hogy a tartozás az adós halálával egy összegben esedékessé válik;
- annak lehetővé tételét, hogy a hitelező a járulékokat tőkésítse;
- egyéb, tételesen meg nem határozott költségek áthárítását a fogyasztóra;
- deviza-alapú elszámolás kikötését, illetve az elszámolás szabályozását;
- kizárólagos illetékességi kikötés alkalmazását;
- a fogyasztó személyi számának és adóazonosítójának rögzítését, azzal együtt, hogy a szerződést a hitelező a biztosítónak megküldheti;
- a vételi jog maximális időtartamának lejárta előtt újabb opciós szerződés kötelező megkötésének kikötését;
- a biztosítékok kiegészítésére való felszólítás lehetőségének kikötését;
- a hitelező felhatalmazását arra, hogy az adós köztartozásairól külön hozzájárulás nélkül adatokat szerezzen be az illetékes hatóságoktól;
- az adós tájékoztatási kötelezettségének súlyos szerződésszegéssé minősítését;

### 3.) lízingszerződésben

- az azonnali hatályú felmondás szabályozását;
- lezárási díj, átírási költség, jutalék, tárolási díj kikötését;
- a lízingtárgy visszavételével kapcsolatos költségek felszámítását és a fogyasztóra hárítását;
- a fogyasztó személyi számának és adóazonosítójának rögzítését, azzal együtt, hogy a szerződést a hitelező a biztosítónak megküldheti;
- a vételi jog maximális időtartamának lejárta előtt újabb opciós szerződés kötelező megkötésének kikötését;
- a biztosítékok kiegészítésére való felszólítás lehetőségének kikötését;
- a hitelező felhatalmazását arra, hogy az adós köztartozásairól külön hozzájárulás nélkül adatokat szerezzen be az illetékes hatóságoktól;
- az adós tájékoztatási kötelezettségének súlyos szerződésszegéssé minősítését;

### 4.) vételi jogot alapító szerződésben kizárólagos illetékességi kikötés alkalmazását.

További 2 esetben a fogyasztó arra hivatkozott, hogy az általános szerződés feltételeket nem ismerhette meg.

A elemző csoport vizsgálati tárgykörében tehát 26 ítélet esett, az alábbi, törvényszékek szerinti megoszlásban:

Törvényszék	nem jogerős	tárgykörön kívüli	érdemben vizsgált	összesen
Balassagyarmati Törvényszék	0	1	0	1

Debreceni Törvényszék	1	0	1	2
Fővárosi Törvényszék	2	4	12	18
Győri Törvényszék	0	2	0	2
Gyulai Törvényszék	0	2	0	2
Kaposvári Törvényszék	1	1	0	2
Kecskeméti Törvényszék	1	3	0	4
Nyíregyházi Törvényszék	0	1	0	1
Pécsi Törvényszék	0	3	1	4
Szegedi Törvényszék	0	4	8	12
Szolnoki Törvényszék	0	1	0	1
Szombathelyi Törvényszék	0	0	4	4
<b>Összesen</b>	<b>5</b>	<b>22</b>	<b>26</b>	<b>53</b>

### C. Az érdemben vizsgált perek általános adatai

1. Az elemző csoport vizsgálati tárgykörébe eső, jogerősen lezárt perek a per tárgya szerint az alábbiak szerint oszlottak meg:

- 1 kölcsön megfizetése iránti per,
- 1 szerződés érvénytelenségének megállapítása iránti per, és
- 24 általános szerződési feltétel érvénytelenségének megállapítása iránti per.

2. A elemző csoport vizsgálati tárgykörébe eső, jogerősen lezárt perekben a bíróság 1 esetben hivatalból, 25 esetben a kereseti kérelem körében vizsgálta a szerződési feltétel tisztességtelenségét.

3. A elemző csoport vizsgálati tárgykörébe eső, jogerősen lezárt perek közül 19 indult közérdekű kereset alapján. A közérdekű keresetet 17 ügyben az ügyész, 1 ügyben a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete, 1 ügyben pedig a Fogyasztói Jogérvényesítő Szervezet terjesztette elő.

4. A elemző csoport vizsgálati tárgykörébe eső, jogerősen lezárt perek közül 13 ügy első fokon jogerősen lezárult, 13 ügyben másodfokú eljárásra, 5 ügyben felülvizsgálati eljárásra is sor került, ebből 3 zárult le jogerősen.

A másodfokú eljárásban 9 esetben helybenhagyó ítélet született, 4 esetben részben vagy egészben megváltoztatták az első fokú ítéletet. A Kúria a másodfokú, jogerős határozatot a felülvizsgálati eljárásban 1 esetben hatályában fenntartotta, 1 esetben hatályon kívül helyezte és az 1 fokú ítéletet helyben hagyta, míg 1 esetben az első fokú ítélet vonatkozó rendelkezésére is kiterjedően részben hatályon kívül helyezte és az első fokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasította (a megismételt eljárásban hozott, jogerős első fokú ítélet a vitatott feltétel tisztességtelenségét megállapította).

## D. A felek nyilatkozatai

1.) A elemző csoport vizsgálati tárgykörébe eső, jogerősen lezárt perekben a **felperesek** a támadott kikötés érvénytelenségének jogalapjaként számos érvénytelenségi okot megjelöltek, így hivatkoztak a kikötés:

a) tisztességtelen voltára [Ptk. 209.§ (1) bekezdés] mind a 26 ügyben, ezen belül is

- a 18/1999. (II. 5) Kormányrendelet 1.§-a a) pontjában meghatározott feltételek fennálltára 3 esetben;

- a 18/1999. (II. 5) Kormányrendelet 1.§-a c) pontjában meghatározott feltételek fennálltára 2 esetben;

- a 18/1999. (II. 5) Kormányrendelet 1.§-a f) pontjában meghatározott feltételek fennálltára 1 esetben;

-- a 18/1999. (II. 5) Kormányrendelet 2.§-a a) pontjában meghatározott feltételek fennálltára 1 esetben;

- a 18/1999. (II. 5) Kormányrendelet 2.§-a d) pontjában meghatározott feltételek fennálltára 15 esetben;

b) jogszabályba ütközésére [Ptk. 200.§ (2) bekezdés] 13 esetben, ennek kapcsán 7 esetben a Hpt. 210.§-ának (3) bekezdését, 4 esetben a Hpt. 210.§-ának (4) bekezdését jelölték meg;

c) jogszabályt megkerülő értelmezésére [Ptk. 200.§ (2) bekezdés] 1 esetben;

d) nyilvánvalóan a jóerkölcsbe ütközésére [Ptk. 200.§ (2) bekezdés] 4 esetben;

e) feltűnő értékaránytalanságára [Ptk. 201.§ (2) bekezdés] 3 esetben;

f) uzsorás jellegére [Ptk. 202.§] 3 esetben; valamint

g) tévedésre [Ptk. 210.§] 1 esetben.

2.) Az elemző csoport vizsgálati tárgykörébe eső, jogerősen lezárt perekben az **alperesi védekezés** ugyancsak változatosságot mutat.

a.) A vizsgált esetek közül 11 esetben az alperes egyáltalán nem védekezett, ezen belül 9 esetben kifejezetten elismerte a keresetet.

b.) Az alperes 2 esetben vitatta az ügyészség keresetindítási jogát, egyben érdemi védekezést is előterjesztett.

c.) Az alperes 15 ügyben érdemi védekezésében jellemzően több indokot is felhozott, így hivatkozott:

- 13 ügyben arra, hogy az egyoldalú szerződésmódosításra a Hpt. 210.§-ának (3) bekezdése jogosítja fel, és a kikötés megfelel az ott meghatározott feltételeknek;

- 8 ügyben arra, hogy az egyoldalú szerződésmódosítás jogának kikötése nem volt indokolatlan;

- 3 ügyben arra, hogy a kikötést jogszabály határozza meg, ezért annak tisztességtelensége nem állapítható meg [Ptk. 209.§ (6) bekezdés];
- 3 ügyben arra, hogy a fogyasztó megfelelő tájékoztatást követően a szerződés aláírásával elfogadta a kikötést;
- 2 ügyben arra, hogy a kikötést a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete megvizsgálta és nem kifogásolta;
- 2 ügyben arra, hogy a kikötés megfelel a Magatartási Kódexnek;
- 2 ügyben arra, hogy a megtámadási határidő eltelt [Ptk. 236.§ (1) bekezdés c) pont];
- 1 ügyben arra, hogy a felmondás lehetőségét biztosította [18/1999. (II. 15.) Kormányrendelet 2.§ d) pont];
- 1 ügyben arra, hogy a kikötés megfelel a lakáscélú állami támogatásokról szóló 12/2001. (I. 31.) Korm. rend. szabályainak;
- 1 ügyben arra, hogy a kikötés megfelel a szerződésekben előírt kamat egyoldalú módosításának feltételeiről szóló 275/2010. (XII. 15. Kormányrendelet szabályainak;
- 1 ügyben arra, hogy a kikötés tartalmilag nem jelent módosítást.

#### **E. Az eljárt bíróságok döntései**

1.) Az elemző csoport vizsgálati tárgykörébe eső, jogerősen lezárt perek közül az első fokú bíróság 14 esetben tisztességtelennek ítélte a támadott szerződési feltételt (9 esetben az alperes elismerése alapján), 12 esetben azonban nem állapította meg a szerződési feltétel tisztességtelenségét.

A jogorvoslati eljárások eredményeként végül 16 esetben jogerősen tisztességtelennek ítélték a támadott szerződési feltételt, 9 esetben ezt nem állapították meg, 1 esetben a megismételt elsőfokú eljárásban állapították ezt meg.

2.) a.) Az első fokú bíróság a keresetnek helytadó döntését

- 9 ügyben a jogelismerésre tekintettel a Pp. 221.§-ának (2) bekezdése alapján részletesen nem fejtette ki;
- 2 esetben a kikötés jogszabályba ütközésére [Ptk. 200.§ (2) bekezdés] alapította, utalva a Hpt. 210.§-ának (3) bekezdésében foglaltak megsértésére;
- 2 esetben a kikötés tisztességtelenségére alapította, ebből 1 esetben a 18/1999. (II. 5) Kormányrendelet 2.§-ának d) pontjában foglalt feltételek fennálltára, 1 esetben közvetlenül a Ptk. 209.§-ának (1) bekezdésére utalással.

-1 esetben mind jogszabályba ütközésre, mind a kikötés tisztességtelenségére alapította.

Az első fokú bíróság keresetet elutasító döntését (az ügyek többségében – a több érvénytelenségi okra is tekintettel – több hivatkozásra is sor került)

- 8 esetben alapította arra, hogy a tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatók a főszolgáltatást megállapító, illetve a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás arányát meghatározó szerződési kikötésekre [Ptk. 209.§ (5) bekezdés];
- 6 esetben alapította arra, hogy a feltétel megfelel a Hpt. 210.§-ának (3) bekezdésében foglaltaknak;
- 1-1 esetben alapította arra, hogy a Hpt. 210.§-ának (4) bekezdése nem alkalmazható a kikötésre, illetve arra, hogy a kikötés megfelel a Hpt. 210. §(6) bekezdésének, és a lakáscélú állami támogatásokról szóló 12/2001.(I.1.) Korm. rend. szabályainak;
- 1-1 esetben alapította arra, hogy a Ptk. 209.§-ának (1) bekezdésében, illetve a 18/1999. (II. 5.) Korm. rend. 2.§-ának d) pontjában foglalt feltételek fennálltának hiányában a tisztességtelenség nem állapítható meg, végül
- 1 esetben alapította arra, hogy tartalmilag nem történt szerződés-módosítás.

b.) A másodfokú bíróság a keresetnek helytadó döntését

- 6 esetben alapította a kikötés tisztességtelen voltára, ebből 3 esetben a 18/1999. (II. 5) Kormányrendelet 2.§-ának d) pontjában foglalt feltételek fennálltára, 3 esetben közvetlenül a Ptk. 209.§-ának (1) bekezdésére hivatkozott;
- 1 esetben a Hpt. 210.§-ának megsértését is megállapította.

A másodfokú bíróság keresetet elutasító döntését

- 4 esetben arra alapította, hogy nem minősülhet tisztességtelennek a szerződési feltétel, ha azt jogszabály állapítja meg, vagy jogszabály előírásának megfelelően határozzák meg [Ptk. 209.§ (6) bekezdés], adott esetben pedig megállapította, hogy a kikötés megfelel a Hpt. 210.§-ának (3) bekezdésének;
- 1 esetben arra alapította, hogy a tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatók a főszolgáltatást megállapító, illetve a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás arányát meghatározó szerződési kikötésekre [Ptk. 209.§ (5) bekezdés]; végül
- 1 esetben arra alapította, hogy a támadott kikötések tartalmilag nem minősülnek (egyoldalú) szerződésmódosításnak.<sup>1</sup>

A másodfokú bíróság döntése 1 esetben – fellebbezés hiányában – nem érintette az első fokú bíróságnak az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötés tárgyában hozott döntését.

---

<sup>1</sup> A másodfokú bíróság az egyéb érvénytelenségi okok körében

- 3 ügyben kimondta, hogy ha a szerződés nem tisztességtelen, akkor nyilvánvalóan a jóerkölcsbe ütköző sem lehet, mert a tisztességtelenség a nyilvánvalóan a jóerkölcsbe ütközés egyik speciális esete, és amely alkalmazásának a Ptk. 209.§-ának (6) bekezdésébe foglalt korlátozását ilyen módon sem lehet megkerülni;

- 3 esetben úgy foglalt állást, hogy a Ptk. 202.§-a alapján érvénytelen csak az egész szerződés lehet;

- 3 esetben kimondta, hogy a viszterhesség véelmét felállító Ptk. 201.§-ának (1) bekezdésébe ellentétes tartalmú szerződés a Ptk. 200.§-ának (2) bekezdése alapján nem semmis, csak megtámadható a Ptk. 201.§-ának (2). bekezdése alapján (amire az adott esetekben nem került sor)

c.) A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati eljárásokban döntését – a felülvizsgálati eljárás korlátaira és a jogerős ítélet érvelésére is tekintettel – 2 esetben a Hpt. 210.§-ának (3) bekezdésére tekintettel, 1 esetben a 18/1999. (II. 15.) Kormányrendelet 2.§-ának d) pontjára alapítottan hozta meg.

#### **F. Összefoglaló jellegű megállapítások**

a.) Általánosságban megállapítható, hogy az eljáró bíróságok a szerződési kikötés tisztességtelenségének kérdését 1 esetben vizsgálták hivatalból, viszont több ízben előfordult, hogy a Ptk. 209.§ (5) és (6) bekezdésébe foglalt kizáró szabályokat hivatalból alkalmazták.

b) Több esetben a Ptk. 209.§ (5) bekezdését kiterjesztően értelmezték, és az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötést is e körbe vonták.

c) Több esetben a Ptk. 209.§ (6) bekezdésébe foglalt szabályt kiterjesztően értelmezték, és kizártnak tartották a jogszabályi keretek között (tehát nem a jogszabály által!) meghatározott feltétel tisztességtelenségének megállapítását.

d.) A bíróságok általában először azt vizsgálták, hogy a támadott kikötés nem ütközik-e jogszabály (különösen a Hpt. 210.§-ának) tételes rendelkezésébe, és csak abban az esetben foglalkoztak a szerződési kikötés tisztességtelenségének kérdésével, ha a támadott kikötés jogszabályba ütközése nem volt megállapítható.

e) Az alperesi védekezés kapcsán feltűnő, hogy jelentős azon ügyek aránya (26 ügyből 11 ügy), amelyben az alperes nem védekezett, illetve a keresetben foglaltakat elismerte, és az első fokú ítéletet sem fellebbezte meg.

f.) Felmerült annak kérdése is, hogy mi esik a pénzügyi intézmény kockázati körébe, mert azt a pénzügyi intézmény nem háríthatja át az adósra. E körben vitatott volt, hogy e kérdés az általános szerződési feltétel tisztességtelenségének megállapítása során az általános szerződési feltételekben rögzítendő követelménynek tekintendő-e, avagy az egyoldalú szerződésmódosítás kapcsán vizsgálandó-e e követelmény betartása.

**Összességében** megállapítható, hogy a bíróságok általában megfelelően felméri a kérdés jelentőségét. A bíróságok a betétesek védelme és a pénzügyi rendszer stabilitása érdekében nem kívánnak segédkezet nyújtani ahhoz, hogy a fogyasztókat esetleges felelőtlen magatartásuk

jogkövetkezményei alól mentesítsék, ugyanakkor azt sem tartják megengedhetőnek, hogy a pénzügyi intézmények erőfölényükkel visszaéljenek.

Az elemző csoport a munkáját elvégezve a következő megállapításokra jutott részben a feldolgozott ítéletekben, részben a beszerzett tanulmányokban kifejtettek alapján:

#### **IV. Megállapítások**

A IV. pont a fogyasztói kölcsön és pénzügyi lízingszerződésekben (továbbiakban: fogyasztói kölcsönszerződés) szereplő az egyoldalú szerződés módosítás joga tisztességtelenségének megítélésével összefüggő kérdésekre vonatkozik. Nem volt az elemző csoport feladata többek között a deviza, illetve deviza alapú hitelszerződések e körbe nem tartozó, a jogalkalmazás során felmerült kérdéseiben történő állásfoglalás.

Fogyasztói kölcsönszerződések esetén is megfelelően irányadóak a Legfelsőbb Bíróságnak a fogyasztói szerződések érvényességével kapcsolatos egyes kérdéseiről szóló 2/2011. (XII.12.) PK véleményében, illetve a fogyasztói szerződéssel kapcsolatos közérdekű kereset elbírálásának egyes kérdéseiről szóló 3/2011. (XII.12.) PK véleményben kifejtettek.

A Megállapításokban foglaltak a hatályos Hpt. és Ptk. rendelkezéseken alapulnak. Az olyan jogvitákra is eligazítást adhatnak ugyanakkor, melyekre a korábban hatályos jogszabályi rendelkezések irányadóak.

**1. A pénzügyi intézmény a fogyasztói kölcsönszerződésre vonatkozó általános szerződési feltételei között, illetve az egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltételek között (a továbbiakban: általános szerződési feltételek) a kamat, díj, költség ügyfélre kedvezőtlen, egyoldalú módosításának jogát törvényi felhatalmazás alapján, annak megfelelően kikötheti. E szerződési kikötés önmagában nem minősülhet tisztességtelennek.**

A szerződési jog alapvető elve a „pacta sunt servanda”, amely a szerződésben vállalt kötelezettségek teljesítését követeli meg a felektől azzal a tartalommal, ahogyan a szerződéskötéskor megállapodtak. Ezen elv része, hogy a felek a szerződés megkötésével egyidejűleg vállalják a szerződés megkötése és teljesítése között eltelt időben bekövetkező változásokból eredő hátrányok viselését, feltéve, hogy a körülmények adott módon, illetve mértékben bekövetkező változásának lehetőségét a szerződés

megkötésekor kellő gondossággal eljárva számításba kellett (volna) venni (clausula rebus sic stantibus). A pacta sunt servanda elvéből következik, hogy - főszabályként – egyik fél sem jogosult egyoldalúan a megkötött szerződést megszüntetni (felmondás, elállás), vagy pedig azt egyoldalúan módosítani. A felek a szerződés bármelyik tartalmi elemét közös megegyezéssel módosíthatják.

A szerződés módosítását – ha az nem a felek közös megegyezésével történik – az teheti indokolttá és a másik félre nézve kötelező erejűvé, ha a tartós jogviszonyok tartama alatt a szerződéskötéskor fennállt körülmények előre nem látható módon, a rendes üzleti kockázaton kívül eső objektív okok folytán megváltoznak, és ezért a szerződés eredeti feltételekkel történő teljesítése egyik, vagy mindkét fél lényeges érdekét sérti. Ezt az elvet a bírósági szerződésmódosítás körében a Ptk. 241. §-a rögzíti, a jogszabállyal történő szerződésmódosítás feltételeivel – hasonló elvi alapon – pedig az Alkotmánybíróság több határozata foglalkozott (32/1991. (VI. 6.) AB határozat, 66/1995. (XI. 24.) AB határozat).

A felek egyike a megkötött szerződés tartalmát egyoldalúan akkor módosíthatja (egyoldalú hatalmasság), ha a felek a szerződésben e jogosultságot előre közösen kikötötték vagy erre jogszabály jogosítja fel.

A Ptk. szabályaiba nem ütközik, ha a közös megegyezéssel létrejött szerződés az egyik szerződő fél számára az egyoldalú szerződésmódosítás jogát biztosítja. A Ptk. azt sem írja elő, hogy a közösen kikötött egyoldalú szerződésmódosítási jog milyen esetekben gyakorolható; azt sem, hogy e feltételeket, körülményeket (ok-listát) előre a szerződésben kellene meghatározni; és azt sem, hogy a kikötött egyoldalú szerződésmódosítási jog csak kivételes esetekben lenne gyakorolható. A felek által közösen kikötött egyoldalú szerződésmódosítási jogosultságra nem vonatkoznak a Ptk. 241. §-ában írt, a bírósági szerződésmódosításra vonatkozó kritériumok.

A Ptk. szabályaiba nem ütközik az sem, ha az egyoldalú szerződésmódosítás jogát a fél az általános szerződési feltételei között előre meghatározza, és az általános szerződési feltételek ilyen kikötése a felek megállapodása folytán a szerződés tartalmává válik.

A pénzügyi intézmények az általános szerződési feltételeik között rendszerint kikötik az egyoldalú szerződésmódosítás jogát, melyre jogszabályi rendelkezés is feljogosítja őket. A fogyasztói kölcsönszerződések speciális jellemzőire tekintettel külön jogszabály, a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. tv. (továbbiakban:Hpt.) már megalkotása óta, egyre

szigorodó feltételekkel lehetővé teszi az egyoldalú szerződésmódosítási jog kikötését, melynek törvényi feltételeit időben eltérő módon és részletességgel rendezte. Így például a fogyasztóra hátrányosan 2009. augusztus 1. napját megelőzően bármely szerződési feltétel, ezt követően csak a kamatra, díjra, költségre vonatkozó rendelkezések módosíthatók egyoldalúan (lásd: 1. számú melléklet). A hatályos Hpt. 210. § (3) bekezdése szerint fogyasztóval kötött kölcsönszerződésben vagy pénzügyi lízingszerződésben az ügyfél számára kedvezőtlenül kizárólag a kamatot, díjat vagy költséget lehet egyoldalúan módosítani. Egyéb feltétel, - ideértve az egyoldalú módosításra okot adó körülmények felsorolását is -, egyoldalúan nem módosítható az ügyfél számára kedvezőtlenül.

A Hpt. a fogyasztói kölcsönszerződések esetén tehát az egyoldalú szerződésmódosítás jogát elismeri, ugyanakkor – a Ptk-hoz képest, a fogyasztók érdekében – korlátozza is, mivel kizárólag a kamat, a díj, és a költség tekintetében teszi lehetővé az egyoldalú szerződésmódosítást. Tekintettel arra, hogy az egyoldalú szerződésmódosítás jogának meghatározott körben és feltételekkel történő kikötését a Hpt. kifejezetten szabályozza, önmagában az egyoldalú szerződésmódosítási jogosultság kikötése nem tekinthető tisztességtelennek, ilyen címen azt alappal támadni nem lehet. A Ptk. 209. § (6) bekezdése értelmében ugyanis nem minősülhet tisztességtelennek a szerződési feltétel, ha azt jogszabály állapítja meg, vagy jogszabály előírásának megfelelően határozzák meg.

A kamat, a díj, a költség egyoldalú módosítását elismerő jogszabályi rendelkezéseknek racionális, mindkét szerződő fél érdekében álló indoka van. Az egyoldalú szerződésmódosítás biztosítja, hogy a hosszú távú szerződés ideje alatt a szolgáltatás és annak ellenértéke között a szerződés megkötésekor kialakult értékegyensúly fennmaradjon. Célja, hogy a tartós jogviszonyhoz kapcsolódó kalkulációkból származó kockázatot csökkentse, ezáltal megóvja a fogyasztót attól, hogy a pénzügyi intézmény a jövőbeli esetlegesen bekövetkező költségemelkedést elővigyázatosságból már a szerződéskötéskor a fogyasztóra hárítsa, és ezáltal a kölcsön felvételét jelentősen megdrágítsa.

Az egyoldalú szerződésmódosítás joga tehát jogszabályban szabályozott, elismert az adott szerződéstípus sajátosságai által indokolt, korlátozott körben érvényesülő egyoldalú jogosultság, amely azonban együtt jár a Hpt-ben szintén előírt a kógens kötelezettséggel, hogyha a változás a fogyasztóra kedvező, azt a fogyasztó javára is érvényesíteni kell. Ebből következően az egyoldalú szerződésmódosítás a pénzügyi intézmények számára nemcsak jogosultság, hanem – ellentétes irányú változás esetén – egyoldalú szerződésmódosítási kötelezettség is (szimmetria elve).

A pénzügyi intézmények számára biztosított egyoldalú szerződésmódosítás joga egyébként nem a magyar jogi szabályozás sajátossága (lásd: 2. számú mellékletben foglaltak). Hasonló jogszabályi felhatalmazást a közüzemi tartós szerződési jogviszonyokra más külön törvények is tartalmaznak.

**2. Az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó jogszabályba ütköző kikötés ezen okból semmis. A bíróság ezért először azt vizsgálja, hogy az általános szerződési feltételek között szereplő kikötés a jogszabályi rendelkezéseket sérti-e.**

**Semmis a kikötés akkor is, ha jogszabályba ugyan nem ütközik, de az egyoldalú szerződésmódosításra okot adó egy vagy több feltétel – tartalmát tekintve – a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megsértésével indokolatlanul és egyoldalúan előnyös a pénzügyi intézmény, illetve hátrányos a fogyasztó számára ezért a Ptk. 209. §-ának (1) bekezdése értelmében tisztességtelen.**

Az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötés ütközhet jogszabályba, fogyasztói kölcsönszerződés esetén a Hpt. tételes rendelkezéseibe, másrészt lehet a Ptk. szabályai szerint tisztességtelen. Mindig az adott jogviszonyra vonatkozó szabályozás szerint kell vizsgálni, hogy az adott kikötés jogszabályba ütközik-e, esetleg tisztességtelen-e.

Fogyasztó kölcsönszerződések esetén a Hpt. az egyoldalú szerződésmódosítási jog gyakorlásának kógens törvényi korlátait tartalmazza. Előírja, hogy a pénzügyi intézménynek előre, tételesen kell megjelölnie a későbbi változtatás lehetséges okait (ún. ok-lista). Amennyiben a pénzügyi intézmény az egyoldalú módosítás jogát anélkül köti ki, hogy a módosításra okot adó körülményeket az általános szerződési feltételekben előzetesen meghatározta volna, a kikötés jogszabályba ütközik. Jogszabályba ütközik továbbá a kikötés akkor is, ha a pénzügyi intézmény azt nem a Hpt. követelményeinek megfelelő módon fogalmazta meg fogyasztói kölcsönszerződés esetén.

A Hpt. 210. § (3) bekezdése kimondja, hogy az egyoldalú szerződésmódosítás jogát a hitelező akkor jogosult gyakorolni, ha a módosításra okot adó objektív körülmények tételes meghatározását a szerződés tartalmazza, valamint a hitelező árazási elveit írásban rögzítette. Az árazási elvek határozzák meg a pénzügyi intézmények árképzési gyakorlatát, vagyis azt, milyen ügyfeleknek, mennyiért, milyen árazási és árváltoztatási mechanizmusokkal értékesítik szolgáltatásaikat, hogyan állapítják meg a kockázati felárat, milyen referencia kamatokat alkalmaznak, milyen kötelezettségeket hogyan vesznek figyelembe, milyen módszereket, statisztikai eloszlásokat,

modelleket használnak a különböző szolgáltatások ellenértékének megállapításánál. Az árazási elvek megfelelőségét, valamint alkalmazásának gyakorlatát a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete jogosult ellenőrizni a Hpt. 210. § (5) bekezdésében foglaltak szerint.

A Hpt. 210. § (4) bekezdésének a) pontja rögzíti továbbá azt, hogy az egyoldalú szerződésmódosításra a szerződésben foglalt, a kamat, díj vagy költség mértékére hatást gyakorló ok alapján kerülhet sor; a c) pont szerint az adott kamatra, díjra vagy költségre kihatással bíró ok-okozati feltételeket együttesen, tényleges hatásuk arányában kell figyelembe venni; míg a d) pont a díj és költség emelésének éves maximumát határozza meg.

A jogszabályba ütköző szerződési kikötés a Ptk. 200. § (2) bekezdése szerint semmis.

Az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló tisztességtelen kikötés érvénytelenségéről másik törvényhely, a Ptk. 209. §-a rendelkezik; a fogyasztóval kötött kölcsönszerződések tekintetében tehát az általános szerződési feltételek kikötéseinek tisztességtelen jellegét a Ptk. 209. §-a alapján kell megítélni. A Ptk. 209. § (1) bekezdése értelmében akkor tisztességtelen az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó feltétel, ha a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megsértésével indokolatlanul és egyoldalúan előnyös kikötést tartalmaz a pénzügyi intézmény számára, illetve egyoldalúan hátrányos kikötést tartalmaz a fogyasztó számára. A feltétel tisztességtelen voltának megállapításakor vizsgálni kell a szerződéskötéskor fennálló minden olyan körülményt, amely a szerződés megkötésére vezetett, továbbá a kikötött szolgáltatás természetét, az érintett feltételnek a szerződés más feltételeivel vagy más szerződésekkel való kapcsolatát (Ptk. 209. § (2) bekezdés). A kikötés tisztességtelen, ha nem egyeztethető össze általában az adott szerződésre, illetve az adott szerződéstípusra vonatkozó alapvető elvekkel, illetve lényegesen sérti a fogyasztónak a szerződésre vonatkozó szabályok által védett, jogilag elismert érdekeit.

Az egyoldalú szerződésmódosítást megalapozó ok-listában írt egyes feltételek tisztességtelenek lehetnek attól függetlenül, hogy nem ütköznek a Hpt. rendelkezéseibe.

Amennyiben az igényt érvényesítő egyidejűleg a feltétel jogszabályba ütköző illetve tisztességtelen voltára is hivatkozik, a Ptk. szabályaiból levezethetően helyes az a gyakorlat, miszerint az eljáró bíróságok előbb a szerződési kikötés jogszabályba ütközését vizsgálják. Ezt követően – ennek hiányában – vizsgálják és mérlegelik, hogy a szerződési feltétel jogszabályi sérelem nélkül is indokolatlan egyoldalú hátrányt eredményez, azaz tisztességtelen vagy sem. Az ilyen eljárás megfelel az ésszerű gazdaságossági szempontoknak is.

**3. Az olyan feltétel tisztességtelensége, amelynek tartalmát jogszabály kimerítően (taxatív) határozza meg, bíróság által nem vizsgálható. Ha a kógens keretszabályt a felek rendelkezési joga tölti meg tartalommal, vagy ha a felek a diszpozitív jogszabályi rendelkezésektől eltérnek, az ilyen feltétel tisztességtelensége vizsgálható.**

A 93/13/EGK irányelv 1. cikke (2) bekezdését átültető Ptk. 209. § (6) bekezdésének rendelkezése folytán olyan feltétel tisztességtelensége bírósági vizsgálat tárgyát nem képezheti, melyet jogszabály határoz meg, vagy jogszabály előírásainak megfelelően határoznak meg. Ez azt jelenti, hogy ha jogszabály kimerítően (taxatív) határozza meg, hogy melyek lehetnek az egyoldalú szerződésmódosítás lehetséges indokai, akkor a jogszabályban nevesített okoknak a tisztességtelensége bíróság által nem vizsgálható. Nincs mód vizsgálni azt sem, hogy a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelő esetekben, az ott írtak betartásával történő szerződésmódosítás tisztességtelen-e. A jogszabály által meghatározott általános szerződési feltétel tisztességtelennek nem minősülhet.

Taxatív ok-listát tartalmaz a fogyasztóval kötött, kizárólag lakáscélú hitel- és kölcsönszerződés, pénzügyi lízingszerződés esetében a szerződésekben előírt kamat egyoldalú módosításának feltételeiről szóló 275/2010. (XII.15.) Korm. rend. (továbbiakban: 275/2010 Korm. rend.), mivel előírja, hogy konkrétan melyek lehetnek az egyoldalú módosítás, a kamatemelés lehetséges okai. (Egyéb szerződéses rendelkezés egyoldalú módosítására nem ad lehetőséget.) A pénzügyi intézmény ilyen szabályozás esetén a jogszabályban szereplő feltételek körét nem bővítheti, azokat új feltételekkel nem egészítheti ki. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a pénzügyi intézmény a jogszabályi rendelkezésekhez képest nem szűkítheti azon tények, körülmények körét, melyekben bekövetkező változás esetén az egyoldalú szerződésmódosítás jogát gyakorolhatja. A relatív kógencia folytán a saját akaratából az egyoldalú szerződésmódosításra lehetőséget adó okokat szűkítheti, ami azzal jár, hogy az általános szerződési feltételekbe nem foglalt, bár a jogszabályban egyébként szereplő feltétel bekövetkezése esetén az egyoldalú szerződésmódosítási joggal már nem élhet.

A fogyasztói kölcsönszerződésre vonatkozó Hpt. rendelkezések – szemben a 275/2010. Korm. rend.-ben írtakkal - nem rögzítik, melyek lehetnek azok a konkrét tételes okok, amelyekre hivatkozva a pénzügyi intézmény a későbbiekben egyoldalúan módosíthatja a kamat, a költség, a díj mértékét. Az ok-listát a törvény nem tartalmazza; azt a pénzügyi intézmény maga határozza meg, előre,

egyoldalúan, az általános szerződési feltételei között, vagyis a kógens keretszabályt az általános szerződési feltételekben szereplő rendelkezések töltik meg tartalommal.

A Hpt. 210. § (3) bekezdése taxatív felsorolás helyett ugyanis csupán azt rögzíti, hogy a feltételnek tételesen meghatározottnak és objektívnek kell lennie. A 210. § (4) bekezdés pedig az arányosság, ténylegesség és szimmetria elvét, valamint egyéb, az árazási elvek tartalmára vonatkozó előírásokat tartalmaz, amelyek azonban a Ptk. 209. § (6) bekezdés kizáró rendelkezése alá nem esnek. Önmagában abból, hogy a pénzügyi intézmény az általános szerződési feltételekben az egyoldalú szerződésmódosítás jogát a Hpt-ben írt követelményeknek megfelelő módon határozta meg, nem következik, hogy az ily módon körülírt okok – tartalmuk szerint – ne minősülhetnének a jóhiszeműség és tisztesség követelményét sértő, egyoldalúan és indokolatlanul a fogyasztóra hátrányos, tisztességtelen kikötéseknek. Így a feltétel tisztességtelenségének tartalmi vizsgálata a bíróság jogkörébe tartozik.

Vizsgálható a feltétel tisztességtelensége akkor is, ha az adott jogszabály diszpozitív rendelkezésében meghatározott feltételtől tér el a pénzügyi intézmény az általános szerződési feltételekben.

A fent kifejtett értelmezést támasztja alá a 93/13/EGK irányelv 1 cikkének (2) bekezdése is, mely rendelkezést a szerződő felek viszonylatában alkalmazni nem lehet, de figyelembe kell venni a Ptk. 209. § (6) bekezdésének értelmezésénél. A 93/13/EGK irányelv 1. cikkének (2) bekezdése szerint azok a feltételek, amelyek kötelező érvényű törvényi vagy rendeleti rendelkezéseket, valamint olyan nemzetközi egyezmények alapelveit vagy rendelkezéseit tükrözik, amely egyezményeknek a tagállamok vagy a Közösség az aláírói, nem tartoznak az ebben az irányelvben előírt rendelkezések hatálya alá. Az irányelv megfogalmazásából világos, hogy csak azokat a kikötéseket veszi ki az irányelv hatálya – és ezáltal a tisztességtelenség vizsgálata – alól, amelyek a jogszabály kötelező rendelkezéseit tükrözik. A Ptk. 209. § (6) bekezdésében a „jogszabály előírásának megfelelően” meghatározott feltétel alatt tehát nem azokat a kikötéseket kell érteni, amelyek a jogszabály keretei között maradnak – vagyis nem ütköznek jogszabályba –, hanem azokat, amelyek tartalmát jogszabály határozza meg, az eltérés lehetősége nélkül.

**4. A pénzügyi intézmény egyoldalú szerződésmódosítási jogosultsága nem a kölcsönügylet főszolgáltatását megállapító, illetve a szolgáltatás és ellenszolgáltatás arányát meghatározó szerződési kikötés. Ezért a Ptk. 209. § (5) bekezdése nem zárja ki az ilyen kikötés tisztességtelenségének a vizsgálatát.**

Az egyoldalú szerződésmódosításról szóló kikötés tisztességtelenségének vizsgálatát ugyanakkor nem zárja ki a 93/13/EGK irányelv 4. cikk (2) bekezdésének megfelelően átültetett Ptk. 209. § (5) bekezdése, mely szerint a tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatóak a főszolgáltatást megállapító, illetve a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás arányát meghatározó szerződési kikötésekre, ha azok egyébként világosak és érthetőek. A törvényi rendelkezés azt fejezi ki, hogy a tisztességtelen szerződési kikötés, mint érvénytelenségi ok, a szerződéses jogok és kötelezettségek egyensúlyát, a „szerződési igazságosságot” védi, tehát nem a szolgáltatás és ellenszolgáltatás értékegyensúlyának sérelmét, hanem a felek közti egyenjogúság, a jogosultságok és kötelezettségek egyensúlyának a megbomlását kívánja szankcionálni. Az egyoldalú szerződésmódosítási jog nem a szolgáltatás és ellenszolgáltatás viszonyát érinti, hanem e körben azt kell vizsgálni, hogy az önmagában is többletjogosultságot biztosító egyoldalú hatalmasság kikötése és gyakorlása a jóhiszeműség és tisztesség követelményeit alapul véve milyen mértékben és milyen feltételek között indokolt vagy indokolatlan. A Ptk. kizáró rendelkezése nem alkalmazható a fogyasztónak nyújtandó szolgáltatás díjai módosításának mechanizmusára vonatkozó valamely kikötésre. E jogértelmezés helytállóságát támasztják alá az EU Bíróságnak a C-472/2010. sz. Invitel-ügyben hozott határozatában kifejtettek is (91.pont).

**5. A pénzügyi intézmények által elfogadott Magatartási Kódex nem jogszabály, az abban foglalt egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő feltételek semmisségét a bíróság vizsgálhatja.**

A pénzügyi intézmények által megfogalmazott Magatartási Kódex – melyre a Hpt. maga is utal (például 210. § (5) bekezdés) – nem jogszabály, hanem a piaci önszabályozás keretében létrehozott olyan hasznos megállapodás (szabálygyűjtes), amely az adott kereskedelmi gyakorlat, kereskedelmi ágazat vonatkozásában a követendő magatartási szabályokat határozza meg azon vállalkozások számára, melyek a Magatartási Kódexet magukra nézve kötelezőnek ismerik el. A pénzügyi intézményekkel szerződéses jogviszonyban álló adósokkal kialakult jogvitában azonban a Magatartási Kódex a másik, kívülálló szerződő félre vagy a bíróságra kötelező rendelkezésként nem vonatkozik. Önmagában tehát az, hogy az általános szerződési feltételben szereplő ok-lista megfelel a Magatartási Kódexben foglaltaknak, nem zárja ki a feltételek tisztességtelensége bíróság általi vizsgálatát.

**6. Tisztességtelen az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó olyan kikötés, amely a fogyasztóval szerződő pénzügyi intézmény számára – a fogyasztó hátrányára – indokolatlan és egyoldalú előnyt nyújt. Az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötés különösen akkor tisztességtelen – feltéve, hogy nem ütközik jogszabályba –, ha:**

**a) tartalma a fogyasztó számára nem világos, nem érthető (egyértelmű és érthető megfogalmazás elve);**

**b) az egyoldalú szerződésmódosítás feltételei nem tételesen meghatározottak, vagyis az ok-lista hiányzik, vagy van ok-lista, de az csak példálózó jellegű felsorolást tartalmaz (tételes meghatározás elve);**

**c) az egyoldalú szerződésmódosítás feltételei nem objektív jellegűek, vagyis a fogyasztóval szerződő félnek módja van a feltétel bekövetkeztét előidézni, abban közrehatni, a módosításra okot adó változás mértékét befolyásolni (objektivitás elve);**

**d) az ok-listában meghatározott körülmények ténylegesen nem, vagy nem a körülmények változásának mértékében hatnak a kamatra, a költségre illetve a díjra (ténylegesség és arányosság elve);**

**e) a fogyasztó nem láthatta előre, hogy milyen feltételek teljesülése esetén és milyen mértékben kerülhet sor további terhek rá történő áthárítására (átláthatóság elve);**

**f) a szerződésmódosítás bekövetkezése esetére nem biztosítja a fogyasztó számára a felmondás jogát (felmondhatóság elve);**

**g) kizárja, hogy a fogyasztó javára bekövetkező feltétel változás hatása a fogyasztó javára érvényesítésre kerüljön (szimmetria elve).**

A 2. pontban kifejtettek szerint az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő feltétel ütközhet jogszabályba, illetve lehet tisztességtelen. A jogszabályba ütköző feltétel jogszabályba ütközik és nem tisztességtelen. Az 1. számú mellékletben foglaltak részletezik, hogy az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó szabályozás, mely időszak alatt milyen tartalmú volt. Az elemző csoport nem tartotta feladatának, hogy történetiségében részletezze, mikor milyen jogszabályi

követelményt írt elő a Hpt. az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó feltételekkel összefüggésben. Azt a megoldást választotta, hogy összegezte azokat az elveket, melyek megsértése esetén egy feltétel tisztességtelennek minősül. Abban az esetben azonban, ha a fenti felsorolásban szereplő elvet sértő feltétel alkalmazását az adott jogviszonyra vonatkozó jogszabályi rendelkezés tiltja, a feltétel nem tisztességtelen, hanem jogszabályba ütköző. A hatályos Hpt. szabályozása szinte maradéktalanul megfelel a felsorolt elveknek azzal, hogy az a) pontban ismertetett elvet nem tartalmazza. Természetesen azt, hogy egy feltétel tisztességtelen-e, a jogviszonyra irányadó Ptk. rendelkezései alapján kell megállapítani.

a) A Ptk. 209. §-ának (4) bekezdése – a 93/13/EGK irányelv 5. cikkének megfelelően – kimondja, hogy az általános szerződési feltétel tisztességtelenségét – tartalmától függetlenül – önmagában az is megalapozza, ha a feltétel nem világos vagy nem érthető.

Az egyértelmű és érthető megfogalmazás követelménye azt jelenti, hogy az átlagos fogyasztó számára kell a kikötésnek érthetőnek és egyértelműnek lennie. Az átlagos fogyasztótól elvárható szint meghatározásánál egyrészt az általános elvárhatóság követelményéből (Ptk. 4.§ (4) bekezdés), másrészt a fogyasztó fogalmából (Ptk. 685.§ d) pont) kell kiindulni. A fogyasztó a gazdasági vagy szakmai tevékenysége körén kívül eső célból szerződést kötő személy, aki tehát nem rendelkezik különleges szakismerettel és szakértelemmel, azonban teljes belátási képességgel és az általános műveltség körébe eső ismeretekkel rendelkezik. Ugyanakkor az egyértelmű, de az átlagos fogyasztó által nem feltétlenül ismert szakmai fogalmak (p. BUBOR, SWAP ügylet) használata önmagában nem tisztességtelen.

Az egyértelműség és érthetőség követelményének egyebek mellett akkor felel meg az általános szerződési feltétel, ha annak szerkezete áttekinthető, követhető. Amennyiben különböző dokumentumokban foglaltakra történik utalás annak világosnak, érthetőnek és követhetőnek kell lennie. Elvárás az is, hogy a kikötés az ügylet sajátosságai által indokolt szakmaiságon kívül az átlagos fogyasztó számára közérthető stílusban kerüljön megfogalmazásra és olvasható formátumban kerüljön átadásra.

A kölcsönszerződés megkötése során ugyanakkor a fogyasztónak is a jóhiszeműség és tisztességesség követelményének, az együttműködési kötelezettségének megfelelően úgy kell eljárnia, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható (Ptk. 4. § (1), (4) bekezdés).

Elvárható a fogyasztótól, hogy a rendszerint nagy összegű és hosszabb távra szóló ügylet jellegéhez, nagyságrendjéhez, a vállalt kockázat mértékéhez igazodóan tájékozódjon a szerződés megkötése előtt. A szerződési feltételeket tartalmazó okiratot – az átlagfogyasztótól elvárható gondossággal – át kell tanulmányoznia, és ha a szerződésben olyan rendelkezéseket észlel, amelyeket nem ért, megfelelő magyarázatot igényelhet. Szükség esetén határidőt kérhet a szerződés áttanulmányozásához, esetleg szakember közreműködésének igénybevételéhez.

Az egyértelműség követelményéhez tartozik, mennyiben van módja a fogyasztónak kiszámítani, hogy meghatározott, az ok-listában szereplő körülmény kedvezőtlen vagy kedvező változása hogyan hat ki a fizetendő kamat, költség, illetve díj mértékére. A kiszámíthatóság a transzparencia elvében is megjelenik.

Az EU Bíróság a C-472/2010. sz. Invitel-ügyben utalt rá: a 93/13/EGK irányelv „(20) preambulumbekzdéséből következik, a fogyasztó számára lehetőséget kell biztosítani, hogy megismerhesse az ÁSZF-ben szereplő összes feltételt és e feltételek következményeit; [...] az irányelv 5. cikke előírja, hogy a kikötéseket egyszerű és érthető nyelven kell megfogalmazni” (27. pont). Végül: „az irányelv 3. cikkének értelmében vett „tiszteességtelen” jelleg értékelése során alapvető jelentőséggel bír a fogyasztó azon lehetősége, hogy egyértelmű és érthetően megfogalmazott kritériumok alapján előre láthassa az ÁSZF eladó vagy szolgáltató általi módosítását a nyújtandó szolgáltatáshoz kapcsolódó díjak vonatkozásában” (28. pont)

b) Az egyoldalú szerződésmódosítást biztosító általános szerződési feltételekben szereplő kikötés alaki szempontból akkor nem tisztességtelen – és akkor felel meg a törvényi rendelkezésnek –, ha a szerződéskötés időpontjában előre tételesen meghatározza a módosításra okot adó körülményeket (ok-listát tartalmaz). A tételes meghatározás követelményének akkor felel meg a kikötés, ha az ok-lista teljes körűen és nem példálózva jelöli meg az egyoldalú szerződésmódosításra okot adó körülményeket, azaz olyan zárt rendszert alkot, amely a figyelembe vehető tények és körülmények taxatív felsorolását tartalmazza.

c) Az előre tételesen meghatározott, az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő feltételnek objektívnek kell lennie, azaz olyan, a szerződéskötést követően beálló külső körülményt kell megjelölni, amelyet a pénzügyi intézmény maga nem idézhet elő, vagyis nem a pénzügyi intézmény szubjektív (tőle függő) döntése, magatartása következtében állhat elő, annak előidézésében a felek szerepet nem játszanak, tőlük független tényezők eredménye. Tisztességtelen tehát az ok-listában

szereplő olyan körülmény-változás megjelölése, amelynek bekövetkeztét vagy mértékét a pénzügyi intézmény egyoldalúan képes meghatározni (pl.: a tulajdonosi hozamelvárás változása).

d) Az ok-listával kapcsolatos alapvető elvárás, hogy az ok-listában meghatározott feltétel változása ténylegesen hatást gyakoroljon a szerződésben meghatározott kamatra, díjra, költségre. Nem szerepeltethető az ok-listában jogszerűen olyan tényező, mely szakmailag indokolatlan, mert a kamatra, díjra, költségre kihatással nincs.

Az arányosság szempontjából kiindulópont, hogy a fogyasztóval szerződő pénzügyi intézmény – amely a szerződést gazdasági vagy szakmai tevékenysége körében köti (Ptk. 685. § f) pont) – előre kalkulálja a kölcsönnyújtás kockázatait, és azokat a Hpt. szerint kezelni is köteles. Az egyoldalú szerződésmódosítás jogát nem lehet egyoldalú haszonszerzésre fordítani. Az emelés mértéke nem lehet magasabb, mint a körülmény-változásnak a kamatra, díjra, költségre gyakorolt hatása, és – másfelől – a fogyasztó számára kedvező változást is érvényesíteni kell. A Hpt. 210.§-a (4) bekezdésének a)-c) pontjai – az árazási elvek kapcsán – rögzítik a tényleges hatás és az arányosság elve betartásának kötelezettségét.

A ténylegesség és arányosság elvének betartása jellemzően a tényleges szerződésmódosítás során vizsgálható, vizsgálandó (lásd. 10. c) pont).

e) Az ok-listával kapcsolatban alapvető elvárás az átláthatóság (transzparencia) követelményének érvényesülése. Az átláthatósági követelménynek a bankok például akkor tudnak eleget tenni, ha a szerződésben:

- pontosan meghatározzák, mit tekintenek irányadó referencia kamatnak; illetve milyen képletet alkalmaznak a kamat, a költség és a díj módosításával összefüggésben;

- megjelölik, hogy milyen időközönként vizsgálják felül a kamatlábat (kamat periódusok); milyen időközönként alkalmazzák a képletet; továbbá rögzítik azt, hogy az egyoldalú szerződésmódosítás feltétele bekövetkezésekor a fordulónapi helyzetet, a periódus átlagát illetve a perióduson belül pontosan mit vesznek figyelembe;

- szükség szerint meghatározzák azt a legkisebb kiigazítási értéket, amely alatt nem módosíthatják a kamatokat (például 0,25 %) sem a fogyasztó hátrányára, sem előnyére.

f) Az egyoldalú szerződésmódosítás esetére – mivel az a fogyasztó kötelezettségeire kihat – biztosítani szükséges a felmondás jogát. Ezt előírhatja maga a jogszabály is, ennek hiányában az általános szerződési feltételek között indokolt rendezni: a módosítást hogyan kell a fogyasztó tudomására hozni, és mennyi idő áll a fogyasztó rendelkezésére ahhoz, hogy felmondási jogával éljen. E szerződési rendelkezések tisztességessége is vizsgálat tárgyát képezheti. A felmondás jogának kikötése ugyanakkor önmagában nem teszi az egyoldalú szerződésmódosítást tisztességessé. A felmondási jog gyakorlásával együtt járó jogkövetkezmények – az egyösszegű visszafizetési kötelezettség, a hitelkiváltás magas tranzakciós költsége – miatt ugyanis az a fogyasztó számára gyakran nem jelent reális alternatívát a szerződésmódosítással szemben.

g) A fogyasztó terhére történő egyoldalú szerződésmódosítás lehetősége csak akkor tisztességes, ha nemcsak a fogyasztó hátrányára történő körülményváltozás hatásának áthárítását teszi lehetővé, hanem egyidejűleg kötelezettségként kezeli a fogyasztó javára történő körülmények megváltozása esetén annak a fogyasztó javára történő érvényesítését az arányosság elvének érvényre juttatása mellett. Ellenkező esetben a szerződéskötéskor kialakult értékegyensúly felbomlik.

A szimmetria elvének betartása jellemzően a tényleges szerződésmódosítás során vizsgálható, vizsgálendő (lásd. 10.c pont).

**7. Az egyoldalú szerződésmódosítás jogát megalapozó, az ok-listában felsorolt körülményeket egységesen akként kell értelmezni, hogy e körülményeknek a szerződés megkötését követő megváltozása akkor teszi indokolttá, - a jóhiszeműség és tisztesség elvének megfelelően - a szerződés fogyasztó terhére történő egyoldalú módosítását, ha a körülmények előre nem látható változása a pénzügyi intézmény számára a rendes üzleti kockázatot meghaladó mértékű érdeksérelemet okoz.**

**Nem tisztességtelen a kikötés önmagában azért, mert az általános szerződési feltételek nem tartalmazzák, hogy a pénzügyi intézmény az egyoldalú szerződésmódosítás jogával csak akkor élhet, ha az ok-listában szereplő körülmények megváltozása előre nem látható, a rendes üzleti kockázatot meghaladó mértékű érdeksérelemet okoz. Azt, hogy a pénzügyi intézmény e szempont betartásával jár-e el, a tényleges szerződésmódosításkor lehet és kell figyelembe venni.**

A fogyasztói kölcsönszerződésekben szereplő kamat kikötések eltérő tartalmúak lehetnek, és az üzleti kockázatok viselésének kérdése az alább ismertetendő valódi egyoldalú szerződésmódosítási jog esetén merül fel.

Fix kamatozású kölcsönszerződés esetén a bank egyáltalán nem jogosult egyoldalúan a kamat mértékét módosítani. Ebben az esetben a pénzintézet a tartós futamidő alatti, a körülmények megváltozásából eredő minden kockázatot előzetesen kalkulálja. Emiatt a hitel – a kamat mértékében is kifejezőően – adott esetben lényegesen drágább. Ez egyben azt is jelenti, hogy a pénzügyi intézmény a pénzügyi körülmények fogyasztóra nézve hátrányos megváltozását nem jogosult a fogyasztó terhére, a fogyasztóra kedvező változását nem köteles a fogyasztó javára érvényesíteni.

A változó kamatozású kölcsönszerződések esetében a felek alkalmazhatják azt a megoldást, hogy a kamatszintet egy meghatározott, változó viszonyítási alaphoz, referencia kamatlábhoz (pl.: a BUBOR, EURIBOR, állampapír átlaghozama, a jegybanki alapkamat stb.) kötik. A megállapodás alapján a kamatszint – a szerződésben rögzített algoritmus, képlet alkalmazásával – automatikusan követi a viszonyítási referencia-kamat változását. A kamatszint módosulása a meghatározott referencia kamat változásával együtt, automatikusan megy végbe, vagyis ebben az esetben a pénzintézet részéről nem az egyoldalú jogosultság gyakorlása eredményeként változik a kamat.

Az automatikusan végbemenő kamatmódosítás miatt a kamatszint változására vonatkozó közlés csak deklaratív hatályú. A pénzügyi intézménynek nincs mérlegelési lehetősége, a kamatmódosítás nem egyoldalú akaratnyilatkozat eredményeként, hanem a szerződés előre rögzített tartalma szerint következik be, azaz, ha a szerződés alapján a pénzügyi intézmény értesíti a fogyasztót a kamatszint megváltozásáról, az értesítésnek csak deklaratív hatálya van. Az ilyen típusú változó kamatozású kölcsönszerződések esetében valójában nem következik be szerződésmódosítás, mivel a kamatszint változás az eredeti, szerződéskötés kori tartalomnak megfelelően a szerződés tartalmának módosulása nélkül következik be (értékmegtartó klauzula).

Jogszabályi rendelkezés írja elő pl. a referencia kamatláb alkalmazását a fogyasztóval ingatlanon alapított, jelzálogjog fedezete mellett létrejött kölcsönszerződések esetén a Hpt. 210/B. §-ának 2012. április 1-től hatályos (1)-(3) bekezdései szerint. A kamat változását a pénzügyi intézménynek kötelezően vagy referenciakamatlábhoz kötve, vagy pedig úgy kell meghatározni, hogy a kamat mértéke a kölcsönszerződésben meghatározott 3, 5 vagy 10 éves kamatperiódus alatt rögzített. A kamaton felül rendszeresen fizetendő kamatjellegű díj, költség nem számítható fel.

A fix kamatozású valamint a referenciakamathoz kötött kölcsönszerződések esetén ténylegesen egyoldalú szerződésmódosításra nem kerül sor, a fentiek ismertetésének eligazító, magyarázó célja van.

Más a helyzet olyan esetben, amikor a pénzügyi intézmény az ok-listában szereplő valamely körülmény megváltozására hivatkozva emeli a kamatot (ún. kamat-kiigazító kikötések). Ebben az esetben a pénzügyi intézmény a szerződés egyoldalú módosításának előre kikötött jogával él, egyoldalú hatalmasságot, alakító jogot gyakorol (valódi egyoldalú szerződésmódosítási jog). A rendes üzleti kockázatát azonban a fogyasztóra nem háríthatja át.

A kifejtettek – jogszabály értő rendelkezése hiányában – megfelelően irányadóak a díj és a költség egyoldalú módosítására is, abban az esetben is, ha a kamat egyébként fix vagy referencia kamatlábhoz kötött.

A rendes üzleti kockázat alatt a szerződés megkötése (módosítása) és teljesítése közötti időszakban felmerülő, a szerződés megkötésekor, illetve egyoldalú módosításakor a pénzügyi intézmény által kellő gondossággal eljárva előre látható, felmérhető, figyelembe vett és kezelt kockázat értendő. A rendes üzleti kockázat körébe eső a pénzügyi intézményt érő érdeksérelmek a fogyasztókra nem háríthatók át, mert a kockázatok felmérése és kezelése a pénzügyi intézmény kötelezettsége (Hpt. XII.-XIII. fejezet). Ezekkel a pénzügyi intézménynek, amely a fogyasztói szerződést gazdasági vagy szakmai tevékenysége körében köti (Ptk. 685. § e) pont), az ellenszolgáltatás mértékének megállapításakor számolnia kell. Ezért az előre látható, az ellenérték megállapításánál figyelembe vett, illetve kezelt (vagy kellő gondosság tanúsítása esetén figyelembe vehető, kezelhető) kockázatok tényleges bekövetkezéskori áthárításával a pénzügyi intézmény egyoldalú és indokolatlan előnyhöz jutna. Ez a gyakorlatban például azt jelenti, hogy ha az adott körülményre vonatkozó várakozások szélső értékei a szerződéskötés, illetve a megelőző szerződésmódosítás alkalmával figyelembe vett időszak, illetve a szerződésmódosítást követő, azonos időszak vonatkozásában lényegében változatlanok, a körülmények változása nem állapítható meg, így a szerződés egyoldalú módosításának nincs helye.

Amennyiben a pénzügyi intézmény előzetes üzleti számításai, melyeket a kamat, díj és költség meghatározásánál alkalmaz üzleti titkot képeznek, és a fogyasztók által nem ismerhetők meg, a

pénzügyi intézményt terheli annak bizonyítása, hogy az előre látott (láthatott), felmért (felmérhetett) kezelt kockázatokat meghaladó változás következett be.

A rendes üzleti kockázat viselésével kapcsolatos fent ismertetett követelményt azonban nem kell magában az általános szerződési feltételekben megszövegezni. Az ok-listára vonatkozó kikötés nem tisztességtelen önmagában azért, mert nem tünteti fel külön, hogy a pénzügyi intézmény az ok-listában egyébként szereplő valamely körülmény megváltozása esetén az egyoldalú szerződésmódosítás jogával csak akkor élhet, ha a körülmény megváltozása előre nem látható, ezért nem kezelt érdeksérelmet okoz, vagyis a pénzügyi intézmény rendes üzleti kockázatán kívül esik. Az ok-listában szereplő körülményeket ugyanakkor egységesen akként kell értelmezni, hogy az ott felsorolt körülményeknek a szerződés megkötését követő megváltozása akkor teszi indokolttá – a jóhiszeműség és tisztesség elvének megfelelően – a szerződés egyoldalú módosítását, ha e körülmények előre nem látható változása a pénzügyi intézmény számára a rendes üzleti kockázatán, belső ellenőrzési körén kívül eső érdeksérelmet okoz. Azt pedig, hogy a pénzügyi intézmény e szempont betartásával járt-e el, a tényleges szerződésmódosításkor, a kamat (díj, költség) emelésekor lehet és kell vizsgálni (lásd. 10. c) pont).

**8. a) Az ok-listában szereplő érvénytelen kikötés nem vált ki joghatást; a szerződés e kikötés mellőzésével egyebekben változatlan feltételekkel köti a feleket.**

**A fogyasztói kölcsönszerződés az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő érvénytelen feltétel mellőzése esetén is teljesíthető. Arra nincs mód, hogy a bíróság az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő érvénytelen szerződési feltétel mellőzése helyett, azt módosítva új, a felek egyenlőségét helyreállító szerződési kikötést állapítson meg.**

**b) Ha a szerződési feltételnek csak meghatározott része érvénytelen, nincs akadálya, hogy a bíróság – a részleges érvénytelenség szabályait alkalmazva – a szerződési kikötésnek ne az egészét, hanem csak az érvénytelenségét okozó részét mellőzze.**

A joggyakorlatban bizonytalanság észlelhető abban a körben, hogy mi a jogkövetkezménye annak, ha az ok-listában szereplő körülmények közül egy, néhány, esetleg valamennyi tekintetében áll fenn az érvénytelenségi ok, vagy egy feltételen belül meghatározott rész érvénytelen.

a) Az érvénytelenség alapvető joghatása az, hogy a felek által célzott joghatások nem érhetők el (1/2010. (VI. 28.) PK vélemény 2. pont), ezért a szerződés azon kikötései és rendelkezései, amelyek tekintetében az érvénytelenségi ok fennáll, joghatás kiváltására nem alkalmasak.

Az érvénytelenség további jogkövetkezményei szempontjából a tisztességtelen kikötés, mint speciális érvénytelenségi ok sajátosságaira is figyelemmel kell lenni. A Ptk. 209/A. § (2) bekezdése értelmében ugyanis fogyasztói szerződésben az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló, továbbá a fogyasztóval szerződő fél által egyoldalúan, előre meghatározott és egyedileg meg nem tárgyalt tisztességtelen kikötés a semmis. Hasonlóképpen a Ptk. 209/A. § (1) bekezdése értelmében a sérelmet szenvedett fél nem a szerződést, hanem a szerződés részévé váló tisztességtelen kikötést támadhatja meg. A tisztességtelen kikötés tehát nem a szerződés egészét, hanem kizárólag a kikötéssel érintett részét – magát a tisztességtelen feltételt – teszi érvénytelenné. A Ptk. 239.§-ának (2) bekezdése alapján pedig a fogyasztói szerződés részbeni érvénytelenség esetén csak akkor dől meg, ha a szerződés az érvénytelen rész nélkül nem teljesíthető.

Fogyasztói kölcsönszerződések esetén a fogyasztó érdeke rendszerint kifejezetten ellentétes az egész szerződés megdőlésével, az eredeti állapot helyreállításával: egy ilyen jogkövetkezmény az azonnali, egyösszegű visszafizetési kötelezettségének a beálltát jelentené. A fogyasztó célja és érdeke ezzel szemben az, hogy a szerződés – a kikötés – a tisztességtelen része nélkül legyen érvényes a felek között. A 93/13/EGK irányelv 6. cikkének (1) bekezdése ezért is rendelkezik úgy, hogy a „fogyasztókkal kötött szerződésekben az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, és ha a szerződés a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is köti a feleket.”

Az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő feltételek közül egy, több esetleg valamennyi feltétel érvénytelensége nem vezethet olyan eredményre, hogy emiatt az elhagyott feltételek nélkül a szerződés nem lenne teljesíthető, ami az egész szerződés megdöntéséhez vezetne. Arra azonban nincs mód, hogy a bíróság az érvénytelen szerződési feltétel mellőzése helyett a felek akaratát mintegy „pótolja”, és a új, a szerződési igazságosságot, jogegyenlőséget helyreállító kikötést konstuáljon, vagy pedig ennek érdekében az érvénytelen szerződési feltételt úgy egészítse ki, hogy valójában egy korábban nem létező, új – tisztességes – szerződési feltételt alakítson ki.

Ez a jogértelmezés felel meg az EU Bíróság C-618/10. sz. Banco Espanol-ügyben 2012. június 14-én hozott ítéletében kifejtetteknek. Az EU Bíróság úgy foglalt állást, hogy „a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan tagállami szabályozás, [...] amely a nemzeti bíróság számára lehetővé teszi, hogy az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó közötti szerződésben foglalt feltétel tisztességtelen jellegének a megállapítása esetén az említett szerződést e feltétel tartalmának a módosítása útján kiegészítse” (73. pont). Az Európai Bíróság ezt azzal indokolta, hogy „ha a nemzeti bíróság jogosult lenne arra, hogy az ilyen szerződésekben foglalt tisztességtelen feltételek tartalmát módosítsa, e lehetőség sérthetné a 93/13 irányelv 7. cikke által elérni kívánt hosszú távú célt. E lehetőség ugyanis hozzájárulna annak a visszatartó erőnek a megszüntetéséhez, amely az eladók vagy szolgáltatók tekintetében jelentkezik az ilyen tisztességtelen feltételeknek a fogyasztók vonatkozásában való pusztán és egyszerű alkalmazhatatlansága következtében [...], mivel az eladók vagy szolgáltatók továbbra is alkalmazni próbálnák az említett feltételeket annak tudatában, hogy még ha azok érvénytelenségét meg is állapítanák, a szerződést a nemzeti bíróság a szükséges mértékben továbbra is kiegészíthetné oly módon, hogy az említett eladók vagy szolgáltatók érdekei biztosítottak legyenek ” (69. pont).

b) Az egyoldalú szerződésmódosítást megalapozó ok-listával összefüggésben előállhat olyan eset, amikor az érintett szerződési feltételnek nem az egésze, hanem csak meghatározott, jól behatárolható része tisztességtelen. Ilyen esetben nincs akadálya annak, hogy a részleges érvénytelenség szabályait alkalmazva a bíróság ne a részben tisztességtelen szerződési kikötés egészének, hanem csak a tisztességtelen jellegét okozó részének érvénytelenségét állapítsa meg és azt mellőzve tekintse érvényesnek a kikötést.

**9. a) A bíróságnak a per tárgyává tett általános szerződési feltétel érvénytelenségét hivatalból kell észlelnie, ha az érvénytelenség a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján megállapítható.**

**b) A bíróságnak az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötés jogszabályba ütköző, illetve tisztességtelen jellegét – amennyiben ez szükséges a fogyasztó által vagy közérdekű keresettel indított jogvita eldöntéséhez – attól függetlenül kell vizsgálnia, hogy azt a pénzügyi intézmény ténylegesen alkalmazta-e, vagy már nem hatályos.**

**c) Az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó olyan kikötés, amelynek tartalmát a fogyasztó a szerződéskötéskor nem ismerhette meg, nem válik a szerződés részévé. Az ilyen kikötés tisztességtelensége nem vizsgálható.**

a) A gyakorlatban bizonytalanság mutatkozik abban a kérdésben, hogy mely esetekben lehet, illetve kell a bíróságnak az általános szerződési feltétel tisztességtelenségét vizsgálnia.

A Ptk. 209/A.§-ának (2) bekezdése szerint a fogyasztói szerződésben az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló tisztességtelen kikötés semmis. A semmisségre csak a fogyasztó érdekében lehet hivatkozni. A szerződés semmisségét a bíróság az előtte folyó eljárásban hivatalból észleli (2/2010. (VI. 28.) PK vélemény 4. pont), így a fogyasztói kölcsönszerződésben az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló feltétel tisztességtelen voltát is hivatalból kell észlelnie, ha az a fogyasztó érdekében áll, de csak a kereseti kérelem keretei között. Olyan szerződési kikötés hivatalból vizsgálat tárgyát nem képezheti, melynek érvénytelensége az adott jogvita elbírálását nem érinti.

A kereset elbírálása szempontjából lényeges szerződési feltétel tisztességtelen voltát a bíróságnak hivatalból észlelnie kell, ha annak tisztességtelensége a rendelkezésre álló iratok alapján megállapítható, és az a fogyasztó érdekében áll. Bizonyítás hivatalbóli lefolytatására nincs törvényes lehetőség. A tisztességtelenség fogalmi elemei (egyoldalúság, indokolatlanság) körében rendszerint elegendő a feltétellel nyilvánvalóan összefüggő rendelkezéseket megvizsgálni.

b) A gyakorlatban kérdésként merült fel, hogy vizsgálható-e azoknak a kikötéseknek a jogszabályba ütköző volta, tisztességtelensége, amelyeket a fogyasztóval szerződő fél már módosított, illetve mellőzött, illetve a pénzügyi intézmény azzal védekezik, hogy a vitatott egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötést a gyakorlatban nem alkalmazta.

A fogyasztói kölcsönszerződésben az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló olyan kikötés, amelyet a fogyasztóval szerződő fél már módosított, illetve mellőzött, a módosítás, illetve mellőzés időpontjától kezdve – általában a jövőre nézve – nem alkalmazható, annak korábbi alkalmazása is okozhat azonban olyan jogsérelmet, amely a kikötés tisztességtelen voltának megállapítását szükségessé teheti.

Önmagában az, hogy a pénzügyi intézmény a hatályos általános szerződési feltételek között szereplő feltételt nem alkalmazta, nem zárja ki a feltétel érvényességének vizsgálatát. Egy ilyen múltbéli önkorlátozás ugyanis nem biztosítja a fogyasztót arról, hogy a vele szerződő fél a kikötés alkalmazásától a jövőben is tartózkodni fog, és ezáltal jogait a jövőben sem éri sérelem, ezért a fogyasztói jogok védelme érdekében alappal kérhető e feltétel tisztességtelenségének megállapítása.

Egyébként is a Ptk. 209. §-a alapján nem a pénzügyi intézmény joggyakorlását, hanem azt kell megítélni, hogy a kikötés indokolatlanul, egyoldalúan hátrányos, tisztességtelen-e, függetlenül attól, hogy a pénzügyi intézmény ténylegesen alkalmazta-e. Az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötés tisztességtelen lehet akkor is, ha azt a pénzügyi intézmény a későbbiekben a gyakorlatában nem alkalmazta: a kikötés tisztességtelen jellege nem függ az alkalmazójának tisztességes eljárásától. Az egyoldalú szerződésmódosítás érvénytelenségének megállapítására irányuló keresetnek nem a pénzügyi intézmény tisztességtelen eljárása a tárgya, hanem az általa megfogalmazott általános szerződési feltételek tisztességtelen kikötése támadható, így a bíróság nem a pénzügyi intézmény tisztességtelen eljárását vizsgálja, hanem a tisztességtelen kikötés érvénytelenségét állapítja meg.

c) A gyakorlatban többször előfordul, hogy a fogyasztó amiatt támadja az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötést, mert annak tényleges tartalmát nem ismerhette meg.

A Ptk. 205/B.§-a szerint az általános szerződési feltétel csak akkor válik a szerződés részévé, ha alkalmazója lehetővé tette, hogy a másik fél annak tartalmát megismerje, és ha azt a másik fél kifejezetten vagy ráutaló magatartással elfogadta. Külön tájékoztatni kell a másik felet arról az általános szerződési feltételről, amely a szokásos szerződési gyakorlattól, a szerződésre vonatkozó rendelkezésektől lényegesen vagy valamely korábban a felek között alkalmazott kikötéstől eltér. Ilyen feltétel csak akkor válik a szerződés részévé, ha azt a másik fél – a külön, figyelemfelhívó tájékoztatást követően – kifejezetten elfogadta. Erre tekintettel az olyan általános szerződési feltételek között szereplő szerződési kikötés, amelyet a fogyasztó nem ismerhetett meg, nem válik a szerződés részévé; külön azonban csak azokra a feltételekre (okokra) kell felhívni a figyelmét, amelyek esetleg lényegesen eltérnek a szokásos szerződési gyakorlattól, a szerződésre vonatkozó rendelkezésektől, vagy valamely korábban a felek között alkalmazott kikötéstől.

Önmagában a fogyasztói kölcsönszerződés részét képező általános szerződési feltételben szereplő, az egyoldalú szerződésmódosításra lehetőséget biztosító ok-lista nem tekinthető a szokásos szerződési

gyakorlattól eltérő szerződési rendelkezésnek, hiszen ennek lehetőségét a jogi szabályozás – bár többször módosított feltételek mellett – már huzamos idő óta lehetővé teszi.

Ha az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötés nem válik a szerződés részévé, akkor az érvénytelen sem lehet, így annak tisztességtelensége sem vizsgálható.

**10) a) Az általános szerződési feltételek között szereplő ok-listában foglalt feltételek érvénytelensége a ténylegesen gyakorolt egyoldalú szerződésmódosítás érvényességének a megítélése során is vizsgálható.**

**b) Amennyiben az egyoldalú szerződésmódosításra az általános szerződési feltétel módosításával kerül sor, a módosított általános szerződési feltétel érvénytelenségének megállapítása iránt közérdekű kereset is indítható.**

**c) Az egyoldalú szerződésmódosítás kapcsán indult perekben erre irányuló kereseti kérelem esetén vizsgálendő, hogy érvényesült-e a ténylegesség, az arányosság és a szimmetria elve.**

a) A pénzügyi intézmény egyoldalú szerződésmódosítása, a kamat, a díj, a költség egyoldalú emelése, az esetek egy részében akkor válik jogvita tárgyává, miután e jogát a pénzügyi intézmény – akár többször, visszatérően – már gyakorolta. Az egyoldalú szerződésmódosítás tényleges megtörténtét követően a pénzügyi intézmény a szerződésmódosítás érvényességét vitató fogyasztóval szemben rendszerint arra hivatkozik, hogy a szerződésben kifejezetten kikötött jogával élt.

A fogyasztó azonban éppen a szerződés e részének érvényességét vitatja: önmagában attól, hogy a felek megállapodása folytán az általános szerződési feltételek közt szereplő ok-lista a kölcsönszerződés részévé vált, a kikötés tartalma lehet tisztességtelen, ezért annak érvénytelenségére a fogyasztó hivatkozhat.

Ha az egyoldalú szerződésmódosítás joga a pénzügyi intézményt a kikötés érvénytelensége (részleges érvénytelensége) miatt az adott esetben nem illette volna meg, a szerződés egyoldalú módosítása sem történhetett meg érvényesen, így a szerződés a felek között a módosítást megelőző tartalommal érvényes.

Erre tekintettel az egyoldalú szerződésmódosítás érvényességét vitató perben is vizsgálható az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó, az általános szerződési feltételek között szereplő kikötés, illetve az ahhoz tartozó ok-lista érvényessége.

b) A fogyasztói kölcsönszerződésben a kamat, a költség és a díj meghatározása tipikusan az általános szerződési feltételek részét képezi, így annak egyoldalú módosítására is tipikusan olyan formában (például hirdetményben) kerül sor, amely - a Ptk. 205/A §-a (1) bekezdésének megfelelő alkalmazásával - általános szerződési feltétel alkalmazásának minősül. Erre tekintettel a fogyasztói kölcsönszerződést egyoldalú módosító általános szerződési feltétel érvényessége is lehet közérdekű kereset tárgya a Ptk. 209/B. § (1) és (2) bekezdése alapján. A közérdekű kereset indítására jogosult szervezet kérheti a módosított általános szerződési feltételekben szereplő új összegű kamat, költség, díj érvénytelenségének a megállapítását arra tekintettel, hogy a módosítás jogszabályba ütközött, illetve tisztességtelen volt.

c) Az egyoldalú szerződésmódosítás kapcsán indult perekben vizsgálat tárgyát képezheti, hogy a szerződés módosítására az általános szerződési feltételekben szereplő kikötésnek megfelelően került-e sor; azaz

- az egyoldalú szerződésmódosítás feltétele ténylegesen bekövetkezett-e;

- a módosítás tartalmilag megfelelt-e az arányosság és a szimmetria elvének.

Az arányosság elve betartásának vizsgálatakor figyelemmel kell lenni arra, hogy tartós pénzkötelmi jogviszonyban a szerződés megkötése után megváltozott olyan körülmények vehetők csak figyelembe a konkrét szerződésmódosítás során, amelyeket a fogyasztóval szerződő pénzügyi intézmény az előzetes számításai körében a megfelelő gondossággal eljárva sem láthatott előre. A kellő gondosság mellett előre látható kockázatok felmérése és kezelése a pénzügyi intézmény rendes üzleti kockázata körébe esik, és csak az e körbe nem eső, az ellenőrzési-tevékenységi körén kívül eső változásokat háríthatja át a fogyasztóra. Az ok-listában szereplő körülményeknek a szerződéskötéskor fennállott helyzethez viszonyított változása nem jelenti feltétlenül azt, hogy a szerződésben meghatározott kamatmérték megváltoztatása indokolt. A bekövetkezett változásnak meg kell haladnia a normálisan vállalható üzleti kockázat mértékét.

A rendes üzleti kockázat határainak mérlegelése során, annak megítélésekor, hogy a körülmények változása a pénzügyi intézmény számára a rendes üzleti kockázatot meghaladó mértékű érdeksérelemmel járt-e, figyelemmel kell lenni a pénzügyi szolgáltatások, a hitelezői jogviszonyok sajátosságaira. Nyomatékkal értékelni kell a pénzügyi intézmények közvetítő szerepéből adódó érdekkiegyensúlyozást, a betétesek védelmét, ezzel összefüggésben a felelős hitelezés elvét. Mérlegelés körébe kell vonni a pénzügyi szolgáltatásoknak az átlagosnál gyakoribb, hektikus gazdasági háttérmozgásokra való fokozott érzékenységet, azt, hogy a pénzügyi folyamatok előreláthatósága korlátozott, gyakran kiszámíthatatlan. Mindezen szempontok együttes értékelése nyújthat eligazítást abban a kérdésben, hogy a kikötés a pénzügyi intézményre nézve a jóhiszeműség és tisztesség követelményeit sértő módon, indokolatlanul és egyoldalúan előnyös – a fogyasztóra indokolatlanul és egyoldalúan hátrányos –, azaz tisztességtelen, így érvénytelen vagy sem.

Ha a fogyasztóval szerződő fél által hivatkozott körülmény változása ténylegesen nem következett be, vagy a kamat, a költség, a díj mértékére nem volt befolyással, illetve ha a kamat, költség, díj mértékének növelése indokolatlan volt, nem állt arányban a változás mértékével, az egyoldalú szerződésmódosítással létrejött új szerződéses rendelkezés érvénytelen (részben érvénytelen), mert adott esetben hiányzik az egyoldalú módosítás szerződési jogalapja. Érvénytelen az egyoldalú szerződésmódosítással létrejött új szerződéses rendelkezés, ha a pénzügyi intézmény ugyan a tételes ok-listában szereplő okra hivatkozik, ám a ténylegesen bekövetkezett körülményváltozás, amely a szerződésmódosítására indítja, nem tartozik az ok-listában szereplő feltételbe. (Például forrásköltségek változására hivatkozva működési költségei növekedését (bérleti díj, reklám költség emelkedése) kívánja a fogyasztóra áthárítani.)

Az is vizsgálat tárgyát képezheti, hogy a fogyasztóra kedvező változásokat ugyanolyan arányban érvényesíti a pénzügyi intézmény, mint a fogyasztóra hátrányos változásokat vagyis a szimmetria elvét betartja-e.

Azokban a perekben, melyeknek tárgya az egyoldalú szerződésmódosítás érvénytelensége, rendszerint a pénzügyi intézmények vannak abban a helyzetben, hogy azokat az adatokat szolgáltatassák, amelyek alapján megítélhető: az egyoldalú szerződésmódosításra jogszerűen, a jóhiszeműség és tisztesség követelményeit betartva került sor. Ennek a tényhelyzetnek a figyelembe vétele indokolt a bizonyítási eljárás lefolytatása során.

## **V Javaslatok**

A joggyakorlat elemző csoport javasolja:

1. a Polgári Kollégium a fenti tárgyban alkosson az elemző csoport összefoglaló véleményében foglaltaknak megfelelő tartalommal PK véleményt, mivel annak megalkotása indokolt a joggyakorlat egységesítése érdekében,
2. a jogalkotó dolgozza ki a fogyasztóik még teljesebb tájékoztatásának, tájékozódásának intézményes eszközrendszerét.

1. számú melléklet

## **A fogyasztói kölcsönszerződésre vonatkozó szabályozás**

Készítette: dr. Pomeisl András

## I. A fogyasztói kölcsönszerződésre vonatkozó szabályozás szerkezete

1. A fogyasztói kölcsönszerződésre – mint magánjogi szerződésre – vonatkozó szabályokat alapvetően a Ptk. kölcsönszerződésre vonatkozó 522-528.§§-ai tartalmazzák, és arra alkalmazni kell a Ptk. 1-7.§§-aiban meghatározott bevezető rendelkezéseket, valamint a szerződésre vonatkozó, Ptk. 198-338.§-ába foglalt általános szabályokat.

A Ptk. 258.§ (3) bekezdése azonban utalt arra is, hogy a bankhitel- és bankkölcsönszerződés részletes szabályait külön jogszabály tartalmazza.

2. Ez a külön jogszabály elsődlegesen a 6/1961. (III. 7.) Korm. rendelet, az azt felváltó 37/1967. (X. 12.) Korm. rendelet, majd ez utóbbi helyébe lépő, 2004. május 1-jével hatályon kívül helyezett 39/1984. (XI. 5.) MT rendelet volt, hiszen a bankokra vonatkozó ágazati jogszabályok 1991. december 31-e előtt a fogyasztói kölcsönszerződéssel kapcsolatos, általános tartalmi szabályokat nem tartalmaztak, csupán arról rendelkeztek, hogy a Felügyelet üzletszabályzat alkalmazását vagy abban meghatározott kikötések érvényesítését az egyes bankokra kötelezően előírhatja, és ilyeneket ajánló jelleggel is közzétehet.

3. Az 1991. december 31-én hatályba lépett Pit. 51.§-a (1) bekezdése a hitelnyújtás feltételévé tette Üzletszabályzat elkészítését és az ügyfél rendelkezésére bocsátását. Az Üzletszabályzatnak – egyebek mellett – tartalmaznia kellett, hogy

- változtatható-e, és ha igen, milyen módon a teljes hiteldíj;
- a kamatszámítás módját, ha az időarányos kamat nem az éves kamat arányos része;
- a visszafizetést biztosító mellékkötelezettségeket.

A Pit. 51.§-ának (2)-(4) bekezdése már tartalmazott bizonyos rendelkezéseket az egyedi hitelszerződésre is, így

- a hitelszerződésben egyértelműen meg kellett állapítani az éves százalékban kifejezett teljes - induló – hiteldíjat, amelynek megállapításánál figyelembe kell venni a tőke visszafizetése során csökkenő hitelösszeget.

- előírta, hogy a hitelösszeget és a teljes hiteldíjon túlmenően az ügyfelet a pénzintézzel szemben a késedelmi kamatot, illetve a bíróság által megállapított kártérítést kivéve semmilyen címen nem terhelheti fizetési kötelezettség.

A Pit. helyébe lépő Hpt. 1997. január 1-jén hatályba lépett 207. §-a kötelezővé tette a rendszeresen végzett tevékenységre vonatkozó általános szerződési feltételeit üzletszabályzatba foglalását. A Hpt. 209.§-a a bankhitel- és a bankkölcsönügylet általános szerződési feltételeit magában foglaló üzletszabályzat kötelező tartalmi elemeit is meghatározta. A Hpt. 210.§-a pénzügyi és kiegészítő pénzügyi szolgáltatásra irányuló szerződések (nemcsak a kölcsönszerződés) vonatkozásában néhány lényeges alaki, tartalmi és eljárási rendelkezést tartalmazott.

4. Meghatározott hitel- és kölcsönszerződésekre vonatkozóan külön jogszabályok tartalmazzak illetve tartalmazznak különös szabályokat, így például:

a) A kötött devizagazdálkodásra tekintettel a devizahitelezés egyes szabályait az 1996. január 1-jén hatályon kívül helyezett, a tervszerű devizagazdálkodásról szóló 1974. évi 1. törvényerejű rendelet 7.§-a, továbbá a vele egyidejűleg hatályon kívül helyezett 4/1992. (PK. 10.) MNB rendelkezés 21-21/A.§-a, 24.§-a és 26.§-a, illetve a 2002. január 1. napján hatályon kívül helyezett 1995. évi XCV. törvény 8. és 10.§-a, az annak végrehajtásáról szóló, 2001. december 18-án hatályba lépett 88/2001. (VI. 15.) Korm. rendelet 6.§-a, valamint a 4/1992. (PK. 10.) MNB rendelkezés helyébe lépő, 2001. december 18-án hatályon kívül helyezett 15/1995. (PK. 18.) MNB rendelkezés 20., 23., 24. és 26.§-a állapította meg.

b) A fogyasztási kölcsönszerződésre vonatkozó különös szabályokat a Hpt. 1996. január 1-jén hatályba lépett 212-214.§-ai, illetve a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény 7.§-a tartalmazzák. E szabályozást 2010. június 1-jei hatállyal felváltotta a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény (Fnyht.) szabályozása.

c) A gyűjtőszámla-hitelkeretre vonatkozó különös szabályokat a 2011. évi LXXV. törvény (Gyszht.) 2011. augusztus 11-ei hatállyal hatályba lépett 3-5.§§-ai szabályozzák.

5. Magyarországnak az Európai Unióhoz való csatlakozását, 2004. május 1-jét követően a fogyasztóval kötött hitel- és kölcsönszerződésekre alkalmazni kell az Európai Unió közvetlenül alkalmazható, illetve közvetlen hatállyal bíró rendelkezéseit is. Ilyennek tekintendők mindenek előtt

- a Tanács 1993. április 5-i, a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló 93/13/EGK irányelvének;

- a Tanács 1986. december 22-i, a fogyasztói hitelre vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről szóló 87/102/EGK Irányelvének, illetve a 2010. június 11-ei hatállyal helyébe lépett, az Európai Parlament és a Tanács 2008. április 23-i, a fogyasztói hitelmegállapodásokról és a 87/102/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló 2008/48/EK Irányelvének; valamint

- az Európai Parlament és Tanács 2002. szeptember 23-i, a fogyasztói pénzügyi szolgáltatások távértékesítéssel történő forgalmazásáról, valamint a 90/619/EGK tanácsi irányelv, a 97/7/EK irányelv és a 98/27/EK irányelv módosításáról szóló 2002/65/EK Irányelvének

közvetlen hatállyal bíró rendelkezései.

A jelen szabályozás mellett tehát a pénzügyi intézmény fogyasztóval kötött szerződéseire – általában - a Ptk., a Hpt, és a Fnyht. rendelkezéseit kell együttesen alkalmazni, figyelemmel a közösségi jog közvetlen hatállyal bíró szabályaira is.

## II. A Ptk-ba foglalt szabályozás változása

### A.) Érvénytelenségi okok

Jogszabályba ütköző szerződés (Ptk. 200.§ (2) bekezdés első fordulat)

A Ptk. 200.§-a (2) bekezdésének - 1960. május 1-je óta változatlan – első mondata szerint semmis az a szerződés, amely jogszabályba ütközik, vagy amelyet a jogszabály megkerülésével kötöttek, kivéve, ha ahhoz a jogszabály más jogkövetkezményt fűz.

A tilos szerződés fogalma a gyakorlatban és a jogirodalomban vitákra adott okot: mit kell jogszabályba ütköző szerződésnek tekintenünk, illetve mit kell érteni az alatt, hogy a jogszabályba

ütközéshez, illetve a jogszabály megkerüléséhez a jogszabály más jogkövetkezményt fűz. Ebben a tekintetben az Mjt. 972.§-a világosabb volt, mert „törvényes tilalomba ütköző” szerződésről rendelkezett. Csak akkor ütközhet tehát a szerződés a jogszabályba, ha a jogszabály valamit tilt, és a szerződés e tilalom ellenére a tilalmazott magatartást rendeli el, vagy e tilalom kijátszását szolgálja. Ha a jogszabály a tilalom megsértése esetére rendelkezik valamilyen szankcióról, a semmisség megállapítása helyett ezt kell alkalmazni (*lex minus quam perfecta*), kivéve, ha a jogszabály ezen felül még a szerződés érvénytelenségét is kimondja (*lex plus quam perfecta*).

Nyilvánvalóan jó erkölcsbe ütköző szerződés (Ptk. 200.§ (2) bekezdés második fordulat)

A Ptk. 200.§-a (2) bekezdésének második mondata szerint semmis az a szerződés, amely nyilvánvalóan a jóerkölcsbe ütközik.

A „jóerkölcs” fogalma helyén 1960. május 1-je és 1978. február 28-a között a „dolgozó nép érdekeibe vagy a szocialista együttélés követelményeibe” kifejezés, 1978. március 1-je és 1991. június 5-e között a „társadalom érdekeibe vagy a szocialista együttélés követelményeibe” kifejezés szerepelt.<sup>1</sup>

A „jóerkölcs fogalmát beiktató törvény miniszteri indokolása szerint „[e] fogalom, szókapcsolat tényleges tartalmát a bírósági gyakorlatnak kell majd kimunkálnia. Ezen a címen semmisnek minősülhet például az a szerződés, amelyet jogszabály ugyan nem tilt, de amelynek tárgya, vagy az általa elérni kívánt cél, a benne foglalt kötelezettségvállalás vagy érte ellenszolgáltatás felajánlása az általánosan elfogadott erkölcsi normákat, szokásokat nyilvánvalóan sérti, amely tehát az általános társadalmi megítélés szerint is egyértelműen tisztességtelennek és elfogadhatatlannak tekinthető.”

Feltűnő értékaránytalanság (Ptk. 201.§ (2) bekezdés)

A Ptk. 201.§-ának (2) bekezdése szerint, ha a szolgáltatás és ellenszolgáltatás között anélkül, hogy az egyik felet az ajándékozás szándéka vezetné, a szerződés megkötésének időpontjában feltűnően nagy az értékkülönbség, a sérelmet szenvedő fél a szerződést megtámadhatja.

A Ptk. 201.§-a 2009. március 1-je és 2012. március 31-e között tartalmazott egy (3) bekezdést, amely ezt a szabályt a hitel- és kölcsönügyletekre konkretizálta, és kimondta, hogy ez a szabály alkalmazandó akkor is, ha a hitelnyújtó szerződésben meghatározott szolgáltatása és a teljes hiteldíj között - a szerződéskötés egyéb körülményeit is figyelembe véve - feltűnően nagy az értékkülönbség.

E rendelkezés hatályon kívül helyezéséhez a törvény előterjesztője nem fűzött érdemi indokolást, és nem érinti a Ptk. 201.§-a (2) bekezdésének hatályát.

Uzsorás szerződés (Ptk. 202.§)

A Ptk. 202.§-ának [1978. március 1-je előtt (1) bekezdésként megjelölt] rendelkezése szerint, ha a szerződő fél a szerződés megkötésekor a másik fél helyzetének kihasználásával feltűnően aránytalan előnyt kötött ki, a szerződés semmis (uzsorás szerződés).

Tisztességtelen általános szerződési feltétel (Ptk. 209-209/B.§)

1. Az indokolatlan egyoldalú előnyt biztosító általános szerződési feltétel megtámadhatósága (Ptk. 209.§)

Az indokolatlan egyoldalú előnyt biztosító általános szerződési feltétel, illetve a szerint megkötött szerződés megtámadására a Ptk. 1978. március 1-jén hatályba lépett 209.§-a adott először lehetőséget.<sup>2</sup>

E rendelkezés (1) bekezdése a jogi személy által alkalmazott általános szerződési feltétel bíróság előtti megtámadásának jogát biztosított a külön jogszabályban meghatározott állami vagy társadalmi szerv számára (közérdekű keresetindítási jog), míg (2) bekezdése rendelkezett az eredményes megtámadás jogkövetkezményéről (a kikötés érvénytelenségének erga omnes hatályú megállapítása, amely azonban nem érintette a megtámadásig már teljesített szerződéseket). A (3) bekezdés a jogi személlyel szerződést kötő fél részére biztosította a szerződés megtámadásának jogát, ha az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló kikötés a jogi személy számára egyoldalú előnyt biztosított; e megtámadás jogkövetkezményeire az általános szabályok (Ptk. 236-239.§§) voltak az irányadók.

A módosító törvény miniszteri indokolása szerint „[a]z „indokolatlan egyoldalú előny” fogalmának tartalommal való kitöltése a bírósági gyakorlatra vár. Ez a meghatározás eltér a „feltűnően nagy értékkülönbség” vagy a „feltűnően aránytalan előny” fogalmától, ezeknél kisebb érdeksérelem veszélye esetén is megállapítható a megtámadás alapossága. [...] Nem állapítható meg az indokolatlan egyoldalú előny olyan általános szerződési feltételek esetében, mely megfelel a központi állami szerv által kellő formában jóváhagyott szabályzatnak (pl. pénzügyi szabályzat, állami biztosító szabályzata).”

2. A tisztességtelen általános szerződési feltétel és fogyasztói szerződésben alkalmazott tisztességtelen szerződési kikötés megtámadhatósága (Ptk. 209.§-209/D.§)

A fenti szabályozást – 1998. március 1-jei hatállyal – átdolgozták és kiegészítették, a 93/13/EK irányelv átültetése céljából.<sup>3</sup>

A Ptk. 209.§ (1) bekezdése főszabályként mondta ki, hogy a tisztességtelen általános szerződési feltételt a sérelmet szenvedő fél megtámadhatja. A Ptk. 209.§ (2) bekezdése a gazdálkodó szervezet által használt tisztességtelen általános szerződési feltétel tekintetében fenntartotta a közérdekű keresetindítás lehetőségét. A Ptk. 209.§ (3) bekezdése az eredményes megtámadás jogkövetkezményét a korábbi szabályozással lényegileg azonos módon szabályozta.

A Ptk. 209/A.§-a biztosította a gazdálkodó szervezettel szerződő fogyasztó számára a tisztességtelen szerződési feltétel megtámadásának lehetőségét akkor is, ha az nem minősül általános szerződési feltételnek.

A tisztességtelenség fogalmát a Ptk. 209/B.§-a határozta meg. Az (1) bekezdése általános jelleggel mondta ki, hogy tisztességtelen az az általános szerződési feltétel, illetve szerződési kikötés, amely a jóhiszeműség követelményének megsértésével a feleknek a szerződésből eredő jogosultságait és kötelezettségeit egyoldalúan és indokolatlanul az egyik fél hátrányára állapítja meg. A (3) bekezdés előírta, hogy vizsgálni kell a szerződéskötéskor fennálló minden olyan körülményt, amely a szerződés megkötésére vezetett, továbbá a kikötött szolgáltatás természetét, az érintett feltételnek a szerződés más feltételeivel vagy más szerződésekkel való kapcsolatát.

E rendelkezések értelmezését segítette a (2) és (4) bekezdés. Előbbi azt mondta ki, hogy „egyoldalúan és indokolatlanul hátrányos a jogosultságok és kötelezettségek meghatározása különösen, ha a szerződésre irányadó lényeges rendelkezéstől jelentősen eltér, vagy összeegyeztethetetlen a szerződés tárgyával, illetve rendeltetésével”. Utóbbi lehetővé tette azt, hogy külön jogszabály meghatározza azokat a feltételeket, amelyek a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülnek, vagy amelyeket az ellenkező bizonyításáig tisztességtelennek kell tekinteni. E rendelkezés alkalmazása körében jogszabály alatt a törvényt, kormányrendeletet, továbbá a törvény felhatalmazása alapján, annak keretei között az önkormányzati rendeletet kellett érteni.

Az (5) és (6) bekezdés a megtámadási jog terjedelmét szűkítette. Az (5) bekezdés szerint a tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó rendelkezések nem voltak alkalmazhatók a szolgáltatást és ellenszolgáltatást meghatározó szerződési kikötésre, ha annak szövegezése

egyértelmű és mindkét fél számára érthető. A (6) bekezdés szerint pedig nem minősülhet tisztességtelennek a szerződési feltétel, ha azt jogszabály állapítja meg vagy jogszabály előírásának megfelelően határozzák meg. E rendelkezés alkalmazása körében jogszabály alatt valamennyi jogszabályt érteni kellett.

3. A tisztességtelen általános szerződési feltétel megtámadhatósága és a fogyasztói szerződésben alkalmazott, egyoldalúan, előre meghatározott, egyedileg meg nem tárgyalt szerződési kikötés semmissége (Ptk. 209.§-209/B.§)

A fenti szabályozást az Európai Unióhoz való csatlakozást követően, a 93/13/EGK irányelv átültetésének hibái miatt 2006. március 1-jei hatállyal ismét átdolgozták.

Az új szabályozás fenntartotta annak lehetőségét, hogy a tisztességtelen általános szerződési feltételt a sérelmet szenvedő fél megtámadhatja [Ptk. 209/A.§ (1) bekezdés]. A közérdekű keresetindítás jogát azonban az általános szerződési feltételként a fogyasztói szerződés részévé váló tisztességtelen kikötés érvénytelenségének, illetve a fogyasztókkal történő szerződéskötések céljából meghatározott és nyilvánosan megismerhetővé tett általános szerződési feltétel tisztességtelenségének megállapítása iránti kereset előterjesztésére korlátozta [Ptk. 209/B.§ (1)-(2) bekezdés]. Ez utóbbi esetben lehetővé tette a közérdekű keresetindítást az ellen is, aki a fogyasztókkal történő szerződéskötések céljából meghatározott és megismerhetővé tett tisztességtelen általános szerződési feltétel alkalmazását nyilvánosan ajánlja [Ptk. 209/B.§ (4) bekezdés].

Az eredményes közérdekű kereset jogkövetkezményei módosultak: az általános szerződési feltételként a fogyasztói szerződés részévé váló tisztességtelen kikötés érvénytelenségének megállapítása esetére a törvény már nem mondta ki, hogy az nem érinti a már teljesített szerződéseket [Ptk. 209/B.§ (1) bekezdés második mondat], továbbá a fogyasztókkal történő szerződéskötések céljából meghatározott és nyilvánosan megismerhetővé tett általános szerződési feltétel tisztességtelenségének megállapítása esetére külön jogkövetkezményeket (alkalmazás esetére való érvénytelenné nyilvánítás, alkalmazástól (alkalmazásra ajánlástól) eltiltás) rendelt alkalmazni [Ptk. 209/B.§ (3)-(4) bekezdés].

A fogyasztó megtámadási jogát 2006. március 1-jétől kifejezetten is<sup>4</sup> felváltotta a fogyasztói szerződésben az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló, továbbá a fogyasztóval szerződő fél által egyoldalúan, előre meghatározott és egyedileg meg nem tárgyalt tisztességtelen

kikötés semmissége, amelyet azonban csak a fogyasztó érdekében lehetett figyelembe venni (Ptk. 209/A.§ (2) bekezdés).

Az új szabályozás pontosította a fogyasztó által megtámadható kikötések körét és a tisztességtelenség fogalmát is.

Kimondta, hogy a fogyasztói szerződés esetén is csak az általános szerződések, illetve az egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel tisztességtelenségét lehet vizsgálni [Ptk. 209.§ (2) bekezdés]. Fenntartotta azt a szabályt, amely kizárta azon feltételek vizsgálatát, amelyeket „jogszabály állapít meg, vagy jogszabály előírásának megfelelően határoznak meg” [Ptk. 209.§ (5) – 2009. május 22-e után (6) – bekezdés]. A korábbi szabályozástól eltérően kifejezetten kizárta a főszolgáltatást megállapító szerződési kikötések vizsgálatát, a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás arányát meghatározó szerződési kikötések tekintetében pedig akkor is, ha annak szövegezése nem volt egyértelmű és mindkét fél számára érthető [Ptk. 209.§ (4) – 2009. május 22-e után (5) – bekezdés].

A tisztességtelenség fogalmát annyiban pontosította, hogy a feltétel akkor tisztességtelen, ha a feleknek a szerződésből eredő jogait és kötelezettségeit a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megsértésével egyoldalúan és indokolatlanul a szerződési feltétel támasztójával szerződést kötő fél hátrányára állapítja meg [Ptk. 209.§ (1) bekezdés]. Változatlanul fenntartotta azt a szabályt, hogy a feltétel tisztességtelen voltának megállapításakor vizsgálni kell a szerződéskötéskor fennálló minden olyan körülményt, amely a szerződés megkötésére vezetett, továbbá a kikötött szolgáltatás természetét, az érintett feltételnek a szerződés más feltételeivel vagy más szerződésekkel való kapcsolatát [Ptk. 209.§ (2) bekezdés]. Ugyancsak megőrizte annak lehetőségét, hogy külön jogszabály meghatározza azokat a feltételeket, amelyek a fogyasztói szerződésben tisztességtelenségnek minősülnek, vagy amelyeket az ellenkező bizonyításáig tisztességtelenségnek kell tekinteni [Ptk. 209.§ (3) bekezdés]. Mellőzte azonban azt az értelmező rendelkezést, amely szerint tisztességtelen a szerződési feltétel akkor is, ha „a szerződésre irányadó lényeges rendelkezéstől jelentősen eltér, vagy összeegyeztethetetlen a szerződés tárgyával, illetve rendeltetésével” [Ptk. korábbi 209/B.§ (2) bekezdés].

Alapvetően ma is ez a szabályozás van hatályban, azzal a változással, hogy 2009. május 22-ei hatállyal beiktatásra került egy új értelmező szabály, amely kimondja, hogy az általános szerződési feltétel és a fogyasztói szerződésben egyedileg meg nem tárgyalt feltétel tisztességtelenségét önmagában az is megalapozza, ha a feltétel nem világos vagy nem érthető [Ptk. 209.§ (4) bekezdés].

Ezzel összhangban módosult a kizárt feltételek köre is: a főszolgáltatást megállapító, illetve a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás arányát meghatározó szerződési kikötések tisztességtelensége csak akkor nem vizsgálható, ha azok egyébként világosak és érthetőek [Ptk. 209.§ (5) bekezdés]. E módosítás célja a 93/11/EK irányelv 5. cikke első mondatának megfelelő átültetése volt, amelynek elmaradása miatt Magyarország ellen 2008. november 27-én kötelezettségszegési eljárás indult.

B.) A pénztartozásra vonatkozó egyes általános szabályok változása

A pénztartozás pénznemének és mennyiségének meghatározása (Ptk. 231.§)

A pénztartozás pénznemére és mennyiségére vonatkozó általános szabályokat a Ptk. 231.§-a tartalmazza. Ennek (1) bekezdése határozza meg a lerovó pénznemet, amikor általános jelleggel kimondja, hogy a pénztartozást - ellenkező kikötés hiányában - a teljesítés helyén érvényben levő pénznemben kell megfizetni.

A Ptk. 231.§-ának (2) bekezdése a lerovó és kirovó pénznem eltérése esetére általános jelleggel úgy rendelkezik, hogy más pénznemben vagy aranyban meghatározott tartozást a fizetés helyén és idején érvényben levő árfolyam (ár) alapulvételével kell átszámítani.

A Ptk. 231.§-ának 2002. január 1-jével hatályon kívül helyezett (3) bekezdése szerint a devizagazdálkodásra vonatkozó jogszabályok határozták meg, hogy mikor lehet valósággal (effektíve) idegen pénznemben vagy aranyban való fizetést érvényesen kikötni vagy teljesíteni.

A Ptk. 231.§-ának 1978. március 1-jével hatályon kívül helyezett (4) bekezdése kimondta, hogy „a pénztartozás értékállandóságának biztosítására irányuló kikötés alapján a tartozás keletkezésekor meghatározott összegtől eltérő összeg fizetésének csak annyiban van helye, amennyiben a kikötött pénznemnek az aranyhoz viszonyított törvényes árfolyama a pénztartozás keletkezése és teljesítése közötti időben megváltozott”. E rendelkezés eredetileg a spekulációs célzatú értékállandósági klauzulákat volt hivatott kizárni, hatályon kívül helyezésének indokaként a miniszteri indokolás pedig azt jelölte meg, hogy „a világgazdaságban és a kapitalista országok valutarendszerében bekövetkezett változások miatt e korlátozás ma már nem indokolt, a „lebegő” árfolyamok mellett pedig nem is alkalmazható”.

Ügyleti kamat (Ptk. 232.§)

A Ptk. 232.§-ának (1) bekezdése 1978. március elseje óta általános jelleggel úgy rendelkezik, hogy a szerződéses kapcsolatokban - ha jogszabály kivételt nem tesz - kamat jár. Ez alól a legáltalánosabb

kivételt maga a Ptk. 232.§ (1) bekezdése – 1960. május 1-je óta hatályos – rendelkezése tartalmazza, amely kimondja, hogy magánszemélyek egymás közti szerződési viszonyában kamat csak kikötés esetében jár.

A Ptk. 232.§-a 2009. július 1-je óta különös rendelkezéseket tartalmaz az államháztartás alrendszereiben harmadik személyekkel szemben vállalt vagy az alrendszereket egyébként harmadik személyekkel szemben terhelő fizetési kötelezettség esetén fizetendő kamat esetére (Ptk. 232.§ (2) bekezdés), de ennek a rendelkezésnek azonban témánk szempontjából nincs jelentősége.

Az ügyleti kamat mértékéről a Ptk. 232.§ (3) [2009. július 1-je előtt (2)] bekezdése rendelkezik. A bekezdés rögzíti egyfelől az ún. törvényes kamatmértéket, és rögzíti az eltérés lehetőségeit.

A kamat mértékét a Ptk. 2000. szeptember 1-jéig számszerűen meghatározta;<sup>5</sup> 2000. szeptember 1-je és 2004. április 30-a között külön törvény (a módosítást hatályba léptető törvény, illetve az éves költségvetési törvény) határozta meg,<sup>6</sup> 2004. május 1-jétől kezdve pedig a jegybanki alapkamathoz kötötten változik. Ez utóbbi változtatás a kereskedelmi ügyletekhez kapcsolódó fizetési késedelmek elleni fellépésről szóló 2000/35/EK irányelv átültetésével összefüggésben került a törvénybe.<sup>7</sup>

A Ptk. 1960. május 1-je óta hatályos szabálya szerint a törvényes kamatmértéktől mind jogszabály, mind a felek megállapodása eltérhet. A jogszabály fogalma alatt a Ptk. 685.§-ának a) pontja értelmében 1993. december 31-éig valamennyi jogszabályt, 1994. január 1-je és 1995. június 9. között a törvény és a kormányrendeletet kellett érteni, 1995. június 10. óta a törvényt, kormányrendeletet, továbbá a törvény felhatalmazása alapján, annak keretei között az önkormányzati rendeletet. A felek megállapodása tekintetében a kamat mértéke 1996. január 1-jéig kladikálón kógens volt, vagyis – jogszabály eltérő rendelkezése hiányában – a felek által megállapított kamat csak lefelé térhetett el az ügyleti kamattól. A rendelkezés 2004. május 1-jétől szövegszerűen nem tartalmazza a felek eltérő megállapodására vonatkozó utalást, azonban a bírósági gyakorlat szerint a kötelmi szabályok általános diszpozitivitásából (Ptk. 200.§ (1) bekezdés második mondata) levezethető.

A Ptk. 232.§-ának (3) bekezdése – 2012. április 1-je óta – a magánszemélyek egymás közötti viszonyában kikötött kamatra vonatkozóan tartalmaz egy korlátot (ezt a rendelkezést – a jogalkotási előzményekre is tekintettel - helyesen a következő rendelkezésben kellett volna elhelyezni), de ez témánk szempontjából most lényegtelen.

A Ptk. 232.§-ának utolsó, jelenleg (4) [2009. július 1-je előtt (3)] bekezdése a felek által kikötött kamatmérték korlátozására vonatkozó szabályt tartalmaz. E bekezdés 1996. január 1-je előtt a törvényes kamatmértéket meghaladó kamatkikötést a törvényes kamatmértéket meghaladó részében – jogszabály eltérő rendelkezése hiányában – semmisnek tekintette; 1996. január 1-jét követően a Ptk. nem nyilvánítja ezt a kikötést eleve semmisnek, helyette lehetővé teszi a felek által „túlzott mértékben megállapított” kamat bíróság általi mérséklését.

Késedelmi kamat (Ptk. 301.-301/A.§)

A Ptk. 301.§-ának (1) bekezdése általános jelleggel kimondja a késedelmi kamat fizetésére vonatkozó kötelezettséget, amely a késedelem kimentésétől függetlenül beáll.<sup>8</sup>

A késedelmi kamat mértékére vonatkozó szabályozás az idők folyamán jelentősen változott. 1985. január 1-je előtt a késedelmi kamat mértéke egységesen 5% volt, ha a tartozás kamatmentes volt, vagy a kikötött kamat mértéke nem érte el ezt a mértéket (jogszabály eltérő rendelkezése hiányában 5%-ot megfelelő mértékű kamatot érvényesen nem lehetett kikötni).

Az egységes késedelmi kamatmérték 1985. január 1-jével megszűnt; a Ptk. 301.§ (1) bekezdése a továbbiakban csak a kamatmentes tartozások tekintetében állapította meg a késedelmi kamat mértékét. Az ügyleti kamattal terhelt tartozások tekintetében az újonnan beiktatott (2) bekezdés úgy rendelkezett, hogy a késedelmi kamatot – amelynek mértéke 1989. május 25-éig megegyezett a kamatmentes tartozásokra megállapított késedelmi kamattal<sup>9</sup> – a kikötött ügyleti kamaton felül kell megfizetni (ún. vegyes kamat). A törvényes vegyes kamat mértékének 1996. január 1-jétől el kellett érnie a kamatmentes tartozásokra irányadó késedelmi kamat mértékét. A Ptk. 302.§-ának (1) és (2) [2009. július 1-jétől (3)] bekezdése a késedelmi kamat mértékét 2004. január 1-je után a jegybanki alapkamathoz kötötte.

A vegyes kamatra vonatkozó törvényi szabálytól 1989. június 26-ától jogszabály vagy a felek megállapodása eltérhetett, azonban 1995. december 31-éig a felek megállapodása csak mérsékelhette, de nem növelhette a kamat mértékét. Ez a megkötés 1996. január 1-jével megszűnt, egyidejűleg lehetővé vált, hogy a jogszabály vagy a felek megállapodása a kamatmentes tartozás után fizetendő késedelmi kamat mértéke tekintetében is eltérően rendelkezzen. A Ptk. 301.§-ának ekkor beiktatott (3) [2009. július 1-je óta (4)] bekezdése lehetővé tette, hogy a bíróság a felek által „túlzott mértékben

megállapított” késedelmi kamatot mérsékelje; erre korábban nem volt szükség, hiszen mind az ügyleti, mind a késedelmi kamat mértékét a jogszabály maximálta.

Meg kell azonban jegyezni, hogy a Ptk. 301.§-ának (3) bekezdése 1978. március 1-je előtt a szocialista szervezetek terven alapuló viszonyában érvényesülő szabályok tekintetében külön jogszabályra utalt, míg 1978. március 1-je és 1995. december 31-e között gazdálkodó szervezetek között lehetővé tette, hogy jogszabály eltérően rendelkezzen. A gazdálkodó szervezetek egymás közti viszonyai vonatkozásában 2004. május 1-jei hatállyal újból különös rendelkezéseket (Ptk. 301/A.§) iktattak be a Ptk.-ba. Ez a változtatás a kereskedelmi ügyletekhez kapcsolódó fizetési késedelmek elleni fellépésről szóló 2000/35/EK irányelv átültetését szolgálta.<sup>10</sup>

A Ptk. 301.§-a 2009. július 1-je óta tartalmaz különös rendelkezéseket az államháztartás alrendszerében harmadik személyekkel szemben vállalt vagy az alrendszereket egyébként harmadik személyekkel szemben terhelő fizetési kötelezettség esetén fizetendő kamat esetére (Ptk. 301.§ (2) bekezdés), de ennek a rendelkezésnek témánk szempontjából nincs jelentősége. A Ptk. 301.§-ának (3) bekezdése – 2012. április 1-je óta – a magánszemélyek egymás közötti viszonyában kikötött kamatra vonatkozóan tartalmaz egy korlátot (ezt a rendelkezést – a jogalkotási előzményekre is tekintettel - helyesen a következő rendelkezésben kellett volna elhelyezni), de ez témánk szempontjából szintén lényegtelen.

### III. A Hpt.-be foglalt szabályozás változása

#### A.) Az üzletszabályzatra vonatkozó szabályok változása (Hpt. 209.§)

1. A Hpt. 1997. január 1-jén hatályba lépett 207. §-a [jelenleg: Hpt. 207.§ (1) bekezdése] szerint a pénzügyi intézmény köteles a részére engedélyezett és általa rendszeresen végzett tevékenységre vonatkozó általános szerződési feltételeit üzletszabályzatba foglalni.

A Hpt. eredeti 209.§-a szerint a bankhitel- és a bankkölcsönügylet általános szerződési feltételeit magában foglaló üzletszabályzatnak tartalmaznia kell legalább

- azt, hogy változtatható-e, és ha igen, milyen módon a kamat,

- a kamatszámítás módját,

- az egyéb díjakat és költségeket,

- a szerződést biztosító mellékkötelezettségeket.

2. Az üzletszabályzattal kapcsolatos általános rendelkezések 2006. január 1-jével kiegészültek azzal, hogy a bankhitel- és a bankkölcsönügylet általános szerződési feltételeit magában foglaló üzletszabályzatnak tartalmaznia kell a KHR-rel kapcsolatos adatkezelési szabályokat, a jogorvoslati lehetőségekre való figyelemfelhívással együtt [Hpt. 209.§ f) pont].

3. 2010. január 1-jétől valamennyi üzletszabályzatban egyértelműen fel kell tüntetni azt a tényt, ha a pénzügyi intézmény tevékenységével összefüggő magatartási kódexnek vetette alá magát [Hpt. 207.§ (2) bekezdés].

4. 2010. június 11-én megváltozott a Hpt. 209.§-ának hatálya, amely már nem csupán a bankhitel és bankkölcsön, hanem általában a hitel- és a kölcsönszerződés általános szerződési feltételeit magában foglaló üzletszabályzatra terjed ki.

5. 2011. november 27. óta a hitel és kölcsönügylet általános szerződési feltételeit magába foglaló üzletszabályzatnak deviza alapú lakáscélú hitel- vagy kölcsönszerződés, illetve deviza alapú pénzügyi lízingszerződés esetén tartalmaznia kell a Hpt. 200/A. §-ban foglaltaknak megfelelően kiválasztott és alkalmazott számítási módot, továbbá azt az adatot, hogy a forintban meghatározott összeg kiszámítására mely időpontban kerül sor [Hpt. 209.§ (1) bekezdés g) pont, Hpt. 209.§ (2) bekezdés].

B.) Az egyedi szerződésekre vonatkozó általános szabályok változása (Hpt. 210.§)

1. A Hpt. eredeti 210.§-a pénzügyi és kiegészítő pénzügyi szolgáltatásra irányuló szerződések (nemcsak a kölcsönszerződés vonatkozásában) négy kérdést rendezett:

- a szerződést írásba kell foglalni, és egy - eredeti - példányát az ügyfélnek át kell adni;

- szerződésben egyértelműen meg kell határozni a kamatot, díjat és minden egyéb költséget vagy feltételt, ideértve a késedelmes teljesítés jogkövetkezményeit is;

- a kamatot, díjat vagy egyéb szerződési feltételt csak akkor lehet egyoldalúan, az ügyfél számára kedvezőtlenül módosítani, ha szerződés ezt - külön pontban - a pénzügyi intézmény számára meghatározott feltételek, illetve körülmények esetére egyértelműen lehetővé teszi

- az üzletszabályzat kamatot, díjat vagy egyéb feltételeket érintő - az ügyfelek számára kedvezőtlen - módosítását, a módosítás hatálybalépését tizenöt nappal megelőzően, hirdetményben közzé kell tenni.

2. A Hpt. 210.§-ának (1) bekezdése 2002. január 1-jétől lehetővé tette, hogy a pénzügyi intézmények számára, hogy pénzügyi és kiegészítő pénzügyi szolgáltatásra irányuló szerződést minősített elektronikus aláírással ellátott elektronikus okirat formájában kössenek. Ezzel egyidejűleg a Hpt. 210.§-ának (4) bekezdése előírta, hogy elektronikus kereskedelmi szolgáltatás nyújtása esetén az üzletszabályzat kamatot, díjat vagy egyéb feltételeket érintő - az ügyfél számára kedvezőtlen - módosítását a módosítás hatálybalépését tizenöt nappal megelőzően az ügyfelek számára folyamatosan és könnyen hozzáférhető módon, elektronikus úton is elérhetővé kell tenni.

3. A Hpt. 210.§-ának (2) bekezdése 2005. január 1-jétől előírta, hogy a szerződésben egyértelműen meg kell határozni a szerződést biztosító mellékkötelezettségek érvényesítésének módját, következményeit is. A Hpt. 210.§ hatályát érintette, hogy 2005. január 1-jével a Hpt. 212.§-ának és 213.§-ának hatálya kiterjedt a lakossági kölcsönszerződésekre is.

4. Az így módosított szabályozás 2009. augusztus 1-jei hatállyal jelentősen megváltozott. A Hpt. 210.§-ába a fogyasztóval vagy mikroállalkozással kötött kölcsönszerződésre vagy pénzügyi lízingszerződésre vonatkozó különös szabályokat iktattak be [Hpt. 210.§ (3)-(6) bekezdés]. Az új szabályokat a már megkötött szerződések - ide nem értve a szerződés alapján jelzáloglevéllel finanszírozott kölcsönszerződéseket - módosítása esetén is alkalmazni kellett azzal, hogy a pénzügyi intézmény köteles volt e szerződés módosítását a módosító törvény kihirdetését követő 90 napon belül kezdeményezni [Hpt. 234.§ (6)-(7) bekezdés].

A fogyasztóval vagy mikroállalkozással kötött kölcsönszerződésre vagy pénzügyi lízingszerződésre vonatkozó különös szabályok szerint kizárólag a kamatot, díjat, vagy költséget lehetett egyoldalúan - az ügyfél számára kedvezőtlenül - módosítani, és csak abban az esetben, ha a szerződés a módosítandó kamat-, díj- vagy költségelemre kihatással bíró ok-okozati feltételek megváltozása esetére ezt lehetővé tette. Annak bizonyítása, hogy a módosítást a szerződés lehetővé tette, a

pénzügyi intézményt terhelte. Ha a feltétel változása a kamat-, díj- vagy költségelem csökkentését tette indokolttá, azt is érvényesíteni kellett. A szabályozás kimondta, hogy ugyanazon feltétel változása csak egy kamat-, díj- vagy költségelem változását indokolhatja.

A fentiek szerint megengedett, az ügyfél számára kedvezőtlen módosítást - referencia kamatlábhoz kötött kamatnál a kamat módosítása kivételével - a módosítás hatálybalépését megelőzően legalább 60 nappal kellett hirdetményben közzétenni. A módosításról és a törlesztő-részlet ebből adódó változásáról az érintett ügyfeleket legkésőbb a módosítás hatálybalépését 60 nappal megelőzően postai úton, vagy más a szerződésben meghatározott közvetlen módon is értesíteni kellett, továbbá elektronikus kereskedelmi szolgáltatás nyújtása esetén az ügyfelek számára folyamatosan és könnyen hozzáférhető módon, elektronikus úton is elérhetővé kell tenni.

A számára kedvezőtlen módosítása esetén - referencia kamatlábhoz kötött kamat kivételével - az ügyfél a módosítás hatálybalépése előtt jogosult volt a szerződés felmondására, amely díjmentes volt azzal a kivétellel, hogy jelzáloglevéllel finanszírozott kölcsönszerződés esetén a hitelintézet jogosult volt a lejárat előtti visszafizetéssel járó költségeit érvényesíteni.

A különös szabályok azt is előírták, hogy az általános szerződési feltételek módosításáról legkésőbb a módosítás hatálybalépésekor a Felügyeletet tájékoztatni kell [Hpt. 210.§ (9) bekezdés].

Az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó általános szabályt [Hpt. 210.§ (7) bekezdés] annyiban pontosították, hogy arra csak akkor van lehetőség, ha az arra okot adó feltételek, illetve körülményeket a szerződés egyértelműen meghatározza. A Hpt. 210.§ (8) bekezdése pedig kimondta, hogy a szerződés egyoldalúan nem módosítható új díj vagy költség bevezetésével, és az egyes díjak szerződésben meghatározott számítási módja, konkrét összege, vagy felső határa sem módosítható egyoldalúan, az ügyfél számára kedvezőtlenül. E szabályokat is alkalmazni kellett a már megkötött szerződések – ide nem értve a szerződés alapján jelzáloglevéllel finanszírozott kölcsönszerződéseket – módosítása esetén azzal, hogy a pénzügyi intézmény köteles volt e szerződés módosítását a módosító törvény kihirdetését követő 90 napon belül kezdeményezni [Hpt. 234.§ (6)-(7) bekezdés].

5. Ez a szabályozás 2010. január 1-jei hatállyal ismét jelentősen módosult.

Először is, a különös szabályok hatálya alól kikerültek a mikro-vállalkozással kötött kölcsönszerződések és pénzügyi lízingszerződések [Hpt. 210.§ (3) bekezdés első mondat]. A

szabályozás kifejezetten kimondta, hogy a kamat, díj vagy költség mértékén kívül más feltétel, ideértve az egyoldalú módosításra okot adó körülményeket is, az ügyfél számára kedvezőtlenül nem módosítható egyoldalúan [Hpt. 210.§ (3) bekezdés második mondat]. A módosítás pontosította az egyoldalú szerződésmódosítás kikötésének feltételeit is: arra akkor volt lehetőség, ha a módosításra okot adó objektív körülmények tételes meghatározását a szerződés tartalmazza, valamint a hitelező árazási elveit írásban rögzítette. Az árazási elveknek tartalmazniuk kellett legalább a következőket:

- valamely kamat, díj vagy költség módosítása a szerződésekben foglalt és az adott kamat, díj vagy költség mértékére ténylegesen hatást gyakorló ok alapján történhet;

- ha valamely feltétel változása a kamat-, díj- vagy költségelem csökkentését teszi indokolttá, azt is érvényesíteni kell;

- az adott kamat-, díj- vagy költségelemre kihatással bíró ok-okozati feltételeket együttesen, tényleges hatásuk arányában kell figyelembe venni;

- díjat vagy költséget évente legfeljebb a Központi Statisztikai Hivatal által közzétett előző évi éves fogyasztói árindex mértékében lehet emelni.

Az árazási elvek megfelelőségét, valamint az árazási elvek alkalmazásának gyakorlatának ellenőrzését a törvény a PSZÁF hatáskörébe utalta, és előírta, hogy az ellenőrzés során a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény hatálya alá tartozó, a Felügyelet által is elfogadott magatartási kódex rendelkezéseinek figyelembevételét [Hpt. 210.§ (3)-(5) bekezdés].

Megváltoztak az egyoldalú módosítás közzétételének szabályai is. Az ügyfél közvetlen értesítésének ki kellett terjednie a módosítást követően várhatóan fizetendő törlesztő részlet nagyságára is; a nem postai úton történő értesítés esetén annak tartós adathordozón kellett történnie; a közvetlen értesítés feladási időpontjának pedig legalább 60 nappal meg kellett előznie a módosítás hatálybalépését [Hpt. 210.§ (6)-(7) bekezdés]. A 60 napos előzetes közzétételre vonatkozó szabály hatálya alól kivonta az állami kamattámogatással nyújtott lakáskölcsönöket, amelyekre a továbbiakban az általános 15 napos határidőt kellett alkalmazni [Hpt. 210.§ (8) bekezdés]. Ugyancsak kivonta a közvetlen értesítés kötelezettsége alól a referencia-kamatlábhoz kötött kamatnál a referencia-kamatláb változásából eredő kamatváltozás esetkörét, valamint az állami kamattámogatással nyújtott lakáskölcsönöket [Hpt.

210.§ (6) bekezdés]. Az állami kamattámogatással nyújtott lakáskölcsönökre vonatkozó szabályokat a 2010. január 1-jét megelőzően kötött szerződésekre is alkalmazni kellett.

A jelzáloglevéllel finanszírozott kölcsönszerződésre vonatkozó különös szabályok hatályát kiterjesztették a jelzálog-hitelintézet által refinanszírozott kölcsönszerződésre is (a tényleges refinanszírozást követő időszakra) [Hpt. 210.§ (9) bekezdés]. E különös szabályokat kiegészítették azzal, hogy a kölcsönszerződésnek tartalmaznia kell, hogy a kölcsön jelzáloglevéllel finanszírozott, vagy jelzáloglevéllel kívánják refinanszíroztatni, továbbá ennek jogkövetkezményeit, továbbá azzal, hogy a jelzálog-hitelintézet által refinanszírozott kölcsönszerződés esetén az ügyfelet legkésőbb a refinanszírozás bekövetkezését követő 30 napon belül feladott értesítővel kell tájékoztatni a refinanszírozás megvalósulásáról [Hpt. 210.§ (10) bekezdés]. Ezeket a kiegészítő szabályokat a 2010. január 1. napja után kötött szerződésekre kell alkalmazni.

Az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó általános szabályok azzal egészültek ki, hogy az ügyfél hirdetményben történő tájékoztatása során biztosítani kell, hogy megállapítható legyen, melyik kamat-, díj- vagy költségelem milyen mértékben változik, és az ügyfél számára elérhetővé kell tenni a módosítás okait [Hpt. 210.§ (13) bekezdés]. Új elemként általános jelleggel lehetővé tették, hogy a pénzügyi intézmény az ügyfél számára nem kedvezőtlenül egyoldalúan módosítsa a szerződés feltételeit [Hpt. 210.§ (14) bekezdés], e szabályt a 2010. január 1-je előtt kötött szerződésekre is alkalmazni kell.

6. 2010. november 27-ei hatállyal beiktatott Hpt. 210/A.§ különös szabályokat állapított meg a fogyasztóval kötött, lakáscélú hitel- és kölcsönszerződésre, illetve pénzügyi lízingszerződésre. A módosított törvény szerint lakáscélú hitel- vagy kölcsönszerződés: ingatlanra alapított jelzálogjog - ideértve az önálló zálogjogként alapított jelzálogjogot is - fedezete mellett megkötött olyan hitel-, illetőleg kölcsönszerződés, amelyben a felek által okiratban rögzített hitelcél lakóingatlan vásárlása, építése, bővítése, korszerűsítése vagy felújítása, lakáscélú pénzügyi lízingszerződés pedig olyan pénzügyi lízingszerződés, amelyben a felek által okiratban rögzített cél lakóingatlan tulajdonjogának harmadik személy eladótól történő, lízingbevevő általi megszerzése [Hpt. 2. számú melléklet III. fejezet 5. pont].

A különös szabályok úgy rendelkeztek, hogy a fogyasztóval kötött, lakáscélú hitel- és kölcsönszerződés, illetve pénzügyi lízingszerződés a pénzügyi intézmény által az ügyfél számára kedvezőtlenül – a Hpt. eltérő rendelkezése hiányában - nem módosítható; az e tilalomba ütköző

szerezésmódosítás semmis [Hpt. 210/A.§ (2)-(3) bekezdés]. A fogyasztóval kötött, lakáscélú hitel- és kölcsönszerződés, illetve pénzügyi lízingszerződés a pénzügyi intézmény által az ügyfél számára kedvezőtlenül kizárólag kamat tekintetében, kormányrendeletben meghatározott esetekben, feltételekkel és módon, a jegybanki alapkamat, a refinanszírozási kamatlábak, a pénzpiaci indexek, a hitelező lekötött ügyfélbetétei kamatának változása, a szabályozói környezet, illetve a hitelkockázat kormányrendeletben meghatározott változása által indokoltan módosítható [Hpt. 210/A.§ (4) bekezdés]. E szabályokat a 2010. november 27-e előtt megkötött szerződésre is alkalmazni kell.

A fogyasztóval kötött, lakáscélú hitel- és kölcsönszerződés, illetve pénzügyi lízingszerződés felmondását követő kilencvenedik napot követően a pénzügyi intézmény a fogyasztó nem teljesítése miatt késedelmi kamatot, költséget, díjat vagy jutalékot nem számíthat fel a felmondás napját megelőző napon érvényes ügyleti kamatot és kezelési költséget meghaladó összegben. Ha a fogyasztóval kötött, lakáscélú hitel- és kölcsönszerződés, illetve pénzügyi lízingszerződés deviza alapú, és a szerződés a szerződés felmondása bekövetkezésekor a fennálló tartozás összegének forintban történő meghatározását írja elő, a fenti szabályt azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a szerződés felmondását követő kilencvenedik napot követően a pénzügyi intézmény a fogyasztó nem teljesítése miatt, a felmondás napján érvényes ügyleti kamatot és kezelési költséget meghaladó mértékű késedelmi kamatot, költséget, díjat vagy jutalékot nem számíthat fel [Hpt. 210/A.§ (5)-(6) bekezdés]. E szabályt a 2010. november 27-e után felmondott, fogyasztóval kötött lakáscélú hitel- és kölcsönszerződésre vagy pénzügyi lízingszerződésre kell alkalmazni. A 2010. november 27-e előtt felmondott fogyasztóval kötött lakáscélú hitel- és kölcsönszerződés illetve pénzügyi lízingszerződések esetén a kilencven napos időtartamot 2010. november 27-étől kellett számítani.

A Hpt. 210/A.§-ával egyidejűleg iktatták be a Hpt. 200/A.§-át is, amely a fogyasztóval devizában nyilvántartott vagy devizában nyújtott és forintban törlesztett (deviza alapú) lakáscélú hitel- vagy kölcsönszerződést vagy pénzügyi lízingszerződésre tartalmazott különös szabályokat. E szerint a kölcsön folyósításakor a kölcsön, az esedékessé váló törlesztő részlet, valamint a devizában megállapított bármilyen költség, díj vagy jutalék forintban meghatározott összegének kiszámítása - ha a pénzügyi intézmény nem határoz meg saját deviza-középfolyamot - a Magyar Nemzeti Bank által megállapított és közzétett, hivatalos devizaárfolyam alapján történik. Ha a pénzügyi intézmény meghatároz saját deviza-középfolyamot, akkor a kölcsön, az esedékessé váló törlesztő részlet, valamint a devizában megállapított bármilyen költség, díj vagy jutalék forintban meghatározott összegének kiszámítása - a pénzügyi intézmény választása szerint - a pénzügyi intézmény által megállapított és közzétett, saját deviza-középfolyama alapján is történik. A pénzügyi intézmény az

e körben elvégzett átváltással és számítással összefüggésben külön költséget, díjat vagy jutalékot nem számíthat fel. E rendelkezéseket megfelelően kell alkalmazni arra az esetre is, ha a fogyasztó a fennálló teljes tartozását (vagy annak egy részét) elő-, illetve végtörleszti, nem kell viszont alkalmazni arra az esetre, ha a törlesztő részlet fizetésére devizában kerül sor.

A Hpt. 200/A.§-ának és 210/A.§-ának való megfelelés érdekében szükséges, a törlesztő részlet, valamint a devizában megállapított bármilyen költség, díj vagy jutalék forintban meghatározott összegének kiszámítására és az egyoldalú szerződés-módosításra vonatkozó rendelkezésekre kiterjedő, az ügyfél számára kedvező egyoldalú szerződésmódosítást a pénzügyi intézmény az üzletszabályzata vagy az általános szerződési feltételek módosításával is végrehajthatta. A módosításról az érintett ügyfeleket – legkésőbb a módosítás hatálybalépését követő legközelebbi számlakivonattal együttesen – postai úton vagy más, a szerződésben meghatározott közvetlen módon is értesíteni kellett, továbbá elektronikus kereskedelmi szolgáltatás nyújtása esetén a módosítást az ügyfelek számára folyamatosan és könnyen hozzáférhető módon, elektronikus úton is elérhetővé kellett tenni.

7. A kölcsönszerződés általános szabályait érintette a Hpt. 2010. június 1-jei hatállyal beiktatott 199. §-a, amely szerint a pénzügyi intézmény egy naptári évben ugyanannak az ügyfélnek egy alkalommal nyújthat olyan kölcsönt, amelynek teljes hiteldíj mutatója meghaladja a hatvanöt százalékot és összege nem haladja meg a kétszázötvenezer forintot. Az e feltételeknek megfelelő kölcsön lejáratát egy alkalommal legfeljebb hat hónappal volt meghosszabbítható. E szabályt a pénzügyi intézmény által 2009. december 31-e után kötött kölcsönszerződésekre lehetett csak alkalmazni.

8. A Hpt. 210/A.§-ának 2011. január 1-jei hatállyal beiktatott (7) bekezdése előírta, hogy a fogyasztóval kötött, lakáscélú hitel- és kölcsönszerződés, illetve pénzügyi lízingszerződés esetében, ha az egyoldalú szerződésmódosításra okot adó feltételek változása a kamat csökkentését teszi indokolttá, azt is érvényesíteni kell.

9. A Hpt. 210.§-ának 2011. szeptember 29-ei hatállyal beiktatott (5a) bekezdése úgy rendelkezett, hogy a fogyasztóval kötött deviza alapú hitel-, vagy kölcsön szerződések esetében a pénzügyi intézmény kizárólag azokat a költségeket és díjakat számíthatja fel devizában, amelyek az adott szerződés teljesítésének és fenntartásának érdekében a deviza forrás megszerzésével közvetlenül kapcsolatban állnak, ide értve a kamat jellegű kezelési költséget. Nem számolható fel a fogyasztó számára devizában a szerződéskötéssel, a levelezéssel, a kimutatások és igazolások előállításával, az

ügyfelek látogatásával, a hitel monitoringgal, a felmondással, a fedezet értékbecslésével és cseréjével, a szerződés módosításával, a hitelfedezeti biztosítási szolgáltatással, továbbá a hitelszerződés ügyintézésével és a kapcsolódó hitelszámla lezárásával kapcsolatos díj és költség.

Ezzel egyidejűleg iktatták be a törvénybe a végtörlesztés szabályait (Hpt. 200/B.§), amelyeket 2011. X. 15-ei, 2011. XI. 15-ei, és 2011. XII. 29-ei hatállyal módosítottak, majd 2012. március 1-je hatállyal hatályon kívül helyeztek.

10. A Hpt. 210.§-a (5a) bekezdésének 2011. november 15-ei hatállyal beiktatott módosítása a fogyasztóval kötött deviza alapú hitel-, vagy kölcsön szerződések esetében a pénzügyi intézmény által devizában felszámítható költségek körét kiterjesztette a deviza alapú hitel- vagy kölcsöntartozás mindenkor összegéhez igazodó hitelfedezeti biztosítási szolgáltatással kapcsolatos költségre, ha a hitelintézetet terhelő biztosítási díj is deviza alapú. A pénzügyi intézmény a módosításnak való megfelelés érdekében egyoldalúan is módosíthatta a 2011. november 15-e előtt kötött deviza alapú kölcsönszerződés költségek és díjak felszámítására vonatkozó rendelkezéseit az üzletszabályzat vagy az általános szerződési feltételek módosításával.

11. A legutóbbi módosítás 2012. április 1-jével lépett hatályba, és a fogyasztóval kötött, lakáscélú hitel- és kölcsönszerződés, illetve pénzügyi lízingszerződés különös szabályait érintették. Hatályon kívül helyezték az egyoldalú szerződésmódosítással kapcsolatos különös szabályokat [Hpt. 210/A.§ (1)-(4) bekezdés], egyidejűleg a fogyasztóval, ingatlanon alapított jelzálogjog fedezete mellett kötött kölcsönszerződésre (jelzáloghitel-szerződésre) vonatkozó különös szabályokat iktattak be [Hpt. 210/B.§].

E szabályok szerint jelzáloghitel-szerződés esetén a pénzügyi intézmény a fogyasztó szerződésszerű teljesítése esetén nem számíthat fel a kamaton felül rendszeresen fizetendő kamat jellegű díjat vagy költséget, és a szerződés megkötésekor nem kínálhat korlátozott időtartamra kedvezményes kamatot [Hpt. 210/B.§ (2) bekezdés].

A jelzáloghitel-szerződés megkötésekor a pénzügyi intézménynek - ha jogszabály másként nem rendelkezik - a kamat változását referencia-kamatlábhoz kötve kell meghatározni, vagy úgy, hogy a kamat mértéke a kölcsönszerződésben meghatározott 3 éves, 5 éves vagy 10 éves kamatperiódusok alatt rögzített [Hpt. 210/B.§ (3) bekezdés].

Referencia-kamatlábhoz kötött jelzáloghitel-szerződés esetén a kamat mértékét a választott referencia-kamatláb futamidejének megfelelő időközönként kell a fordulónapot megelőző hónap utolsó munkanapja előtt 2 nappal érvényes referencia-kamatlábhoz igazítani [Hpt. 210/B.§ (8) bekezdés]. A referencia-kamatláb forinthitelnél a 3 havi, a 6 havi vagy a 12 havi BUBOR, vagy a lakáscélú állami támogatásokról szóló kormányrendeletben meghatározottak szerint az Államadósság Kezelő Központ Zrt. által havi rendszerességgel közzétett 3 éves vagy 5 éves állampapír átlaghozam, euróhitelnél és euró alapú hitelnél a 3 havi, a 6 havi vagy a 12 havi EURIBOR, svájci frank hitelnél és svájci frank alapú hitelnél a 3 havi, a 6 havi vagy a 12 havi CHF LIBOR [Hpt. 210/B.§ (7) bekezdés]. A fogyasztó által fizetendő kamat és a referenciakamat különbségét (a felárat) a pénzügyi intézmény egyoldalúan a fogyasztó számára kedvezőtlenül kizárólag akkor módosíthatja, ha a fogyasztó egyhavi törlesztőn részlettel 45 napot meghaladó fizetési késedelembe esik, vagy a fogyasztó a fedezetül szolgáló ingatlanra kötött, a pénzügyi intézményre engedményezett vagyonszámvetést a pénzügyi szolgáltató postai úton vagy más, a szerződésben meghatározott közvetlen módon történő értesítése ellenére legalább két hónapon keresztül nem fizeti. E feltételek változásának felarra gyakorolt hatását a pénzügyi intézmény belső szabályzatában rögzíti [Hpt. 210/B.§ (5)-(6) bekezdés].

Ha a kamat mértéke a kölcsönszerződésben meghatározott 3 éves, 5 éves vagy 10 éves kamatperiódusok alatt rögzített, az új kamatperiódusokban alkalmazott kamat mértékét annak hatálybalépését megelőzően legalább 90 nappal hirdetményben közzé kell tenni. A módosításról és a módosítást követően várhatóan fizetendő törlesztő részletről az érintett ügyfeleket postai úton vagy más, a szerződésben meghatározott közvetlen módon értesíteni kell. A közvetlen értesítés elküldésének legalább 90 nappal meg kell előznie a módosítás hatálybalépését. A módosítással kapcsolatos tájékoztatást elektronikus kereskedelmi szolgáltatás nyújtása esetén az ügyfelek számára folyamatosan és könnyen hozzáférhető módon, elektronikusan is elérhetővé kell tenni.

Az új kamatperiódus kezdetét megelőző kilencven nap alatt az ügyfél jogosult a szerződés díjmentes felmondására, azzal, hogy a jelzáloglevéllel finanszírozott vagy a jelzálog-hitelintézet által refinanszírozott kölcsönszerződésre vonatkozó különös szabályokat alkalmazni kell. Az ügyfél felmondása hatályát veszti, ha a kamatperiódus végéig a felmondással érintett szerződésből eredő tartozás teljes összegét a hitelező részére nem fizeti meg [Hpt. 210/B.§ (9) bekezdés].

A kamaton felül nem rendszeresen fizetendő egyéb díjat, költséget a pénzügyi intézmény már megkötött szerződések vonatkozásában évente legfeljebb a Központi Statisztikai Hivatal által közzétett előző évi éves fogyasztói árindex mértékében emelheti [Hpt. 210/B.§ (4) bekezdés].

A fenti különös szabályokat a 2012. április 1-jét követően kötött szerződésekre kell alkalmazni. A 2012. január 1. előtt fogyasztóval kötött, egy évnél hosszabb hátralévő futamidejű jelzálog-hitelszerződés esetében - ha az nem felel meg a fenti rendelkezéseknek - a fogyasztó 2012. május 31-ig egy alkalommal kérhette a szerződés - számára hozzáférhetővé tett feltételeknek megfelelő - módosítását, újrakötését vagy kiváltását, hogy az megfeleljen a 210/B. § rendelkezéseinek azzal, hogy az új hitel

- forinthitel, ha az eredeti hitel forinthitel,

- euróhitel, euró alapú hitel vagy forinthitel lehet, ha az eredeti hitel euró alapú hitel, euróhitel vagy más nem svájci frank hitel, svájci frank alapú devizahitel,

- svájci frank hitel, svájci frank alapú hitel, euróhitel, euró alapú hitel vagy forinthitel lehet, ha az eredeti hitel svájci frank hitel vagy svájci frank alapú hitel.

A már fennálló jelzáloghitel szerződés módosítására, újrakötésére vagy kiváltására az a fogyasztó (volt) jogosult, aki az átalakításra vonatkozó írásbeli kérelme benyújtását követő 60 napon belül a jelzálog-hitelszerződés módosításához, újrakötéséhez vagy kiváltásához szükséges dokumentumokat a pénzügyi intézmény számára hiánytalanul benyújtja. A fogyasztó módosításra, vagy újrakötésre vonatkozó igénybejelentését a követeléssel rendelkező pénzügyi intézmény nem utasíthatja el és a szerződés módosításáért, újrakötéséért vagy annak kiváltásával kapcsolatos előtörlesztéséért díjat, költséget, jutalékot nem számíthat fel. A szerződés módosításának, újrakötésének vagy a kiváltásának és az ehhez kapcsolódó egyéb pénzügyi szolgáltatásoknak a közvetítésére, valamint egyéb közreműködői feladatok ellátására, továbbá egyéb együttműködés részeként történő részvételre közvetítő nem volt jogosult akkor sem, ha a váltás más szolgáltatások értékesítése részeként vagy ehhez kapcsolódóan történik.

Ezzel egyidejűleg módosították a Hpt. 199.§-át is. E szerint a pénzügyi intézmény fogyasztónak nem nyújthat olyan kölcsönt, amelynek a teljes hiteldíj mutatója meghaladja az érintett naptári félévet megelőző hónap első napján érvényes jegybanki alapkamat 24 százalékponttal növelt mértékét,

kivéve a hitelkártya-szerződéshez vagy fizetési számlához kapcsolódó, vagy a mindennapi élet felszerelési tárgyainak, tartós fogyasztási cikkeinek (ide nem értve a gépjárművet) megvásárlásához, szolgáltatások igénybevételéhez nyújtott kölcsönre, valamint a kézizálog fedezete mellett nyújtott kölcsönt, amelyekre vonatkozó teljes hiteldíj mutató az érintett naptári félévet megelőző hónap első napján érvényes jegybanki alapkamat 39 százalékponttal növelt mértékét nem haladhatja meg. E rendelkezést a 2012. április 1-je után kötött szerződésekre kell alkalmazni.

#### IV. A fogyasztási kölcsönszerződésre vonatkozó szabályok változása

##### A.) A hitelintézeti törvénybe foglalt szabályok (Hpt. 212-214/D.§)

1. A fogyasztási kölcsönszerződésre vonatkozó különös szabályokat a Hpt. 1996. január 1-jén hatályba lépett 212.-214.§§-ai tartalmazták. A törvény fogyasztási kölcsön alatt a mindennapi élet szokásos használati tárgyainak megvásárlásához, javíttatásához, illetve szolgáltatások igénybevételéhez - a természetes személy részére - nyújtott kölcsönt értette, ha azt a természetes személy nem üzletszerű tevékenysége keretében vette igénybe [Hpt. 2.sz. melléklet 5. pont].

A Hpt. 212.§-a előírta, hogy a fogyasztási kölcsönszerződésben egyértelműen meg kell állapítani az éves százalékban kifejezett teljes - induló – hiteldíjat, amely a fogyasztó által a kölcsönért fizetendő terhelésnek a nyújtott fogyasztási kölcsön éves összegének százalékában kifejezett része. A fogyasztási kölcsönért fizetendő terhelés tartalmazta a kamatokat, folyósítási jutalékokat és minden egyéb - a kölcsön felhasználásával kapcsolatosan fizetendő – költséget. A teljes hiteldíj megállapításánál figyelembe kellett venni a tőke visszafizetése során csökkenő kölcsönösszeget.

A Hpt. 213.§-a szerint a hitelfelvevő megtámadhatta a a fogyasztási kölcsönszerződést, ha az nem tartalmazta:

- a hiteldíj százalékos értékét,
- azoknak a feltételeknek, illetőleg körülményeknek a részletes meghatározását, amelyek esetében a hiteldíj megváltoztatható,
- a hiteldíj számítása során figyelembe nem vett egyéb - esetleges - költségek meghatározását és összegét, vagy ha az ilyen költségek pontosan nem határozhatók meg, az ezekre vonatkozó becslést,
- a szükséges biztosítékok meghatározását, valamint

- a szerződéshez kapcsolódóan a fogyasztótól megkövetelt biztosítások megjelölését.

A Hpt. 214.§-a szerint fogyasztási kölcsön esetében az ügyfél - a szerződés megszüntetése érdekében - minden esetben élhetett a határidő (lejárat) előtti teljesítés (törlesztés) jogával; ebben az esetben a hitelező köteles volt a hiteldíjat arányosan csökkenteni.

2. 1998. január 1-jével a fogyasztási kölcsönre vonatkozó, Hpt-ben foglalt szabályok hatályát kiterjesztették a természetes személy részére nyújtott, felhasználási célhoz nem kötött kölcsönre is, ha a kölcsönt a természetes személy nem üzletszerű tevékenysége keretében vette igénybe [Hpt. 2.sz. melléklet 5. pont].

3. A fogyasztási kölcsönszerződés szabályait 2001. január 1-jei hatállyal – a 87/102/EGK irányelvre tekintettel - jelentősen átdolgozták és kibővítették.

A Hpt. 212.§-ának módosított (1) bekezdése a teljes hiteldíj-mutató kiszámításának szabályai megállapítását külön jogszabályra [41/1997. (III. 5.) Korm. r.] utalta. A teljes hiteldíj fogalma lényegében változatlan maradt [Hpt. 212.§ (2) bekezdés]. A törvény meghatározta a teljes hiteldíjmutató fogalmát is, e szerint a teljes hiteldíjmutató az a belső kamatláb, amely mellett az ügyfél által visszafizetendő tőke és teljes hiteldíj egyenlő az ügyfél által a folyósításkor a pénzügyi intézménynek fizetett költségekkel csökkentett hitelösszeggel [Hpt. 212.§ (3) bekezdés].

A Hpt. 213.§-ának módosított (1) bekezdése a fogyasztási kölcsönszerződés korábbi megtámadhatósága helyett annak semmisségét mondta ki arra az estre, ha az nem tartalmazta

- a szerződés tárgyát,

- az éves, százalékban kifejezett teljes hiteldíjmutatót, a hiteldíjmutató számítása során figyelembe nem vett egyéb - esetleges - költségek meghatározását és összegét, vagy ha az ilyen költségek pontosan nem határozhatók meg, az ezekre vonatkozó becslést,

- a szerződéssel kapcsolatos összes költséget, ideértve a kamatokat, járulékokat, valamint ezek éves, százalékban kifejezett értékét,

- azon feltételeknek, illetőleg körülményeknek a részletes meghatározását, amelyek esetében a hiteldíj megváltoztatható, vagy ha ez nem lehetséges, az erről szóló tájékoztatást,
- a törlesztő részletek számát, összegét, a törlesztési időpontokat,
- a szükséges biztosítékok meghatározását, valamint
- a szerződéshez kapcsolódóan a fogyasztótól megkövetelt biztosítások megjelölését.

A szerződés semmisségére csak a fogyasztó érdekében lehetett hivatkozni [Hpt. 213.§ (3) bekezdés].

A Hpt. 213.§-ának újonnan beiktatott (2) bekezdése ezzel összhangban a fogyasztási kölcsönszerződésre vonatkozó szabályoktól a fogyasztó hátrányára eltérő szerződési kikötés semmisségét is kimondta.

A Hpt. 213.§-ának újonnan beiktatott (4) bekezdése előírta azt is, hogy a hitelező köteles a fogyasztót a fogyasztási kölcsönszerződés megkötésekor minden olyan szerződési feltételről tájékoztatni, amely jogszabály alapján válik a szerződés részévé.

A Hpt. újonnan beiktatott 214/A.§-a – a 87/102/EGK irányelv 11. cikkének való megfelelés érdekében – visszatartási jogot biztosított a fogyasztónak, ha a kölcsönt olyan, a hitelező és az áru vagy szolgáltatás értékesítője közötti előzetes megállapodásra tekintettel kapja, melynek értelmében a fogyasztónak kizárólag az adott hitelező nyújthat kölcsönt az értékesítőtől áru vásárlására vagy szolgáltatás igénybevételére, és az értékesítő a fogyasztóval kötött szerződés teljesítésével késedelembe esik vagy hibásan teljesít, és a fogyasztó késedelemből, illetve hibás teljesítésből eredő követeléseinek az értékesítő nem tett határidőben eleget. A jogszerű visszatartás időszakára a hitelező kamatot nem számíthatott fel. A visszatartási jog gyakorlását megalapozó körülményekről a fogyasztó köteles volt az erre vonatkozó okiratok megküldésével írásban tájékoztatni a hitelezőt. A visszatartási jog a tájékoztatást követően illette meg a fogyasztót [Hpt. 214/A.§ (1) bekezdés].

Ha a fogyasztó a szerződéstől az értékesítő szerződésszegése miatt elállt, egyúttal jogosult volt a fogyasztási kölcsönszerződéstől is elállni. Az elállás alapján a hitelező köteles volt a fogyasztó által addig kifizetett összeg azonnali visszafizetésére. A hitelező az általa folyósított kölcsön visszafizetését csak az értékesítőtől követelhetette, kivéve, ha az a vételárat a fogyasztónak

visszafizette. A fogyasztótól az elállásra, illetve az eredeti állapot helyreállítására tekintettel kamat, költség, kártérítés nem volt követelhető [Hpt. 214/A.§ (2) bekezdés].

A visszatartási és elállási jogra vonatkozó rendelkezést nem kellett alkalmazni azokra a hitelmegállapodásokra, amelyek összege hatvanezer forintnál kisebb, vagy hatmillió forintnál nagyobb volt; amelyek alapján a fogyasztónak a hitelt vagy három hónapot meg nem haladó időszak alatt, vagy tizenkét hónapot meg nem haladó időszak alatt legfeljebb négy fizetési részletben kellett visszafizetni; amelyeket közokiratba foglaltak, amelyeket ingatlanon kikötött jelzálogjog fedezete mellett kötöttek.

A Hpt. újonnan beiktatott 214/B.§-a – a 87/102/EGK irányelv 14. cikkének átültetéseként – megtiltotta, hogy fogyasztási kölcsönszerződés esetén a Ptk. 329. §-ában foglaltaktól – pontosabban a Ptk. 329.§-a (3) bekezdésének azon szabályától, hogy a kötelezett az engedménnyessel szemben érvényesítheti azokat a kifogásokat és beszámíthatja azokat az ellenköveteléseket is, amelyek az engedményezővel szemben az értesítéskor már fennállt jogalapon keletkeztek – a fogyasztó hátrányára eltérjenek.

A Hpt. újonnan beiktatott 214/C.§-a – a 87/102/EGK irányelv 10. cikkének átültetéseként – kimondta, hogy a fogyasztó nem kötelezhető arra, hogy a hitelezőnek a fogyasztási kölcsönszerződésből származó követelése ellenében váltókötelezettséget vállaljon, és a hitelező a fogyasztási kölcsönszerződésből származó követelése biztosítására csekket a fogyasztótól nem fogadhat el [Hpt. 214/C.§ (1)-(2) bekezdés]. E szabály megsértése esetén a a fogyasztó bármikor követelhetette a hitelezőtől a fenti szabállyal ellentétben kibocsátott váltó vagy csekk visszaadását [Hpt. 214/C.§ (3) bekezdés], és a hitelező felelt minden olyan kárért, amely az ilyen váltó- vagy csekk-kibocsátással összefüggésben érte [Hpt. 214/C.§ (4) bekezdés].

4. 2005. január 1-jei hatállyal a Hpt. 212. és 213.§-ának a fogyasztási kölcsönszerződés tartalmára vonatkozó rendelkezéseinek hatályát a lakossági kölcsönszerződésre is kiterjesztették. A Hpt. lakossági kölcsön alatt – a fogyasztási kölcsönön kívül – a lakás, illetőleg üdülő vagy egyéb ingatlan vásárlására, építésére, felújítására, bővítésére, korszerűsítésére, továbbá közműfejlesztésre a természetes személy által igénybe vehető kölcsönt értette [Hpt. 2.sz. melléklet 13. pont].

5. 2009. május 3-ai hatállyal a fogyasztási és lakossági kölcsönszerződés kötelező tartalmi elemeire vonatkozó szabályozást pontosították annyiban, hogy a Hpt. 213.§-a (1) bekezdésének d) pontjából

elhagyták a „vagy ha ez nem lehetséges, az erről szóló tájékoztatást,” szövegrészt, ezzel is világossá téve, hogy a hiteldíj megváltoztatására kizárólag a szerződésben meghatározott esetekben van mód.

6. 2010. május 1-jei hatállyal a Hpt. 214-214/A.§-át hatályon kívül helyezték. Ezzel egyidejűleg hatályba lépett a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény (Fnyht.), amelynek 22.§-a a Hpt. 214/A.§-ának, 23.§-a pedig a Hpt. 214.§-ának megfelelő szabályozást tartalmaz.

7. 2010. június 11-ei hatállyal – a Hpt. 212-213., valamint 214/B-214/D.§-ának a hatályon kívül helyezése folytán – a fogyasztási kölcsönre vonatkozó különös szabályok kikerültek a Hpt.-ből.

B.) A fogyasztóvédelmi törvénybe foglalt szabályok (Fgytv. 7-7/A.§)

1. A fogyasztóvédelemről szóló, 1997. évi CLV. törvény 7.§-a is szabályozta – a 90/88/EGK irányelvvel módosított 87/102/EGK irányelve alapján – a fogyasztási kölcsönszerződés különös szabályait. E törvény fogyasztási kölcsönre vonatkozó szabályainak hatálya kiterjedt a Hpt. hatálya alá nem tartozó minden olyan kölcsönre, részletfizetésre vagy halasztott fizetésre, amelyet vállalkozás fogyasztó részére nyújtott az általa forgalmazott termék vagy ingatlan megvételéhez, illetve az általa nyújtott szolgáltatás igénybevételéhez.

A fogyasztási kölcsönszerződés (vagyis fogyasztási kölcsön igénybevételére irányuló szerződés) érvényességéhez a szerződés írásba foglalása és egy példányának a fogyasztó részére történő átadása volt szükséges (Fgytv. 7.§ (1) bekezdés).

Semmisnek minősült az a fogyasztási kölcsönszerződés, amelyik nem tartalmazta

- a szerződés tárgyát képező áru vagy szolgáltatás meghatározását;

- a szerződés alapján fizetendő ellenszolgáltatás meghatározását;

- a tulajdonjog átszállásának időpontját és feltételeit;

- a szerződéssel kapcsolatos összes költséget, ideértve a kamatokat, járulékokat, valamint ezek éves, százalékban kifejezett értékét;

- az éves, százalékban kifejezett teljes hiteldíjat, amelyet a Hpt. és a teljes hiteldíj mutató számítására és közzétételére vonatkozó rendelkezések alapján kell kiszámítani;
- az éves, százalékban kifejezett hiteldíj módosításának feltételeit vagy, ha ez nem lehetséges, az erről szóló tájékoztatást;
- a részletek számát, összegét, a törlesztési időpontokat;
- ha az áru ára vagy a szolgáltatás díja a szerződés időtartama alatt változhat, a változás feltételeit, illetve azt az összeget, melynek elérése esetén a fogyasztó hátrányos következmények nélkül a szerződéstől elállhat.

A fogyasztási kölcsönszerződésre vonatkozó szabályoktól a fogyasztó hátrányára eltérő szerződési kikötés semmisnek minősült. A szerződés semmisségére csak a fogyasztó érdekében lehet hivatkozni (Fgytv. 7.§ (2)-(5) bekezdés).

A törvény előírta, hogy a hitelező köteles a fogyasztót a fogyasztási kölcsönszerződés megkötésekor minden olyan szerződési feltételről tájékoztatni, amely jogszabály alapján válik a szerződés részévé (Fgytv. 7.§ (6) bekezdés).

Fogyasztási kölcsönszerződés esetében a fogyasztó minden esetben élhetett a lejárat előtti teljesítés jogával. Ebben az esetben a hitelező köteles volt a hiteldíjat arányosan csökkenteni (Fgytv. 7.§ (7) bekezdés).

2. Ezt a szabályozást 2001. január 1-jei hatállyal – a Hpt. hasonló jellegű módosításával [Hpt. 214/B.§-214/D.§] egyidejűleg, a 87/102/EGK irányelvre tekintettel – kiegészítették.

Az Fgytv. újonnan beiktatott 7/A.§-ának (1) bekezdés – a 87/102/EGK irányelv 14. cikkének átültetéseként – megtiltotta, hogy fogyasztási kölcsönszerződés esetén a Ptk. 329. §-ában foglaltaktól – pontosabban a Ptk. 329.§-a (3) bekezdésének azon szabályától, hogy a kötelezett az engedménnyel szemben érvényesítheti azokat a kifogásokat és beszámíthatja azokat az ellenköveteléseket is, amelyek az engedményezővel szemben az értesítéskor már fennállt jogalapon keletkeztek – a fogyasztó hátrányára eltérjenek.

Az Fgytv. újonnan beiktatott 7/A.§-ának (2)-(5) bekezdései – a 87/102/EGK irányelv 10. cikkének átültetéseként – kimondták, hogy a fogyasztó nem kötelezhető arra, hogy a hitelezőnek a fogyasztási kölcsönszerződésből származó követelése ellenében váltókötelezettséget vállaljon, és a hitelező a fogyasztási kölcsönszerződésből származó követelése biztosítására csekket a fogyasztótól nem fogadhat el [Fgytv. 7/A.§ (2)-(3) bekezdés]. E szabály megsértése esetén a fogyasztó bármikor követelheti a hitelezőtől a fenti szabállyal ellentétben kibocsátott váltó vagy csekk visszaadását [Fgytv. 7/A.§ (4) bekezdés], és a hitelező felelt minden olyan kárért, amely az ilyen váltó- vagy csekk-kibocsátással összefüggésben érte [Fgytv. 7/A.§ (5) bekezdés].

3. E szabályozást 2008. szeptember 1-jei hatállyal kismértékben módosították. A szerződés kötelező tartalmi elemeinek meghatározását – az értelmező rendelkezések megváltozása miatt – módosították oly módon, hogy abból kikerült a szolgáltatásokra utalás [Fgytv. 7.§ (2) bekezdés a), b), h) pont], továbbá a „hiteldíj” megjelölését felváltotta a „hiteldíjmutató” megjelölése [Fgytv. 7.§ (2) bekezdés e) és f) pont].

A 7.§ korábbi (7) bekezdése [amelynek számozása (8) bekezdésre változott] elé beiktattak egy új rendelkezést is, amely szerint ha a fogyasztási kölcsönt nyújtó vállalkozás, illetve a vállalkozás által nyújtott fogyasztási kölcsönt közvetítő harmadik személy kereskedelmi kommunikációjában szerepel a fogyasztási kölcsön kamata, bármilyen költsége vagy törlesztőrészlete, vagy ezekkel összefüggésbe hozható bármely utalás, közvetlenül ezt követően az éves, százalékban kifejezett teljes hiteldíjmutatót is fel kell tüntetni legalább ugyanakkora méretben és megegyező megjelenítésben, illetőleg jól érthetően el kell hangoznia [Fgytv. 7.§ (7) bekezdés].

4. 2010. március 1-jén a 7.§-ának (8) bekezdését hatályon kívül helyezték. Ezzel egyidejűleg hatályba lépett a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény (Fnyht.), amelynek 23.§-a lényegileg (8) bekezdésével megegyező rendelkezést tartalmaz.

5. 2010. június 11-ei hatállyal a fogyasztási kölcsönre vonatkozó különös szabályok az – az Fgytv. 7.§-ának és 7/A.§-ának hatályon kívül helyezése folytán – kikerültek az Fgytv.-ből.

V. A fogyasztónak nyújtott hitel különös szabályainak változása

1. Az Fnyht. 1.§-ának (1) bekezdése szerint a törvény rendelkezéseit a fogyasztónak nyújtott hitelre kell alkalmazni. A törvény értelmezési rendszerében fogyasztó az önálló foglalkozása és gazdasági tevékenysége körén kívül eljáró természetes személy, a hitel a hitelszerződés alapján nyújtott

szolgáltatás, a hitelszerződés alatt pedig a a Ptk.-ban meghatározott hitelszerződést és kölcsönszerződést kell érteni, ide nem értve az olyan szerződést, amely alapján folyamatos szolgáltatásnyújtás vagy azonos termék azonos mennyiségben történő értékesítése ellenében a fogyasztó részletfizetést teljesít [Fnyht. 3.§ 3., 8-9. pont],

Az Fnyht. 1.§-ának (2) bekezdése szerint nem kell alkalmazni a törvény rendelkezéseit:

- olyan bérletre vagy haszonbérletre, amely a bérleti vagy haszonbérlet tárgyát képező dologra a fogyasztó számára vételi kötelezettséget nem keletkeztet, vagy a hitelező (olyan jogalany, aki vagy amely önálló foglalkozása vagy gazdasági tevékenysége körében hitelt nyújt) számára vételi kötelezettség előírására vonatkozó jogosultságot nem biztosít;

- a fizetési számlához kapcsolódó hitelkeretre (olyan hitelszerződésre, amellyel a hitelező a fogyasztó fizetési számlájának egyenlegét meghaladó összeget bocsát a fogyasztó rendelkezésére), ha az annak alapján nyújtott kölcsönt egy hónapon belül vissza kell fizetni;

- olyan hitelre, amellyel kapcsolatban a fogyasztó hitelkamatot (a fogyasztó által igénybe vett hitelösszeg rögzített vagy változó százalékában, éves szinten meghatározott pénzösszeget) és egyéb ellenszolgáltatást nem köteles fizetni,

- olyan munkáltatói hitelre, amely a nyilvánosság számára nem hozzáférhető, és amellyel kapcsolatban a munkavállalónak hitelkamatot és egyéb ellenszolgáltatást a piacon szokásos mértéknél alacsonyabb mértékű teljes hiteldíj mutató (a hitel teljes díjának a hitel teljes összegéhez éves százalékában kifejezett aránya) mellett köteles, vagy hitelkamatot és egyéb ellenszolgáltatást nem köteles fizetni,

- a befektetési vállalkozásokról és az árutózsdei szolgáltatókról, valamint az általuk végezhető tevékenységek szabályairól szóló 2007. évi CXXXVII. törvényben meghatározott befektetési hitelre,

- olyan hitelre, amelyet bíróság hoz létre,

- olyan hitelre, amely fennálló tartozás kamat- és egyéb ellenszolgáltatás-mentes átütemezésére vonatkozik,

- olyan törvényben vagy törvény felhatalmazása alapján kiadott jogszabályban meghatározott közérdeket szolgáló hitelre, amelyet korlátozott körben nyújtanak, és amely kamatmentes, vagy amelyre vonatkozó hitelkamat a piacon szokásos mértéknél alacsonyabb, vagy a piacon szokásos mértékű hitelkamat mellett a piacon szokásos feltételeknél a fogyasztó számára kedvezőbb; ideértve a lakáscélú kölcsönökre vonatkozó állami készfizető kezességről szóló 2009. évi IV. törvényben meghatározott áthidaló kölcsönt, valamint a külön jogszabály szerint nyújtott hallgatói hitelt.

Az Fnyht. 1.§-ának (3) bekezdése szerint a törvény rendelkezéseit alkalmazni kell a fogyasztónak nyújtott, Hpt. szerinti pénzügyi lízingre azzal, hogy ahol e törvény hitelt említ, ott pénzügyi lízinget, ahol törlesztő részletet említ, ott a lízingdíjat kell érteni.

Az Fnyht. 2.§-a szerint a törvény egyes rendelkezéseit a hatálya alá tartozó szerződések bizonyos körére nem kell alkalmazni.

2. A Fnyht. 2011. március 1-jén hatályba lépett érdemi rendelkezései az alábbi különös szabályokat tartalmazták.

Az Fnyht. 20.§-ának (1) és (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a fogyasztó a határozatlan idejű hitelszerződést bármikor felmondhatja a szerződésben meghatározott felmondási idővel; ha törvény eltérően nem rendelkezik, egy hónapnál hosszabb felmondási idő kikötése semmis. Ha a határozatlan idejű hitelszerződés a hitelező rendes felmondási jogát is lehetővé teszi, a hitelező a határozatlan idejű hitelszerződést rendes felmondással papíron vagy más tartós adathordozón, legalább két hónapos felmondási idővel felmondhatja. E rendelkezéseket a 2010. március 1-je előtt megkötött határozatlan idejű kölcsönszerződésekre is alkalmazni kell.

Az Fnyht. 20.§-ának (3)-(5) bekezdése szerint a határozatlan idejű hitelszerződésben a felek megállapodhatnak abban, hogy a hitelező jogosult a fogyasztó lehívási jogát - a hitelezőn kívül álló, a szerződésben meghatározott indok esetén – letiltani. Ebben az esetben a hitelező a letiltást megelőzően, de legkésőbb a letiltást követően papíron vagy más tartós adathordozón haladéktalanul tájékoztatja a fogyasztót a letiltás tényéről és annak okairól. A hitelezőt nem terheli ez a tájékoztatási kötelezettség, ha a tájékoztatási kötelezettség teljesítését jogszabály vagy az Európai Unió általános hatályú, közvetlenül alkalmazandó jogi aktusa kizárja. E szabályokat a kizárólag a 2010. március 1-jét követően kötött szerződésekre kell alkalmazni.

Az Fnyht. 20.§-ába foglalt fenti szabályokat nem lehet alkalmazni

- a fizetési számlához kapcsolódó olyan hitelkeretre, amely alapján nyújtott kölcsönt három hónapon belül vagy a hitelező felszólítására kell visszafizetni;
- a hiteltúllépés (vagyis fizetési számlához kapcsolódó olyan hitel, amelyet a hitelező a hitelkeret-szerződés szerinti összegét meghaladó összegben, vagy ilyen szerződés hiányában bocsát a fogyasztó rendelkezésére) esetén;
- a jelzáloghitelre (vagyis a fogyasztó részére ingatlanra alapított jelzálogjog - ideértve az önálló zálogjogként alapított jelzálogjogot is - fedezete mellett nyújtott hitelre);
- a pénzügyi lízingre.

Az Fnyht. 21.§-a szabályozta a fogyasztó elállási jogát. E szerint a fogyasztó a hitelszerződéstől a szerződéskötés napjától számított tizennégy napon belül indokolás nélkül elállhat, ha a hitel folyósítására még nem került sor. A fogyasztó a szerződéskötés napjától számított tizennégy napon belül díjmentesen felmondhatja a hitelszerződést, ha a hitelt már folyósították. Ha a fogyasztó a hitelezőtől vagy a hitelközvetítőtől származó, a törvényben előírt tájékoztatást a távközlési eszköz útján kötött szerződésekre vonatkozó szabályok szerint a szerződéskötést követően kapja kézhez, elállási (felmondási) jogát a tájékoztatás kézhezvételétől számított tizennégy napig gyakorolhatja. Az elállási (felmondási) jogot határidőben érvényesítettnek kell tekinteni, ha a fogyasztó az erre vonatkozó nyilatkozatát a fenti határidők lejártáig - a szerződésben rögzítetteknek megfelelően - postára adja vagy egyéb igazolható módon azt a hitelezőnek elküldi [Fnyht. 21.§ (1)-(3) bekezdés].

A fogyasztó az elállásról (felmondásról) szóló nyilatkozatának elküldését követően haladéktalanul, de legkésőbb harminc napon belül köteles a felvett hitelösszeget és a hitel lehívásának időpontjától a visszafizetés időpontjáig felszámítható, a szerződés szerint megállapított hitelkamatot a hitelezőnek visszafizetni. A hitelező ezen az összegben felül kizárólag arra az összegre jogosult, amelyet az államnak vagy önkormányzatnak a hitellel kapcsolatosan megfizetett, ha annak visszatérítésére nincs mód [Fnyht. 21.§ (4)-(5) bekezdés].

A fogyasztó elállási jogának gyakorlása azt a hitelhez kapcsolódó járulékos szolgáltatásra vonatkozó szerződést is felbontja, amely a hitelező által vagy egy harmadik fél és a hitelező előzetes

megállapodása alapján a harmadik fél által nyújtott szolgáltatásra vonatkozik [Fnyht. 21.§ (6) bekezdés].

A fogyasztó elállási jogával kapcsolatos, fenti szabályokat a 2010. március 1-je után megkötött szerződésekre kell alkalmazni, azzal, hogy nem lehet alkalmazni a 2010. március 1-je után megkötött a fizetési számlához kapcsolódó olyan hitelkeretre, amely alapján nyújtott kölcsönt három hónapon belül vagy a hitelező felszólítására kell visszafizetni; a hiteltúllépés esetén; a jelzáloghitelre; valamint a pénzügyi lízingre sem.

Az Fnyht. 22.§-a szabályozta a fogyasztó kapcsolt hitelszerződés tekintetében fennálló elállási és visszatartási jogát. A törvény értelmezési rendszerében a kapcsolt hitelszerződés olyan hitelszerződés, amely meghatározott termék értékesítéséhez vagy - a hitelnyújtástól eltérő - szolgáltatás nyújtásához kapcsolódik, ha a hitelt maga a termék értékesítője vagy szolgáltatás nyújtója nyújtja, vagy harmadik személy nyújtja, és a hitelszerződés előkészítése vagy megkötése során a termék értékesítőjét, illetve a szolgáltatás nyújtóját veszi igénybe közreműködőként, vagy a hitelszerződésben az adott terméket vagy a szolgáltatást, amelynek értékesítéséhez, illetve nyújtásához a hitelszerződés kapcsolódik, kifejezetten nevesítették.

Az Fnyht. 22.§-ának (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a fogyasztó - az Európai Unió kötelező jogi aktusának átültetése céljából elfogadott - jogszabályi rendelkezésen alapuló elállási jogának gyakorlása egy termék értékesítésére vagy szolgáltatás nyújtására vonatkozó szerződés tekintetében a kapcsolt hitelszerződést is felbontja.

Az Fnyht. 22.§-ának (3)-(4) bekezdése úgy rendelkezik, hogy ha a kapcsolt hitelszerződést harmadik személy nyújtja, és a hitelszerződés előkészítése vagy megkötése során a termék értékesítőjét, illetve a szolgáltatás nyújtóját veszi igénybe közreműködőként, vagy a hitelszerződésben az adott terméket vagy a szolgáltatást, amelynek értékesítéséhez, illetve nyújtásához a hitelszerződés kapcsolódik, kifejezetten nevesítették, és az értékesítő, illetve a szolgáltatás nyújtója a fogyasztóval kötött szerződés teljesítésével késedelembe esik, vagy a szerződés hibás teljesítése a termék rendeltetésszerű használatát, illetve a szolgáltatás rendeltetésszerű igénybevételét lehetetlenné teszi, és a fogyasztó késedelemből, illetve hibás teljesítésből eredő követeléseinek az értékesítő, illetve a szolgáltatás nyújtója nem tett határidőben eleget, a fogyasztó a hitelszerződés alapján esedékessé váló törlesztést az igénye kielégítéséig visszatarthatja. A jogszerű visszatartási időszakára nem számítható fel hitelkamat és a hitelkamaton kívüli ellenszolgáltatás, ideértve a díjat, jutalékot és

költséget is. A visszatartási jog gyakorlását megalapozó körülményekről a fogyasztó papíron vagy más tartós adathordozón tájékoztatja a hitelezőt. A visszatartási jog a tájékoztatást követően illeti meg a fogyasztót.

Az Fnyht. 22.§-ának (5) bekezdése úgy rendelkezik, hogy ha a kapcsolt hitelszerződést harmadik személy nyújtja, és a hitelszerződés előkészítése vagy megkötése során a termék értékesítőjét, illetve a szolgáltatás nyújtóját veszi igénybe közreműködőként, vagy a hitelszerződésben az adott terméket vagy a szolgáltatást, amelynek értékesítéséhez, illetve nyújtásához a hitelszerződés kapcsolódik, kifejezetten nevesítették, a hitelező és az értékesítő, illetve a szolgáltatás nyújtója köteles előzetesen megállapodni a késedelemből, illetve hibás teljesítésből eredő, határidőben nem rendezett fogyasztói követelésekkel kapcsolatos tájékoztatásról, és a hitelezőnek a törlesztés visszatartása miatt kieső kamatbevételének megtérítéséről.

A kapcsolt hitelszerződésekre irányadó, fenti szabályokat a 2010. március 1-je után megkötött szerződésekre irányadó azzal, hogy nem lehet alkalmazni a hiteltúllépés esetén, továbbá a jelzáloghitelre és a pénzügyi lízingre.

Az Fnyht. 23-25.§-ai szabályozzák a fogyasztói hitel előtörlesztésének lehetőségét.

Az Fnyht. 23.§-a szerint a fogyasztó minden esetben élhet a hitel részleges vagy teljes előtörlesztésével, és az előtörlesztés esetén a hitelező köteles csökkenteni a hitel teljes díját az előtörlesztett részlet vonatkozásában a hitelszerződés eredeti lejáratára szerint fennmaradó időtartamára vonatkozó hitelkammal, és hitelkamaton kívüli minden egyéb ellenszolgáltatással. E szabály a 2010. március 1-je után megkötött szerződésekre irányadó azzal, hogy nem lehet alkalmazni a fizetési számlához kapcsolódó olyan hitelkeretre, amely alapján nyújtott kölcsönt három hónapon belül vagy a hitelező felszólítására kell visszafizetni és a hiteltúllépés esetén.

A hitelező jogosult az előtörlesztéshez közvetlenül kapcsolódó, esetleges, méltányos és objektíve indokolt költségeinek megtérítésére, ha az előtörlesztés olyan időszakra esik, amikor a hitelkamat rögzített [Fnyht. 24.§ (1) bekezdés]. E költségek mértéke nem haladhatja meg az előtörlesztett összeg 1%-át, ha az előtörlesztés időpontja és a hitel hitelszerződés szerinti lejáratának időpontja közötti időtartam meghaladja az egy évet, illetve az előtörlesztett összeg 0,5%-át, ha az előtörlesztés időpontja és a hitel hitelszerződés szerinti lejáratának időpontja közötti időtartam nem haladja meg az egy évet, valamint nem haladhatják meg az előtörlesztés időpontja és a hitel hitelszerződés szerinti

lejáratának időpontja közötti időtartamra fizetendő hitelkamat összegét az előtörlesztés időpontjában érvényes feltételek figyelembevételével [Fnyht. 24.§ (2)-(4), (6)-(7) bekezdés]. Nem illeti meg a hitelezőt költségtérítés, ha az előtörlesztés visszafizetési biztosítékként kötött biztosítási szerződés alapján történt, vagy ha tizenkét hónap alatt egy alkalommal a fogyasztó által teljesített előtörlesztés összege nem haladja meg a 200.000,-forintot [Fnyht. 24.§ (6)-(7) bekezdés]. E szabályok a 2010. március 1-je után megkötött szerződésekre irányadó azzal, hogy nem lehet alkalmazni a hiteltúllépés jelzálogszerződés és pénzügyi lízing esetén. A fizetési számlához kapcsolódó hitelkeret-szerződés esetén a hitelezőt nem illeti meg költségtérítés [Fnyht. 24.§ (5) bekezdés].

Az Fnyht. 25.§-a jelzáloghitelre vonatkozó különös szabályokat tartalmazza; e szabályok a 2010. március 1-je után kötött jelzálogszerződésekre irányadók azzal, hogy nem kell alkalmazni a fizetési számlához kapcsolódó olyan hitelkeretre, amely alapján nyújtott kölcsönt három hónapon belül vagy a hitelező felszólítására kell visszafizetni, továbbá hiteltúllépés esetén.

A jelzáloghitel előtörlesztése esetén a hitelező jogosult az előtörlesztés miatt keletkező költségeinek megtérítésére. Az érvényesített költségek mértéke – kivéve a jelzáloglevéllel finanszírozott és a jelzálog-hitelintézet által refinanszírozott kölcsönszerződést - nem haladhatja meg az előtörlesztett összeg 2 %-át [Fnytv. 25.§ (1) bekezdés]. Jelzáloglevéllel finanszírozott kölcsönszerződés és a jelzálog-hitelintézet által refinanszírozott kölcsönszerződés esetén a hitelező jogosult az előtörlesztéssel kapcsolatos, az előtörlesztett összeg 2 %-át meghaladó költségét is érvényesíteni, ha az előtörlesztés olyan időszakra esik, amikor a jelzáloghitel kamata rögzített, vagy változó kamatú és az előtörlesztésre a kamatperióduson belül kerül sor. Az érvényesített költségek mértéke ebben az esetben nem haladhatja meg az előtörlesztett összeg 2,5 százalékát [Fnytv. 25.§ (1) bekezdés]. Ezen felül a hitelező az előtörlesztés során semmilyen további fizetési kötelezettséget nem írhat elő [Fnytv. 25.§ (3) bekezdés]. Nem illeti meg a hitelezőt a költségtérítés, ha az előtörlesztés visszafizetési biztosítékként kötött biztosítási szerződés alapján történt, továbbá a fogyasztó teljes előtörlesztése (végtörlesztés) esetén, ha a fogyasztó fennálló tartozása nem haladja meg az 1.000.000,- forintot és a megelőző tizenkét hónap alatt előtörlesztést nem teljesített.

2. A Fnyht. 2011. június 11-jén hatályba lépett érdemi rendelkezései az alábbi különös szabályokat tartalmazták.

Az Fnyht. 4.§-a a hitelre vonatkozó kereskedelmi kommunikációt szabályozza. E rendelkezéseket a 2010. június 11-ét követően kötött szerződésekre kell alkalmazni, kivéve a hiteltúllépés esetét. A 4.§

egyes rendelkezéseit nem kell alkalmazni a fizetési számlához kapcsolódó olyan hitelkeretre, amely alapján nyújtott kölcsönt három hónapon belül vagy a hitelező felszólítására kell visszafizetni, valamint a jelzáloghitelre és a pénzügyi lízingre. E szabályozásnak a témánk szempontjából nincs jelentősége.

Az Fnyht. 5-13.§-ai a hitelszerződést megelőző tájékoztatást szabályozza. E rendelkezéseket a 2010. június 11-ét követően kötött szerződésekre kell alkalmazni, kivéve a hiteltúllépés esetét. Egyes rendelkezéseket nem kell alkalmazni a fizetési számlához kapcsolódó olyan hitelkeretre, amely alapján nyújtott kölcsönt három hónapon belül vagy a hitelező felszólítására kell visszafizetni, valamint a jelzáloghitelre és a pénzügyi lízingre. E szabályozásnak a témánk szempontjából csak érintőleges jelentősége van.

Az Fnyht. 14.§-a a hitelképesség vizsgálatát szabályozza. E rendelkezéseket a 2010. június 11-ét követően kötött szerződésekre kell alkalmazni, kivéve a hiteltúllépés esetét. Egyes rendelkezéseket nem kell alkalmazni a fizetési számlához kapcsolódó olyan hitelkeretre, amely alapján nyújtott kölcsönt három hónapon belül vagy a hitelező felszólítására kell visszafizetni, valamint a jelzáloghitelre és a pénzügyi lízingre. E szabályozásnak a témánk szempontjából csak érintőleges jelentősége van.

Az Fnyht. 15-16.§-ai a hitelszerződés formai és tartalmi követelményeit szabályozzák. E rendelkezéseket a 2010. június 11-ét követően kötött szerződésekre kell alkalmazni, kivéve a hiteltúllépés esetét. Az Fnyht. 15.§-a szerint hitelszerződés egy példányát a fogyasztónak át kell adni, kivéve a hiteltúllépés esetét.

A hitelszerződés kötelező tartalmi elemeit a Fnyht. 16.§-a tartalmazza; az a szerződés, amelyik ezeket nem tartalmazza – kivéve a hiteltúllépés esetét - semmis; a szerződés semmisségére azonban csak a fogyasztó érdekében lehet hivatkozni [Fnyht. 16.§ (5) bekezdés.]

A hitelszerződésnek – általában - egyértelműen és tömören tartalmaznia kell:

- a hitel típusát,

- a szerződő felek nevét (cégnevét) és levelezési címét (székhelyét),

- a hitelközvetítő nevét (cégnevét) és levelezési címét (székhelyét),
- a hitel futamidejét,
- a hitel teljes összegét (vagyis a hitelnek a hitelszerződésben meghatározott teljes összegét vagy felső összeghatárát) és lehívásának feltételeit,
- termék értékesítésére vagy szolgáltatás nyújtásához kapcsolódó halasztott fizetés formájában nyújtott hitel esetén a termék vagy szolgáltatás megnevezését és készpénzárát,
- a hitelkamatot és a hitelkamat feltételeit, esetlegesen a vonatkozó referencia-kamatlábát, valamint a hitelkamat módosításának gyakoriságát, feltételeit és eljárási szabályait, ha az egyes hitelkamatok alkalmazásának feltételei eltérnek egymástól, a hitelkamat módosításának gyakoriságára, feltételeire és eljárási szabályaira vonatkozó tájékoztatást valamennyi hitelkamat tekintetében meg kell adni;
- a teljes hiteldíj mutatót a hitelszerződés megkötésének időpontjára vonatkoztatva, annak kiszámításánál figyelembe vett valamennyi feltételével,
- a fogyasztó által fizetendő teljes összeget,
- a fogyasztó által fizetendő törlesztő részletek összegét, számát, és a törlesztés gyakoriságát, esetlegesen a törlesztő részleteknek a különböző hitelkamatú tartozásra történő elszámolásának sorrendjét,
- határozott időtartamra vonatkozó tőketörlesztés esetén a fogyasztó arra vonatkozó jogát, hogy a tartozásról törlesztési táblázat formájában kivonatot díj-, költség- és egyéb fizetési kötelezettségmentesen a hitelszerződés fennállása alatt jogosult megkapni,
- ha a fogyasztó a tőke törlesztésétől elkülönítetten köteles megfizetni a hitelkamatot és a hitelkamaton kívüli minden egyéb ellenszolgáltatást - ideértve díjat, költséget, jutalékot -, ennek gyakoriságát, feltételeit és összegét,

- a fizetési számlához vagy a készpénz-helyettesítő fizetési eszközhöz kapcsolódó valamennyi jutalékot, díjat, költséget vagy egyéb fizetési kötelezettséget, kivéve, ha a fizetési számla fenntartása nem kötelező,
- a hitelkamaton kívüli minden egyéb ellenszolgáltatást - ideértve díjat, jutalékot és költséget - és módosításuk feltételeit,
- a késedelmi kamatot vagy az egyéb olyan fizetési kötelezettséget, amely a szerződésben vállalt kötelezettség nem teljesítéséből származik,
- a fizetés elmulasztásának következményeit,
- adott esetben a közjegyzői díjra vonatkozó fizetési kötelezettséget,
- adott esetben a biztosítékok és a biztosítás meghatározását,
- az elállási (felmondási) jogot, illetve annak fenn nem állását, azon időszakot, amely alatt az elállási jog fennáll, az elállási (felmondási) jog gyakorlásának feltételeit, módját és jogkövetkezményeit, ideértve azt, hogy a fogyasztó az elállásról (felmondásról) szóló nyilatkozatának elküldését követően haladéktalanul, de legkésőbb harminc napon belül köteles a felvett hitelösszeget és a hitel lehívásának időpontjától a visszafizetés időpontjáig felszámítható, a szerződés szerint megállapított hitelkamatot a hitelezőnek visszafizetni, továbbá hogy a hitelező a fenti összegén kívül jogosult arra az összegre, amelyet az államnak vagy önkormányzatnak a hitellel kapcsolatosan megfizetett, ha annak visszatérítésére nincs mód;
- a kapcsolt hitelszerződéshez kötődő elállási és visszatartási jog fennállását és gyakorlásának feltételeit,
- az előtörlesztéshez való jogot, gyakorlásának módját, az előtörlesztés esetleges költségeinek fennállását és azok számítási módját,
- a hitelszerződésre vonatkozó felmondási jogot és annak következményeit,

- rendelkezésre áll-e a fogyasztó számára a szerződésből eredő jogviták peren kívüli rendezésére olyan lehetőség, amelynek a hitelező aláveti magát, valamint

- a felügyeleti hatóság nevét és székhelyét.

- ha a fogyasztó által fizetett részletek nem eredményezik haladéktalanul a hitelösszeg törlesztését, hanem a hitelszerződésben vagy ahhoz kapcsolódó megállapodásban meghatározott időszakokban és feltételek szerint tőkeképzésre fordítják, azt, hogy a részletek megfizetése nem eredményezi automatikusan a hitel teljes összegének visszafizetését, kivéve, ha a szerződésben a felek erről megállapodtak.

A fizetési számlához kapcsolódó hitelkeret-szerződésnek egyértelműen és tömören tartalmaznia kell:

- a hitel típusát,

- a szerződő felek nevét (cégnevét) és levelezési címét (székhelyét),

- a hitelközvetítő nevét (cégnevét) és levelezési címét (székhelyét),

- a hitel futamidejét,

- a hitel teljes összegét és lehívásának feltételeit,

- a hitelkamatot és a hitelkamat feltételeit, esetlegesen a vonatkozó referencia-kamatlábát, valamint a hitelkamat módosításának gyakoriságát, feltételeit és eljárási szabályait, ha az egyes hitelkamatok alkalmazásának feltételei eltérnek egymástól, a hitelkamat módosításának gyakoriságára, feltételeire és eljárási szabályaira vonatkozó tájékoztatást valamennyi hitelkamat tekintetében meg kell adni;

- a teljes hiteldíj mutatót a hitelszerződés megkötésének időpontjára vonatkoztatva, annak kiszámításánál figyelembe vett valamennyi feltételével,

- a hitel teljes díját a hitelszerződés megkötésének időpontjára vonatkoztatva,

- olyan fizetési számlához kapcsolódó hitelkeret esetén, amely alapján nyújtott kölcsönt a hitelező felszólítására kell visszafizetni, a hitelező jogát, hogy bármikor jogosult a hitel teljes összegének visszafizetését követelni,
- az elállási jog gyakorlásának feltételeit, módját és jogkövetkezményeit, valamint
- a hitelkeret szerződés megkötését követően felmerülő, a hitelkamaton kívüli minden egyéb ellenszolgáltatást - ideértve a díjat, jutalékot, költséget -, és ezek módosításának feltételeit.
- ha a fogyasztó által fizetett részletek nem eredményezik haladéktalanul a hitelösszeg törlesztését, hanem a hitelszerződésben vagy ahhoz kapcsolódó megállapodásban meghatározott időszakokban és feltételek szerint tőkeképzésre fordítják, azt, hogy a részletek megfizetése nem eredményezi automatikusan a hitel teljes összegének visszafizetését, kivéve, ha a szerződésben a felek erről megállapodtak.

A jelzáloghitel- és a pénzügyi lízing szerződésnek – amelyre nem lehet alkalmazni a fizetési számlához kapcsolódó hitelkeret-szerződésre vonatkozó szabályokat, tartalmaznia kell:

- a hitel típusát,
- a szerződő felek nevét (cégnévét) és levelezési címét (székhelyét),
- a hitelközvetítő nevét (cégnévét) és levelezési címét (székhelyét),
- a hitel futamidejét,
- a hitel teljes összegét és lehívásának feltételeit,
- termék értékesítésére vagy szolgáltatás nyújtásához kapcsolódó halasztott fizetés formájában nyújtott hitel esetén a termék vagy szolgáltatás megnevezését és készpénzárát,
- a hitelkamatot és a hitelkamat feltételeit, esetlegesen a vonatkozó referencia-kamatlábát, valamint a hitelkamat módosításának gyakoriságát, feltételeit és eljárási szabályait, ha az egyes hitelkamatok

alkalmazásának feltételei eltérnek egymástól, a hitelkamat módosításának gyakoriságára, feltételeire és eljárási szabályaira vonatkozó tájékoztatást valamennyi hitelkamat tekintetében meg kell adni;

- a teljes hiteldíj mutatót a hitelszerződés megkötésének időpontjára vonatkoztatva, annak kiszámításánál figyelembe vett valamennyi feltételével,

- a fogyasztó által fizetendő törlesztő részletek összegét, számát, és a törlesztés gyakoriságát, esetlegesen a törlesztő részleteknek a különböző hitelkamatú tartozásra történő elszámolásának sorrendjét,

- ha a fogyasztó a tőke törlesztésétől elkülönítetten köteles megfizetni a hitelkamatot és a hitelkamaton kívüli minden egyéb ellenszolgáltatást - ideértve díjat, költséget, jutalékot -, ennek gyakoriságát, feltételeit és összegét,

- a fizetési számlához vagy a készpénz-helyettesítő fizetési eszközhöz kapcsolódó valamennyi jutalékot, díjat, költséget vagy egyéb fizetési kötelezettséget, kivéve, ha a fizetési számla fenntartása nem kötelező,

- a hitelkamaton kívüli minden egyéb ellenszolgáltatást - ideértve díjat, jutalékot és költséget - és módosításuk feltételeit,

- a késedelmi kamatot vagy az egyéb olyan fizetési kötelezettséget, amely a szerződésben vállalt kötelezettség nem teljesítéséből származik,

- a fizetés elmulasztásának következményeit,

- adott esetben a közjegyzői díjra vonatkozó fizetési kötelezettséget,

- adott esetben a biztosítékok és a biztosítás meghatározását,

- az előtörlesztéshez való jogot, gyakorlásának módját, az előtörlesztés esetleges költségeinek fennállását és azok számítási módját,

- ha a fogyasztó által fizetett részletek nem eredményezik haladéktalanul a hitelösszeg törlesztését, hanem a hitelszerződésben vagy ahhoz kapcsolódó megállapodásban meghatározott időszakokban és feltételek szerint tőkeképzésre fordítják, azt, hogy a részletek megfizetése nem eredményezi automatikusan a hitel teljes összegének visszafizetését, kivéve, ha a szerződésben a felek erről megállapodtak.

Az Fnyht. 17.§-a a törlesztési táblázat kiadását szabályozza. E rendelkezéseket a 2010. június 11-ét követően kötött szerződésekre kell alkalmazni. E rendelkezések nem alkalmazhatók a fizetési számlához kapcsolódó olyan hitelkeretre, amely alapján nyújtott kölcsönt három hónapon belül vagy a hitelező felszólítására kell visszafizetni és a hiteltúllépés esetére. A 17.§ egyes rendelkezéseit nem kell alkalmazni a jelzáloghitelre és a pénzügyi lízingre. E szabályozásnak a témánk szempontjából nincs jelentősége.

Az Fnyht. 18.§-a a hitel költségeinek módosítására vonatkozó tájékoztatási kötelezettséget szabályozza. Hitelkamat és a hitelkamon kívüli minden egyéb ellenszolgáltatás - ideértve díjat, jutalékot és költséget - módosítása esetén a hitelező a módosítás hatálybalépését megelőzően köteles tájékoztatni a fogyasztót papíron vagy más tartós adathordozón a módosítás tényéről, a hitelkamat vagy a hitelkamon kívüli minden egyéb ellenszolgáltatás új mértékéről, a módosítást követően fizetendő törlesztő részletek várható összegéről, és ha ennek kapcsán a törlesztő részletek száma vagy a törlesztés gyakorisága változik, ennek tényéről [Fnyht. 18.§ (1) bekezdés]. A referencia-kamatlábhoz kötött hitelkamat esetén a felek a hitelszerződésben megállapodhatnak arról, hogy a hitelező a fogyasztót rendszeresen honlapján és az ügyfelek számára nyitva álló helyiségében kifüggesztve tájékoztatja a referencia-kamatláb változásáról [Fnyht. 18.§ (2) bekezdés]. E rendelkezéseket a 2010. június 11-ét megelőzően kötött szerződésekre is alkalmazni kell, kivéve a hiteltúllépés és a fizetési számlához kapcsolódó olyan hitelkeret esetét, amely alapján nyújtott kölcsönt három hónapon belül vagy a hitelező felszólítására kell visszafizetni esetét.

Az Fnyht. 19.§-a a fizetési számlához kapcsolódó hitelre vonatkozó különös tájékoztatási kötelezettséget szabályozza. E rendelkezéseket a 2010. június 11-ét megelőzően kötött szerződésekkel kapcsolatos tájékoztatásra is alkalmazni kell, kivéve a hiteltúllépés esetét valamint a jelzáloghitelt és a pénzügyi lízinget.

A hitelező a fogyasztót a fizetési számlához kapcsolódó hitelkeret esetén köteles rendszeresen papíron vagy más tartós adathordozón, a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról szóló 2009. évi

LXXXV. törvény 24.§-ának (2) bekezdése szerinti utólagos tájékoztatás formájában – amelynek gyakoriságáról a felek a fizetési számlához kapcsolódó hitelkeret szerződésben állapodnak meg – tájékoztatni:

- arról az időtartamról, amelyre a tájékoztatás vonatkozik,
- a hitel lehívásának összegéről és a lehívás időpontjáról,
- a tájékoztatást megelőző legutóbbi tájékoztatás időpontjáról és ezen időpontban fennálló, a fizetési számlához kapcsolódó hitelegyenlegről,
- a tájékoztatás időpontjában fennálló, a fizetési számlához kapcsolódó hitelegyenlegről,
- a teljesített törlesztés összegéről és a teljesítés időpontjáról,
- a hitelkamatról,
- a felmerült hitelkamaton kívüli minden egyéb ellenszolgáltatásról - ideértve díjat, jutalékot, költséget -, valamint
- a törlesztés minimális összegéről, ilyen kikötés esetén.

Hitelkamat és a hitelkamaton kívüli minden egyéb ellenszolgáltatás - ideértve díjat, jutalékot és költséget - a fogyasztó számára kedvezőtlen módosítása esetén a hitelező a módosítás hatálybalépését megelőzően köteles tájékoztatni a fogyasztót papíron vagy más tartós adathordozón a módosítás tényéről, a fizetési kötelezettség új mértékéről, a módosítást követően fizetendő törlesztő részletek összegéről, és ha ennek kapcsán a törlesztő részletek száma vagy a törlesztés gyakorisága változik, ennek tényéről [Fnyht. 19.§ (4) bekezdés].

A referencia-kamatlábhoz kötött hitelkamat esetén a felek a hitelszerződésben megállapodhatnak arról is, hogy a hitelező a fogyasztót rendszeresen honlapján és az ügyfelek számára nyitva álló helyiségében kifüggesztve tájékoztatja a referencia-kamatláb változásáról [Fnyht. 19.§ (5) bekezdés].

Az Fnyht. 26.§-a a hiteltúllépés szabályait tartalmazza; ezeket a jelzáloghitelre és a pénzügyi lízingre nem kell alkalmazni. Az Fnyht. 26.§ (1) bekezdése szerint a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról szóló 2009. évi LXXXV. törvény szerinti fizetési számla nyitására vonatkozó keretszerződés megkötése során a felek megállapodhatnak abban, hogy a fogyasztó jogosult a hiteltúllépésre. E szabályt a 2011. június 11-e előtt megkötött szerződések esetén lehet alkalmazni. A hiteltúllépésre jogosító megállapodás megkötése esetén a hitelező a fogyasztót köteles rendszeresen papíron vagy más tartós adathordozón a hitelkamatról és a hitelkamat feltételeiről, alkalmazása esetén a vonatkozó referencia-kamatlábról, valamint a hitelkamat módosításának gyakoriságáról, feltételeiről és eljárási szabályairól tájékoztatni [Fnyht. 26.§ (2) bekezdés]. Ha a hiteltúllépés időtartama az egy hónapot meghaladja, a hitelező haladéktalanul köteles a fogyasztót papíron vagy más tartós adathordozón tájékoztatni a hiteltúllépés tényéről, a hiteltúllépés összegéről, a hitelkamatról, és a késedelmi kamatról vagy az egyéb olyan fizetési kötelezettségről, amely a hiteltúllépés egy hónapot meghaladó voltából származik [Fnyht. 26.§ (3)-(4) bekezdés]. E szabályokat a 2011. június 11-e előtt megkötött szerződések esetén is alkalmazni kell.

Az Fnyht. 27.§-a szerint a törvény és a végrehajtására kiadott jogszabály rendelkezéseinek betartását a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete ellenőrzi, és eljár e rendelkezések megsértése esetén, kivéve a szerződés létrejöttének, érvényességének, joghatásainak és megszűnésének, továbbá a szerződésszegésnek és annak joghatásainak megállapítását, mi a bíróság hatáskörébe tartozik, valamint a fogyasztókkal szembeni kereskedelmi gyakorlatra, így különösen a fogyasztók tájékoztatására vonatkozó rendelkezéseinek megsértése esetét, amely tekintetében a külön törvényben meghatározott hatóság jár el. E rendelkezéseket a 2011. június 11-e után kötött szerződésekre kell alkalmazni.

Az Fnyht. 28.§-a szerint ha a hitelező a fogyasztóval szembeni követelését harmadik személyre ruházza át, a fogyasztó az eredeti hitelezővel szembeni követelése tekintetében a harmadik személy ellen jogosult keresetet benyújtani. Ha a hitelező a fogyasztóval szembeni követelését harmadik személyre ruházza át, nem köteles erről tájékoztatni a fogyasztót, ha a harmadik személlyel kötött megállapodás alapján a fogyasztó felé a követelés átruházását követően is hitelezőként jár el. E rendelkezéseket a 2011. június 11-e után kötött szerződésekre kell alkalmazni.

Az Fnyht. 29.§-a szerint a fogyasztó az Fnyht.-ban meghatározott jogairól érvényesen nem mondhat le. Ha a hitelszerződés az Európai Gazdasági Térség valamelyik államával szoros kapcsolatban áll, harmadik ország jogának a felek által a szerződésre irányadó jogként való választása érvénytelen

annyiban, amennyiben e harmadik ország joga az említett államnak a 2008/48/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvet átültető jogszabálya eltérést nem engedő rendelkezésével ellentétes. Az érintett kérdésben a felek által választott jog helyett az említett állam jogát kell a szerződésre alkalmazni. E rendelkezéseket a 2011. június 11-e után kötött szerződésekre kell alkalmazni.

3. Az Fnyht. jelzáloghitelre vonatkozó szabályai 2010. november 27-ei hatállyal módosultak.

A 2010. november 27-én módosított szabályok szerint jelzáloghitel előtörlesztése esetén nem illeti meg a hitelezőt az előtörlesztés miatt érvényesített költségtérítés a fogyasztó részleges előtörlesztése (végtörlesztése) esetén sem, ha a fogyasztó fennálló tartozása nem haladja meg az 1.000.000,- forintot és a megelőző 12 hónap alatt előtörlesztést nem teljesített [Fnyht. 25.§ (6) bekezdés]. E szabályokat a 2010. november 27-e előtt megkötött szerződések esetében a 2010. december 12-e után teljesített előtörlesztésekre is alkalmazni kell.

Lakáscélú jelzáloghitel (vagyis olyan jelzáloghitel, amelyben a felek által okiratban rögzített hitelcél lakóingatlan vásárlása, építése, bővítése, korszerűsítése vagy felújítása) esetén érvényesülő különös szabály szerint az előtörlesztés miatt érvényesített költségek mértéke – az általános szabályoktól eltérően - az előtörlesztett összeg 1%-át, a jelzáloglevéllel finanszírozott kölcsönszerződés és jelzálog-hitelintézet által refinanszírozott kölcsönszerződés esetén az előtörlesztett összeg 1,5%-át nem haladhatja meg, kivéve, ha a részleges vagy teljes előtörlesztés - részben vagy egészben - más pénzügyi intézmény által folyósított kölcsönből történik [Fnytv. 25.§ (4) bekezdés]. Nem illeti meg a hitelezőt szerinti költségtérítés a szerződés hatálybalépésétől számított 24 hónapot követően teljesített első részleges, vagy teljes előtörlesztés (végtörlesztés) alkalmával, kivéve, ha a részleges vagy teljes előtörlesztés (végtörlesztés) - részben vagy egészben - más pénzügyi intézmény által folyósított kölcsönből történik, vagy ha az előtörlesztett összeg meghaladja a kölcsönszerződésben meghatározott kölcsönösszeg felét [Fnyht. 25.§ (7) bekezdés].(5) Nem illeti meg a hitelezőt az (1) vagy a (2) bekezdés szerinti költségtérítés, ha az előtörlesztés visszafizetési biztosítékként kötött biztosítási szerződés alapján történt. E szabályokat a 2010. november 27-e előtt megkötött szerződések esetében a 2010. december 12-e után teljesített előtörlesztésekre is alkalmazni kell.

Lakáscélú jelzáloghitel esetén a futamidő meghosszabbításáért a hitelező nem jogosult semmilyen, általa megállapított mértékű díjat, jutalékot vagy költséget felszámítani, amennyiben a futamidő meghosszabbítására öt éven belül nem került sor [Fnyht. 28.§ (3) bekezdés]. E szabályokat a 2010.

november 27-e előtt megkötött szerződések esetében a 2010. december 12-e után kezdeményezett futamidő-hosszabbításra is alkalmazni kell.

Lakáscélú jelzáloghitel esetén, amennyiben a szerződése alapján fennálló kötelezettsége teljesítésével a fogyasztó legalább 90 napos késedelembe van, a fogyasztó a futamidő alatt egy alkalommal írásban kezdeményezheti a futamidő meghosszabbítását legfeljebb 5 évvel. Az ilyen kérelem teljesítését a hitelező alapos ok nélkül nem tagadhatja meg. [Fnyht. 28.§ (4) bekezdés]. E szabályokat a 2010. november 27-e előtt megkötött szerződések esetében a 2011. január 1-je után kezdeményezett futamidő-hosszabbításra is alkalmazni kell.

4. Az Fnyht. legutóbb 2011. augusztus 11-ei hatállyal módosult annyiban, hogy hatálya alól kikerült a devizakölcsönök törlesztési árfolyamának rögzítéséről és a lakóingatlanok kényszer-értékesítésének rendjéről szóló 2011. évi LXXV. törvényben meghatározott gyűjtőszámlahitel.

VI. A gyűjtőszámla-hitelre vonatkozó különös szabályok

1. A gyűjtőszámla-hitelre vonatkozó különös szabályokat a 2011. évi LXXV. törvény (Gyszht.) 2011. augusztus 11-ei hatállyal hatályba lépett 3-5.§§-ai szabályozzák.

A gyűjtőszámlahitelre vonatkozó hitelkeret-szerződés megkötését a hiteladós eredetileg 2011. december 31-ig kezdeményezhette írásban a devizakölcsön (vagyis a természetes személy mint adós vagy adóstárs és a pénzügyi intézmény között létrejött olyan kölcsönszerződés alapján fennálló tartozás, amelynél a kölcsön nyilvántartási pénzneme euró, svájci frank vagy japán jen, a törlesztési kötelezettséget a hiteladós forintban teljesíti, és a kölcsön fedezete a Magyar Köztársaság területén lévő lakóingatlanon alapított zálogjog) tekintetében hitelezőnek minősülő pénzügyi intézménynél, ha legkésőbb a gyűjtőszámlahitel első folyósításáig

- a hiteladós (vagyis az a természetes személy, aki pénzügyi intézménnyel devizakölcsönre vonatkozóan kölcsönszerződést kötött és e szerződésből eredően tartozása áll fenn) devizakölcsönből származó fizetési késedelme nem haladja meg 90 napot, és nem áll fizetéskönnyítő program (vagyis devizakölcsön alapján fennálló fizetési kötelezettség átmeneti csökkentése érdekében a pénzügyi intézmény és a hiteladós között létrejött olyan - nem e törvény hatálya alá tartozó - megállapodás, amelynek eredményeként a hiteladóst egy meghatározott időtartamra a megállapodás megkötése előtt fennálló havi törlesztési kötelezettségénél kisebb havi törlesztési kötelezettség terheli) hatálya alatt;

- a devizakölcsön végső lejáratára 2014. december 31. napját követő időpont,

- a devizakölcsön fedezetéül szolgáló, zálogjoggal terhelt lakóingatlan pénzügyi intézmény által meghatározott forgalmi értéke a fedezetként történő elfogadáskor nem haladta meg a 30 millió forintot, ha több pénzügyi intézmény által alapított jelzálogjog terhel, e zálogjog által biztosított egyetlen követelés tekintetében sem áll fenn 90 napot meghaladó késedelem, és nincs folyamatban arra vezetett végrehajtás.

A rögzített árfolyam alkalmazási időszaka alatt a hiteladós nem állhat más állami fizetéskönnyítő program hatálya alatt, viszont jogosult valamennyi, a törvény feltételeinek megfelelő devizakölcsönéhez kapcsolódóan gyűjtőszámlahitelre vonatkozó kérelmet benyújtani [Gyszht. 3.§ (2)-(3) bekezdés].

A pénzügyi intézmény gyűjtőszámlahitelre vonatkozó hitelkeret-szerződést a hiteladós kérelmére köteles megkötni, ha a hiteladós megfelel a törvényben meghatározott feltételeknek [Gyszht. 3.§ (4) bekezdés]. A gyűjtőszámlahitelre vonatkozó hitelkeret-szerződés megkötésével egyidejűleg a felek a devizakölcsönre vonatkozó kölcsönszerződést írásban úgy módosítják, hogy a hiteladós a rögzített árfolyam alkalmazási időszaka alatt a törlesztési kötelezettségét a rögzített árfolyam alkalmazásával megállapított törlesztő összeg erejéig saját erőből, az azt meghaladó törlesztési kötelezettségét a gyűjtőszámlahitel terhére folyósított kölcsönből fizeti [Gyszht. 4.§ (3) bekezdés a) pont].

Ha a rögzített árfolyam alkalmazási időszaka alatt a pénzügyi intézmény által alkalmazott tényleges törlesztési árfolyam a rögzített árfolyamnál alacsonyabb, a hiteladós akkor is a rögzített árfolyamon teljesíti a havi törlesztési kötelezettségét azzal, hogy a többletbefizetést a gyűjtőszámlahitel törlesztéseként kell elszámolni; ha a hiteladósnak a gyűjtőszámlahitelből eredően sem tőke-, sem kamattartozása nem áll fenn, a rögzített árfolyam alkalmazási időszaka alatt a tényleges törlesztési árfolyam és a rögzített árfolyam közül az alacsonyabbat kell a devizakölcsön törlesztése során alkalmazni [Gyszht. 4.§ (3) bekezdés b)-c) pont]. A devizakölcsön-szerződésnek a gyűjtőszámlahitelre vonatkozó hitelkeret-szerződés megkötésére tekintettel történő módosításáért a pénzügyi intézmény a hiteladóssal szemben semmilyen költséget nem érvényesíthet [Gyszht. 4.§ (2) bekezdés].

A pénzügyi intézmény devizakölcsönre és a hozzá kapcsolódó gyűjtőszámlahitelre vonatkozó hitelkeret-szerződést kizárólag együtt mondhatja fel [Gyszht. 5.§ (3) bekezdés]. A

gyűjtőszámlahitelre vonatkozó hitelkeret-szerződésben meghatározott súlyos szerződésszegés esetén a pénzügyi intézményt megillető felmondási jog a devizakölcsönre vonatkozó kölcsönszerződés pénzügyi intézmény általi felmondását is megalapozza [Gyszht. 4.§ (3) bekezdés d) pont].

A gyűjtőszámlahitelre vonatkozó hitelkeret-szerződés alapján a rögzített árfolyam alkalmazási időszakának záró időpontjáig a pénzügyi intézmény a hiteladós devizakölcsönből eredő bármely fizetési kötelezettségének teljesítése esetén, annak tényleges elszámolásakor a pénzügyi intézmény által alkalmazott törlesztési árfolyam és a rögzített árfolyam közötti különbség forint összegét, a teljesítés elszámolásával egyidejűleg a gyűjtőszámlahitelből történő folyósítással biztosítja. A pénzügyi intézmény a gyűjtőszámlahitelre vonatkozó hitelkeret-szerződésből eredő fizetési kötelezettséget a hiteladóssal szemben a rögzített árfolyam alkalmazási időszaka záró időpontjáig nem állapíthat meg, ezt követően a záró időpontban fennálló gyűjtőszámlahitel-tartozás alapulvételével az annuitás szabályai szerint havi törlesztési kötelezettséget köteles megállapítani [Gyszht. 4.§ (1) bekezdés a)-b) pont].

Ha a hiteladós előtörlesztést teljesít, az előtörlesztett összeget - amennyiben a devizakölcsönből eredő tartozása a hiteladósnak még fennáll - a devizakölcsön előtörlesztéseként kell elszámolni. A pénzügyi intézmény a devizakölcsönre vonatkozó teljes előtörlesztést abban az esetben fogadja el, ha az előtörlesztett összeg a gyűjtőszámlahitelre vonatkozó hitelkeretszerződésből eredő tartozás teljes megfizetését is fedezi. A devizakölcsön részleges vagy teljes előtörlesztésére annak tényleges elszámolásakor a pénzügyi intézmény által alkalmazott törlesztési árfolyamon kerülhet sor [Gyszht. 5.§ (1) bekezdés].

A gyűjtőszámlahitelre vonatkozó hitelkeret-szerződés végső lejáratára nem lehet korábbi, mint a devizakölcsön végső lejáratára. A pénzügyi intézmény a gyűjtőszámlahitelre vonatkozó hitelkeret-szerződés futamidejét - a hiteladós életkorát is figyelembe véve - úgy határozza meg, hogy annak visszafizetése a devizakölcsön törlesztőrészletét is figyelembe véve aránytalanul magas havi törlesztési terhet a hiteladós számára ne jelentsen. Az aránytalanul magas havi törlesztési terhet a hiteladós számára ne jelentsen. Az aránytalanul magas havi törlesztési terhet mértékét kormányrendelet határozza meg [Gyszht. 4.§ (5) bekezdés].

A gyűjtőszámlahitel háromhavonta tőkésíthető, három hónapos kamatperiódusra meghatározott ügyleti kamata nem haladhatja meg a rögzített árfolyam alkalmazási időszaka záró időpontjáig a kamatperiódus kezdő időpontjával érintett hónap első napján érvényes 3 havi BUBOR mindenkor aktuális mértékét, a rögzített árfolyam alkalmazási időszaka záró időpontját követően pedig a

futamidő végéig a pénzügyi intézmény által a kapcsolódó devizakölcsön céljával azonos célra nyújtott forinthitelre meghatározott piaci kamat mértékét [Gyszht. 4.§ (1) bekezdés c) pont]. A hitelbírálat során, valamint a szerződés szerű teljesítése esetén az ügyleti kamaton kívül egyéb járulék és díj jogcímén fizetési kötelezettséget a pénzügyi intézmény a hiteladóssal szemben nem érvényesíthet [Gyszht. 4.§ (1) bekezdés d) pont].

Ha a hiteladósnak a rögzített árfolyam alkalmazási időszaka kezdő időpontjában a devizakölcsönből eredően 90 napot meg nem haladó késedelmes tartozása áll fenn, e tartozás teljes összegének - a kezdő időpontban érvényes hitelezői törlesztési árfolyam alkalmazásával megállapított - forint ellenértékét a hiteladós a kezdő időpontban a gyűjtőszámlahitel terhére végrehajtott folyósítással megfizeti [Gyszht. 4.§ (1) bekezdés e) pont].

A gyűjtőszámlahitelre vonatkozó hitelkeret-szerződésben meghatározott, a Gyszht.-ben nem szabályozott feltételeket a futamidő alatt a felek szabadon módosíthatják, amely az állami kezességvállalás érvényességét nem érinti [Gyszht. 4.§ (6) bekezdés].

A devizakölcsön fedezetéül szabályszerűen alapított lakóingatlant terhelő jelzálogjog - a zálogszerződés módosítása nélkül, az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzett követelés és járulékaik erejéig - kiterjed a gyűjtőszámlahitelre vonatkozó hitelkeret-szerződésből származó követelés biztosítására is. Ha a hitelkövetelés kötelezettje és a zálogtárgy tulajdonosa különböző személy, ez utóbbi kifejezett írásbeli hozzájárulását is be kell szerezni [Gyszht. 4.§ (4) bekezdés]. A pénzügyi intézmény a devizakölcsön fedezetéül kikötött, ingatlanon alapított jelzálogjog törlésére vonatkozó engedélyt akkor adja ki a zálogkötelezettnek, ha a hiteladós a devizakölcsönből és a gyűjtőszámlahitelre vonatkozó hitelkeret-szerződésből eredő tartozását maradéktalanul megfizette [Gyszht. 5.§ (2) bekezdés].

2. A gyűjtőszámla-hitelkeretre vonatkozó szerződés feltételei közül 2011. szeptember 22-ei hatállyal kikerült az a kikötés, hogy a devizakölcsön végső lejáratát 2014. december 31. napját követő időpont kell hogy legyen [Gyszht. 4.§ (1) bekezdés c) pont].

3. Az előtörlesztés szabályait [Gyszht. 5.§ (1) bekezdés] 2011. szeptember 29-ei hatállyal úgy módosították, hogy lehetővé tették törvény eltérő rendelkezése számára a tényleges elszámolásakor alkalmazott törlesztési árfolyam meghatározását.

4. Az előtörlesztés szabályait [Gyszht. 5.§ (2) bekezdés] 2011. november 15-ei hatállyal úgy pontosították, hogy lehetővé tegyék: a pénzügyi intézmény hozzájárulhasson a fedezeti ingatlan értékesítéséhez és a jelzálogjog törléséhez abban az esetben is, ha a teljes kölcsöntartozás nem kerül visszafizetésre.

5. A gyűjtőszámla-hitelre vonatkozó szabályokat legutóbb 2012. április 1-jei hatállyal módosították.

A módosított szabályok ismét lehetővé tették a gyűjtőszámla-hitelkeret szerződés megkötését, ha azt a hiteladós 2012. december 31-éig írásban kezdeményezi, és - legkésőbb a gyűjtőszámlahitel első folyósításáig - a hiteladós devizakölcsönből származó fizetési késedelme nem haladja meg a 90 napot, és a hiteladós nem áll fizetéskönnyítő program hatálya alatt, illetve az ilyen programban való részvételét legkésőbb a rögzített árfolyam alkalmazási időszak kezdő időpontjára megszünteti, a devizakölcsönnek a folyósításkor alkalmazott árfolyamon számított forint összege nem haladta meg a 20 millió forintot, a devizakölcsön fedezetéül szolgáló lakóingatlanra vezetett végrehajtás nincs folyamatban, és – ha több pénzügyi intézmény által alapított jelzálogjog terheli - egyetlen zálogjog által biztosított követelés tekintetében sem áll fenn 90 napot meghaladó késedelem. Pénzügyi lízingszerződés esetén feltétel az is, hogy a vonatkozó szerződést a felek 2011. december 15. napja előtt kötötték [Gyszht. 3.§ (1) bekezdés].

A törvény kimondja, hogy gyűjtőszámlahitelre vonatkozó hitelkeret-szerződés megkötésére minden olyan pénzügyi intézmény jogosult, amelyre e törvény és az e törvény felhatalmazása alapján kiadott jogszabály hatálya kiterjed. A pénzügyi intézmény köteles mindent megtenni annak érdekében, hogy a hiteladós hiánytalan kérelmének átvételétől számított 60 napon belül a hitelkeret-szerződés megkötésre kerüljön. A pénzügyi intézmény a nem közszférában dolgozó lakáscélú devizakölcsönnel - ideértve a pénzügyi lízinget is - rendelkező hiteladós kérelmét 2012. június 1-től, a nem közszférában dolgozó és nem lakáscélú devizakölcsönnel rendelkező hiteladós kérelmét 2012. szeptember 1-től köteles befogadni azzal, hogy a kérelmet a pénzügyi intézmény korábbi időpontban is befogadhatja [Gyszht. 3.§ (4) bekezdés]. A módosító törvény miniszteri indokolása szerint „[a] módosítás célja, hogy a vélelmezhetően nagy számú szerződéskötési kezdeményezés okán az igénybejelentések feldolgozása ütemezetten, előre tervezhető módon történjen. Ennek megfelelően a törvény hatálybalépését követő első két hónapban a pénzügyi intézmények kizárólag a közszférában dolgozók kérelmét kötelesek befogadni, majd ezt követően a lakáscélú hitelesekét, szeptembertől pedig a szabad felhasználású devizakölcsönnel rendelkező hiteladósokét. A módosítás ugyanakkor nem zárja ki, hogy a pénzügyi intézmény már korábbi időpontban is befogadjon kérelmeket.”

Kiegészültek a gyűjtőszámlahitelre vonatkozó szabályok is.

A gyűjtőszámlahitel terhére folyósított összegből a mentesített követelésrészt, valamint a legmagasabb árfolyamot meghaladó árfolyam miatt felmerülő törlesztési kötelezettség teljes összegét a pénzügyi intézmény a hiteladóssal szemben nem jogosult érvényesíteni [Gyszht. 4.§ (1) bekezdés f) pont].

A hiteladós a rögzített árfolyam alkalmazási időszaka alatt jogosult - a kezdő időponttól számított 36. hónapot követően, de legkésőbb a záró időpontot megelőző 2. törlesztés esedékességéig - egyoldalú írásbeli nyilatkozatával a rögzített árfolyam alkalmazásának megszüntetését a pénzügyi intézménynél kezdeményezni. Ilyen kezdeményezés esetén a pénzügyi intézmény a kérelem kézhezvételét követő 30 nap utáni első esedékességtől a rögzített árfolyam alkalmazását megszünteti [Gyszht. 4.§ (7) bekezdés].

A 2011. június 30. napján már megkötött és fel nem mondott, a Gyszht.-ban meghatározott feltételeknek megfelelő gyűjtőszámlahitelre vonatkozó hitelkeret-szerződés 2012. év június 1. napjával a 2012. április 1-jével megállapított rendelkezések szerint a törvény erejénél fogva módosul. A szerződés módosulása esetén az árfolyamrögzítésre vonatkozó 60 hónap 2012. április 1-jétől számítandó. E módosulásról a pénzügyi intézmény az érintett hiteladóst postai úton vagy más, a szerződésben meghatározott tartós adathordozón 2012. év április 30. napjáig értesíti azzal, hogy a hiteladós 2012. év május 15. napjáig írásban kezdeményezheti a pénzügyi intézménynél, hogy a gyűjtőszámlahitelre vonatkozó hitelkeret-szerződésére a 2012. március 31. napján hatályos rendelkezéseket alkalmazzák. A hiteladós kezdeményezése esetén a gyűjtőszámlahitelre vonatkozó hitelkeret-szerződés nem módosul, és arra a 2012. március 31. napján hatályos szabályokat kell alkalmazni. A gyűjtőszámlahitelre vonatkozó hitelkeret-szerződésről szóló közjegyzői okiratot vagy a magánokiratba foglalt ilyen szerződés alapján a hiteladós által tett egyoldalú kötelezettségvállaló nyilatkozatot tartalmazó közjegyzői okiratot - a szerződés módosulása esetén - a pénzügyi intézmény csak a módosult szerződéssel összhangban kérheti végrehajtási záradékkal ellátni [Gyszt. 12/B.§].

A közszférában dolgozók tekintetében különös szabályokat iktattak be. A közszférában dolgozó a gyűjtőszámlahitele ügyleti kamatát illetően kormányrendeletben meghatározott módon kamattámogatásra jogosult [Gyszht. 4.§ (1a) bekezdés]. Amennyiben a közszférában végtörlesztésre jogosult volt, erre vonatkozóan 2011. december 30-ig írásbeli igénybejelentést tett, és ezen igényéről

munkáltatóját is tájékoztatta, valamint 2012. július 1-jéig gyűjtőszámlahitelre vonatkozó hitelkeret-szerződést köt, részére a magyar állam egyszeri, vissza nem térítendő támogatást nyújt, amelynek mértéke 2012. február 1-je és a rögzített árfolyam alkalmazási időszakának kezdete - de legkésőbb a 2012. júliusában fizetendő törlesztőrészlet esedékessége - közötti időszak alatti ténylegesen megfizetett törlesztőrészlete és a módosított Gyszht. szerinti rögzített árfolyam alapján fizetendő törlesztőrészlete közötti különbség. A támogatást a fennálló devizakölcsöntartozás előtörlesztésére kell a pénzügyi intézmény részére átutalni. A pénzügyi intézmény a vissza nem térítendő támogatás elszámolására tekintettel előtörlesztési díjat nem számíthat fel [Gyszht. 13/A.§].

Végül lehetővé tették, hogy a fizetési kötelezettséget tartósan nem teljesítő devizakölcsön-adósok devizakölcsön-szerződés alapján fennálló fizetési kötelezettségüket forintba váltsák [Gyszht. 10/A.§].

A devizakölcsön tekintetében hitelezőnek minősülő pénzügyi intézmény 2012. augusztus 31-ig köteles a még fel nem mondott devizakölcsön-szerződés - ide nem értve a pénzügyi lízingszerződést - alapján fennálló, vagy abból eredő teljes követelést, illetve még fel nem mondott pénzügyi lízingszerződés esetén a teljes fennálló finanszírozási összeget és maradványértéket a Magyar Nemzeti Bank által meghirdetett, 2012. május 15. és 2012. június 15. között irányadó középárfolyamok átlagán forintban fennálló követelésre átváltani, ha

- a forintban fennálló követelésre történő átváltásra korábban még nem került sor,
- a devizakölcsön-szerződés megkötésekor a fedezetül szolgáló (a kölcsönszerződés alapján jelzáloggal terhelt), illetve a pénzügyi lízingszerződés tárgyát képező ingatlan, több ingatlan esetén az ingatlanok együttes értéke nem haladta meg a 20 millió forintot,
- a követelésből legalább 78 ezer forint összegű esedékessé vált rész tekintetében a hiteladós késedelme 2011. szeptember 30-án már meghaladta a kilencven napot, és azóta is folyamatosan fennáll,
- a devizakölcsön-szerződés alapján jelzáloggal terhelt ingatlanra, több ingatlan esetén egyik ingatlanra sincs az ingatlan-nyilvántartásban végrehajtási jog bejegyezve, és
- a hiteladós a pénzügyi intézmény részére 2012. május 15-ig írásban nyilatkozik arról, hogy a késedelembe esésének oka a fizetőképességében beállott jelentős, igazolható romlás volt.

A pénzügyi intézmény a forintra történő átváltás napján köteles a fennálló, értékvesztés, illetve céltartalék figyelembe vétele nélkül megállapított követelése - ideértve különösen a már esedékessé vált kamatot, költséget és díjat is - értékének 25%-át elengedni [Gyszht. 10/A.§ (2) bekezdés].

A még fel nem mondott devizakölcsön-szerződés alapján fennálló fizetési kötelezettség forintra történő átváltására vonatkozó szerződésmódosításra a Hpt. 210/B. §-ában foglaltakat is alkalmazni kell azzal, hogy a pénzügyi intézmény akkor jogosult a szerződés - futamidőt nem érintő - módosítására, ha a hiteladós a pénzügyi intézmény részére 2012. május 15-ig írásban nyilatkozik arról, hogy a késedelembe esésének oka a fizetőképességében beállott jelentős, igazolható romlás volt [Gyszht. 10/A.§ (3) bekezdés].

A pénzügyi intézmény az egyéb feltételeknek megfelelő hiteladóst postai úton vagy más, a szerződésben meghatározott tartós adathordozón 2012. április 15-ig köteles értesíteni a forintra történő átváltás, valamint a tartozás egy része elengedésének lehetőségéről azzal: nyilatkozzék arról, hogy a késedelembe esésének oka a fizetőképességében beállott jelentős, igazolható romlás volt. A pénzügyi intézmény az értesítésben tájékoztatja az ügyfelet a szerződés módosítását követően fennálló tartozás várható mértékéről, várható törlesztőrészletről, valamint arról, hogy a nyilatkozat megadásával a hiteladós hozzájárul a kölcsönszerződése módosításához [Gyszht. 10/A.§ (4) bekezdés].

A forintra történő átváltással, valamint a követelés 25%-ának elengedésével összefüggésben a pénzügyi intézmény a hiteladóssal szemben díjat, költséget nem számíthat fel [Gyszht. 10/A.§ (5) bekezdés].

## VII. Az irányelvi szabályok

### A.) A 87/102/EGK Irányelv szabályai

#### 1. A 87/102/EGK Irányelv nem vonatkozott

- az olyan hitelszerződésekre vagy hitelnyújtásra vonatkozó ígéretekre, amelyek elsődleges célja tulajdonjogok megszerzése vagy megtartása földre vagy egy meglévő vagy tervezett épületre vonatkozóan, vagy amelyek célja egy épület felújítása vagy javítása;

- a bérleti szerződésekre, kivéve azokat, amelyek alapján a bérlemény végül a bérlő tulajdonába kerül;
- a kamat vagy bármilyen más költség megfizetése nélkül nyújtott vagy rendelkezésre bocsátott hitelekre, továbbá az olyan hitelszerződésekre, melyek alapján kamatot nem számítanak fel, amennyiben a fogyasztó hozzájárul a hitel egyszeri fizetéssel történő kiegyenlítéséhez;
- azokra a hitelszerződésekre, melyek összege 200 ECU-nél kisebb vagy 20 000 ECU-nél nagyobb; amelyek alapján a fogyasztónak a hitelt három hónapot meg nem haladó időtartam alatt, vagy tizenkét hónapot meg nem haladó időtartam alatt legfeljebb négy fizetési részletben kell visszafizetnie.

A folyószámla-kedvezmény formájában egy hitel- vagy pénzüintézet által nyújtott olyan hitelekre, melyek nem hitelkártya elszámolások, csak a 6. cikk rendelkezéseit kell alkalmazni. Azokra a hitelszerződésekre, vagy hitel nyújtását kilátásba helyező szerződésekre, amelyeknek a biztosítéka egy ingatlantulajdon jelzáloggal való megterhelése, a szerződés érdemi rendelkezései közül csak a 3. cikket (az üzlethelységekben kihelyezett hitelt vagy a hitelszerződés megkötésében való közreműködést ajánló, a hitel kamatát vagy a hitel költségére vonatkozó bármilyen számértéket feltüntető hirdetésben vagy ajánlatban az éves hiteldíj mértékének feltüntetésére vonatkozó kötelezettséget) kell alkalmazni.

A tagállamok - a Bizottsággal folytatott konzultáció alapján - eltekinthetnek az irányelvnek az alkalmazásától olyan hitelfajták esetén, melyek esetén az éves hiteldíj kisebb, mint a piacon szokásosan alkalmazott hiteldíj, és nem kerültek meghirdetésre a nyilvánosság számára. A tagállamok a 6-12. cikk előírásai alól kivonhatják a közjegyző vagy bíró előtt aláírt, közokiratba foglalt hitelszerződéseket.

A 87/102/EGK Irányelv 4. cikke vonatkozik a hitelszerződés alaki és tartalmi kellékeire. E szerint a hitelszerződést írásba kell foglalni, és a fogyasztónak kapnia kell az írásba foglalt szerződésből egy példányt [4. cikk (1) bekezdés].

Az írásba foglalt megállapodásnak tartalmaznia kell

- az éves hiteldíj mértékének meghatározását, azokban az esetekben, amikor nem lehet megadni a teljes hiteldíj éves mértékét, a fogyasztó részére megfelelő tájékoztatást kell nyújtani az írásba foglalt szerződésben, amelynek ki kell terjednie legalább az éves kamat mértékére és azokra a költségekre, amelyek szerződés megkötésétől fogva felszámíthatók, valamint azokra a feltételekre, amelyek mellett ezek módosíthatók.

- azokat a feltételeket, amelyek mellett az éves hiteldíj módosítható;

- a fogyasztónak a hitel visszafizetése érdekében teljesítendő, továbbá a kamatok és más költségek fizetésére vonatkozó kifizetési összegének, számának, gyakoriságának vagy időpontjának kimutatása, lehetőség szerint e kifizetések teljes összegét is feltüntetve;

- a fogyasztónak nyújtott hitel teljes költségében figyelembe nem vehető járulékos költségtelek kimutatását, azoknak a szerződéses kötelezettségek megszegésével kapcsolatos kiadásoknak a kivételével, amelyeket nem vettek figyelembe az éves, százalékban kifejezett hiteldíj számításánál, de amelyeket a fogyasztónak adott körülmények között meg kell fizetnie, egy olyan kimutatással, ami tartalmazza ezeket a körülményeket; ahol e tételek pontos összege ismert, az összeget kell megadni; ellenkező esetben, lehetőség szerint a számítási módszert, vagy a lehetséges legpontosabb becsült összeget kell megadni.

- a szerződés egyéb lényeges feltételeit; az irányelv melléklete példa jelleggel felsorolja azokat a feltételeket, amelyeket a tagállamok az írásba foglalt szerződés lényeges részeként megkövetelhetnek.

A 87/102/EGK Irányelv 6. cikke szerint egy hitelintézet vagy pénzügyintézet és a fogyasztó között folyószámlán - a hitelkártya számla kivételével - megadott kedvezmény formájában történő hitelnyújtásra létrejött szerződés esetén, a szerződés megkötésekor vagy azt megelőzően a fogyasztót – írásban is megerősítve - tájékoztatni kell

- adott esetben a hitel megengedhető legnagyobb mértékéről,

- az éves kamat mértékéről és azokról a költségekről, amelyek szerződés megkötésétől fogva felszámíthatók, valamint azokról a feltételekről, amelyek mellett ezek módosíthatók,

- a szerződés megszüntetésének módjáról.

A szerződés fennállása alatt a fogyasztót tájékoztatni kell az éves kamat vagy a díjak minden változásáról annak felmerülésekor. Az ilyen tájékoztatás történhet számlaegyenleg kiállítás formájában, vagy bármilyen más, a tagállamok által elfogadott módon [87/102/EGK Irányelv 6. cikk (2) bekezdés].

Azokban a tagállamokban, ahol a hallgatólágosan elfogadott hiteltűllépés megengedett, a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a fogyasztó tájékoztatást kapjon a felszámítható éves kamatról és díjakról és ezek minden változásáról, ha a hiteltűllépés időtartama meghaladja a három hónapot [87/102/EGK Irányelv 6. cikk (3) bekezdés].

A 87/102/EGK Irányelv 7. cikke felhatalmazza a tagállamokat arra, hogy áruhitelnyújtás esetén meghatározzák azokat a feltételeket, amelyek esetén az áruk tulajdonjoga visszaszáll a hitelnyújtóra, különösen abban az esetben, ha a fogyasztó ehhez nem járul hozzá. E körben a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy amikor a hitelező az áru tulajdonjogát visszavette, a felek közötti elszámolás olyan módon történjen, hogy a tulajdonjog visszavétele ne eredményezzen jogalap nélküli gazdagodást.

A 87/102/EGK Irányelv 8. cikke szerint a fogyasztó jogosult a hitelszerződés szerinti kötelezettségeinek teljesítésére a hitelszerződésben meghatározott időpont előtt. Ilyen esetben - a tagállamok által meghatározott szabályok szerint - jogosult a hitel teljes költségének arányos csökkentésére.

A 87/102/EGK Irányelv 9. cikke szerint a hitelszerződés szerinti hitelezői jogok harmadik félre történő átruházása esetén, a fogyasztó jogosult a harmadik személlyel szemben minden olyan kifogást érvényesíteni, ami megillette őt az eredeti hitelezővel szemben, ideértve a beszámítási kifogást is, ha ez az adott tagállamban megengedett.

A 87/102/EGK Irányelv 10. cikke szerint - ha a tagállam a hitelszerződésekkel kapcsolatban a fogyasztó részére lehetővé teszi a váltóval történő fizetést, ideértve a saját váltót; váltóval történő biztosítéknyújtást, ideértve a saját váltót és csekket – köteles biztosítani a fogyasztó megfelelő védelmét ezen eszközök alkalmazása esetén.

A 87/102/EGK Irányelv 11. cikke szerint a tagállamok kötelesek biztosítani, hogy a hitelszerződés léte ne befolyásolja az ilyen szerződés felhasználásával megvásárolt áru vagy szolgáltatás szállítójával szemben fennálló fogyasztói jogokat olyan esetekben, amikor az áruk vagy a szolgáltatások leszállítására nem kerül sor, vagy azok más okból nem felelnek meg a szerződésnek. Ha a fogyasztó áruvásárlás vagy szolgáltatásban való részesülés céljából olyan személlyel köt hitelszerződést, aki nem azonos azok szállítójával; a hitelező és az áruszállító vagy a szolgáltatást nyújtó között előzetes megállapodás létezik arról, hogy a fogyasztó részére kizárólag az adott hitelező nyújthat hitelt ettől a szállítótól történő áru- vagy szolgáltatás vásárlására; a fogyasztó hitelét ennek az előzetesen megkötött megállapodásnak a létrejöttét követően kapja; a hitelszerződés szerinti termék vagy szolgáltatás nem vagy csak részben kerül leszállításra, vagy az nem felel meg a szállítási szerződésnek; és a fogyasztó jogorvoslattal élt a szállítóval szemben, de az nem vezetett eredményre, a fogyasztót jogorvoslati jog illeti meg a hitelezővel szemben. Ennek mértékét és feltételeit a tagállamok határozzák meg. E szabály nem vonatkozik azokra az esetekre, ahol az adott ügylet által érintett összeg kisebb mint 200 ECU-nek megfelelő érték.

A 87/102/EGK Irányelv 11. cikke szerint a tagállamok biztosítják, hogy a hitelszerződések ne térjenek el a fogyasztó hátrányára az irányelvet végrehajtó, vagy annak megfelelő nemzeti jogszabályokban foglalt előírásoktól, továbbá azt, hogy azok a rendelkezések, amelyeket ennek az irányelvnek a megvalósítására fogadnak el, ne legyenek megkerülhetők a szerződések alakításával, különösen a hitelösszeg több szerződésre történő szétosztása révén.

A 87/102/EGK Irányelv 15. cikke kimondja, hogy az irányelv nem akadályozza meg a tagállamokat, hogy az EKSZ szerinti kötelezettségeik megfelelő figyelembe vétele mellett a fogyasztók védelmére szigorúbb intézkedéseket tartsanak fenn vagy vezessenek be.

2. A 87/102/EGK Irányelv – 1990. március 30-án hatályba lépett - 1a. cikke szabályozza az éves, százalékban kifejezett hiteldíj megállapítását. Az éves, százalékban kifejezett hiteldíj az éves szinten, a hitelező és az adós megállapodása szerinti, jövőbeni vagy fennálló összes kötelezettség (kölcönök, törlesztések és költségek) jelenlegi értékével egyenlő, amelyet az Irányelv II. mellékletben meghatározott matematikai képletnek megfelelően kell kiszámítani.

Az éves, százalékban kifejezett hiteldíj számításához meg kell határozni mindazt a költséget, ideértve a kamatokat és egyéb költségeket, amelyeket a fogyasztónak a hitellel kapcsolatban meg kell fizetnie, figyelmen kívül hagyva:

- a hitelszerződésbe foglalt bármely kötelezettségének az elmulasztása miatt az adós által fizetendő költségeket;
- a vételáron kívüli azon költségeket, amelyet áruk és szolgáltatások vásárlása esetén a fogyasztónak ki kell fizetnie, függetlenül attól, hogy készpénzzel, vagy hitelkártyával történt a fizetés;
- pénzüsszegek átutalásával és azon bankszámlák működtetésével kapcsolatos költségeket, amelyekre a hiteltörlesztésekkel, a kamatfizetésekkel és az egyéb költségekkel kapcsolatos befizetéseket teljesítik, kivéve, ha a fogyasztó a kérdésben nem rendelkezik megfelelő választási szabadsággal, és ha az ilyen költségek rendkívül magasak; ez a rendelkezés nem vonatkozik az ilyen törlesztések vagy befizetések beszedési díjaira, függetlenül attól, hogy készpénzben, vagy más módon szedik be azokat;
- a hitelszerződéstől független megállapodásokból eredő, szervezetek vagy csoportok felé esedékes tagsági díjakat, még akkor is, ha az ilyen tagsági díjnak hatásuk lehet a hitelfeltételekre;
- biztosítási vagy garanciadíjakat, kivéve azokat, amelyeknek célja a hitelező felé történő fizetés biztosítása a fogyasztó halála, rokkantsága, betegsége vagy munkanélkülisége esetére, olyan összegre, amely egyenlő vagy kisebb a hitelnek az esedékes kamattal és azokkal a költségekkel együtt számított teljes összegénél, mely költségeket a hitelező a hitelnyújtás feltételeként érvényesített.

Az éves, százalékban kifejezett hiteldíjat a hitelszerződés megkötésének időpontjában kell kiszámítani. A számításnál abból a feltételezésből kell kiindulni, hogy a hitelszerződés a megállapodás szerinti ideig érvényes, és hogy a hitelező és a fogyasztó a szerződés feltételeinek és a megállapodás szerinti határidőknek megfelelően teljesítik kötelezettségeiket. Az olyan hitelszerződések esetében, amelyek megengedik az éves, százalékban kifejezett hiteldíjban szereplő kamatráták, valamint az egyéb költségek összegének és szintjének változását, de amelyeknek összegszerűsége a kiszámítás idején nem határozható meg, az éves, százalékban kifejezett hiteldíjat annak a vélelemnek az alapján kell kiszámítani, hogy a kamat és az egyéb költségek rögzítettek, és a hitelszerződés végéig érvényben maradnak [87/102/EGK Irányelv 10. cikk (4),(6) bekezdés].

Ahol szükséges, az éves, százalékban kifejezett hiteldíj számításánál vélelmezhető, hogy

- ha a szerződés nem rendelkezik a hitelösszeg határáról, a nyújtott hitel összege egyenlő azzal az összeggel, amelyet az adott tagállam meghatároz, de nem haladhatja meg a 2.000,-ECU-nek megfelelő összeget;

- ha nincs rögzített törlesztési menetrend, és ilyenre a szerződés feltételeiből, és a nyújtott hitel visszafizetésének a módozataiból sem lehet következtetni, a hitel időtartamát egy évnél kell tekinteni;

- eltérő rendelkezés hiányában, ahol a szerződés több mint egy visszafizetési időpontról rendelkezik, a hitel rendelkezésre bocsátása és a törlesztések teljesítése a szerződésben szereplő legkorábbi időpontban történik meg.

3. A 2008/48/EK Irányelv 29. cikke 2010. június 11-ei hatállyal hatályon kívül helyezte a 87/102/EGK Irányelvet.

B.) A 2008/48/EK Irányelv szabályai

A 2008/48/EK Irányelv hatálya (is) a fogyasztóval kötött hitelmegállapodásokra terjed ki [2008/48/EK Irányelv 2. cikk (1) bekezdés]. Az Irányelv fogalmi rendszerében a fogyasztó olyan természetes személy, aki az ezen irányelv hatálya alá tartozó ügyletek keretében olyan célból jár el, amely kívül esik szakmája, üzleti tevékenysége vagy foglalkozása körén, a hitelező olyan természetes vagy jogi személy, aki szakmája, üzleti tevékenysége vagy foglalkozása gyakorlása során hitelt nyújt vagy arra ígéretet tesz, a hitelmegállapodás pedig olyan megállapodás, amely alapján a hitelező a fogyasztónak hitelt nyújt vagy annak nyújtására ígéretet tesz halasztott fizetés, kölcsön vagy más, ezekhez hasonló pénzügyi megoldás formájában, azon megállapodások kivételével, amelyek folyamatos szolgáltatásnyújtásra vagy ugyanolyan jellegű áruk ugyanolyan mennyiségben történő folyamatos értékesítésére vonatkoznak, és amelyek esetében a fogyasztó az ilyen szolgáltatásokért vagy árukért azok rendelkezésre bocsátása időtartama alatt részletekben fizet [2008/48/EK Irányelv 3. cikk a.)-c) pont].

Az Irányelv hatálya nem terjed ki:

- a hitelmegállapodásokra, ha

- annak fedezete ingatlanfedezetű jelzálog vagy a tagállamokban az ingatlanokra általánosan alkalmazott más hasonló biztosíték vagy az ingatlanokhoz kapcsolódó valamely jog;
- földterület vagy meglévő vagy tervezett épület tulajdonjoga megszerzését vagy fenntartását célozzák;
- a hitel teljes összege 200 EUR-nál kisebb, vagy pedig a 75 000 EUR-t meghaladja;
- a hitel mentes a kamattól és egyéb díjaktól, vagy a fogyasztónak három hónapon belül és kizárólag jelentéktelen összegű díjakkal kell a hitelt visszafizetnie;
- a munkaadó másodlagos tevékenységként, kamatmentesen vagy a piacon szokásos teljeshiteldíj-mutatóknál alacsonyabb díjakkal nyújt munkavállalóinak hitelt, és amelyek a nyilvánosság számára általában nem hozzáférhetőek;
- a pénzügyi eszközök piacairól szóló, 2004. április 21-i 2004/39/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 4. cikkének (1) bekezdésében meghatározott befektetési vállalkozásokkal vagy a 2006/48/EK irányelv 4. cikkében meghatározott hitelintézetekkel kötik abból a célból, hogy egy befektető a 2004/39/EK irányelv I. mellékletének C. szakaszában felsorolt egy vagy több eszközhöz kapcsolódó ügyletet végrehajthasson, amennyiben a hitelt nyújtó befektetési vállalkozás vagy hitelintézet érintett az ügyletben;
- egy ügy bíróság vagy más hatóság előtti rendezésének következménye;
- meglévő adósság díjmentes, halasztott megfizetésére vonatkozik;
- megkötésekor a fogyasztó köteles a hitelező megőrzésére biztosítékként letétbe helyezni egy tárgyat, és amelyek esetében a fogyasztó felelőssége szigorúan az említett zálogtárgyra korlátozódik;
- korlátozott közönségnek és az általános közérdeket szolgáló céllal jogszabályban foglalt kötelezettség szerint, a piacon érvényes kamatlábaknál alacsonyabb kamatlábak mellett vagy kamatmentesen, vagy más, a piacon érvényes feltételekhez képest a fogyasztó számára kedvezőbb feltételek mellett, valamint a piacon érvényes kamatlábaknál nem magasabb kamatlábak mellett nyújtott kölcsönökhöz kapcsolódik.

- a bérleti vagy haszonbérleti megállapodásra, ha a megállapodás tárgyának tekintetében sem maga a megállapodás, sem más különálló megállapodás nem írja elő a megvásárlás kötelezettségét; a megvásárlás kötelezettsége fennáll, ha arról a hitelező egyoldalúan határozhat;

- a folyószámlahitel formájában fennálló hitelmegállapodásokra, ha a hitelt egy hónapon belül vissza kell fizetni.

A tagállamok az olyan szervezettel kötött hitelmegállapodásokat, amely tagjainak kölcsönös hasznára jött létre, tagjain kívül senki más számára nem termel nyereséget, a hazai jogszabályok által megkövetelt társadalmi célt szolgál, csak tagjai számára gyűjt és kezel megtakarításokat, valamint nyújt hitelforrásokat, és a piacon érvényes hiteldíjknál alacsonyabb, vagy a nemzeti jogszabályokban meghatározott felső határu teljeshiteldíjmutató alapján nyújt hitelt, továbbá tagsága olyan személyekre korlátozódik, akik egy meghatározott területen lakóhellyel vagy munkahellyel rendelkeznek, vagy egy meghatározott munkaadó munkavállalói és nyugdíjas munkavállalói, vagy olyan személyekre, akik megfelelnek a tagok egymás közötti viszonya alapjául szolgáló, a nemzeti jogban meghatározott egyéb minősítéseknek mentesíthetik az irányelv rendelkezései alól, ha a szervezet által kötött összes érvényes hitelmegállapodás teljes értéke jelentéktelen az abban a tagállamban érvényes összes hitelmegállapodás teljes értékéhez viszonyítva, amelyben a szervezet székhelye található, és az adott tagállamban az összes ilyen szervezet által kötött érvényes hitelmegállapodás együttes értéke az ugyanazon tagállamban kötött összes érvényes hitelmegállapodás együttes értékének 1 %-ánál kisebb [2008/48/EK Irányelv 2. cikk (5) bekezdés].

A 2008/48/EK Irányelv II. fejezete a hitelmegállapodások megkötését megelőző tájékoztatást és gyakorlatot szabályozza, ezen belül a 4. cikk a reklámokba foglalandó általános tájékoztatást, az 5. cikk a szerződéskötést megelőző tájékoztatást, a 6. cikk ez utóbbi különös szabályait bizonyos folyószámlahitel-kedvezmény formájában történő hitelmegállapodások és bizonyos egyedi hitelmegállapodások esetében, a 7. cikk az előzetes tájékoztatási követelmények alól mentességeket, a 8. cikk pedig a fogyasztó hitelképességének értékelésére vonatkozó kötelezettséget. E rendelkezések témánk szempontjából jórészt érdektelenek.

A 2008/48/EK Irányelv III. fejezete (9. cikke) az adatbázisokhoz való hozzáférést szabályozza; e rendelkezés témánk szempontjából érdektelen.

A 2008/48/EK Irányelv IV. fejezete szabályozza a hitelmegállapodásra vonatkozó tájékoztatást és jogokat. Ezen belül a 10. cikk tartalmazza a hitelmegállapodások alaki és tartalmi követelményeit, a 11. cikk a hitelkamatlábra való tájékoztatás szabályait, a 12. cikk a folyószámlahitel formájában nyújtott hitelmegállapodásokkal kapcsolatos kötelezettségeket, a 13. cikk a nyílt végű hitelmegállapodásokkal kapcsolatos különös szabályokat, a 14. cikk az elállás jognak szabályait, a 15. cikk a kapcsolt hitelmegállapodásra vonatkozó szabályokat, a 16. cikk a határidő előtti visszafizetés szabályait, a 17. cikk a jogok engedményezésének szabályait, a 18. cikk a túllépés szabályait.

A 2008/48/EK Irányelv V. fejezete (19. cikke) szabályozza a teljes hiteldíj- mutatót.

A 2008/48/EK Irányelv VI. fejezete a hitelezőkre (20. cikk) és hitelközvetítőkre (21. cikk) állapít meg szabályokat. E rendelkezések témánk szempontjából érdektelenek.

A 2008/48/EK Irányelv VI. fejezete szabályozza a végrehajtási intézkedéseket. E körben a 22. cikk a harmonizáció és az irányelv kötelező jellegét mondja ki, a 23. cikk előírja az irányelvi szabályok megsértése esetére hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciók bevezetését, a 24. cikk a fogyasztói hitelmegállapodások peren kívüli rendezésére irányuló megfelelő és hatékony eljárások létrehozását. E rendelkezések témánk szempontjából jórészt érdektelenek.

A 2008/48/EK Irányelv 30. cikke szerint 30. cikk az irányelvet nem kell alkalmazni azokra a hitelmegállapodásokra, amelyek a nemzeti végrehajtási intézkedések hatálybalépésének időpontjában már léteznek, azonban biztosítani kell, hogy a 11-13. cikket, a 17. cikket, valamint a 18. cikk (1) bekezdésének második mondatát és a 18. cikk (2) bekezdését a nemzeti végrehajtási intézkedések hatálybalépésének időpontjában már létező nyílt végű hitelmegállapodásokra is alkalmazzák.

A 2008/48/EK Irányelv – témánk szempontjából érdeklő - IV. fejezetének érdemi szabályai a következők:

A hitelmegállapodásokat nyomtatott formában vagy más tartós adathordozón kell elkészíteni. Valamennyi szerződő félnek kézhez kell kapnia a hitelmegállapodás egy-egy példányát [[2008/48/EK Irányelv 10. cikk (1) bekezdés].

A hitelmegállapodásnak világos és egyértelmű módon tartalmaznia kell

- a hitel típusát;
- a szerződő felek nevét, postai címét, az esetleges hitelközvetítő nevét és postai címét;
- a hitelmegállapodás időtartamát;
- a teljes hitelösszeg és a hitel lehívására vonatkozó feltételeket;
- a hitelkamatláb, a hitelkamatláb alkalmazására vonatkozó feltételeket és adott esetben bármilyen, az eredeti hitelkamatlábra alkalmazandó index- vagy referencia-kamatlábát, továbbá a hitelkamatláb változtatásával kapcsolatos időszakokat, feltételeket és eljárásokat; ha eltérő körülmények esetén eltérő hitelkamatlábak alkalmazandók, a fent említett információkat valamennyi alkalmazandó hitelkamatláb esetében;
- a teljeshiteldíj-mutatót és a fogyasztó által fizetendő teljes összeget, a hitelmegállapodás megkötésének időpontjában kiszámítva, valamennyi, a teljeshiteldíj-mutató kiszámításához felhasznált feltevés megemlítésével;
- a fogyasztó által teljesítendő fizetések összegét, számát és gyakoriságát, és adott esetben azt a sorrendet, amelynek megfelelően a különböző fennálló, eltérő hitelkamatlábú egyenlegekbe befizetésre kerülnek a törlesztések célját szolgáló fizetések;
- a késedelmes fizetések esetén alkalmazandó, a megállapodás megkötése időpontjában alkalmazandó kamatot és a kiigazítására vonatkozó rendelkezéseket, valamint adott esetben a fizetendő késedelmi díjakat;
- a fizetés elmulasztásának következményeire vonatkozó figyelmeztetést;
- meghatározott áru vagy szolgáltatás vonatkozásában halasztott fizetés formájában nyújtott hitel vagy kapcsolódó hitelmegállapodások esetén az árut vagy szolgáltatást és annak készpénzárát;

- ha egy hitelmegállapodásra vonatkozóan határozott időtartamú tőketörlesztésről van szó, a fogyasztó jogát, hogy kérésére ingyenesen, a hitelmegállapodás teljes időtartama alatt számlakivonatot kapjon törlesztési táblázat 11 formájában;
- ha a díjakat és a kamatot tőketörlesztés nélkül kell megfizetni, kimutatást a hitelkamat fizetésének időszakairól és feltételeiről és bármely kapcsolódó rendszeres és nem rendszeres díjakról;
- ha a számlanyitás nem fakultatív, mind a fizetési ügyleteket, mind a lehívásokat rögzítő egy vagy több számla fenntartásának díjait; a fizetési ügyletek és a lehívások céljára egyaránt szolgáló fizetési eszköz használati díjait és a hitelmegállapodásból eredő bármely díjat, valamint e díjak megváltoztatásának feltételeit;
- nyilatkozatot arról, ha a felmerülő közjegyzői díjak megfizetendők;
- az előírt garanciákat és biztosítást, ha van ilyen;
- az elállási jog meglétét vagy hiányát, azon időszakot, amelyen belül az elállási jog gyakorolható, valamint az elállási jog gyakorlásának egyéb feltételeit, ideértve a fogyasztó azon kötelezettségére vonatkozó tájékoztatást is, hogy a lehívott tőkeösszeget, valamint a kamatot és a napi kamatösszeget meg kell fizetnie;
- a kapcsolt hitelmegállapodással kapcsolatos jogokra vonatkozó információt, valamint az e jogok gyakorlására vonatkozó feltételek;
- a határidő előtti visszafizetés jogát, a határidő előtti visszafizetés eljárását, valamint adott esetben tájékoztatást a hitelező ellentételezési jogáról és az ellentételezés meghatározásának módjáról;
- a hitelmegállapodás felbontása jogának gyakorlása esetén alkalmazandó eljárást;
- arról szóló tájékoztatást, hogy a fogyasztó számára rendelkezésre áll-e peren kívüli panasz-és jogorvoslati eljárás, és ha igen, akkor az milyen módon vehető igénybe;
- az egyéb szerződési feltételeket;

- az illetékes felügyeleti hatóság nevét és címét.

- olyan hitelmegállapodás esetében, ahol a fogyasztó általi fizetések nem vezetnek a teljes hitelösszeg azonnali, ennek megfelelő törlesztéséhez, hanem tőkeképzésre használják a hitelmegállapodásban vagy egy járulékos megállapodásban megállapított időszakokban és feltételek szerint, világos és egyértelmű nyilatkozatot arra vonatkozóan, hogy az ilyen hitelmegállapodások nem írják elő a hitelmegállapodás szerinti teljes hitelösszeg lehívására visszafizetési garanciát, kivéve, ha ilyen garanciát nyújtanak.

Olyan folyószámlahitel formájában létrejött hitelmegállapodások esetében, amikor a hitelt felszólításra vagy három hónapon belül vissza kell fizetni, a szerződésnek világos és egyértelmű módon tartalmaznia kell:

- a hitel típusát;

- a szerződő felek nevét, postai címét, az esetleges hitelközvetítő nevét és postai címét;

- a hitelmegállapodás időtartamát;

- a teljes hitelösszeg és a hitel lehívására vonatkozó feltételeket;

- a hitelkamatláb, a hitelkamatláb alkalmazására vonatkozó feltételeket és adott esetben bármilyen, az eredeti hitelkamatlábra alkalmazandó index- vagy referencia-kamatlábát, továbbá a hitelkamatláb változtatásával kapcsolatos időszakokat, feltételeket és eljárásokat; ha eltérő körülmények esetén eltérő hitelkamatlábak alkalmazandók, a fent említett információkat valamennyi alkalmazandó hitelkamatláb esetében;

- a teljeshiteldíj-mutatót és a fogyasztó által fizetendő teljes összeget, a hitelmegállapodás megkötésének időpontjában kiszámítva, valamennyi, a teljeshiteldíj-mutató kiszámításához felhasznált feltevés megemlítésével;

- a fogyasztó által teljesítendő fizetések összegét, számát és gyakoriságát, és adott esetben azt a sorrendet, amelynek megfelelően a különböző fennálló, eltérő hitelkamatlábú egyenlegekbe befizetésre kerülnek a törlesztések célját szolgáló fizetések;

- a teljeshiteldíj-mutató és a fogyasztó által fizetendő összes költség, a hitelmegállapodás megkötésének időpontjában kiszámítva; a hitel fogyasztó által viselt teljes költségével és teljeshiteldíj-mutatóval összefüggésben a teljeshiteldíjmutató kiszámításához felhasznált feltevés megemlítésével (a tagállam határozhat úgy, hogy nem szükséges feltüntetni a teljeshiteldíj-mutatót);
- annak feltüntetését, hogy a fogyasztót bármikor felszólíthatják a teljes hitelösszeg visszafizetésére;
- a hitelmegállapodástól való elállás jogának gyakorlása esetén alkalmazandó eljárást;
- a hitelmegállapodás megkötésének időpontjától alkalmazandó díjakra, és adott esetben azokra a feltételekre vonatkozó tájékoztatást, amelyek esetén a díjtételek módosíthatók.
- olyan hitelmegállapodás esetében, ahol a fogyasztó általi fizetések nem vezetnek a teljes hitelösszeg azonnali, ennek megfelelő törlesztéséhez, hanem tőkeképzésre használják a hitelmegállapodásban vagy egy járulékos megállapodásban megállapított időszakokban és feltételek szerint, világos és egyértelmű nyilatkozatot arra vonatkozóan, hogy az ilyen hitelmegállapodások nem írnak elő a hitelmegállapodás szerinti teljes hitelösszeg lehívására visszafizetési garanciát, kivéve, ha ilyen garanciát nyújtanak.

A 2008/48/EK Irányelv 10. cikke - amely a hitelmegállapodások alaki és tartalmi követelményeit tartalmazza - nem érinti a hitelmegállapodások megkötésének érvényességére vonatkozó, a közösségi joggal összhangban álló nemzeti rendelkezéseket, vagyis önmagában nem ellentétes az irányelvvel, ha e szabályok megsértését a nemzeti jog nem minősíti érvénytelenségi oknak, és nem vonatkozik a túllépés formájában nyújtandó hitelmegállapodásokra.

A tagállamok az Irányelv 2008/48/EK 10. cikkének (2)-(4) bekezdésében meghatározott egyes tartalmi elemek alól mentesíthetik azokat a hitelmegállapodásokat,

- amelyet olyan szervezettel kötöttek, amely tagjainak kölcsönös hasznára jött létre, tagjain kívül senki más számára nem termel nyereséget, a hazai jogszabályok által megkövetelt társadalmi célt szolgál, csak tagjai számára gyűjt és kezel megtakarításokat, valamint nyújt hitelforrásokat, és a piacon érvényes hiteldíjknál alacsonyabb, vagy a nemzeti jogszabályokban meghatározott felső határú teljeshiteldíj-mutató alapján nyújt hitelt, továbbá tagsága olyan személyekre korlátozódik,

akik egy meghatározott területen lakóhellyel vagy munkahellyel rendelkeznek, vagy egy meghatározott munkaadó munkavállalói és nyugdíjas munkavállalói, vagy olyan személyekre, akik megfelelnek a tagok egymás közötti viszonya alapjául szolgáló, a nemzeti jogban meghatározott egyéb minősítéseknek [10. cikk (2) bekezdés i)-k) és m)-v) pont tekintetében];

- amelyek értelmében a hitelező és a fogyasztó a halasztott fizetés vagy a visszafizetési módszerek tekintetében kölcsönösen elfogadott rendelkezéseket határoznak meg arra az esetre, ha a fogyasztó az eredeti hitelmegállapodást már eleve késedelmesen teljesíti, és az ilyen rendelkezésekkel elkerülhető az ilyen késedelemmel kapcsolatos bírósági eljárás lehetősége; és ezáltal a fogyasztóra nem vonatkoznak az eredeti hitelmegállapodásban megállapított feltételeknél kedvezőtlenebb feltételek [10. cikk (2) bekezdés j)-k), m)-q), és s)-v) pont tekintetében] .

A fogyasztót nyomtatott formában vagy más tartós adathordozón - mielőtt a változás hatályba lépne - a lehető leghamarabb tájékoztatni kell a hitelkamatláb változásáról. A tájékoztatásnak tartalmaznia kell az új hitelkamatláb hatálybalépését követő fizetések összegét és, ha a fizetések számában vagy gyakoriságában változás történik, az erre vonatkozó részleteket. A felek azonban a hitelmegállapodásban megegyezhetnek úgy is, hogy a fentiekről a fogyasztó rendszeresen tájékoztatást kap azokban az esetekben, amikor a hitelkamatláb változását referenciakamatláb-változás okozza, s az új referencia-kamatlábát megfelelő módon nyilvánosságra hozzák, továbbá az új referencia-kamatlábra vonatkozó tájékoztatás a hitelező hivatali helyiségében is hozzáférhető [2008/48/EK Irányelv 11. cikk]. E rendelkezést nem kell alkalmazni folyószámlahitel formájában létrejött hitelmegállapodások esetében, ha a hitelt felszólításra vagy három hónapon belül vissza kell fizetni, továbbá a túllépés formájában nyújtandó hitelmegállapodásokra.

Ha a hitelmegállapodás folyószámlahitel formájában történő hitelnyújtásra vonatkozik, a fogyasztót rendszeresen tájékoztatni kell számlakivonat révén, nyomtatott formában vagy más tartós adathordozón, feltüntetve a pontos időszakot, amelyre a számlakivonat vonatkozik; a lehívások összegeit és időpontjait; a korábbi számlakivonat egyenlegét és időpontját; az új egyenleget; a fogyasztó által teljesített fizetések időpontját és összegét; az alkalmazott hitelkamatlábát; minden alkalmazott díjat; továbbá – szükség esetén – a fizetendő minimális összeget. A fogyasztót nyomtatott formában vagy más tartós adathordozón a változások hatálybalépése előtt tájékoztatni kell a hitelkamatláb vagy a fizetendő díjak emeléséről, a felek azonban a hitelmegállapodásban megállapodhatnak úgy is, hogy a hitelkamatláb változásairól számlakivonat révén történik a tájékoztatás, ha a hitelkamatláb változását referenciakamatláb-változás okozza, és az új referencia-

kamatlábát megfelelő módon nyilvánosságra hozzák, továbbá az új referencia-kamatlábra vonatkozó tájékoztatás a hitelező hivatali helyiségében is hozzáférhető [2008/48/EK Irányelv 12. cikk]. E rendelkezést nem kell alkalmazni a túllépés formájában nyújtandó hitelmegállapodásokra.

A fogyasztó bármikor díjmentesen kezdeményezheti a nyílt végű hitelmegállapodás rendes felmondással történő megszüntetését, kivéve, ha a felek felmondási időről állapodtak meg. Ez az idő nem haladhatja meg az 1 hónapot. Ha a hitelmegállapodás azt tartalmazza, akkor a hitelező a nyílt végű hitelmegállapodás rendes felmondással történő megszüntetését a fogyasztónak nyomtatott formában vagy más tartós adathordozón megküldött 2 hónapos felmondási idővel kezdeményezheti. Ha a hitelmegállapodás azt tartalmazza, akkor a hitelező objektív indokokkal alátámasztott esetben megszüntetheti a fogyasztó azon jogát, hogy nyílt végű hitelmegállapodás alapján lehívást kezdeményezzen. A hitelező nyomtatott formában vagy más tartós adathordozón lehetőség szerint a hitelmegállapodás megszüntetését megelőzően, de legkésőbb haladéktalanul azt követően tájékoztatja a fogyasztót a hitelmegállapodás megszüntetéséről és annak okairól, kivéve, ha e tájékoztatást egyéb közösségi jogszabályok tiltják, vagy e tájékoztatás a közrend vagy a közbiztonság céljaival ellentétes lenne [2008/48/EK Irányelv 13. cikk]. E rendelkezést nem kell alkalmazni folyószámlahitel formájában létrejött hitelmegállapodások esetében, ha a hitelt felszólításra vagy három hónapon belül vissza kell fizetni, továbbá a túllépés formájában (vagyis olyan hallgatólagosan elfogadott folyószámlahitelként, amellyel a hitelező a fogyasztó számára folyószámlájának aktuális egyenlegét vagy a megállapodás szerinti folyószámlahitelét meghaladó összeget tesz hozzáférhetővé) nyújtandó hitelmegállapodásokra.

A fogyasztó a hitelmegállapodás aláírásának napjától, illetve a megfelelően írásba foglalt szerződéses feltételek és tájékoztatás kézhezvételétől számított 14 naptári napon belül indokolás nélkül elállhat a hitelmegállapodástól [2008/48/EK Irányelv 14. cikk (1) bekezdés]. Ha a kapcsolódó hitelmegállapodások esetén nemzeti jogszabály az irányelv hatálybalépésekor már előírja, hogy a finanszírozást nem lehet a fogyasztó részére egy meghatározott időszak lejárta előtt nyújtani, a tagállamok kivételesen előírhatják, hogy az elállásra nyitva álló időtartamot a fogyasztó kifejezett kérésére erre a meghatározott időszakra lehet lerövidíteni [2008/48/EK Irányelv 14. cikk (1) bekezdés].

Ha a fogyasztó gyakorolja elállási jogát,

- annak érdekében, hogy az elállásra nyitva álló határidő lejárta előtt érvényt szerezzen az elállásnak, a hitelező által az írásba foglalt szerződésben nyújtott tájékoztatás alapján a nemzeti jognak megfelelő, igazolható módon értesíti erről a hitelezőt. A határidőt betartottnak kell tekinteni, ha az értesítést nyomtatott formában vagy más, a hitelező számára elérhető és hozzáférhető tartós adathordozón a határidő lejárta előtt feladják; és

- a hitelező számára indokolatlan késedelem nélkül és az elállásról szóló értesítésnek a hitelező számára történő megküldését követő legkésőbb 30 naptári napon belül megfizeti a tőkét, valamint a tőke után a hitellehívás időpontjától a tőke visszafizetésének időpontjáig felgyülemlett kamatot. A kamatot a megállapodás szerinti hitelkamatláb alapján kell kiszámítani. Elállás esetén a hitelező a fogyasztó részéről semmilyen más ellentételezésre nem jogosult, a hitelező által a közigazgatási szerveknek kifizetett, vissza nem térítendő díjakért járó ellentételezést kivéve.

Ha a hitelező vagy - a hitelező és egy harmadik fél között létrejött megállapodás alapján - harmadik fél a hitelmegállapodással kapcsolatosan járulékos szolgáltatást is nyújt, a fogyasztót, ha a hitelmegállapodás tekintetében e cikknek megfelelően gyakorolja elállási jogát, a továbbiakban a járulékos szolgáltatás nem köti [2008/48/EK Irányelv 14. cikk (1) bekezdés].

E rendelkezések nem alkalmazhatók a folyószámlahitel formájában létrejött hitelmegállapodások esetében, ha a hitelt felszólításra vagy három hónapon belül vissza kell fizetni, valamint a túllépés formájában nyújtandó hitelmegállapodások esetén, és nem érintik a nemzeti jog azon rendelkezéseit, amelyek olyan időtartamot írnak elő, amelynek során a szerződés teljesítése nem kezdődhet meg [2008/48/EK Irányelv 14. cikk (6) bekezdés]. A tagállamok rendelkezhetnek úgy, hogy e rendelkezéseket nem kell alkalmazni azon hitelmegállapodásokra, amelyek megkötéséhez a törvény közjegyző közreműködését írja elő, feltéve, hogy a közjegyző megerősíti, hogy a fogyasztó számára garantálták az 5. és 10. cikk szerinti jogokat [2008/48/EK Irányelv 14. cikk (5) bekezdés].

Ha a fogyasztó adásvételi vagy szolgáltatásnyújtási szerződés tekintetében a közösségi jog alapján az elállás jogát gyakorolja, a továbbiakban kapcsolt hitelmegállapodás nem kötelezheti. Ha a kapcsolt hitelmegállapodás tárgyát képező áru értékesítésére vagy szolgáltatás nyújtására nem vagy csak részben került sor, vagy azok nem felelnek meg az adásvételi vagy szolgáltatásnyújtási szerződésben foglaltaknak, a fogyasztó jogorvoslással élhet a hitelezővel szemben, amennyiben a fogyasztó az értékesítővel vagy a szolgáltatásnyújtóval szemben jogorvoslással élt, de az adásvételre vagy szolgáltatásnyújtásra vonatkozó jog vagy szerződés szerinti igényeit nem tudta érvényesíteni. A

tagállamok határozzák meg, hogy a jogorvoslat milyen mértékig és feltételek mellett gyakorolható. E rendelkezések nem érintik azokat a nemzeti szabályokat, amelyek szerint a hitelező együttesen és egyetemlegesen felelős a fogyasztó szállítóval szembeni követelése miatt, ha az áruk vagy szolgáltatások szállítótól történő beszerzését hitelmegállapodással finanszírozza [2008/48/EK Irányelv 15. cikk] E rendelkezést nem kell alkalmazni a túllépés formájában nyújtandó hitelmegállapodásokra.

A fogyasztónak joga van a hitelmegállapodás szerinti kötelezettségeit egészben vagy részben bármikor teljesíteni. Ilyen esetekben jogosult a hitel teljes költségének csökkentésére, ami a szerződés fennmaradó időtartamára esedékes kamatot és költségeket foglalja magában [2008/48/EK Irányelv 16. cikk (1) bekezdés]. A hitel határidő előtti visszafizetése esetén a hitelező jogosult a hitel határidő előtti visszafizetéséhez közvetlenül kapcsolódó esetleges méltányos és objektíve indokolt költségek ellentételezésére, feltéve, hogy a határidő előtti visszafizetés olyan időszakra esik, amelyre a hitelkamatláb rögzített. Az ilyen ellentételezés nem haladhatja meg a határidő előtt visszafizetett hitel összegének 1 %-át, ha a határidő előtti visszafizetés és a hitelmegállapodásnak a megállapodásban foglalt megszűnési időpontja közötti időszak az egy évet meghaladja. Ha ez az időszak az egy évet nem haladja meg, az ellentételezés nem lépheti túl a határidő előtt visszafizetett hitel összegének 0,5 %-át [2008/48/EK Irányelv 16. cikk (2) bekezdés].

Nem követelhető a határidő előtti visszafizetésért ellentételezés,

- ha a visszafizetés hitel-visszafizetési garancia gyanánt kötött biztosítási szerződés szerint történt;
- folyószámlahitel esetén; vagy
- a határidő előtti visszafizetés olyan időszakra esik, amelyre nem rögzített hitelkamatláb vonatkozik.

A tagállamoknak rendelkezhetnek úgy, hogy:

- a hitelező csak azzal a feltétellel kérhet ellentételezést, hogy a visszafizetendő összeg túllépi a nemzeti jogban meghatározott küszöböt. A küszöb 12 hónapra nem haladhatja meg a 10 000 EUR-t;
- a hitelező kivételesen követelhet nagyobb ellentételezést, ha tudja bizonyítani, hogy a határidő előtti visszafizetés miatti vesztesége meghaladja határidő előtt visszafizetett hitel összegének 1 %-át, ha a

határidő előtti visszafizetés és a hitelmegállapodásnak a megállapodásban foglalt megszűnési időpontja közötti időszak az 1 évet meghaladja, illetve a határidő előtt visszafizetett hitel összegének 0,5 %-át, ha ez az időszak az 1 évet nem haladja meg.

Ha a hitelező által kért ellentételezés meghaladja a tényleges veszteséget, a fogyasztó megfelelő csökkentést kérhet. Ebben az esetben a veszteség az eredetileg rögzített kamatláb és azon kamatláb különbsége, amelyen a hitelező a határidő előtt visszafizetett összeget kölcsön tudja adni a piacon a határidő előtti visszafizetés időpontjában, beleértve a határidő előtti visszafizetésnek az igazgatási költségekre gyakorolt hatását [2008/48/EK Irányelv 16. cikk (4) bekezdés].

Az ellentételezés nem haladhatja meg azt a kamatösszeget, amelyet a fogyasztó a hitel határidő előtti visszafizetésének időpontja és a hitelmegállapodásnak a megállapodásban foglalt megszűnési időpontja közötti időszakban fizetett volna [2008/48/EK Irányelv 16. cikk (4) bekezdés].

Az előtörlesztéssel kapcsolatos szabályok nem alkalmazhatók a folyószámlahitel formájában létrejött hitelmegállapodások esetében, ha a hitelt felszólításra vagy három hónapon belül vissza kell fizetni, valamint a túllépés formájában nyújtandó hitelmegállapodások esetén.

A hitelmegállapodás szerinti hitelezői jogoknak vagy magának a hitelmegállapodásnak harmadik személyre történő engedményezése esetén a fogyasztó az eredeti hitelezővel szembeni bármilyen követelése tekintetében az engedményes ellen jogosult keresetet benyújtani, ideértve az ellentételezést is, ha ez az érintett tagállamban megengedett. A fogyasztót kizárólag akkor nem kell tájékoztatni az engedményezésről, ha az eredeti hitelező az engedménnyessel megállapodva továbbra is hitelezőként jár el a fogyasztó felé [2008/48/EK Irányelv 17. cikk]. E szabályok nem alkalmazhatók a túllépés formájában nyújtandó hitelmegállapodások esetén.

Folyószámla nyitására vonatkozó megállapodások esetében - amennyiben a fogyasztó számára engedélyezik a túllépést - a megállapodásnak tartalmaznia kell a hitelkamatlábát; a hitelkamatláb alkalmazására vonatkozó feltételeket, valamint bármilyen, az eredeti hitelkamatlábra alkalmazandó index- vagy referencia-kamatlábát; a hitelmegállapodás megkötésének időpontjától alkalmazandó díjakat, és adott esetben azok a feltételeket, amelyek esetén a díjak módosíthatók [2008/48/EK Irányelv 18. cikk (1) bekezdés]. A hitelezőnek ezen tájékoztatást mindenképpen nyomtatott formában vagy más tartós adathordozón, rendszeresen kell biztosítani. Jelentős, egy hónapos időszakot meghaladó túllépés esetén a hitelező - írásban vagy más tartós adathordozón - haladéktalanul

tájékoztatja a fogyasztót a túllépésről; annak összegéről; a hitelkamatlábról; bármilyen alkalmazandó büntetésről, díjról vagy késedelmi kamatról [2008/48/EK Irányelv 18. cikk (2) bekezdés]. E rendelkezések nem érintik az arról rendelkező nemzeti jogszabályokat, hogy ha a túllépés időtartama jelentős, a hitelező köteles más típusú hitelterméket felkínálni [2008/48/EK Irányelv 18. cikk (3) bekezdés].

A teljeshiteldíj-mutatót, amely éves alapon a hitelező és a fogyasztó megállapodása szerinti valamennyi jövőbeli vagy meglévő kötelezettségvállalás (lehívások, visszafizetések és díjak) jelenértékének felel meg, az Irányelv I. melléklet I. részében meghatározott matematikai képletnek megfelelően kell kiszámítani. A teljeshiteldíj-mutató kiszámítása céljából meg kell határozni a hitel fogyasztó által viselt teljes költségét (vagyis minden költséget, ideértve a kamatot, jutalékot, az adókat és bármely olyan egyéb díjat, amelyet a fogyasztónak a hitelmegállapodás vonatkozásában meg kell fizetnie és amelyek a hitelező előtt ismertek, kivéve a közjegyzői költségeket; továbbá a hitelmegállapodáshoz kapcsolódó járulékos szolgáltatások költségeit is, különösen a biztosítási díjakat, amennyiben ezenfelül egy szolgáltatási szerződés megkötése a hitel megszerzéséhez, vagy a meghirdetett feltételek melletti megszerzéséhez kötelező) azon díjak kivételével, amelyeket a fogyasztónak abban az esetben kell megfizetnie, ha a hitelmegállapodásban meghatározott kötelezettségeit nem teljesíti, valamint a vételártól eltérő azon díjak kivételével, melyet áruk vagy szolgáltatások beszerzéséért köteles fizetni, függetlenül attól, hogy készpénzben vagy hitelből fedezik az ügyletet. A fizetési ügyleteket és lehívásokat egyaránt rögzítő számlafenntartási költségeket, a fizetési ügyletek és a lehívások céljára egyaránt szolgáló fizetési eszköz használatának költségeit, és a fizetési ügyletekkel kapcsolatos egyéb költségeket a hitel fogyasztó által viselt teljes költségébe bele kell számítani, kivéve, ha a számlanyitás opcionális és a számlával kapcsolatos költségeket a hitelmegállapodásban vagy a fogyasztóval kötött egyéb megállapodásban egyértelműen és külön feltüntették [2008/48/EK Irányelv 19. cikk (1)-(2) bekezdés].

A teljeshiteldíj-mutató kiszámítását arra a feltevésre kell alapozni, hogy a hitelmegállapodás a megállapodás szerinti időszakban érvényes marad, továbbá hogy a hitelező és a fogyasztó kötelezettségeit teljesíti a hitelmegállapodás szerinti feltételek mellett és időpontokig. Olyan hitelmegállapodások esetében, amelyek a teljeshiteldíj-mutatóban foglalt hitelkamatláb és adott esetben más díjak változását lehetővé tévő záradékokat tartalmaznak, a számítás idején azonban nem számszerűsíthetők, a teljeshiteldíj-mutatót azon alapfeltevés alapján kell kiszámítani, hogy a hitelkamatláb és más díjak az eredeti szint tekintetében rögzítettek, és a megállapodás időtartamának végéig alkalmazandóak maradnak. Szükség esetén az Irányelv I. mellékletben meghatározott további

feltevések alkalmazhatók a teljeshiteldíj-mutató kiszámításakor [2008/48/EK Irányelv 19. cikk (3)-(5) bekezdés]..

A Bizottság - amennyiben az e cikkben és az I. melléklet II. részében meghatározott feltevések nem elegendők a teljeshiteldíj-mutató egységes módon történő kiszámításához vagy már nem alkalmazkodnak a piaci kereskedelmi helyzethez - meghatározhatja a teljeshiteldíj-mutató kiszámításához szükséges további feltevéseket vagy a meglévőket módosíthatja [2008/48/EK Irányelv 19. cikk (6) bekezdés]..

C.) A 93/13/EK irányelv szabályai

1. A 93/13/EGK irányelv hatálya nem terjed ki azokra a feltételekre, amelyek kötelező érvényű törvényi vagy rendeleti rendelkezéseket, valamint olyan nemzetközi egyezmények alapelveit vagy rendelkezéseit tükrözik, amely egyezményeknek a tagállamok vagy a Közösség aláíró, különösen a fuvarozás területén [93/13/EGK Irányelv 1. cikk (2) bekezdés].

A 93/13/EGK irányelv 5. cikke szerint olyan szerződések esetében, amelyekben a fogyasztónak ajánlott valamennyi feltétel, vagy a feltételek némelyike írásban szerepel, ezeknek a feltételeknek világosnak és érthetőnek kell lenniük. Ha egy feltétel értelme kétséges, akkor – a közérdekű kereset alapján indított eljárásokon kívül - a fogyasztó számára legkedvezőbb értelmezés az irányadó.

A 93/13/EGK irányelv 6. cikke szerint a tagállamok előírják, hogy fogyasztókkal kötött szerződésekben az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, és ha a szerződés a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is köti a feleket. A tagállamok a szükséges intézkedések megtételével gondoskodnak arról, hogy ha a szerződés szoros kapcsolatban áll a tagállamok területével, a fogyasztó ne veszítse el az ezen irányelv által biztosított védelmet annak következtében, hogy nem tagállam jogát jelölik ki a szerződésre alkalmazandó jogként.

Az Irányelv alkalmazási körében fogyasztó minden olyan természetes személy, aki az ezen irányelv hatálya alá tartozó szerződések keretében olyan célból jár el, amely kívül esik saját szakmája, üzleti tevékenysége vagy foglalkozása körén, eladó vagy szolgáltató pedig minden olyan természetes vagy jogi személy, aki vagy amely az ezen irányelv hatálya alá tartozó szerződések keretében saját

szakmája, üzleti tevékenysége vagy foglalkozása körében cselekszik, függetlenül attól, hogy az köz- vagy magánjellegű [93/13/EGK Irányelv 2. cikk b) és c) pont].

A 93/13/EGK irányelv 3. cikke szerint egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel abban az esetben tekintendő tisztességtelen feltételnek, ha a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára.

Egy szerződési feltétel minden olyan esetben egyedileg meg nem tárgyalt feltételnek tekintendő, ha azt már előzetesen megfogalmazták és ezért a fogyasztó nem tudta annak tartalmát befolyásolni, különösen az előzetesen kidolgozott szabványszerződések esetében. Olyan esetekben, amikor egy eladó vagy szolgáltató arra hivatkozik, hogy egy szabványfeltételt egyedileg megtárgyaltak, ennek bizonyítása az eladót vagy szolgáltatót terheli. Az a tény, hogy egy feltétel bizonyos elemeit vagy egy kiragadott feltételt egyedileg megtárgyaltak, nem zárja ki az irányelv alkalmazhatóságát a szerződés többi részére, ha a szerződés átfogó megítélése arra enged következtetni, hogy a szerződés mégiscsak egy előre kidolgozott szabványszerződés.

Az Irányelv melléklete tartalmazza azoknak a feltételeknek a jelzésszerű és nem teljes felsorolását, amelyek tisztességtelennek tekinthetők.

A 93/13/EGK irányelv 4. cikkének (1) bekezdése szerint egy szerződési feltétel tisztességtelen jellegét – nem érintve a közérdekű keresetindítással kapcsolatos szabályokat – azon áruk vagy szolgáltatások természetének a figyelembevételével kell megítélni, amelyekre vonatkozóan a szerződést kötötték, és hivatkozással a szerződés megkötésének időpontjában az akkor fennálló összes körülményre, amely a szerződés megkötését kísérte, valamint a szerződés minden egyéb feltételére, vagy egy olyan másik szerződés feltételeire, amelytől e szerződés függ.

A feltételek tisztességtelen jellegének megítélése nem vonatkozik sem a szerződés elsődleges tárgyának a meghatározására, sem pedig az ár vagy díjazás megfelelésére az ellenértékként szállított áruval vagy nyújtott szolgáltatással, amennyiben ezek a feltételek világosak és érthetőek [93/13/EGK Irányelv 4. cikk (2) bekezdés].

A 93/13/EGK irányelv 7. cikke szerint a tagállamok a fogyasztók és a szakmai versenytársak érdekében gondoskodnak arról, hogy megfelelő és hatékony eszközök álljanak rendelkezésre ahhoz,

hogy megszüntessék az eladók vagy szolgáltatók fogyasztókkal kötött szerződéseiben a tisztességtelen feltételek alkalmazását. E körben lehetővé teszik, hogy a nemzeti fogyasztóvédelmi jogszabályok szerint jogos érdekekkel rendelkező személyek vagy szervezetek eljárást kezdeményezzenek a vonatkozó nemzeti jogszabály értelmében bíróság vagy illetékes közigazgatási hatóság előtt annak megítélésére, hogy a fogyasztókkal kötendő szerződésekben általános használatra kidolgozott szerződési feltételek tisztességtelenek-e, valamint megfelelő és hatékony eszközökkel élnek azért, hogy megszüntessék az ilyen feltételek alkalmazását. A saját nemzeti jogszabályok tiszteletben tartásával az említett jogorvoslati eljárások elkülönítve vagy együttesen indíthatók az ellen az azonos gazdasági ágazathoz tartozó több eladó és szolgáltató, illetve szakmai szövetségük ellen, akik illetve amelyek azonos általános szerződési feltételeket vagy hasonló feltételeket használnak, vagy azok használatát javasolják.

A 93/13/EGK irányelv 8. cikke szerint a tagállamok az ezen irányelv által szabályozott területen elfogadhatnak vagy hatályban tarthatnak a Szerződéssel összhangban lévő szigorúbb rendelkezéseket annak érdekében, hogy a fogyasztóknak magasabb szintű védelmet biztosítsanak.

2. A 93/13/EGK irányelv 2011. december 12-én hatályba lépett 8a. cikke szerint ha egy tagállam a 8. cikkel összhangban rendelkezéseket fogad el, arról, valamint annak minden későbbi változásáról tájékoztatja a Bizottságot, így különösen, ha az említett rendelkezések:

- a tisztességtelenség vizsgálatát kiterjesztik az egyedi tárgyalások tárgyát képező szerződési feltételekre és az ár vagy díjazás megfelelőségére, vagy

- a tisztességtelennek tekintendő szerződési feltételek felsorolását tartalmazzák.

A Bizottság az említett tájékoztatást a fogyasztó és a kereskedő számára - többek között az e célra létrehozott és fenntartott internetes honlapon keresztül - könnyen hozzáférhetővé teszi, és továbbítja a többi tagállamnak és az Európai Parlamentnek. A Bizottság konzultációt folytat az érdekelt felekkel az említett tájékoztatás tekintetében.

D.) A 2002/65/EK Irányelv szabályai

1. A 2002/65/EK Irányelv hatálya a pénzügyi szolgáltatások (vagyis bármely banki, hitel-, biztosítási, magán-nyugdíjpénztári, befektetési vagy fizetéssel kapcsolatos szolgáltatás) távértékesítéssel történő forgalmazására terjed ki.

A pénzügyi szolgáltatásokra vonatkozó szerződések esetében, amelyek az alapszolgáltatási megállapodást követően egymást követő műveleteket, vagy azonos jellegű, de időben elkülönülten végrehajtott műveletsort foglalnak magukban, az irányelv rendelkezései csak az alapmegállapodásra érvényesek.

Ha nincs alapszolgáltatási megállapodás, de az egymást követő műveletek vagy az azonos jellegű, de időben elkülönülten végrehajtott műveletek ugyanazon szerződő felek között mennek végbe, a 3. és 4. cikk rendelkezéseit (fogyasztók szerződéskötést megelőző tájékoztatása) csak az első művelet teljesítésekor kell alkalmazni. Ha azonban azonos jellegű művelet teljesítésére több, mint egy éven keresztül nem kerül sor, a következő műveletet kell az új műveletsor első műveletének tekinteni, és ennek megfelelően, arra a 3. és 4. cikk rendelkezéseit szintén alkalmazni kell.

A 2002/65/EK Irányelv 3-5. cikkei a fogyasztók előzetes tájékoztatását írják elő; a 3-4. cikk e tájékoztatás tartalmát, az 5. cikk ennek írásba foglalását írja elő.

A 2002/65/EK Irányelv 6. cikke elállási jogot biztosít a fogyasztó részére. E szerint a fogyasztó 14 naptári napon belül, indokolás és bárminemű szankció nélkül elállhat a szerződéstől. Az elállásra nyitvaálló időtartam kezdete:

- a távollevők között kötött szerződés megkötésének napja,12

- az a nap, amelyen a fogyasztó a szerződési feltételeket és egyéb adatokat az írásban kézhez veszi, amennyiben ez az időpont későbbi, mint az első francia bekezdésben említett nap.

Az elállási jog nem gyakorolható:

- olyan pénzügyi szolgáltatások esetén, amelyek ára a pénzpiac olyan ingadozásaitól függ, amelyekre a szolgáltató nincs befolyással, ugyanakkor ilyen ingadozások az elállási időszak alatt előfordulhatnak; ideértve a devizával, pénzpiaci eszközökkel, forgalomképes értékpapírokkal, kollektív alapon működő befektetési vállalkozások eszközeivel, pénzügyi határidős ügyletekkel, ideértve a készpénz-helyettesítő eszközöket, határidős kamatláb-megállapodásokkal (FRA), kamat, valuta- és részvény-swap ügyletekkel, az előbbi eszközre vonatkozó vételi vagy eladási opcióval, a valuta- és kamatopcióval kapcsolatos szolgáltatásokat

- olyan szerződések esetén, amelyeket a fogyasztó kifejezett kérelmére mindkét fél teljes mértékben teljesített, mielőtt a fogyasztó elállási jogát gyakorolná.

Nemzeti jogszabály rendelkezése kizárhatja az elállási jog gyakorlását

- az olyan hitel esetén, amely elsősorban földterület vagy meglévő, illetve tervben szereplő épület tulajdonjogának megszerzésére vagy fenntartására, vagy az épület felújítására vagy bővítésére szolgál; vagy

- az olyan hitel esetén, amelyet ingatlantulajdonon fennálló jelzálogjog vagy ingatlantulajdonhoz kapcsolódó egyéb jog biztosít.

Az elállási jog nem vonatkozik a kapcsolatos hitelmegállapodásokra. Ha egy adott pénzügyi szolgáltatásra vonatkozó távollevők között kötött szerződéshez egy olyan másik távollevők között kötött szerződést kapcsolnak, amely a szolgáltató által vagy egy harmadik fél és a szolgáltató közötti megállapodás alapján a harmadik fél által nyújtott szolgáltatásra vonatkozik, akkor ez a kiegészítő távollevők között kötött szerződés szankció nélkül visszavonható, ha a fogyasztó gyakorolja elállási jogát.

A 2002/65/EK Irányelv 6. cikkének rendelkezései nem érintik a tagállamok azon jogszabályait és rendelkezéseit, amelyek a távollevők között kötött szerződés visszavonására, megszüntetésére, teljesítésének elmulasztására, vagy a fogyasztó szerződéses kötelezettségeinek a szerződésben rögzített időpont előtti teljesítését illető jogára vonatkoznak. Ezt a rendelkezést a szerződés felmondására vonatkozó feltételektől és jogkövetkezményektől függetlenül alkalmazni kell.

Ha a fogyasztó elállási jogával él, indokolatlan késedelem nélkül, legkésőbb az elállásról szóló értesítés elküldésétől számított 30 naptári napon belül köteles visszatéríteni a szolgáltató részére azokat az összegeket és/vagy javakat, amelyeket a szolgáltatótól kapott. Ezen felül csak arra kötelezhető, hogy indokolatlan késedelem nélkül megfizesse a szolgáltató által a szerződésnek megfelelően, ténylegesen teljesített szolgáltatást. (A szerződés teljesítése csak azt követően kezdődhet meg, ha a fogyasztó ahhoz hozzájárul.) A fizetendő összeg nem haladhatja meg azt az összeget, amely a szerződés teljes tartalma szerinti szolgáltatáshoz arányosan viszonyuló, már teljesített szolgáltatásért jár, és semmiképpen nem lehet olyan mértékű, amely szankciójellegű. A szolgáltató semmilyen

pénzösszeg megfizetésére sem kötelezheti a fogyasztót, ha nem tudja bizonyítani, hogy a fogyasztó a szerződés megkötése előtt megfelelő tájékoztatást kapott a fizetendő összegről. Semmiképpen nem követelhet ilyen pénzösszeget, ha az elállási időtartam lejártát megelőzően, a fogyasztó előzetes kérése nélkül kezdte meg a szerződés teljesítését.

A szolgáltató indokolatlan késedelem nélkül és legkésőbb az elállásról szóló értesítés kézhezvételétől számított 30 naptári napon belül köteles visszatéríteni a fogyasztó részére azokat az összegeket, amelyeket a távollevők között kötött szerződéssel összhangban tőle kapott, kivéve a szerződésnek megfelelően, ténylegesen teljesített szolgáltatás ellenértékét.

A 2002/65/EK Irányelv 8. cikke szerint a tagállamoknak meg kell hozniuk azokat a rendelkezéseket, amelyek mentesítik a fogyasztót minden kötelezettség alól a nem kezdeményezett szolgáltatások tekintetében, mivel a válasz hiánya nem eredményez elfogadást.

A 2002/65/EK Irányelv 10. cikke szerint az emberi beavatkozás nélkül működő automata hívórendszerek (automata hívóeszközök) és faxgépek szolgáltató által történő alkalmazásához a fogyasztó előzetes hozzájárulása szükséges. Az egyéb egyéni kapcsolattartást biztosító távközlő eszközöket csak akkor engedélyezhetik, ha megszerezték az érintett fogyasztók hozzájárulását, vagy csak akkor használhatják, ha a fogyasztó nem jelezte egyértelmű kifogását. Ezek az intézkedések nem róhatnak költségeket a fogyasztókra.

A 2002/65/EK Irányelv 11. cikke szerint a tagállamok kötelesek rendelkezni az irányelv szerint elfogadott nemzeti rendelkezések szolgáltatók által történő megszegésének megfelelő szankcionálásáról. Ennek érdekében úgy rendelkezhetnek, hogy a fogyasztó bármikor, díjmentesen és szankció nélkül érvénytelenítheti a szerződést. E szankcióknak hatékonynak, arányosnak és visszatartó erejűnek kell lenniük.

A 2002/65/EK Irányelv 12. cikke szerint a fogyasztók nem mondhatnak le az ezen irányelv által rájuk ruházott jogokról; a tagállamok kötelesek megtenni a szükséges intézkedéseket annak biztosítására, hogy a fogyasztó ne veszítse el az irányelv által biztosított védelmet azáltal, hogy valamely tagsággal nem rendelkező ország jogát választják a szerződésre alkalmazandó jognak, ha a szerződés szorosan kapcsolódik egy vagy több tagállam területéhez.

A 2002/65/EK Irányelv 15. cikke szerint a tagállamok kiköthetik, hogy a bizonyítási teher a fogyasztó tájékoztatására vonatkozó szolgáltatói kötelezettség és a szerződés megkötésére, illetve adott esetben teljesítésére vonatkozó fogyasztói hozzájárulás tekintetében a szolgáltatóra hárul. A 93/13/EGK tanácsi irányelv értelmében tisztességtelen minden olyan szerződési feltétel, amely az irányelv által a bizonyítási teher tekintetében a szolgáltatóra hárított kötelezettségeket vagy a kötelezettségek egy részét a fogyasztóra hárítja.

Áttekintés:

1 Az Mjt. 973.§-a úgy rendelkezett, hogy „a jóerkölcsbe vagy a közrendbe” ütköző szerződés semmis.

2 Az Mjt. 981.§-a tartalmazott egy érdekes, idevágó szabályt: e szerint: „[h]a a szolgáltatás meghatározása a szerződő felek egyikét illeti, ennek méltányosság szerint kell a szolgáltatást a másik félhez intézett nyilatkozattal meghatározni. Méltánytalan meghatározás a másik félre nem kötelező. Ha a meghatározás méltánytalan, vagy ha a fél a meghatározással késlekedik, a szolgáltatást a bíróság határozza meg.”

3 A 93/13/EK irányelv szűkebb értelemben vett átültetése a 209/A-209/D.§§ beiktatása révén történt meg. A Ptk. 209/C.§-a meghatározta az általános szerződési feltétel fogalmát, a Ptk. 209/D.§-a egy ezzel kapcsolatos eljárási rendelkezést tartalmazott.

4 Az Európai Unióhoz való csatlakozással, 2004. május 1-jével a közösségi jog elsődlegességéből adódóan a fogyasztói szerződésben az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló, továbbá a fogyasztóval szerződő fél által egyoldalúan, előre meghatározott és egyedileg meg nem tárgyalt tisztességtelen kikötés semmisnek minősült.

5 A kamat mértéke 1960. május 1-jétől és 1984. december 31-éig évi 5%, 1985. január 1-jétől 1989. május 25-éig évi 8%, 1989. május 26-ától 2000. augusztus 31-éig évi 20% volt.

6 A kamat mértéke 2000. szeptember 1-jétől 2000. december 31-éig évi 12%, 2001. január 1-jétől 2004. április 30-áig évi 11% volt.

7 A 2000/35/EK irányelv helyébe 2011. március 16-ai hatállyal a kereskedelmi ügyletekhez kapcsolódó késedelmes fizetések elleni fellépésről szóló 2011/7/EU Irányelv lépett.

8 A Ptk. 301.§-ának (5) [eredetileg (2), 1985. január 1-je és 1995. december 31-e között (3), 1996. január 1-je és 2009. június 30-áig (4)] bekezdése úgy rendelkezik, hogy a jogosult követelheti a késedelmi kamatot meghaladó kárát is, de e rendelkezés témánk szempontjából lényegtelen.

9 A kamatmentes tartozásokra irányadó késedelmi kamat mértéke 1985. január 1-jétől 1989. június 25-éig 8%, 1989. május 26-ától 2000. augusztus 31-éig 20%, 2000. szeptember 1-jétől 2000. december 31-éig évi 12%, 2001. január 1-jétől 2004. április 30-áig évi 11% volt. A kamattal terhelt tartozásokra irányadó, az ügyleti kamaton felül fizetendő késedelmi kamat mértéke 1985. január 1-jétől 2000. augusztus 31-éig 8%, 2000. szeptember 1-jétől 2004. április 30-áig évi 11% volt.

10 A 2000/35/EK irányelv helyébe 2011. március 16-ai hatállyal a kereskedelmi ügyletekhez kapcsolódó késedelmes fizetések elleni fellépésről szóló 2011/7/EU Irányelv lépett.

11 A törlesztési táblázat feltünteti a hátralevő fizetéseket, az ilyen összegek megfizetésére vonatkozó időtartamokat és feltételeket; a táblázat tartalmazza a törlesztések bontását a tőketörlesztés kimutatására, a hitelkamatláb alapján számított kamatot és adott esetben a járulékos költségeket; amennyiben a kamatláb nem rögzített, vagy a járulékos költségek a hitelmegállapodás szerint változhatnak, a törlesztési táblázat világos és egyértelmű módon jelzi, hogy a táblázat adatai kizárólag a hitelkamatlábnek vagy a járulékos költségeknek a hitelmegállapodás szerinti, következő változásáig érvényesek;

12 Az életbiztosításra különös szabályok érvényesülnek.

2. számú melléklet

## **A bankkölcsönszerződések kamatainak módosítására vonatkozó szabályok a német és az osztrák jogban**

Készítette: Bodzási Balázs

## I.RÉSZ

A bankkölcsönszerződések kamatainak módosítására vonatkozó szabályok a német jogban

### I. Kamatmódosítás fix kamatozású kölcsönszerződéseknél

A német banki gyakorlatban a kamat meghatározás szempontjából két alapvető kölcsöntípus létezik: a) a fix kamatozású és b) a változó kamatozású bankkölcsön. A kettő közötti választás a felek privátautonómiájának a részét képezi. A feleknek az erre vonatkozó döntése kívül esik az általános szerződési feltételekre irányadó törvényi szabályozás körén.<sup>1</sup> Fix kamatozású kölcsönszerződéseknél a bank csak akkor módosíthatja a kamatot, ha a kamatszintre vonatkozó megállapodás előbb jár le, mint maga a kölcsönszerződés.<sup>2</sup> Ilyenkor a felek a kamatot időszakonként előre meghatározzák, az adott időszak alatt pedig a kamatszint még akkor sem módosítható, ha a piaci feltételekben változás történt.

Amennyiben a kölcsön teljes futamideje alatt a fix kamatra vonatkozó megállapodások többször is ismétlődnek, ún. szakaszos finanszírozásról van szó. Ilyen esetben a kamatkikötésről szóló megállapodás lejárta után a bank jogosult a korábban rögzített kamatlábat a megváltozott piaci körülményekhez igazítani. A bank egyoldalú nyilatkozatával állapíthatja meg az új kondíciókat, a kölcsönfelvevőt azonban erről tájékoztatnia kell. Az ügyfelet ilyen esetben felmondási jog illeti meg. Ebből a szempontból a szakaszos finanszírozás során sorra kerülő kamatmódosítás nagymértékben hasonlít a változó kamatozású kölcsönszerződésekben alkalmazott ún. kamat-kiigazítási kikötésekre.<sup>3</sup> Fogyasztói hitelszerződésekre nézve a BGB 493. § (1) bekezdése ír elő információs kötelezettséget a hitelező számára. Ennek értelmében a hitelező legalább három hónappal a kamatmegállapodás lejárta előtt tájékoztatja erről a kölcsönfelvevőt, annak érdekében, hogy

<sup>1</sup> SCHEBESTA, Michael: *der aktuellen Rechtsprechung* Kapitalmarktrecht (BKR) 6/2005. 217.

<sup>2</sup> BRUCHNER, Helmut - K. REPOLD, Hans-Michael: § 78. § *Vergütungen*. In: S. CHIMANSKY, Herbert – B. UNTE, Hermann-Josef – L. WOWSKI, Hans-Jürgen (Hrsg.): *Bankrechts-Handbuch*. 4. Auflage, Verlag C.H. Beck, München, 2011, 2251.

<sup>3</sup> SCHEBESTA : i.m. 223.

*Zinsklauseln im Spiegel*  
. Zeitschrift für Bank- und

az eldöntse, hogy kész-e újabb kamatmegállapodást kötni a bankkal. A tájékoztatásnak meg kell jelölnie az új kamatszintet is.

## II. Kamat-értékmegtartó kikötés

A német banki gyakorlatban a változó kamatozású kölcsönszerződések esetében alapvetően kétféle megoldás alakult ki az utólagos kamatmódosítás szempontjából. Az egyik az ún. kamat-értékmegtartó kikötés (*Zinsgleitklausel*), a másik pedig az ún. kamat-kiigazítási klauzula (*Zinsanpassungsklausel*).

A kamat-értékmegtartó klauzula (*Zinsgleitklausel*) olyan szerződéses megállapodás, amely a kamatszintet egy meghatározott, változó viszonyítási alaphoz köti. A megállapodás alapján a kamatszint automatikusan követi a viszonyítási (referencia) alap változását. A kamatszint módosulása a meghatározott referencia alap változásával együtt, automatikusan megy végbe, vagyis nem egyoldalú jogosultság gyakorlása a bank részéről. Ebben az esetben tehát nem kerül sor a német Polgári Törvénykönyv (BGB) 315. §-a által szabályozott ún. egyoldalú teljesítés-meghatározási jog (*einseitiges Leistungsbestimmungsrecht*) gyakorlására.<sup>4</sup> Az automatikusan végbemenő kamatmódosítás miatt a kamatszint változására vonatkozó közlés csak deklaratív hatályú.<sup>5</sup> Ez azt jelenti, hogy a kamatmódosítás tekintetében a banknak nincs mérlegelési lehetősége és emiatt a bank részéről a módosításra vonatkozó akaratnyilatkozat kiadására sincs szükség. Amennyiben az ügyféllel kötött szerződés alapján a bank mégis értesíti az ügyfelet a kamatszint megváltozásáról, ennek az értesítésnek csak deklaratív hatálya van.<sup>6</sup>

A kamatváltozás automatizmusa nem zárja ki azt, hogy a felek kikössenek egy maximális kamatszintet, amely fölé a kamatláb nem mehet (ún. „*Zins-Cap*”). A másik lehetőség, hogy a kamatváltozás alsó és felső határát jelölik meg (ún. *Collar-Kredit*).<sup>7</sup>

A kamat-értékmegtartó kikötésnél viszonyítási alapul az euró bevezetése óta képzett két új referencia-kamatláb: az EUROBIR és az EONIA szolgál. Viszonyítási alap lehet ugyanakkor az Európai Központi Bank alapkamata is.

<sup>4</sup> SCHEBESTA: i.m. 217.

<sup>5</sup> BRUCHNER/KREPOLD: i.m. 2251.

<sup>6</sup> SCHEBESTA: i.m. 217.

<sup>7</sup> Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. 6. Auflage. Verlag C.H. Beck München, 2012, § 488 Rndr. 172.

Az ilyen automatikus kamatváltozást eredményező kamat-értékmegtartó kikötések kevésbé problematikusak, mint a következő pontban részletesebben is bemutatásra kerülő kamat-kiigazítási klauzulák. Ennek egyik oka, hogy még a legújabb – a korábinál lényegesen szigorúbb – bírói gyakorlat tükrében is a kamat-kiigazítási kikötések nagyobb hatalmat biztosítanak a bankok számára. Így a kamat-értékmegtartó kikötéseknek az általános szerződési feltételekre vonatkozó jogi szabályozás alapján megítélendő érvényessége ténylegesen nem merült fel.<sup>8</sup>

### III. Kamat-kiigazítási kikötés

A változó kamatozású kölcsönszerződések körében a kamatmódosítás másik meghonosodott eszköze az ún. kamat-kiigazító kikötések. Ezek a német jogban széles körben elterjedt szerződéses árkiigazítási jog egy speciális megjelenési formái.<sup>9</sup> Ilyen árkiigazítási klauzulát tartalmaznak például az energiaszolgáltatásra irányuló szerződések is, melyekkel az utóbbi években a német bírói gyakorlat többször is részletesen foglalkozott.<sup>10</sup>

A kamat-kiigazító kikötésnek sokkal összetettebb a bírói megítélése, különösen azért, mert a 2009 előtti bírói gyakorlat lehetővé tette, hogy a bank ezen kikötés útján a kamatmódosítás során a BGB 315. §-ában szabályozott egyoldalú teljesítés-meghatározási jogot gyakorolhasson.<sup>11</sup> Mivel pedig korábban arra is lehetőség volt, hogy ezt a jogosultságot a bankok általános szerződési feltételeikbe emeljék, ezért a német bírói gyakorlatnak az általános szerződési feltételekre vonatkozó törvényi szabályozás alapján is meg kellett ítélnie ezeknek a kikötésnek az érvényességét. A kamat-kiigazítási kikötések emiatt teljes mértékben aláestek az általános szerződési feltételekre vonatkozó utólagos bírói tartalmi kontrollnak.<sup>12</sup>

A BGB 308. § 4. pontja szerint érvénytelen az az általános szerződési feltétel (továbbiakban: ÁSZF), amely az ÁSZF alkalmazójának azt a jogot biztosítja, hogy a

<sup>8</sup> BRUCHNER, Helmut: *AGB-rechtliche Zulässigkeit von Zinsanpassungsklauseln*. Zeitschrift für Bank- und Kapitalmarktrecht (BKR), 1/2011. 17.

<sup>9</sup> BRUCHNER/KREPOLD : i.m. 2252.

<sup>10</sup> Ld. például: BGH Urteil vom 9. 2. 2011.; BGH Urteil vom 15. 07. 2009. Ezzel kapcsolatban nyújt áttekintést: KESSEL, Christian – S CHWEDLER, Christian: *Preis Anpassungsklauseln in AGB und ihre Bewertung durch die Rechtsprechung*. Betriebs-Berater, 11/2010, 585-590.

<sup>11</sup> A BGB 315. §-a lehetővé teszi az egyik fél számára, hogy a szerződéses szolgáltatást saját mérlegelése alapján határozza meg. A teljesítendő szolgáltatás egyik fél általi egyoldalú meghatározására ugyanakkor csak méltányossági alapon kerülhet sor, amely bírósági kontroll alá esik. A német jogirodalom és bírói gyakorlat kidolgozta ennek a jogintézménynek az alapelveit, amelyek közül kiemelkedik az önkény tilalma. Az önkényes joggyakorlás tilalmából következett, hogy a banknak az egyoldalú kamatmódosítás során is figyelembe kellett vennie a szerződéskötéskor fennálló egyenértékűségi viszonyt. Erről ld.: BRUCHNER, BKR 2001, 19.

<sup>12</sup> SCHEBESTA: i.m. 218.

szereződéses szolgáltatást módosítsa, vagy attól eltérjen, feltéve, hogy a módosítás (eltérés) a másik fél számára – az ÁSZF alkalmazójának érdekeit is figyelembe véve - nem volt elvárható.<sup>13</sup> A német Legfelsőbb Bíróság ( *Bundesgerichtshof*: BGH) egy 2004-es döntése értelmében a BGB 308. § 4. pontja az érvénytelenség vélelmét mondja ki.<sup>14</sup>

A kamat-kiigazítási kikötések megítélését nagymértékben befolyásolta a német BGH egy újabb, 2009-ben hozott ítélete, amelyet a 4. 5. pontban részletesebben is bemutatunk.<sup>15</sup> A német Legfelsőbb Bíróság szerint az ilyen kikötések megfelelő és elismert instrumentumai a hosszútávú szerződésekben az ár és a szolgáltatás értékmegőrzésének. Bankkölsönszerződések esetében azt a célt szolgálják, hogy a bank a hosszútávú és előre nem látható kamatváltozások kockázatát csökkenteni tudja. Ezen keresztül a bank az őt terhelő utólagos költségnövekedés ellenére biztosítani tudja az előre kalkulált árrést. Ezek a kikötések azonban – mutatott rá a BGH – a kölcsönfelvevő számára is előnyösek, hiszen megvédik őt attól, hogy a bank óvatosságból már a szerződéskötéskor megpróbálja a jövőbeni költségnövekedést rá hárítani.

Mindezek alapján a BGH elismerte a bankoknak azt a jogos érdekét, hogy a tőkepiacok változásai miatt a kölcsönszerződések kamatszintjét a már fennálló szerződésekre nézve is módosíthassák.<sup>16</sup>

A BGH 2009-es döntése azonban a német Legfelsőbb Bíróságnak a szerződéses árkiigazítási joghoz kapcsolódó korábbi ítéleteiben lefektetett gyakorlatát jelentős mértékben megváltoztatta.<sup>17</sup> A korábbi bírói gyakorlat a tartalmilag korlátlan kamat-kiigazítási kikötést nem tekintette a BGB ÁSZF-re vonatkozó szabályaiba ütközőnek. A BGH korábban más úton, a szerződésértelmezésre vonatkozó szabályok alapján jutott el annak kimondásáig, hogy a bankok nem módosíthatják korlátlanul a kamatszintet, hanem erre csak a tőkepiaci környezet által meghatározott refinanszírozási kondíciók megváltozásának a mértékében

<sup>13</sup> BGB 308. § 4. pont: *In Allgemeinen Geschäftsbedingungen ist insbesondere unwirksam die Vereinbarung eines Rechts des Verwenders, die versprochene Leistung zu ändern oder von ihr abzuweichen, wenn nicht die Vereinbarung der Änderung oder Abweichung unter Berücksichtigung des Interesses des Verwenders für den anderen Vertragsteil zumutbar ist.*

<sup>14</sup> BGH Urteil vom 17. 2. 2004. Közzétéve: Neue Juristische Wochenschrift (NJW) 2004, 1588.

<sup>15</sup> BGH Urteil vom 21. 4. 2009. Közzétéve: NJW 2009, 2051.

<sup>16</sup> A kölcsönszerződések mint ún. aktív ügyletek mellett a BGH a bankoknak ezt az értékkiigazítási jogát az ún. passzív ügyletek vonatkozásában is többször elismerte. Ld.: BGH Urteil vom 17. 2. 2004. Közzétéve: NJW 2004, 1588., továbbá BGH Urteil vom 10. 6. 2008. Közzétéve: NJW 2008, 3422.

<sup>17</sup> Korábbi döntések: BGH Urteil vom 6. 3. 1986 = NJW 1986, 1803.; BGH Urteil vom 4. 12. 1990 = NJW 1991, 832.; BGH Urteil vom 12. 12. 1993 = NJW 1993, 3257.

jogosultak. Az is megjelent már a korábbi ítélkezési gyakorlatban is, hogy a bankoknak a kamatszint csökkenését is érvényesíteniük kell szerződéseikben.<sup>18</sup>

A hitelintézetek mellett a BGH már korábban elismerte az árkiigazítás jogát a gázszolgáltatás, illetve az internetes szolgáltatásokra vonatkozóan is.<sup>19</sup>

#### **IV. A kamat-kiigazítási kikötésekhez kapcsolódó bírói gyakorlat változása**

##### *4. 1. Az egyoldalú szerződésmódosítási jog elismerése*

A német jogban a korábbi kamatrendelkezések 1967-ben történő eltörlése óta ismerik el a bankok arra vonatkozó jogát, hogy a kölcsönszerződések kamatait a mindenkori aktuális piaci viszonyokhoz igazítsák. Korábban a hitelkamatozat a német központi bank intézkedései határozták meg. A kamat kiigazítás lehetősége a változó kamatozású kölcsönöknél tehát a német jogban 1967 óta létezik. A változó kamatlábnak az aktuális piaci viszonyokhoz történő hozzá igazítása időközben a piaccgazdasági körülmények közötti banki hitelezésnek egy fontos alapelvévé vált.<sup>20</sup>

Ez a hitelezési alapelv közel két évtizeden keresztül lényegesebb korlátozás nélkül érvényesült és biztosította a német hitelintézetek számára a jogot, hogy az általuk nyújtott kölcsönök kamatait utólag, egyoldalúan megváltoztathassák.

##### *4. 2. Az ún. refinanszírozás-orientált kamat-kiigazítási kikötés elismerése*

1986-ban azonban a német Legfelsőbb Bíróság megtette az első lépést ennek a korábban korlátlan egyoldalú kamatmódosítási jognak a szűkítése felé. A BGH 1986. március 6-án hozott ítéletében kimondta, hogy a hitelnyújtó bankok a kamatszintet csakis refinanszírozási kondícióiknak a pénz- és tőkepiaci változások mértékében módosíthatják.<sup>21</sup> A döntés tehát egyrészt érvényesnek tekintette a banki általános szerződési feltételekben foglalt kamat-kiigazítási kikötéseket. Tartalmi szűkítésként azonban azt a követelményt fogalmazta meg, hogy a bank csakis a refinanszírozási feltételeknek a pénz- és

<sup>18</sup> BRUCHNER/KREPOLD: i.m. 2252.

<sup>19</sup> Gázszolgáltatásra nézve ld.: BGH Teilurteil vom 29. 4. 2008 = NJW 2008, 2172., valamint BGH Urteil vom 21. 9. 2005 = NJW 2006, 688. Az internet-szolgáltatásra vonatkozóan ld.: BGH Urteil vom 11. 10. 2007 = NJW 2008, 365.

<sup>20</sup> BRUCHNER, BKR 2001, 16.

<sup>21</sup> Közzétéve: NJW 1986, 1803.

tőkepiacok változásai esetén jogosult a szerződéses kamatot egyoldalúan, saját mérlegelés alapján módosítani.

A BGH szóban forgó 1986-as ítélete a következő alapelveket szögezte el:

- a. A bank alapvető jogaként és érdekeként ismerte el, hogy a kölcsönszerződések kamatait a változó és a szerződéskötéskor gyakran előre nem látható refinanszírozási feltételekhez igazítsa. (Ebből következően nem a bank üzleti kockázatának a körébe utalták a refinanszírozási feltételek utólagos megváltozásából származó rizikó viselését.) A kamatmódosítás lehetőségének a refinanszírozási költségekhez történő igazítása miatt ezeket a szerződéses kikötéseket ún. refinanszírozás-orientált kamatkiigazítási klauzuláknak (*refinanzierungsorientierte Zinsanpassungsklausel*) nevezték.<sup>22</sup>
- b. Ezek a refinanszírozási feltételekhez kötött kamatmódosítások nem vezethettek a bank egyoldalú előnyben részesítéséhez. Ez azt jelentette, hogy a bank nemcsak a kamatlábak emelésére volt jogosult, de a kamatszint csökkenése és a refinanszírozási feltételek javulása esetén kötelezettsége volt az ügyféllel kötött szerződésben a kamatlábat csökkenteni (ún. kiigazítási szimmetria elve: *Prinzip der Anpassungssymmetrie*).
- c. Ezek a kamatkiigazítási kikötések arra nem nyújtottak lehetőséget, hogy a bank a piaci viszonyok változásai által befolyásolt refinanszírozási feltételek megváltozásán kívülálló más okokból módosítsa a kamatot. Ennek megfelelően ezek a kikötések arra nem teremtettek jogi alapot, hogy a bank a kölcsönfelvevő adós fizetőképességének, bonitásának a megváltozása esetén változtassa meg a kamatlábat. Nem volt tehát lehetőség a hitel rizikóorientált átárazására az ún. ügyfél-rating megváltozása, vagyis a kölcsönfelvevő fizetőképességének csökkenése miatt.<sup>23</sup>
- d. A legfontosabb referencia feltételnek a német központi bank havonta közzétett statisztikáit tekintették.
- e. A bankok kötelesek voltak a kamatmódosítás során a többi ügyfélnek (pl. új ügyfeleknek) nyújtott normál kamatszintet figyelembe venni (*azonos bánásmód elve*).<sup>24</sup>
- f. A szerződéskötéskor fennálló ekvivalencia-egyenértékűségi viszonynak a kamatmódosítás következtében is fenn kellett maradnia. Ez felvetette az adott kölcsönszerződésre irányadó kamatláb más hiteltípusok esetén alkalmazásra kerülő kamataival való összehasonlításának a szükségességét is. Nagyon leegyszerűsítve ez azt

<sup>22</sup> SCHEBESTA: i.m. 218.

<sup>23</sup> SCHEBESTA: i.m. 218.

<sup>24</sup> SCHEBESTA: i.m. 218.

jelentette, hogy egy olcsó hitelnek olcsónak is kellett maradnia, egy drága hitel azonban maradhatott drága, de ezt a kölcsönfelvevő bármikor felmondhatta.<sup>25</sup>

A BGH 1986-os ítéletét követően a következő kamat-kiigazítási klauzulák terjedtek el a német banki gyakorlatban: „ *A bank jogosult a kamatlábat módosítani, amennyiben ezt – például a pénz- és tőkepiaci változások következtében – szükségesnek tartja; a bank erről a módosításról tájékoztatja a kölcsönfelvevőt.*”<sup>26</sup>

A BGH 1986-os döntésében megfogalmazott alapelveket a német jogalkotó is szem előtt tartotta, egyrészt a fogyasztói hitelszerződésekről szóló törvénynek a kamatmódosításra vonatkozó rendelkezései (4. §) megszüvegezése, másrészt pedig az 1991-es kamat-kiigazítási törvény megalkotása során.<sup>27</sup>

A BGH egy 1993-ban hozott döntésében a fenti elveket megismételte és részben tovább is finomította. Ebben újra rögzítette a szimmetria követelményét, vagyis, hogy a bank a kamatmódosításokat nem hajthatja végre egyoldalúan, kizárólag a saját előnyére.<sup>28</sup>

Az ún. refinanszírozás-orientált kamat-kiigazítási kikötéseknek az érvényességét azonban sem ez az 1993-as, sem más legfelsőbb bírósági ítéletek<sup>29</sup> nem kérdőjelezték meg. A BGH 1991. november 13-án hozott döntése pedig még azt is kimondta, hogy azt a kamat-kiigazítási kikötést is érvényesnek tekintheti a bíróság, amely a fenti kritériumoknak ugyan nem felel meg minden szempontból, de fennáll egy olyan jogos szakmai érdek, amely indokoltá teszi a kamat-kiigazítás lehetőségének az elismerését. A BGH szerint ilyen szakmai érdek a bank oldalán, hogy az általa nyújtott kölcsönök kamatát a változó és a szerződéskötéskor rendszerint előre nem látható piaci feltételekhez igazítsa. Ezt utóbb egy 2000-ben hozott BGH döntés is megerősítette.<sup>30</sup>

Mindezek alapján a német banki gyakorlatban alkalmazásra kerülő kamat-kiigazítási kikötések kielégítették az általános szerződési feltételekre, valamint a fogyasztói kölcsönszerződésekre vonatkozó jogi szabályozás által támasztott elvárásokat. A kamat-kiigazítási kikötések érvényességének a kérdése azért is bírt kiemelkedő gazdasági

<sup>25</sup> BRUCHNER, BKR 2001, 19.

<sup>26</sup> SCHEBESTA: i.m. 218. A német szöveg: „*Die Bank ist berechtigt, den Zinssatz zu ändern, wenn sie dies (zB. wegen der Entwicklung am Geld- oder Kapitalmarkt) für erforderlich hält; sie wird die Änderung dem Kreditnehmer mitteilen.*”

<sup>27</sup> BRUCHNER, BKR 2001, 16.

<sup>28</sup> BGH Urteil vom 12. 10. 1993. Közzétéve: Zeitschrift für Wirtschafts- und Bankrecht Wertpapier Mittelungen (WM), 1993. 2003.

<sup>29</sup> Ld. például BGH WM 1991, 179.

<sup>30</sup> BGH Urteil vom 6. 4. 2000. Közzétéve: WM 2000, 1141.

jelentőséggel, mert a bírói gyakorlat által megfogalmazott elvek a fogyasztói hitelek mellett a vállalati hitelek körében is alkalmazásra kerültek.<sup>31</sup>

#### 4. 3. A transzparencia követelmény megjelenése

A bírói gyakorlat újabb módosítására került sor egy 1999-es BGH döntés nyomán.<sup>32</sup> Az említett ítélet tárgya a bankszámla elzálogosítása során fizetendő ellenértékre vonatkozó általános szerződési feltétel érvényességének a megítélése volt.

A BGH az általános szerződési feltételekről szóló, akkor még hatályban lévő törvény

9. §-ban rögzített átláthatósági követelmény ( *transzparencia parancs*)<sup>33</sup> alapján minősítette

érvénytelennek azt a kikötést, amely az ÁSZF alkalmazója számára olyan korlátlan egyoldalú jogosultságot biztosított az ÁSZF tartalmának a megváltoztatására, amely alapján a másik fél nem láthatta előre, hogy milyen feltételek teljesülése esetén és milyen mértékben kerülhet sor további terhek rá történő áthárítására.

A transzparencia követelménynek a bankok úgy tudtak eleget tenni, ha a szerződésben pontosan meghatározták, hogy

- mit tekintenek irányadó referencia alapnak;
- megjelölték, hogy milyen időközönként vizsgálják felül a kamatlábat;
- feltüntették azt a legkisebb kiigazítási értéket, amely alatt nem módosíthatták a kamatokat;
- és végül egyértelművé tették, hogy nemcsak a kamatemelésre van joguk, hanem a referencia alap csökkenése esetén kötelességük a kamatláb csökkentése.

A BGH 1999-es döntésében foglalt elvet erősítették meg utóbb a dortmundi és a kölni tartományi bíróságok ítéletei is.<sup>34</sup>

Az 1999-es BGH ítéletet követően az alábbi megfogalmazású kamat-kiigazítási kikötések jelentek meg a német banki gyakorlatban: „ *A bank minden hónap végén felülvizsgálja a kamatlábat. Amennyiben a 3 havi EURIBOR kamatláb a legutolsó hónapban közzétett szinthez, illetve a legutóbbi kamatváltoztatáshoz képest legalább 0,25 %-al emelkedett, a bank – figyelemmel a refinanszírozási feltételeire – jogosult a kamatlábat saját mérlegelése alapján (BGB 315. §) megemelni. Amennyiben a 3 havi EURIBOR kamatláb*

<sup>31</sup> BRUCHNER, BKR 2001, 16.

<sup>32</sup> BGH Urteil vom 19. 10. 1999. Közzétéve: WM 1999, 2545.

<sup>33</sup> Ezt a követelményt a hatályos német jogban a BGB 307. § (1) bekezdés második mondata mondja ki.

<sup>34</sup> LG Dortmund WM 2000, 2095.; LG Köln WM 2001, 201.

*legalább 0,25 %-al mérséklődött, a bank – figyelemmel a refinanszírozási feltételeire – saját mérlegelése alapján megfelelően csökkenti a kamatlábat. A teljesítés meghatározása során a bankot a szerződéskötéskor fennálló kamat-meghatározási konstrukció orientálja. A kamat kiigazításról a bank 1 hónapon belül tájékoztatást nyújt a kölcsönfelvevőnek.”<sup>35</sup>*

Az átláthatóság követelménye egy újabb, 2010-es BGH döntésben is megjelent. Ez az ítélet azért is jelentős, mert az eljárás tárgya nem egy kölcsönszerződés, hanem egy 20 éves futamidejű takarékbetét szerződés volt. Ennek során a BGH azt is rögzítette, hogy a hitelintézetek nemcsak az aktív, hanem a passzív ügyleteikben is alkalmazhatnak kamatmódosítási kikötéseket. A befektetési jellegű passzív ügyletekben alkalmazott kamatkiigazítási klauzulának azonban tartalmilag meg kell felelnie a kölcsönszerződésekhez kapcsolódó hasonló kiigazítási-kikötésekkel szemben támasztott feltételeknek. Így különösen teljesíteniük kell azt a követelményt, hogy a kamatmódosításnak az ügyfél számára előre láthatónak és kalkulálhatónak kell lennie.<sup>36</sup>

#### 4. 4. Az egyoldalú teljesítés-meghatározási joggal szembeni elvárások

A BGH már egy 2004-es döntésében utalt arra, hogy kamatmódosítási kikötésekre vonatkozó korábbi gyakorlatát indokoltnak tartja felülvizsgálni.<sup>37</sup> Ebben az ítéletében a BGH a bankokat megillető egyoldalú teljesítés-meghatározási jog érvényességét az ÁSZF-ekre vonatkozó törvényi előírások szempontjából vizsgálta.

A német Legfelsőbb Bíróság ennek során kétféle teljesítés-meghatározási jog között tett különbséget: a) amely a jogosult számára a szerződéskötés utáni egyszeri meghatározásra ad lehetőséget és b) amely a szerződéses szolgáltatás folyamatos, többszöri meghatározását biztosítja.

<sup>35</sup> SCHEBESTA

: i.m. 219. A német nyelvű szöveg: „

*Die Bank überprüft den*

*Zinssatz spätestens zum Ende eines*

*jeden Monats. Erhöht sich der letzte veröffentlichte Monatsdurchschnitt für das EURIBOR-Dreimonatsgeld gegenüber dem bei Vertragsschluss bzw. bei der letzten Konditionen Anpassung ermittelten Monatsdurchschnitt um mindestens 0,25 Prozentpunkte, so kann die Bank den Zinssatz über Berücksichtigung ihrer Refinanzierungsmittel nach billigem Ermessen (§ 315. BGB) anheben. Entsprechend wird die Bank den Vertragszinssatz unter Berücksichtigung ihrer Refinanzierungsmittel nach billigem Ermessen senken, wenn sich der Monatsdurchschnitt für das EURIBOR-Dreimonatsgeld um mindestens 0,25 Prozentpunkte ermäßigt hat. Bei der Leistungsbestimmung wird sich die Bank an der Zinsgestaltung orientieren, die bei Vertragsabschluss bestanden hat. Die Zinsanpassung erfolgt innerhalb eines Monats durch Erklärung gegenüber dem Kreditnehmer.”*

<sup>36</sup> BGH NJW 2010, 1742. Rendelkező rész 3. pont.

<sup>37</sup> BGH WM 2004, 825.

Az egyszerű meghatározásra lehetőséget adó kikötés a BGH értékelése szerint nem esik a BGB 308. § 4 pontjának alkalmazási körébe.<sup>38</sup> Ezzel szemben azonban a szerződéses szolgáltatás folyamatos, ismétlődő meghatározására egyoldalú jogosultságot biztosító kikötésre – mint amilyen az akkori banki gyakorlat szerint egy kamat-kiigazítási klauzula is volt – már alkalmazható volt a BGB 308. § 4. pontja.

A BGH álláspontja szerint a BGB 308. § 4. pontjának megszüvegezéséből, valamint a szerződési jog általános alapelveiből az egyoldalú teljesítés-meghatározási jog ÁSZF-ben történő kikötésének érvénytelensége melletti vélelem következik. Ennek a vélelemnek a megdöntése az ÁSZF alkalmazójának a kötelezettsége, oly módon, hogy bizonyítja, hogy ennek az egyoldalú jogosultságnak a kikötése a másik fél számára elvárható és elfogadható. Ennek alapján tehát a banknak kell bizonyítani az általa alkalmazott kamat-kiigazítási kikötés érvényességét. Az ilyen kamat-kiigazítási kikötés pedig akkor volt a másik szerződő fél számára elvárható és elfogadható, vagyis érvényes, ha a bank és a másik fél érdeke legalább azonos súlyú volt, vagy a banknak a módosítás iránti érdeke meghaladta a másik félnek a módosítással ellentétes érdekét. Ennek pedig az volt az egyik feltétele, hogy a bank általi módosítások kalkulálhatóak legyenek az ügyfél számára, vagyis az ügyfél előre lássa, hogy milyen terheket kell viselnie.<sup>39</sup>

A 2004-es BGH döntés a fentiek alapján ugyan még nem jutott el annak kimondásáig, hogy egy egyoldalú teljesítés-meghatározási jogot magában foglaló kamat-kiigazítási kikötés a banki ÁSZF-ekben minden körülmények között érvénytelennek tekintendő, lényegesen szigorította azonban az ilyen kikötéssel szembeni elvárásokat. A német jogirodalomban ugyanakkor már ennek a BGH döntésnek a fényében megjelent olyan álláspont, amely szerint még az ilyen szigorú feltételeknek megfelelő kamat-kiigazítási kikötés sem teszi lehetővé az ügyfél számára, hogy a bank által tervezett kamatmódosítás arányosságát megítélhesse. Ezen jogirodalmi nézet szerint ez csak akkor biztosítható, ha a bankot a kamatmódosítás során nem illeti meg a mérlegelés lehetősége és a szerződéses kamatlábat kizárólag az irányadó referencia-kamatlábhoz kötik. Ez ugyanakkor nem jelentené azt, hogy ezt a klauzulát kamat-értékmegtartó kikötéssé kellene átminősíteni, hiszen a szerződéses kamat megváltozására nem automatikusan kerülne sor, ehhez ugyanis szükség lenne az ügyfél tájékoztatására és

<sup>38</sup> A BGB 308. § 4. pontja szerint érvénytelen az általános szerződési feltételekben szereplő azon kikötés, amely biztosítja az ÁSZF alkalmazója számára azt a jogot, hogy a szerződésben foglalt szolgáltatást megváltoztassa, vagy attól eltérjen, amennyiben ez – az ÁSZF alkalmazójának érdekeire is figyelemmel – a másik fél számára nem elvárható.

<sup>39</sup> SCHEBESTA: i.m. 219.

beleegyezésére is. Az ilyen tájékoztatást tehát nem lehetne deklaratív hatályúnak tekinteni. Ezt a kikötést ennek alapján saját mérlegelés nélküli kamat-kiigazítási klauzulának nevezték el (*Zinsanpassungsklausel ohne Ermessenseinräumung*).<sup>40</sup>

#### 4. 5. Az egyoldalú teljesítés-meghatározási jog érvénytelenségének kimondása

A német jogirodalomban már a 2000-es évek elején felmerült annak a lehetősége, hogy a bankokat ne illesse meg a kamatmódosítás során a BGB 315. §-ában foglalt egyoldalú teljesítés meghatározás lehetősége.<sup>41</sup> Ennek kimondásáig a BGH azonban csak 2009-ben jutott el.<sup>42</sup>

A konkrét ügyben a BGH egy takarékpénztár által használt alábbi általános szerződési feltételt minősített érvénytelennek: „ *Ha a felek másban nem állapodtak meg, a magán- és üzleti ügyfelekkel kötött szerződésekben az ellenértéket a takarékpénztár a piaci helyzetre (pl. az általános kamatszint változása) és a kiadásaira tekintettel, a BGB 315. §-a alapján, utólagosan ellenőrizhető méltányos mérlegelés alapján állapítja meg, illetve módosítja.*”<sup>43</sup>

A BGH szerint ennek a kikötésnek a fogyasztókra történő alkalmazása a BGB 307. § (1) és (2) bekezdéseibe ütközik és emiatt érvénytelen.<sup>44</sup> Ez azt jelenti, hogy a BGH legújabb gyakorlata szerint a fogyasztói kölcsönszerződések esetében a hitelintézetet nem illeti meg a BGB 315. §-án alapuló egyoldalú kamatmódosítási jog. Más a helyzet azonban vállalati ügyfelek esetében: a nem fogyasztói kölcsönszerződések esetében a hitelintézet továbbra is gyakorolhatja a BGB 315. §-án alapuló egyoldalú hatalmasságát.

A BGH szerint a támadott kikötésben szereplő kamat- és egyéb ellenszolgáltatás meghatározási jog azért hozza aránytalanul és méltánytalanul hátrányos helyzetbe a

<sup>40</sup>

SCHEBESTA: i.m. 220.

<sup>41</sup>

A vonatkozó jogirodalom áttekintéséről ld.: BRUCHNER, BKR 2001, 19-20.

<sup>42</sup>

BGH Urteil 21. 4. 2009. Közzétéve: NJW 2009, 2051.

<sup>43</sup> Az érvénytelennek nyilvánított kikötés a német takarékszövetkezetek által egységesen használt általános szerződési feltételek (AGB-Sparkassen) 17. 2. pontjában szerepelt. Az eredeti német szöveg így szólt: „ *Soweit nichts anderes vereinbart ist, werden die Entgelte im Privat- und Geschäftskundenbereich von der Sparkasse unter Berücksichtigung der Marktlage (z.B. Veränderung des allgemeinen Zinsniveaus) und des Aufwandes nach gemäß § 315 des BGB nachprüfbarem billigen Ermessen festgelegt und geändert.*”

<sup>44</sup> A BGB 307. § (1) bekezdése szerint érvénytelenek azok az általános szerződési feltételek, amelyek az alkalmazójukkal szerződő másik felet – a jóhiszeműség és tisztesség követelményével ellentétesen – méltánytalanul hátrányos helyzetbe hozzák. Méltánytalanul hátrányos helyzet származhat abból, ha egy feltétel nem világos vagy nem érthető. A 307. § (2) bekezdése szerint a méltánytalan hátrányos helyzetet kétség esetén vélelmezni kell, ha a kikötés annak a jogszabályi rendelkezésnek a lényeges alap gondolatával nem összeegyeztethető, amelytől eltérni kíván. Ugyancsak vélelmezni kell a méltánytalanul hátrányos helyzetbe hozatalt, ha a kikötés a szerződés természetéből származó lényeges jogokat és kötelezettségeket úgy korlátozza, hogy az a szerződés céljának az elérését veszélyezteti.

takarékpénztárral szerződő ügyfelet, mert a módosítás feltételei homályosak, nem egyértelműek. Emellett a kikötés nem ír elő egyértelmű kötelezettséget a takarékpénztár számára a kamatok és egyéb ellenszolgáltatások csökkentésére abban az esetben, ha a költségek csökkennek. Ennek hiányában pedig a takarékpénztárnak lehetősége nyílik arra, hogy a szerződéskötéskor megállapított ekvivalencia viszonyt a saját javára változtassa meg.<sup>45</sup> A BGH ismét megerősítette azt az állandó gyakorlatát, hogy az általános szerződési feltételekben foglalt ár- és kamat-kiigazítási kikötések a BGB 307. §-a által előírt bírói tartalmi kontroll alá esnek.<sup>46</sup> Ez azonban természetesen nem jelenti azt, hogy ezek az ár- és kamat-kiigazítási kikötések feltétlenül érvénytelenek lennének. Tartós üzleti kapcsolatokban, mint amilyenek a hitelintézetek által kötött szerződések, ezek a kikötések elismert és megfelelő eszközei a szolgáltatás és az ár közötti értékegyensúly fenntartásának. Ezek a kikötések egyrészt azt a célt szolgálják, hogy az általános szerződési feltételek alkalmazója a tartós jellegű szerződésekhez kapcsolódó kalkulációból származó rizikót csökkenthesse, ezen keresztül pedig az ügylettel eredetileg elérni kívánt nyereséget – az ÁSZF alkalmazóját utólagosan terhelő költségemelkedés ellenére is – biztosítsa. Ezek a kiigazítási kikötések azonban a másik szerződő felet is megóvják attól, hogy az ÁSZF alkalmazója a lehetséges jövőbeni költségemelkedéseket különböző járulékos pótdíjak formájában, elővigyázatosságból már a szerződéskötéskor áthárítsa rá.<sup>47</sup>

Ezen okok alapján a BGH elismeri a hitelintézetek azon jogos érdekét, hogy a hitelkamatokat a tőkepiacok változó adottságaihoz igazítsák, mégpedig nemcsak az új ügyletek, hanem a már fennálló szerződések esetében is.

Egy ilyen ár- és kamat-kiigazítási kikötés esetén azonban megállapítható a másik fél méltánytalan hátrányos helyzetbe hozása, ha az ÁSZF alkalmazóját – a jóhiszeműség és tisztesség elvével ellentétesen – az őt terhelő költségek emelkedése esetén megilleti ugyan a kamatok és más ellenszolgáltatások emelésének a joga, de ugyanezen költségek csökkenése esetén nem terheli az a kötelezettség, hogy az árakat mérsékelje.<sup>48</sup>

Ezen túlmenően a támadott kikötés nem tartalmazott megfelelő megszorításokat a viszonyítási alapként hivatkozott piaci helyzetre és kiadásokra vonatkozóan. Ennek alapján nem világos, hogy pontosan mely piacokról, illetve piaci szegmensekről, valamint mely kiadásokról is van szó. A kikötés emellett nem határozta meg az a küszöbértéket sem, amelyet

<sup>45</sup> BGH NJW 2009, 2051. Rendelkező rész 3. pont.

<sup>46</sup> BGH NJW 2009, 2052. 15-21. pontok.

<sup>47</sup> BGH NJW 2009, 2053. 23. pont

<sup>48</sup> BGH NJW 2009, 2053. 25. pont

a piaci viszonyok, illetve a kiadások megváltozásának el kell érnie ahhoz, hogy az ezzel összefüggő kamat- és ármódosítási indokolt és jogszerű legyen.<sup>49</sup>

Egy kamat- és árkiigazítási klauzula tehát csak abban az esetben nem hozza méltánytalanul hátrányos helyzetbe a másik szerződő felet,

- ha a szerződéskötés kori egyenértéki/ekvivalencia viszonyok a módosítás után is biztosítottak;
- ha a bankot a módosítás során a költségek megváltozásának a mértékéhez köti; és
- ha elírja a bank számára azt a kötelezettséget, hogy a költségcsökkenésből származó előnyt az ügyfélnek tovább kell adni és ennek mértékét illetően a banknak nincs mérlegelési lehetősége.<sup>50</sup>

A BGH végül arra is felhívta a figyelmet, hogy a fenti feltételek hiányából származó hátrányt az ügyfél számára a felmondási jog kikötése nem tudja ellensúlyozni. Ennek egyik oka, hogy a felmondási jog gyakorlásával gyakran együttjáró hitelkiváltás magas tranzakciós költségei miatt az ügyfél számára nem mindig jelent reális alternatívát a kamatemeléssel szemben.<sup>51</sup>

## **V. Az érvényes kamat-kiigazítási kikötés feltételei**

A legújabb német bírói gyakorlatot meghatározó, fent ismertetett 2009-es BGH döntés értelmében egy változó kamatozású bankkölcsönszerződésben foglalt érvényes kamat-kiigazítási kikötésnek a következő tartalmi elemeket kell magában foglalnia:

- a. kapcsolódás egy meghatározott referencia-kamatlábhhoz;
- b. a kamatszint felülvizsgálatára irányuló, rendszeresen ismétlődő időpont;<sup>52</sup>
- c. küszöbérték-kiigazítási árrés: annak a legkisebb értéknek a megjelölése, amelynek az elérése esetén sor kerülhet a kamatszint módosítására;
- d. a kamatszint módosítás matematikai képletének meghatározása;
- e. fogyasztói kölcsönszerződések esetén a fogyasztó irányában fennálló többlet- tájékoztatási kötelezettség.

Kiegészítésként érdemes arra a jogirodalomban megjelent álláspontra is utalni, amely szerint, mivel a legtöbb kamat-kiigazítási kikötés egy preambulummal kezdődik, ezért ebben

<sup>49</sup> BGH NJW 2009, 2053. 27. pont

<sup>50</sup> BGH NJW 2009, 2053. 32. pont

<sup>51</sup> BGH NJW 2009, 2054. 37. pont

<sup>52</sup> Ennek alapját a német jogban is a fogyasztói hitelszerződésekről szóló 2008/48/EK irányelv jelenti.

célszerű lehet az ügyfelet a kamat-kiigazítási klauzula jelentőségéről, illetve az alkalmazása mögött meghúzódó gazdasági indokokról röviden tájékoztatni.<sup>53</sup>

#### 5. 1. Az irányadó referencia-kamatláb megjelölése

A német bírói gyakorlat 1986 óta megkívánja, hogy a bank az általa nyújtott kölcsönök kamatait csak a refinanszírozási feltételek megváltozása esetén, azokkal azonos mértékben változtathatja meg.<sup>54</sup> Ezt a későbbi bírói ítéletek azzal egészítették ki, hogy az átláthatóság/transzparencia követelményének megfelelően csak azok a kamat-kiigazítási kikötések érvényesek, amelyek tartalmazzák azokat a feltételeket, amelyek megváltozása esetén a bank módosíthatja a kamatlábat.<sup>55</sup>

A bírói gyakorlat alapján a kamat-kiigazítási kikötések egyik központi eleme annak az irányadó referencia-kamatlábnek a megjelölése, amelyhez a szerződéses kamat változásait hozzá kell igazítani. A mai német banki gyakorlatban a legszélesebb körben elterjedt referencia-kamatláb a 3 havi EURIBOR index.

Van azonban olyan vélemény, amely szerint a német központi bank által havonta közzétett statisztikák sokkal differenciáltabbak, mint a 3 havi EURIBOR mutató, így a bank ennek alkalmazása során sokkal hiteltípus-specifikusabban tudna reagálni. A banknak emellett azt is figyelembe kellene vennie, hogy az irányadó referencia-kamatláb kiválasztása hatással van bank belső működésére is és ezért azt a referencia-kamatlábat kellene választania, amely a tényleges refinanszírozásának a leginkább megfelel.<sup>56</sup>

Az irányadó referencia-kamatláb megjelölése tehát egy rendkívül fontos döntés a bank részéről. Ez a döntés azért is meglehetősen komplex, mert a pénz- és tőkepiacokon érvényesülő kamatszint alakulására rendkívül sokféle indikátor hat. Emellett nagyon sok hiteltermék is van a piacon, amelyeknél a változó kamatszint meghatározása nem azonos módon történik. A pénz- és tőkepiacokra ható indikátorok és a különböző hiteltermékek kamatszintjének a meghatározása közötti közvetlen kapcsolat kialakítása ennek alapján meglehetősen bonyolult feladat.<sup>57</sup>

<sup>53</sup> SCHEBESTA: i.m. 221.

<sup>54</sup> BGH Urteil vom 6. 3. 1986. Közzétéve: WM 1986, 580.

<sup>55</sup> BGH Urteil vom 19. 10. 1999. Közzétéve: WM 1999, 2545.

<sup>56</sup> SCHEBESTA: i.m. 221.

<sup>57</sup> BRUCHNER/KREPOLD: i.m. 2253.

A német jogirodalomban az irányadó referencia-kamatláb megjelöléséhez kapcsolódóan az alábbi kérdések merültek fel:

- a. hogyan működnek a hitelintézetek refinanszírozási mechanizmusai?<sup>58</sup>
- b. milyen tényezők befolyásolják a pénz- és tőkepiacokon a kamatszintet?
- c. milyen szerepe van az Európai Központi Bank által meghatározott alapkamatnak?
- d. léteznek-e egyáltalán objektívizálható referencia-kamatszintek?

A részletek kifejtése nélkül azt szükséges kiemelni, hogy a hitelintézetek jellemzően ún. vegyes finanszírozás alapján működnek, vagyis különböző refinanszírozási forrásokból biztosítják a tevékenységükhöz szükséges eszközöket. Ezek a refinanszírozási források az egyes hitelintézet-típusoknál különböző súllyal jelennek meg. Mivel a különböző refinanszírozási forrásokhoz kapcsolódó ügyleteket a hitelintézetek gyakorlatilag naponta kötnek, ezeknek a kondíciói folyamatosan, akár naponta változnak.<sup>59</sup>

A pénz- és tőkepiacokon a kamatszint meghatározása egy rendkívül összetett folyamat, amelyet a piacok és a piaci szereplők közötti versenykapcsolat is befolyásol. Ennek alapján a kamatszint jövőbeli változása meglehetősen nehezen prognosztizálható. A mindenkori kamatszintet a piaci résztvevők által támasztott kereslet és kínálat határozza meg. Mivel a piaci szereplők döntően hitelintézetek, ezért ezeken a piacokon a kamatszint alakulására meghatározó jelentősége van a bankközi kamatoknak. A bankközi hitelek kondícióit ugyan elvben a hitelintézetek egymás közötti alkufolyamata határozza meg, az euró bevezetése óta azonban ez gyakorlatilag a 3 havi EURIBOR kamatszint. Ennek mértékét az Európai Központi Bank és a német központi bank havonta teszi közzé.

Önmagában azonban az EURIBOR kamatszint sem ugyanolyan mértékben irányadó valamennyi hitelintézet számára. A bankok egymás közötti hitelfelvételeinek a kondícióit ugyanis emellett nagymértékben befolyásolja a hitelfelvevő bank bonitása, fizetőképessége, illetve az ún. *rating* eredmény is. Minél jobb az adott bank *rating*-je, annál kedvezőbb feltételek mellett tud más bankoktól hitelt felvenni, vagyis annál alacsonyabb a kamatszint.<sup>60</sup> Az EURIBOR kamatláb mellett jellemzően az Európai Központi Bank alapkamatlábát, valamint a német központi bank hivatalos kamat-statisztikáit fogadják el olyan indikátoroknak, amelyekhez az adott kölcsönszerződésben a kamatszint változását hozzá lehet kapcsolni.

<sup>58</sup> Erről ld. például: BRUCHNER, BKR 2001, 17.

<sup>59</sup> BRUCHNER/KREPOLD: i.m. 2253.

<sup>60</sup> BRUCHNER/KREPOLD: i.m. 2254.

A német legfelsőbb bírósági gyakorlat a 3 havi EURIBOR kamatláb referencia-kamatlábként történő kikötését preferálja.<sup>61</sup>

## 5. 2. Kiigazítási árrés/küszöbérték meghatározása

Az irányadó referencia-kamatláb meghatározása után felmerül a kérdés, hogy mi lehet az a legkisebb érték, amelyet a kamatszint változásnak el kell érnie ahhoz, hogy a hitelintézet azt a kölcsönszerződéseiben érvényesíteni tudja. Ennek meghatározása gazdasági szempontból azért fontos, mert a gyakori, kismértékű változtatás a bankoknak sem áll érdekükben, hiszen annak nagyon magas tranzakciós költségei lennének.<sup>62</sup>

A kamatszint változtatás legkisebb mértéknek a meghatározása során az Európai Központi Bank gyakorlatából indulnak ki. Az Európai Központi Bank jellemzően legalább 0,25% bázispont változtatást szokott végrehajtani az alapkamat szintjén. Ennél kisebb mértékű változtatás valószínűleg nem lenne alkalmas arra, hogy a központi bank egyértelmű pénzpolitikai jelzést küldjön a tagállamoknak. Mindezek alapján a német banki gyakorlatban a kiigazítási árrés mértékét 0,25 és 0,5 % között határozzák meg.

A kiigazítási árrés meghatározása során azonban a bank lényegében szabadon járhat el. A bank azonban az általa megjelölt kiigazítási árréshez kötve van, azt egyoldalúan nem módosíthatja.<sup>63</sup>

További feltétel, hogy a bank által választott kiigazítási árrést mindkét irányú kamatszint változás esetén, azonos módon kell alkalmazni. A kamatszint csökkenése esetén tehát ugyanaz a paraméter irányadó, mint növekedés esetén.<sup>64</sup>

Ez az ún. ekvivalencia/egyenértékűség elvének a figyelembevételét jelenti a kölcsönszerződések és a kamat-kiigazítási kikötések esetében. Az egyenértékűség elve ebben az esetben úgy érvényesül, hogy a referencia-kamatláb csökkenése esetén a bank köteles a kamatszintet az ügyfél javára csökkenteni, a referencia-kamatláb növekedése esetén azonban joga van azt emelni. Az ügyfélre nézve kedvező kamatláb csökkentés végrehajtása tehát kötelessége a banknak, míg az ellentétes irányú módosításról a bank szabadon dönthet.<sup>65</sup>

<sup>61</sup> BRUCHNER/KREPOLD: i.m. 2261.

<sup>62</sup> BRUCHNER/KREPOLD: i.m. 2258.

<sup>63</sup> BRUCHNER/KREPOLD: i.m. 2258.

<sup>64</sup> BGH Urteil vom 13. 4. 2010. Közzétéve: NJW 2010, 1743. 24. pont.

<sup>65</sup> BRUCHNER/KREPOLD: i.m. 2259.

### 5. 3. *Rendszeresen ismétlődő felülvizsgálati időpont megjelölése*

További elvárás a német bankokkal szemben, hogy a kölcsönszerződésekben szereplő kamatkiigazítási klauzuláikban egy olyan rendszeresen ismétlődő időpontot jelöljenek meg, amikor a bank a kamatszintet felülvizsgálhatja. Ez azért is fontos, mert ennek a kamatszint felülvizsgálatnak az ismeretében dönthet úgy az ügyfél, hogy esetleg egy más típusú hitelt vesz igénybe.

A német banki gyakorlatban egy hónapos határidő alakult ki, amely azzal áll összefüggésben, hogy az indikátornak tekintett EURIBOR kamatszintet, illetve a különböző hivatalos kamat statisztikákat is havonta teszik közzé.

Ennek alapján a kamatszint tényleges megváltoztatására a soron következő hónapot követő hónap első naptári napján kerülhet sor.<sup>66</sup>

Utalni kell azonban arra is, hogy a különböző hiteltípusoknál a kamatszint felülvizsgálatának az időtartama is eltérő lehet.<sup>67</sup>

### 5. 4. *A kamat kiigazítás matematikai képlete*

Matematikailag többféle lehetőség is van arra, hogy a bank a kamat kiigazítás mértékét meghatározza. Ezek azonos referencia-kamatszint változás esetén is eltérő eredményhez vezethetnek, vagyis a felek számára korántsem mindegy, hogy a többféle számítási mód közül a bank melyiket választja.

A német gyakorlatban ennek ellenére nincs olyan egységes számítási módszer, amely az összes hitelintézet számára kötelező lenne.

### 5. 5. *Többszörös tájékoztatási kötelezettség fogyasztói kölcsönszerződéseknél*

A fogyasztói hitelszerződésekre irányadó európai uniós szabályozás (2008/48/EK irányelv) alapján a német jog is a kamatváltoztatás érvényességének feltételéül szabja, hogy a kamatszint kiigazításáról a bank köteles a fogyasztót megfelelő időben tájékoztatni.<sup>68</sup>

### 5. 6. *Az azonos bánásmód elve*

<sup>66</sup> BRUCHNER/KREPOLD: i.m. 2258.

<sup>67</sup> SCHEBESTA: i.m. 221.

<sup>68</sup> BGB 493. §

A fenti tartalmi elemeket a már idézett 2010-es BGH döntés azzal egészítette ki, hogy a bank jelenlegi ügyfeleit a kamatszint tekintetében nem lehet rosszabb helyzetbe hozni, mint az azonos fizetőképességgel rendelkező új ügyfeleket.<sup>69</sup> Ezt a feltételt a korábbi német legfelsőbb bírósági gyakorlat még nem kívánta meg.<sup>70</sup>

Ennek a követelménynek ugyanakkor nemcsak az aktív ügyletekben szereplő kamatkiiigazítási kikötések szempontjából van jelentősége, hanem a passzív ügyletekhez kapcsolódóan is.<sup>71</sup>

#### 5. 6. *A passzív ügyletekben szereplő kamatváltoztatási kikötések*

A 2010-es BGH döntés mellett már korábbi BGH ítéletek is elismerték a bank kamatmódosítási lehetőségét a passzív ügyletek esetében is.<sup>72</sup> Ez a kérdés azért is jelentős, mert az aktív ügyletek kamatait jelentős részben a passzív ügyletek kamatai határozzák meg.<sup>73</sup> Mindebből azonban természetesen nem következik az, hogy bank a betéti kamatok vonatkozásában korlátlanul gyakorolhatná a kamatmódosítás jogát. A kamatmódosítási kikötéseknek a passzív ügyleteknél is meg kell felelniük az aktív ügyletekben szereplő kamatkiiigazítási klauzulákkal szemben támasztott követelményeknek.

Különbséget kell ugyanakkor tenni hosszú lejáratú és rövid lejáratú passzív ügyletek között. Ezek közül a BGH idézett 2004-es döntése a hosszú lejáratú passzív ügyletekkel foglalkozik. Ennek oka, hogy a bank kamatmódosítási jogosultsága elsődlegesen a hosszú lejáratú passzív ügyleteknél korlátozott. A BGH kiemeli, hogy a szerződéskötéskor fennálló értékegyensúlyt a kamatmódosítás során is fenn kell tartani, vagyis a kamatváltozásból adódó, előre nem kalkulálható rizikót nem lehet a befektetőkre áthárítani. A bank tehát csak akkor módosíthatja a hosszú lejáratú passzív ügyletek kamatait, ha a szerződésben előre megadja azt a tőkepiacok által meghatározott viszonyítási alapot, amely az adott befektetési ügylet adottságait a leginkább figyelembe veszi. Jövőbeni kamatmódosításra csak ehhez a referencia alaphoz kapcsolódva, a szerződésben előre meghatározott mértékben kerülhet sor. Ezeknél az

<sup>69</sup> BGH Urteil vom 13. 4. 2010. Közzétéve: NJW 2010, 1744. 28. pont.

<sup>70</sup> A korábbi gyakorlathoz ld.: BGH Urteil vom 6. 3. 1986. Közzétéve: NJW 1986, 1803.

<sup>71</sup> BGH Urteil vom 13. 4. 2010. Közzétéve: NJW 2010, 1744. 28. pont.

<sup>72</sup> BGH Urteil vom 17. 2. 2004. Közzétéve: NJW 2004, 1588., továbbá BGH Urteil vom 10. 6. 2008. Közzétéve: NJW 2008, 3422.

<sup>73</sup> BRUCHNER, BKR 2001, 17.

ügyleteknél is elvárás továbbá, hogy a bank megjelölje azt az időszakot, amelynek elteltével jogosult a kamatlábat felülvizsgálni.<sup>74</sup>

Az egyenértéki-elvivalencia viszony fenntartása passzív ügyletek esetében is indokolttá teheti a más, hasonló piaci termékkel való összehasonlítást.<sup>75</sup>

A tervezett kamatváltoztatásról a passzív ügyletek esetében is tájékoztatni kell az ügyfelet. Ez a tájékoztatás konstitutív hatályú.

A jogirodalomban megjelent vélemény szerint, a régi és új ügyfelek és ügyletek közötti azonos elbírálás követelménye a passzív ügyleteknél is indokoltnak tűnik.<sup>76</sup>

## **VI. Az érvénytelen kamat-kiigazítási kikötés jogkövetkezményei**

### *6. 1. A bírói szerződésértelmezés szerepe*

Kérdés, hogy ha a bíróság a kölcsönszerződésben szereplő kamat-kiigazítási kikötést érvénytelennek nyilvánítja, akkor az így keletkező űrt hogyan kell kitölteni. Ezzel a kérdéssel a korábbi német bírói gyakorlat nem foglalkozott részletesebben, így a már idézett tartományi bírósági ítéletek,<sup>77</sup> illetve a BGH 2004-es döntése is csupán az érvénytelenség megállapítására szorítkozott, annak jogkövetkezményeit azonban nem érintette.<sup>78</sup>

A legújabb bírói gyakorlat alapján az egyértelmű, hogy ha egy kamat-kiigazítási kikötés érvénytelenségét a bíróság kimondja, akkor a banknak nincs joga egyoldalúan megállapítani az általa nyújtott szolgáltatásért járó ellenszolgáltatás mértékét. Nem illeti meg azonban ez az egyoldalú jogosultság a kölcsönfelvevőt sem.<sup>79</sup>

Ez azt jelenti, hogy az érvénytelenség okozta rést kizárólag a bíróság jogosult kitölteni, mégpedig a szerződés értelmezésére vonatkozó BGB 133. és 157. §-ok alapján. A kiegészítő szerződés értelmezés során a szerződéses szolgáltatás jellegét és a felek közötti viszonyt kell alapul venni. Meghatározó továbbá, hogy a felek a kamat-kiigazítási kikötés érvénytelenségének az ismeretében milyen szerződéses rendelkezés mellett döntöttek volna,

<sup>74</sup> BGH Urteil vom 17. 2. 2004. Közzétéve: NJW 2004, 1588.

<sup>75</sup> BGH Urteil vom 13. 4. 2010. Közzétéve: NJW 2010, 1744. 26. pont.

<sup>76</sup> SCHEBESTA: i.m. 222.

<sup>77</sup> LG Dortmund WM 2000, 2095.; LG Köln WM 2001, 201.

<sup>78</sup> SCHEBESTA: i.m. 220.

<sup>79</sup> BGH Urteil vom 13. 4. 2010. Közzétéve: NJW 2010, 1742. Rendelkező rész 2. pont.

tekintettel a szerződés céljára, saját érdekeikre és a tisztesség és jóhiszeműség elvére tekintettel.<sup>80</sup>

A kiegészítő szerződésértelmezés során a bíróság jogosult a kamatszint megváltoztatására irányadó paramétereket – így a referencia-kamatlábát is - saját maga meghatározni.<sup>81</sup>

Amennyiben a felek között nincs érvényes kamat-kiigazítási kikötés, akkor a kiigazítási árrésre és a rendszeresen ismétlődő felülvizsgálati időpontra vonatkozó megállapodásuk is megdől. A felek érdekeit kölcsönösen szem előtt tartó megoldásnak ilyen esetben az tűnik, ha a referencia-kamatszint bármilyen változása automatikusan a szerződéses kamatszint változását eredményezi. Ez valójában egy kamat-értékmegtartó kikötés alkalmazását jelenti.<sup>82</sup>

Végül utalni kell arra is, hogy az egyenértékűség elvének sajátos érvényesülését a kamat-kiigazítás során a bíróságnak is figyelembe kell venni.<sup>83</sup>

## 6. 2. Az ún. bonitás-orientált kikötések megítélése

Korábban már történt arra utalás, hogy a kamat-kiigazítási kikötések nem teszik lehetővé, hogy a bank a kölcsönfelvevő fizetőképességének a megváltozásakor módosítsa a kamatlábát. Kérdés, hogy ennek alapján egy ilyen típusú ún. bonitás-orientált kamat-kiigazítási kikötést érvénytelennek kell-e tekinteni?

A német banki gyakorlatban erőteljes a törekvés az iránt, hogy a kamat-kiigazítási kikötésekben utalás történjen az ún. ügyfél-rating-re. Ennek háttérében az ún. Basel II. egyezményből származó követelmények állnak, amelyek alapján a bank a hitelezési kockázatot rating útján is meg kell, hogy vizsgálja. A kamat-kiigazítási kikötések ilyen értelmű kiegészítése azzal a következménnyel járna, hogy az ügyfél fizetőképességének a csökkenése esetén a szerződéses kamatlábát a bank növelhetné.

Kevésbé problémás az az eset, amikor az ügyfél fizetőképességét nem a bank vizsgálja felül, vagyis amikor ún. külső rating-ről van szó. Egy belső banki rating ÁSZF-ben történő előírása ezzel szemben már egyértelműen az ÁSZF-ek tartalmi kontrolljára vonatkozó szabályok hatálya alá esne. Emellett egy belső banki rating nehezen lenne összeegyeztethető

<sup>80</sup> BGH Urteil vom 13. 4. 2010. Közzétéve: NJW 2010, 1742-1743. 18. pont.

<sup>81</sup> BGH Urteil vom 13. 4. 2010. Közzétéve: NJW 2010, 1743. 19. pont.

<sup>82</sup> BGH Urteil vom 13. 4. 2010. Közzétéve: NJW 2010, 1743. 24. pont.

<sup>83</sup> BGH Urteil vom 13. 4. 2010. Közzétéve: NJW 2010, 1742. Rendelkező rész 3. pont.

azzal a bírói gyakorlattal, amely a kamatmódosítások esetén kalkulálhatóságot és előre láthatóságot vár el és mindenféle mérlegelési lehetőséget kizár a bank oldalán.<sup>84</sup>

A külső rating-hez kapcsolódóan a jogirodalomban az a nézet alakult ki, hogy ilyen esetben biztosítani kellene a bank számára a kamatmódosítás lehetőségét, hiszen a kölcsönfelvevő fizetőképességének a romlása nem tartozik a bank kockázati körébe, ezért az ebből származó hátrányt a bank nem is köteles viselni. Belső banki rating esetén ezt akkor ismernék el, ha a bank a saját rating szabályait nyilvánosságra hozná.<sup>85</sup>

Arra is utalni kell, hogy a kölcsönfelvevő vagyoni helyzetének romlása esetén a bankot a BGB 490. § (1) bekezdése alapján rendkívüli felmondási jog illeti meg. Amennyiben a bank ilyen esetben a kamatmódosítás jogával is élni kíván, kérdés, hogy a két jogintézmény (a rendkívüli felmondás és a kamatmódosítás) közötti konfliktus hogyan oldható fel? Mivel erre a német jogirodalomban még ma sem tudnak megnyugtató választ adni, ezért az ügyfél bonitásától függő kamat-kiigazítási kikötések érvényességének a kérdése továbbra is egy aktuális téma.<sup>86</sup>

## VII. Az általános szerződési feltételek módosításának szabályai a német jogban

Tekintettel arra, hogy a bankkölcsönszerződések túlnyomórészt blankettaszerződések, ezért alkalmazni kell rájuk az általános szerződési feltételekre irányadó szabályokat is. Ez igaz a kamat-kiigazítási kikötésekre is.

### 7. 1. A német banki ászf-ek sajátosságai

A német banki gyakorlat specialitása, hogy az egyes bankok általános szerződési feltételei a Német Bankegyesület által kidolgozott és tagjainak alkalmazásra ajánlott általános szerződési feltételekre épülnek.<sup>87</sup> Ezek az általános szerződési feltételek (németül: AGB- Banken) tehát nagymértékben egységesek az egész német bankszektorban.

Külön általános szerződési feltételekkel dolgoznak azonban a kereskedelmi bankok, a jelzálogbankok, a tartományi banki, a takarékpénztárak és egyes szakosított hitelintézetek.

<sup>84</sup> SCHEBESTA: i.m. 223.

<sup>85</sup> SCHEBESTA: i.m. 223.

<sup>86</sup> SCHEBESTA: i.m. 223., továbbá BRUCHNER, BKR 2001, 19.

<sup>87</sup> Ezek elérhetőek a Német Bankegyesület honlapján: <http://www.bankenverband.de/downloads/072012/agb-banken-deutsch-ab-05-2012.pdf>

## 7. 2. A szerződéskötés szabályainak alkalmazása

A banki ÁSZF-ek módosítása során eleget kell tenni azoknak a feltételeknek, amelyeket a BGB az ÁSZF-eknek az egyedi szerződés részévé válására vonatkozóan előír. A német jogban a BGB 305. § (2) bekezdése szól arról, hogy egy ÁSZF mikor válhat az egyedi szerződés részévé. Eszerint az általános szerződési feltételek csak akkor válhatnak egy szerződés részévé, ha azok alkalmazója a szerződéskötés során a másik szerződéskötő fél figyelmét azokra kifejezetten felhívja. Emellett a másik szerződéskötő fél számára lehetővé kell tenni az ÁSZF tartalmának megismerését. A BGB azt is előírja, hogy a másik szerződő félnek egyet kell értenie az ÁSZF-ek alkalmazásával.

Ebből következik, hogy a módosításokat is közölni kell az ügyféllel, a módosítások tartalmát az ügyfél számára megismerhetővé kell tenni, és a módosítások hatályba lépéséhez szükség van az ügyfél beleegyezésére is. Mindennek a dogmatikai alapját az képezi, hogy az ÁSZF módosítás valójában szerződésmódosítást jelent, a szerződésmódosításra pedig főszabály szerint a szerződéskötés szabályait kell alkalmazni.

Ebből következik, hogy az ÁSZF-ek módosítására a német hitelintézeteknek nincs jogszabály által biztosított egyoldalú jogosultságuk. Ilyen egyoldalú szerződésmódosítási jogot a hitelintézetek számára a német banki ÁSZF-ek sem tartalmaznak.<sup>88</sup> Változó kamatozású kölcsönszerződések esetén a kamat mértékének módosítására emellett – amint azt a fentiekben láthattuk - csak az ügyféllel kötött egyedi szerződésben foglalt kamat-kiigazítási klauzula alapján kerülhet sor. Egy általános kamat-kiigazítási klauzulát azonban a német banki ÁSZF-ek nem tartalmaznak, így azokat minden esetben az ügyféllel kötött egyedi kölcsönszerződésben kell kikötni.

Egy 1983-as német legfelsőbb bírósági döntés szerint arra sincs lehetőség, hogy a felek már előzetesen megállapodjanak az új ÁSZF alkalmazhatóságában, vagyis az a megállapodás sem érvényes, amely szerint a felek közötti jogviszonyban a mindenkori hatályos ÁSZF-ek kerülnek alkalmazásra. Egy ilyen kikötés révén tehát az új ÁSZF-ek nem válnak a felek közötti egyedi szerződés részévé.<sup>89</sup>

<sup>88</sup> BUNTE, Hermann-Josef: § 6. Geltungsbereich, Änderungen. In: SCHIMANSKY, Herbert – BUNTE, Hermann-Josef – L WOWSKI, Hans-Jürgen (Hrsg.): *Bankrechts-Handbuch*. 4. Auflage, Verlag C.H. Beck, München, 2011, 139.

<sup>89</sup> Közzétéve: WM 1983, 926.

Sajátos helyzet áll elő azonban akkor, ha az új ÁSZF-ek kedvezőbbek az ügyfélre nézve. Egy 1982-es német legfelsőbb bírósági döntés szerint, amennyiben a bank az ügyfél számára kedvezően módosítja általános szerződési feltételeit, anélkül azonban, hogy erről az ügyfelet tájékoztatta volna, akkor a német jog által ismert ún. pozitív szerződésszegés (*positive Vertragsverletzung*) szabályait kell alkalmazni. Ennek alapján pedig az ügyfelet olyan helyzetbe kell hozni, mintha a számára kedvezőbb ÁSZF-ek már az egyedi szerződés részévé váltak volna.<sup>90</sup>

### 7. 3. A banki ászf. módosításának részletszabályai

#### 7.3.1. Tájékoztatás a tervezett ÁSZF módosításról

A banki ÁSZF-ek módosításának a lehetőségéről az AGB-Banken 1. § (2) bekezdése rendelkezik.<sup>91</sup> Ezeknek a szabályoknak a lényege, hogy a bankot nem illeti meg az általa alkalmazott általános szerződési feltételek egyoldalú módosításának a joga. A módosításra a BGB vonatkozó szabályai szerint [305. § (2) bekezdés], a bank ajánlata és az ügyfél elfogadó nyilatkozata alapján kerülhet sor.<sup>92</sup>

Az AGB-Banken szerint bármilyen banki általános szerződési feltételnek, valamint az ún. kiegészítő feltételeknek a módosításáról tájékoztatni kell az ügyfelet. A tájékoztatásnak legkésőbb a módosítás hatálybalépése előtt 2 hónappal meg kell történnie. Amennyiben a bank és az ügyfél egy elektronikus kommunikációs módban állapodtak meg (pl. *online banking*), akkor a módosítások ilyen formában is közölhetőek az ügyféllel.

Nem tekinthető megfelelő tájékoztatásnak, ha a bank az ÁSZF módosításokat a napi sajtóban közzéteszi. A kifejezett figyelemfelhívásnak az a feltétele, hogy azt egy átlagos

Közzétéve: NJW 1982, 926.

<sup>90</sup>

<sup>91</sup> ABG-Banken 1. § (2) bekezdés: „Änderungen dieser Geschäftsbedingungen und der Sonderbedingungen werden dem Kunden spätestens zwei Monate vor dem vorgeschlagenen Zeitpunkt ihres Wirksamwerdens in Textform angeboten. Hat der Kunde mit der Bank im Rahmen der Geschäftsbeziehung einen elektronischen Kommunikationsweg vereinbart (zum Beispiel das Online-Banking), können die Änderungen auch auf diesem Wege angeboten werden. Die Zustimmung des Kunden gilt als erteilt, wenn er seine Ablehnung nicht vor dem vorgeschlagenen Zeitpunkt des Wirksamwerdens der Änderungen angezeigt hat. Auf diese Genehmigungswirkung wird ihn die Bank in ihrem Angebot besonders hinweisen. Werden dem Kunden Änderungen von Bedingungen zu Zahlungsdiensten (zum Beispiel Überweisungsbedingungen) angeboten, kann er den von der Änderung betroffenen Zahlungsdiensterahmenvertrag vor dem vorgeschlagenen Zeitpunkt des Wirksamwerdens der Änderungen auch fristlos und kostenfrei kündigen. Auf dieses Kündigungsrecht wird ihn die Bank in ihrem Angebot besonders hinweisen.“

<sup>92</sup> WEBER, Ahrend – PIEKENBROCK

, Andreas – S

IEGMANN,

Matthias

(Hrsg.):

*Bankrecht und Bankpraxis*. Bank-Verlag Medien, Köln, 2012, Rdnr. 22.

ügyfél, felületes megtekintés esetén is észrevegye.<sup>93</sup> A BGB 305. § (2) bekezdése által megkívánt elvárható tudomásszerzés tehát az ügyfél oldalán csak akkor állapítható meg, ha a bank személyesen tájékoztatja az ügyfelet a tervezett módosításokról.

Ez az individuális megszólítás hiányzik abban az esetben is, amikor a bank a tervezett ÁSZF módosítást a honlapján teszi közzé. Ennek megfelelően nem tesz eleget az ABG- Banken 1. § (2) bekezdésében foglalt feltételeknek a bank honlapján közzétett és az ÁSZF módosításokra vonatkozó utalás.<sup>94</sup>

Az azonban nem elvárás, hogy a bank a tervezett ÁSZF módosításról külön levélben, postai úton tájékoztassa az ügyfelet. Megfelel a bankokkal szemben támasztott feltételeknek, ha a bank a számlakivonatba foglalja a módosításról szóló tájékoztatóját.<sup>95</sup>

### 7.3.2. A tájékoztatásban foglalt banki ajánlat ügyfél általi elfogadása – a kifogásolás

A fentieknek megfelelően a banknak tájékoztatnia kell az ügyfelet az általa tervezett ÁSZF módosítás(ok)ról. Ez a tájékoztatás a bank részéről a módosító szerződés megkötésére irányuló ajánlatnak minősül. Ezt az ajánlatot az ügyfélnek kifejezetten vagy ráutaló magatartással el kell fogadnia. Bármilyen formában is kerül sor az ügyfél részéről az ajánlat elfogadására, annak egyértelműnek és határozottnak kell lennie.<sup>96</sup> Csak egyértelmű elfogadás esetén lehet szó a jogviszony további folytatásáról.

A gyakorlatban gondot okoz, ha a bank és az ügyfél között nincs rendszeres kapcsolat (pl. egyszeri bankműveletről van szó). Ez ugyan a banki gyakorlatban rendkívül ritka jelenség, de ilyen esetben a bírói gyakorlat az ügyfél hallgatását nem tekinti elégségesnek a módosított ÁSZF-ek alkalmazására tett banki ajánlat elfogadásához.<sup>97</sup>

A német bírói gyakorlat szerint az ÁSZF módosításokhoz az ügyfél hozzájárulása akkor tekinthető megadottnak, ha írásban - vagy az előre meghatározott elektronikus módon - nem emel kifogást. Erre a jogkövetkezményre azonban a banknak az ügyfél figyelmét – a módosításról szóló tájékoztatás során – külön is fel kell hívnia.

Az ügyfél a módosítással szembeni kifogást a módosítás ismertté válásától számított 2 hónapon belül emelhet. A kifogásolás ideje eredetileg 1 hónap volt, de a BGH ezt egy 1999-es

<sup>93</sup>

BUNTE: i.m. 142.

<sup>94</sup>

BUNTE: i.m. 142.

<sup>95</sup>

WEBER – PIEKENBROCK – SIEGMANN: i.m. 23. Rdnr.

<sup>96</sup>

BUNTE: i.m. 141.

<sup>97</sup> BGH WM 1999, 1367. Más kérdés, hogy egy egyszeri bankügylet esetén miként merülhet fel a módosított banki általános szerződési feltételek alkalmazásának a kérdése.

döntésében túl rövidnek tekintette.<sup>98</sup> Ezt követően a Német Bankszövetség 2000. január 1-ei hatállyal 6 hétre módosította az ügyfél számára rendelkezésre álló kifogásemelés idejét. A hatályos banki ÁSZF-ekben található 2 hónapos határidő 2009. november 1-e óta irányadó. Ennek a legutóbbi módosításnak a háttérében a pénzforgalmi szolgáltatásokról szóló 2007/64/EK irányelv BGB-be történő implementálása állt. A vonatkozó rendelkezéseket a BGB 675g §-a tartalmazza. Ezek a szabályok mondják ki azt is, hogy a bank köteles az ügyfél figyelmét a szerződésmódosításra tett ajánlatra vonatkozó hallgatás jogkövetkezményeire is felhívni.

### 7.3.3. Felmondási jog

Amennyiben az ügyfél kifogást emel, megilleti őt a kölcsönszerződés felmondásának a joga is. Ezt a felmondási jogot az ügyfél mindenféle költség és felmondási idő nélkül gyakorolhatja.

## **VIII. Az ászf.-ben foglalt kamat és egyéb ellenszolgáltatások mértékének módosítására vonatkozó szabályok**

### 8. 1. A magánszemélyekkel kötött ügyletekre, illetve a vállalati ügyfelekkel kötött szerződésekre irányadó szabályozás eltérése

Az előző pontban bemutatott általános szabályokon túlmenően, melyek valamennyi banki ÁSZF módosítására irányadóak, a kamatról és egyéb ellenszolgáltatásokról rendelkező ÁSZF-ek módosítása során további rendelkezésekre is figyelemmel kell lenni. Ezekről az AGB-Banken 12. § (4) bekezdése szól.<sup>99</sup>

A kamatot és egyéb banki ellenszolgáltatást meghatározó banki ÁSZF-ek módosítására vonatkozó szabályok 2009. november 1-ei hatállyal lényegesen megváltoztak, szigorodtak.

Korábban a német bírói gyakorlat elismerte, hogy a bankokat ebben a

<sup>98</sup> Közzétéve: BGH WM 1999, 1367.

<sup>99</sup> Az AGB-Banken 12. § (4) bekezdésének német szövege így szól: „Die Änderung der Zinsen bei Krediten mit einem veränderlichen Zinssatz erfolgt aufgrund der jeweiligen Kreditvereinbarungen mit dem Kunden. Die Bank wird dem Kunden Änderungen von Zinsen mitteilen. Bei einer Erhöhung kann der Kunde, sofern nichts anderes vereinbart ist, die davon betroffene Kreditvereinbarung innerhalb von sechs Wochen nach der Bekanntgabe der Änderung mit sofortiger Wirkung kündigen. Kündigt der Kunde, so werden die erhöhten Zinsen für die gekündigte Kreditvereinbarung nicht zugrunde gelegt. Die Bank wird zur Abwicklung eine angemessene Frist einräumen.“

vonatkozásban megillette a BGB 315. §-ában szabályozott ún. egyoldalú szolgáltatás-meghatározási jog (*einseitiges Leistungsbestimmungsrecht*). A BGH már idézett 2009-es ítélete azonban a német takarékpénztárak által egységesen használt ÁSZF-ekhez kapcsolódóan kimondta, hogy az ÁSZF-ekben foglalt ilyen egyoldalú szerződésmódosítási jog érvénytelen kikötésnek minősül. Ezt követően került sor a német kereskedelmi bankok által használt AGB-Banken megfelelő módosítására is.

A módosítást követően az AGB-Banken 12. § (4) bekezdése szerint változó kamatozású hitelek esetén a kamat módosítására a bank és az ügyfél között fennálló kölcsönszerződés az irányadó. Ez azt jelenti, hogy a hatályos német AGB-Banken már nem tartalmaznak külön rendelkezéseket a kamat és egyéb ellenszolgáltatás mértékének megváltoztatására nézve, erről kizárólag az egyedi kölcsönszerződés rendelkezhet.<sup>100</sup> Ennek formája pedig a már bemutatott kamat-kiigazítási kikötés.

A kamat-kiigazítási klauzula felvétele az egységes banki ÁSZF-ekbe azért is nélkülözhető, mert a BGB 492. §-a kimondja, hogy a változó kamatozású fogyasztói kölcsönszerződésről kiállított okiratban fel kell tüntetni azokat az ármeghatározó faktorokat, amelyek a kamatszintre hatást gyakorolnak. Ennek a feltételnek azonban a bankok azáltal önmagában nem tennének eleget, hogy a kamatváltoztatás lehetőségét kizárólag az egységes ÁSZF-ek szintjén szabályoznák.<sup>101</sup>

A fogyasztói hitelek mellett azonban a német banki gyakorlatban a vállalati ügyfelekkel kötött hitelszerződések esetében is megszokott, hogy a kamat megváltoztatásának a feltételeit az egyedi szerződésben rögzítik.<sup>102</sup> Ezt a kamat-kiigazítási kikötéssel szemben támasztott érvényességi feltételek alapján a bírói gyakorlat meg is kívánja.

A nem magánszemély ügyfelek vonatkozásában mindemellett a hatályos szabályozás szerint is megilleti a bankokat az egyoldalú teljesítés-meghatározási jog.<sup>103</sup> Ezt az AGB- Banken 12. § (2) bekezdése ki is mondja. Eszerint a magánszemélyeken kívüli ügyletek körében a bank – feltéve, hogy a felek között nincs ettől eltérő megállapodás és ez törvényi

<sup>100</sup> BUNTE  
Entgelte und Auslagen. In: In: S  
Hermann-Josef – L Wowski, Hans-Jürgen (Hrsg.): *Bankrechts-Handbuch*. 4. Auflage, Verlag C.H. Beck,  
München, 2011, 276.

<sup>101</sup> BUNTE: i.m. 276.

<sup>102</sup> BUNTE: i.m. 277.

<sup>103</sup> BUNTE: i.m. 256.

, Hermann-Josef: § 17. Zinsen,  
CHIMANSKY, Herbert – BUNTE,

rendelkezésekbe sem ütközik – a kamat és egyéb ellenszolgáltatás mértékét méltányos mérlegelés alapján, saját maga határozhatja meg a BGB 315. §-a szerint.<sup>104</sup>

Ennek értelmében magánszemélyekkel (ez nagyjából a fogyasztó fogalmát fedi le) kötött kölcsönszerződések esetén a bankot nem illeti meg az egyoldalú szerződésmódosítás joga, ehelyett az egyedi kölcsönszerződésben foglalt kamat-kiigazítási klauzula szerint kell eljárni. A magánszemélyekkel kötött ügyleteken kívül (ez nagyjából a vállalati ügyfeleket jelenti) azonban ez az egyoldalú teljesítés-meghatározási jog továbbra is megilleti a német bankokat.

## 8. 2. Az egyedi kölcsönszerződések irányadó jellege

Attól függetlenül, hogy a magánszemélyekkel kötött kölcsönszerződések esetén a banknak nincs egyoldalú jogosultsága a kamat és más ellenszolgáltatás mértékének a megváltoztatására, ezeknél a szerződéseknél sem kizárt a kamat utólagos módosításának a lehetősége. Azáltal tehát, hogy az AGB-Banken 12. § (4) bekezdése a kamatmódosítás lehetőségét az egyedi kölcsönszerződés szintjére utalja, egyértelművé teszi, hogy van lehetőség kamatmódosításra, de kizárólag az egyedi kamat-kiigazítási klauzulával szemben támasztott feltételek teljesülése esetén.

Az AGB-Banken 12. § (4) bekezdéséből az is következik, hogy amennyiben az ügyféllel kötött egyedi szerződés nem tartalmaz rendelkezést a kamatmódosításra nézve, akkor a bank utóbb nem változtathatja meg a kamatlábat.

A német banki gyakorlatban a változó kamatozású hiteleknel az aktuális kamatszintet a banknak a magánszemélyekkel kötött ügyletekre irányadó közleményei határozzák meg. Ezt egyértelműen kimondja az AGB-Banken 12. § (1) bekezdése.<sup>105</sup> Ennek értelmében a magánszemélyekkel kötött kölcsönszerződésekre a törvényi szabályozás mellett az adott bank ÁSZF-jei, a kamat és egyéb ellenszolgáltatás mértékét meghatározó közlemények, valamint az egyedi kölcsönszerződés rendelkezései az irányadóak. Módosításra pedig az egyedi

<sup>104</sup> AGB-Banken 12. § (2) bekezdés: „ Außerhalb des Privatkundengeschäfts bestimmt die Bank, sofern keine andere Vereinbarung getroffen wurde und die gesetzlichen Bestimmungen dem nicht entgegen stehen, die Höhe von Zinsen und Entgelten nach billigem Ermessen (§ 315 BGB).”

<sup>105</sup> AGB-Banken 12. § (1) bekezdés: „ Die Höhe der Zinsen und Entgelte für die im Privatkundengeschäft üblichen Kredite und Leistungen ergibt sich aus dem „Preisauhang – Regelsätze im standardisierten Privatkundengeschäft” und ergänzend aus dem „Preis- und Leistungsverzeichnis”. Wenn ein Kunde einen dort aufgeführten Kredit oder eine dort aufgeführte Leistung in Anspruch nimmt und dabei keine abweichende Vereinbarung getroffen wurde, gelten die zu diesem Zeitpunkt um Preisauhang oder Preis- und Leistungsverzeichnis angegebenen Zinsen und Entgelte.”

kölcsönszerződésben rögzített kamat-kiigazítási kikötés keretében kerülhet sor, az azzal szemben támasztott érvényességi feltételek teljesülése esetén.

#### 8. 3. *A bankot terhelő tájékoztatási kötelezettség*

Az AGB-Banken 12. § (4) bekezdése kimondja, hogy a tervezett kamatmódosításról a banknak tájékoztatnia kell az ügyfelét. Ez a tájékoztatás egy egyoldalú, címzett jognyilatkozat. Ebből következően a tájékoztatásban foglalt módosítási ajánlat csak akkor válik hatályossá, ha a jognyilatkozat az ügyfélhez megérkezik. A módosításnak nincs visszaható hatálya, vagyis az csak a jövőre nézve változtathatja meg a kamat mértékét. A módosítás mindemellett csak akkor fejtheti ki hatását, ha a tájékoztatás az ügyfélhez még azt megelőzően megérkezik, hogy a tervezett módosítás hatályba lépett volna. Az a módosítás tehát érvénytelen, amelyről az ügyfél utólag, például egy előző hónapra vonatkozó számlakivonat útján szerez tudomást.<sup>106</sup>

Az AGB-Banken 12. § (4) bekezdése individuális, személyes tájékoztatást igényel a bank részéről. Ennek a feltételnek az nem felel meg, ha a bank a módosításokról egy közleményt tesz közzé a bankfiókjaiban. Az azonban nem elvárás, hogy a bank postai úton, valamennyi ügyfelet írásban tájékoztassa a tervezett módosításokról. A lényeg az, hogy olyan módon kell az ügyfelet értesíteni, hogy annak lehetősége legyen tudomást szerezni a tervezett módosításokról és reagálni is tudjon azokra. Ennek megfelelően a számlakivonaton szereplő tájékoztatás, vagy elektronikus úton történő értesítés megfelelőnek tekinthető.<sup>107</sup>

#### 8. 4. *Az ügyfelet megillető felmondási jog*

Az ABG-Banken 12. § (4) bekezdése szerint, ha a bank módosítja a kamatlábat, az ügyfelet megilleti a kölcsönszerződés felmondásának a joga. Ez a felmondás rendkívüli, amelyre a banki ÁSZF-ek azon fordulata utal, miszerint a felmondás azonnali hatályú. Ez azt jelenti, hogy nincs felmondási idő.

A német jogirodalomban felmerült annak a gondolata, hogy ezt a rendkívüli felmondást rendes felmondássá kellene átalakítani.<sup>108</sup> Ez az ügyfél számára is hasznos lenne,

<sup>106</sup> BUNTE: i.m. 279.

<sup>107</sup> BUNTE: i.m. 280.

<sup>108</sup> BUNTE: i.m. 280.

hiszen a felmondással a kölcsönszerződésből származó követelés egyösszegben esedékessé válik.

Az ügyfélnek 6 hét áll rendelkezésre, hogy ezt a rendkívüli felmondási jogát gyakorolhassa. Ez az időszak akkor veszi kezdetét, amikor az ügyfél tudomást szerez a kamatváltozásról, vagyis amikor a banki tájékoztató tartalma ismertté válik számára. Ha az ügyfél gyakorolja felmondási jogát, akkor a felmondó nyilatkozatnak ezen a 6 hetes határidőn belül a bankhoz meg kell érkeznie.<sup>109</sup>

A felmondási azonnali hatálya azt jelenti, hogy a jogszerű felmondás következtében a kölcsönszerződés a felmondó nyilatkozatnak a bankhoz történő megérkezésével egyidejűleg megszűnik. A német bírói gyakorlat mindazonáltal azt a kötelezettséget írja elő a bank számára, hogy a szerződés lezárására megfelelő határidőt biztosítson az ügyfél számára. A BGH szerint erre egy újabb 6 hetes határidő tekinthető megfelelőnek.<sup>110</sup>

A jogszerű felmondás következményeként a szerződés megszűnik, vagyis a módosított (megemelt) kamat az ügyféllel szemben nem lesz érvényesíthető. Ennek megfelelően az egyösszegben esedékessé váló tőketartozást a korábbi – módosítás előtti – kamatláb terheli, így az osztartozást annak figyelembevételével kell kiszámolni.

Az adós helyzetét megkönnyítendő mondja ki a BGB 489. § (3) bekezdése, hogy a tartozást a felmondás hatályossá válásától számított 2 héten belül kell visszafizetnie. Fontos azt is kiemelni, hogy a banki ÁSZF-ek szerint a felek a felmondásra vonatkozó szabályoktól eltérhetnek, így akár a felmondás lehetőségét ki is zárhatják.

#### 8. 5. *Egyéb tartós banki szolgáltatásokért fizetendő ellenszolgáltatás módosításának a lehetősége*

A pénzforgalmi szolgáltatásokról szóló 2007/64/EK irányelv német jogba történő átültetését követően, 2009. november 1-től a BGB 675f-i §-ai tartalmazzak rendelkezéseket a pénzforgalmi szolgáltatási szerződésekre vonatkozóan. Ezeknek a szerződéseknél a módosításáról a BGB 675g §-a szól. Ennek alapján a pénzforgalmi szolgáltatási szerződéseknél is a kölcsönszerződésekre irányadó szerződésmódosítási mechanizmus érvényesül.

<sup>109</sup> BUNTE: i.m. 280.

<sup>110</sup> BGH WM 1999, 1367.

A Német Bankszövetség által ajánlott ÁSZF-ek szerint a BGB 675g §-ában foglalt szabályt minden olyan szerződésmódosítás esetén alkalmazni kell, amelynek tárgya valamely jellemzően tartósan igénybe vett banki szolgáltatás. Ezt az AGB-Banken 12. § (5) bekezdése mondja ki.<sup>111</sup> Ez a kör azonban szélesebb, mint pénzforgalmi szolgáltatások köre.

A fenti szabályok értelmében az ellenszolgáltatás mértékének megváltoztatására szerződésmódosítás feltétele, hogy a bank legalább 2 hónappal a tervezett módosítás hatályba lépése előtt tájékoztassa erről az ügyfelet. A banknak az erre irányuló ajánlatát vagy írott formában, vagy erre irányuló külön megállapodás esetén valamilyen elektronikus kommunikációs eszköz útján kell megtennie.

Az ügyfélnek a szerződésmódosításra irányuló banki ajánlatot el kell fogadnia. Ennek az elfogadásnak azonban nem kell minden esetben kifejezettnek lennie: az ügyfél hallgatása is beleegyezésnek minősül, ha az ügyfél a tervezett módosítás hatálybalépése előtt a módosításra vonatkozó elutasítását nem közli a bankkal. A hallgatás jogkövetkezményére ugyanakkor az ügyfél figyelmét kifejezetten fel kell hívni. Ez a rendelkezés egyébként azonos az AGB-Banken 1. § (2) bekezdésében foglalt általános szabállyal.

Az ügyfél a szerződésmódosításra tett ajánlat elutasításával együtt fel is mondhatja a szerződést. Ez a felmondási jog is azonnali hatályú és mindenféle járulékos költségektől mentes. Amennyiben az ügyfél jogszerűen gyakorolta rendkívüli felmondási jogát, a módosított ellenszolgáltatás mértéke a bankkal szemben felmondott szerződésre nézve már nem lehet irányadó.<sup>112</sup>

<sup>111</sup> AGB-Banken 12. § (5) bekezdés: „*Änderungen von Entgelten für solche Leistungen, die vom Kunden im Rahmen der Geschäftsverbindung typischerweise dauerhaft in Anspruch genommen werden (zum Beispiel Konto- und Depotführung), werden dem Kunden spätestens zwei Monate vor dem vorgeschlagenen Zeitpunkt ihres Wirksamwerdens in Textform angeboten. Hat der Kunde mit der Bank im Rahmen der Geschäftsbeziehung einen elektronischen Kommunikationsweg vereinbart (zum Beispiel das Online-Banking), können die Änderungen auch auf diesem Wege angeboten werden. Die Zustimmung des Kunden gilt als erteilt, wenn er seine Ablehnung nicht vor dem vorgeschlagenen Zeitpunkt des Wirksamwerdens der Änderung angezeigt hat. Auf diese Genehmigungswirkung wird ihn die Bank in ihrem Angebot besonders hinweisen. Werden dem Kunden Änderungen angeboten, kann er den von der Änderung betroffenen Vertrag vor dem vorgeschlagenen Zeitpunkt des Wirksamwerdens der Änderungen auch fristlos und kostenfrei kündigen. Auf dieses Kündigungsrecht wird ihn die Bank in ihrem Angebot besonders hinweisen. Kündigt der Kunde, wird das geänderte Entgelt für die gekündigte Geschäftsbeziehung nicht zugrunde gelegt.*“

<sup>112</sup> ABG-Banken 12. § (5) bekezdés 7. mondat

## II. RÉSZ

A bankkölcsönszerződések kamatainak módosítására irányadó szabályok az osztrák jogban

### I. Valamennyi hiteltípusra irányadó általános szabályok

#### 1. 1. Fix kamatozású kölcsönszerződések

Az osztrák jog is különbséget tesz fix és változó kamatozású kölcsönszerződések között. Fix kamatozású kölcsönszerződés esetén az osztrák jog sem ismeri el az utólagos kamatváltoztatási lehetőséget. Amennyiben azonban a kamatszint változása túllépi az előre látható és elvárható mértéket, akkor az ügyleti alap utólagos megszűnésére ( *Wegfall der Geschäftsgrundlage*)<sup>113</sup> hivatkozással sor kerülhet a fix kamatszint utólagos megváltoztatására.<sup>114</sup>

#### 1. 2. Kamat-értékmegtartó kikötések

Változó kamatozású kölcsönszerződések esetén a kamat utólagos módosítására – a német joghoz hasonlóan – a kamat-értékmegtartó kikötés, illetve a kamat-kiigazítási klauzula keretében nyílik lehetőség. Indikátorként, illetve referencia-kamatlábként az osztrák banki gyakorlatban is jellemzően a 3 havi EURIBOR mutatót alkalmazzák.

Az osztrák jogirodalomban ugyanakkor kiemelik, hogy a kamat-értékmegtartó kikötéseknek is tartalmazniuk kell annak az időszaknak a megjelölését, amelyre a mindenkori kamatláb vonatkozik. Fel kell tüntetni továbbá azt az időpontot is, amely a referencia-kamatláb értékének meghatározására irányadó. Ez utóbbi úgy is meghatározható, hogy egy időszak átlagértékét veszik alapul. Kamat-értékmegtartó kikötés esetén is lehetőség van emellett annak a legkisebb árrésnek/küszöbértéknek az előzetes meghatározására, amelyet a

<sup>113</sup> Az osztrák jogban ennek jogszabályi alapját az osztrák Polgári Törvénykönyv (ABGB) 901. §-a jelenti. Erről részletesebben ld.: BOLLENBERGER, Raimund: § 901 . In: KOZIOL, Helmut – BYDLINSKI, Peter – BOLLENBERGER, Raimund: *Kurzkommentar zum ABGB* . 3. Auflage, Springer Verlag, Wien, 2010, 893-897.

<sup>114</sup> BOLLENBERGER, Raimund: *Das Kreditgeschäft*. In: A PATHY, Peter – I RO, Gert – K OZIOL, Helmut (Hrsg.): *Österreichisches Bankvertragsrecht* . Band IV: Kreditgeschäft. 2. Auflage, Springer Verlag, Wien, 2012, 36.

referencia-kamatváltásnak el kell érnie ahhoz, hogy az alapján a szerződéses kamat is megváltozzon.<sup>115</sup>

A kamat-értékmegtartó kikötés alapján bekövetkező kamatváltozást az osztrák jogban is automatikusnak tekintik, amelyhez nincs szükség a bank akaratnyilatkozatára. Ez a kikötés tehát nem nyújt semmiféle mozgásteret a bank számára az utólagos kamat meghatározás során. A bank erre vonatkozó tájékoztatása emiatt az osztrák jog szerint is csak deklaratív hatállyal bír. A maximális kamatszint, illetve egy alsó és felső kamatszint azonban kamat-értékmegőrző kikötés esetén is rögzíthető.<sup>116</sup>

### 1. 3. Kamat-kiigazítási klauzula

Ennél nagyobb mozgásteret biztosít a bank számára a kamat-kiigazítási kikötés. Ez egy egyoldalú alakító jogot ad a bank számára, amelyet a bank a kölcsönfelvevőhöz címzett akaratnyilatkozat útján gyakorolhat. Nem fogyasztókkal kötött (üzleti) kölcsönszerződéseknél egy ilyen kikötésnek az alkalmazása minden esetben lehetséges. Ilyen szerződéseknél az sem feltétel, hogy a megállapodás a kamatszámításhoz szükséges, irányadó számítási alapokat tartalmazzon. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a bank tetszése szerint változtathatja meg a kamatlábat. A kamatváltoztatásnak üzleti szerződések esetén is méltányos okból fennállónak kell lennie.<sup>117</sup> Az osztrák Legfelsőbb Bíróság ( *Oberster Gerichtshof*: OGH) döntései is kimondták, hogy a hitelintézet nem gyakorolhatja a kamat meghatározás során őt megillető mérlegelési jogát nyilvánvalóan méltánytalan módon.<sup>118</sup> Fogyasztói kölcsönszerződésekre azonban ennél szigorúbb szabályok vonatkoznak.

Az üzleti hitelszerződések tartalmi meghatározottságára tehát az osztrák jogban enyhébb szabályok irányadók, mint a fogyasztói kölcsönszerződésekre. Ennek egyik jele, hogy nem kívánják meg, hogy a kamat-kiigazítási klauzula mindenre kiterjedő részletességű legyen. Az azonban elvárás, hogy a viszonyítási alapok/referencia kamatlábak a bank akaratától független tényezők legyenek. Ez azt jelenti, hogy a bank saját üzleti szférájába tartozó okok nem adhatnak alapot a kamatemelésre.<sup>119</sup>

<sup>115</sup> BOLLENBERGER: i.m. 36.

<sup>116</sup> BOLLENBERGER: i.m. 37.

<sup>117</sup> BOLLENBERGER: i.m. 37.

<sup>118</sup> OGH (Österreichische Bankarchiv: ÖBA) 2006, 916.

<sup>119</sup> BOLLENBERGER: i.m. 37.

Az üzleti kölcsönszerződésekben szereplő kamat-kiigazítási kikötéseknek emellett kétirányúaknak kell lenniük, vagyis a referencia-kamatláb csökkenése esetén a bank köteles mérsékelni a kamatlábat. Arra azonban van lehetőség, hogy a felek egy szakmai érvekkel alátámasztott minimális kamatszintben állapodjanak meg, amely alá a bank nem köteles csökkenteni a kamatot.<sup>120</sup>

A Basel II. egyezményből származó tőke-megfelelőségi követelményekkel összhangban az osztrák jogirodalomban is felmerült annak lehetősége, hogy az üzleti hitelszerződésekben foglalt kamat-kiigazítási kikötések figyelemmel legyenek a kölcsönfelvevő fizetőképességének a romlására is. Ezt üzleti hitelek esetén kifejezetten ajánlják is a bankok számára. Fogyasztói kölcsönök esetén azonban más a helyzet, hiszen a fogyasztóvédelemről szóló osztrák törvény (*Konsumentenschutzgesetz*: KSchG.) 6. § (1)

bekezdésében rögzített meghatározottsági követelményre tekintettel egy ilyen bonitás orientált kamat-kiigazítási klauzulának a megszövegezése meglehetősen problémás lenne.<sup>121</sup>

Az egyoldalú ár- és kamat meghatározási jog szempontjából mindazonáltal az osztrák jog némileg eltér a némettől. A német BGB 315-319. §§-ai kifejezetten rendelkeznek az egyoldalú szolgáltatás meghatározási jogról, így annak gyakorlása feltételeiről is. Ilyen jogintézményt azonban az osztrák jog nem ismer. Az osztrák jogirodalomban azonban egyetértés van abban a tekintetben, hogy a kötelmi jog diszpozitivitása miatt nincs akadálya annak, hogy a némethez hasonló jogintézményt az osztrák szerződéses gyakorlat is alkalmazzon. Ennek dogmatikai alapját az ABGB 1056. §-ában jelölik meg. Ez a szakasz az adásvételi szerződés szabályai között mondja ki azt, hogy a felek a vételár meghatározásának a jogát harmadik személyre bízhatják.<sup>122</sup> Ebből vonják le azt a következtetést, hogy a felek abban is megállapodhatnak, hogy az árat nem egy harmadik személy, hanem kizárólag az egyik szerződő fél határozhatja meg. Ebből pedig az is következik, hogy a felek a szerződéskötéskor egy olyan árkiigazítási klauzulát is beiktathatnak a szerződésükbe, amely az egyik fél számára biztosítja az utólagos árváltoztatás jogát.<sup>123</sup> Erre pedig adásvételen kívül

<sup>120</sup> BOLLENBERGER: i.m. 38.

<sup>121</sup> BOLLENBERGER: i.m. 36.

<sup>122</sup> ABGB 1056. §: „Käufer und Verkäufer können die Festsetzung des Preises auch einer dritten bestimmten Person überlassen.”

<sup>123</sup> FENYVES, Attila – R UBIN, Daniel: *Vereinbarung von Preisänderungen bei Dauerschuldverhältnissen und KSchG*. Österreichische Bankarchiv (ÖBA) 5/2004, 349.

más szerződések esetében sor kerülhet. Így az is elismert, hogy ennek alapján kölcsönszerződés esetén a kamat meghatározás jogát a hitelező egyoldalúan gyakorolja.<sup>124</sup>

## II. Fogyasztói kölcsönszerződések

### 2. 1. Az egyoldalú kamatmódosítás lehetőségének elismerése

Szemben a legújabb német bírói gyakorlattal, az osztrák jog még fogyasztói kölcsönszerződések esetén is elismeri a bankok egyoldalú szerződésmódosítási jogát. Erre természetesen csak a kamat-kiigazítási klauzula keretében kerülhet sor, amikor is a hitelező a pénz- és tőkepiacok által meghatározott refinanszírozási feltételek megváltozása esetén a fogyasztói kölcsönszerződések kamatát módosíthatja.<sup>125</sup>

### 2. 2. A fogyasztói kölcsönszerződésekről szóló osztrák törvény rendelkezései

Fogyasztói kölcsönszerződések esetében azonban a 2008/48/EK irányelv átültetését megvalósító osztrák törvény ( *Verbraucher-Kreditgesetz*: VKrG.) többlet-tájékoztatási kötelezettséget ír elő a hitelnyújtó számára. A VKrG. 6. § (1) bekezdés 6. pontja alapján a fogyasztót már a szerződéskötés előtt tájékoztatni kell a kamatszintről, a kamatszint megváltoztatására irányuló eljárásról, a referencia-kamatlábról, valamint arról az időszakról, amelyre nézve a mindenkori kamatláb érvényes.

A VKrG. 11. §-a külön rendelkezik a kamatváltoztatás lehetőségéről. Ennek értelmében a kamatmódosítás hatálybalépése előtt a hitelezőnek papíron vagy más tartósnak tekinthető adathordozón tájékoztatnia kell a kölcsönfelvevőt a megváltoztatott kamatszintről, az egyes kölcsönrészletek megváltoztatott mértékéről, illetve a részletek számára és esedékességére vonatkozó bármilyen változásról. A fogyasztó hátrányára a kamatszint csak akkor módosítható, ha a hitelező az említett információkat a kölcsönfelvevő rendelkezésére bocsátotta.<sup>126</sup> Ezek a szabályok a magyar jogban is ismertek.<sup>127</sup>

<sup>124</sup> APATHY, Peter: *Kaufvertrag*. In: In: KOZIOL, Helmut – B YDLINSKI , Peter – B OLLENBERGER, Raimund:

*Kurzkommentar zum ABGB* . 3. Auflage, Springer Verlag, Wien, 2010, 1177.

<sup>125</sup> DEHN, Wilma: *Verbraucherkredite*. In: A PATHY, Peter – I RO, Gert – K OZIOL, Helmut (Hrsg.): *Österreichisches Bankvertragsrecht* . Band IV: Kreditgeschäft. 2. Auflage, Springer Verlag, Wien, 2012, 248.

<sup>126</sup> A VKrG. 11. § (1) bekezdésének német nyelvű szövege szerint: „ *Bevor eine Änderung des Sollzinssatzes wirksam wird, hat der Kreditgeber den Verbraucher auf Papier oder einem anderen dauerhaften Datenträger über den angepassten Sollzinssatz, die angepasste Höhe der Teilzahlungen sowie über allfällige Änderungen in*

## 2. 3. A kamatmódosítás érvényességi feltételei

A VKrG. által előírt többlet-információs kötelezettség önmagában még nem rendezi azt a kérdést, hogy egy kamatmódosítás tartalmilag mikor tekinthető érvényesnek. Erre vonatkozóan a fogyasztóvédelmi törvény (KSchG.) már idézett 6. § (1) bekezdésének 5. pontja ad iránymutatást.

Eszerint azok a kikötések érvénytelenek, amelyek alapján a vállalkozót saját belátása szerint magasabb ellenszolgáltatás illeti meg, mint ami a szerződéskötéskor meghatározásra került. Ez alól csak az az eset kivétel, amikor az előre meghatározott feltételek fennállása esetén a szerződés számol mind az ellenszolgáltatás növelésének, mind pedig annak csökkentésének a lehetőségével. Ennek további feltétele azonban, hogy az ellenszolgáltatás megváltoztatására irányadó körülményeket a szerződés pontosan leírja, azok szakmailag alá legyenek támasztva, valamint, hogy ezeknek a körülményeknek a beállta ne a vállalkozó akaratától függjön.<sup>128</sup>

Az osztrák jogirodalom egybehangzó álláspontja szerint, bár a kamat-értékmegtartó kikötés esetében a kamatváltoztatás automatikus, vagyis arra a banknak nincs befolyása, a fogyasztóvédelmi törvény idézett 6. § (1) bekezdés 5. pontjában megfogalmazott kritériumok a kamat-értékmegtartó és a kamat-kiigazítási kikötésekre egyaránt vonatkoznak.<sup>129</sup> A KSchG.

6. § (1) bekezdés 5. pontjára ugyanakkor csak fogyasztó hivatkozhat, vállalkozó azonban nem.<sup>130</sup>

További kérdés, hogy a kamatmódosításra irányadó körülmények szerződésben történő leírása mikor tekinthető megfelelőnek. Az idézett törvényszövegből az következik, hogy a fogyasztónak tisztában kell lennie azzal, hogy milyen változásokkal kell számolnia. Az osztrák bírói gyakorlat szerint ebből pedig az következik, hogy egy kamat-kiigazítási

*der Anzahl oder der Fälligkeit der Teilzahlungen zu informieren. Eine Änderung des Sollzinssatzes zum Nachteil des Verbrauchers wird diesem gegenüber erst wirksam, wenn ihm der Kreditgeber die vorgenannten Informationen zur Verfügung gestellt hat.“*

<sup>127</sup> Ld. a fogyasztóknak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény

<sup>128</sup> A KSchG vonatkozó 6. § (1) bekezdés 5. pontjának német nyelvű szövege szerint: „Für den Verbraucher sind besonders solche Vertragsbestimmungen im Sinn des § 879 ABGB jedenfalls nicht verbindlich, nach denen dem Unternehmer auf sein Verlangen für seine Leistung ein höheres als das bei der Vertragsschließung bestimmte Entgelt zusteht, es sei denn, daß der Vertrag bei Vorliegen der vereinbarten Voraussetzungen für eine Entgeltänderung auch eine Entgeltsenkung vorsieht, daß für die Entgeltänderung maßgebenden Umstände im Vertrag umschrieben und sachlich gerechtfertigt sind sowie daß ihr Eintritt nicht vom Willen des Unternehmers abhängt.“

<sup>129</sup> DEHN: i.m. 249.

<sup>130</sup> OGH 10 Ob 125/05p. 2006. 06. 13. Interneten elérhető: [www.ris.bka.gv.at](http://www.ris.bka.gv.at)

klauzula csak akkor érvényes, ha egyértelműen világossá teszi, hogy milyen határok között kerülhet sor a kamatmódosításra. Általános, generálklauzulaszerű körülírások nem tesznek

eleget ennek a követelménynek.<sup>131</sup>

A fentiekből pedig az következik, hogy az osztrák jogban elsődlegesen azokat a kamatküigazítási kikötéseket tekintik érvénytelennek, amelyek a tartalmi meghatározottság követelményének nem tesznek eleget.<sup>132</sup>

Mindemellett azonban ezeknek a kikötéseknek kétirányúaknak kell lenniük, vagyis a hitelezőknek a kamatcsökkenésből származó előnyöket is át kell adniuk a kölcsönfelvevőknek. A német jogból ismert szimmetria-követelmény tehát az osztrák jogban is érvényesül. A kamat-küigazítási klauzula nem részesítheti kizárólag a bankot előnyben.<sup>133</sup> A szimmetria követelményből következik az is, hogy érvénytelen az a kikötés, amely

azt írja elő, hogy a kamatváltozás utáni kamatot a bank javára kell kerekíteni. A mindkét fél irányában érvényesülő kerekítési szabály előírása azonban érvényes.<sup>134</sup>

A kamatmódosításra okot adó körülményeknek objektívaknak kell lenniük, vagyis azok beállta nem függhet a hitelező akaratától. Ezekre a körülményekre a bank nem bírhat befolyással, azoknak „kívülről jövőeknek” kell lenniük. Emellett természetesen csak szakmai indokokkal alátámasztott objektív tényezőktől tehető csak függővé a kamatmódosítás.<sup>135</sup>

Az osztrák bírói gyakorlat szerint a kamat-küigazítási kikötés érvénytelensége nem eredményezi azt, hogy a bankot semmiféle ellenszolgáltatás ne illetné meg. Ebben az esetben az osztrák bíróságok is a kiegészítő jellegű szerződésértelmezés szabályait alkalmazzák és a szerződő felek feltehető akaratára alapján, egy megfelelő kamatmódosítást hajtanak végre.<sup>136</sup> Az érvénytelenség jogkövetkezményeinek a levonása mellett az osztrák bírói gyakorlat

a túlzott mértékű kamatemelés esetén elismeri a kölcsönfelvevő kártérítési jogi és jogalap nélküli gazdagodási igényét is. A kártérítési jogi igényre a kártérítési jog általános alapelvei (ABGB 1489. §) az irányadók. Ennek elbírálása során azonban figyelembe kell venni a kölcsönfelvevő tájékoztatói kötelezettségét is. Ez azt jelenti, hogy a kártérítési igény szempontjából azt is vizsgálni kell, hogy a kölcsönfelvevő számára mikor vált egyértelművé,

<sup>131</sup> OGH 3 Ob 234/04i. Közzétéve: ÖBA 2005, 342., továbbá OGH 9 Ob 62/04i. Közzétéve: ÖBA 2005, 642.

<sup>132</sup> OGH 4 Ob 221/06p. Közzétéve: ÖBA 2007, 981.

<sup>133</sup> OGH 4 Ob 10/06h. 2006. 05. 23., valamint OGH 10 Ob 125/05p. 2006. 06. 13. Interneten elérhető: [www.ris.bka.gv.at](http://www.ris.bka.gv.at)

<sup>134</sup> DEHN: i.m. 249.

<sup>135</sup> DEHN: i.m. 250.

<sup>136</sup> OGH 4 Ob 73/03v. Közzétéve: ÖBA 2003, 774.; továbbá OGH 2 Ob 106/03g. Közzétéve: ÖBA 2003, 722., OGH 9 Ob 62/04i. Közzétéve: ÖBA 2005, 642.

hogy a vele kötött kölcsönszerződéshez kapcsolódóan a bank az új kamatlábat inkorrekt módon számította ki.<sup>137</sup>

### III. Az osztrák bankok által használt általános szerződési feltételek módosítására vonatkozó szabályok

#### 3. 1. Valamennyi ászf. módosítására irányadó általános szabályok

A német gyakorlathoz hasonlóan az osztrák hitelintézetek is egy központi általános szerződési feltétel mintát használnak, amelyet az Osztrák Gazdasági Kamara Bank- és Biztosítási Szekciója dolgozott ki (*Allgemeine Bedingungen für Bankgeschäfte* – ABB).

Az osztrák ABB a német banki általános szerződési feltételekkel teljesen megegyező módon szabályozza a módosítás kérdését. Ennek megfelelően módosításra csakis az ügyfél beleegyezése alapján kerülhet sor. Mivel valamennyi banki ügyfél előzetes hozzájárulásának a beszerzése megoldhatatlan lenne, ezért az ABB 2. pont (1) bekezdése vélelmezi az ügyfél részéről a módosításhoz való hozzájárulást. Ez a beleegyezésre irányuló fikció azt jelenti, hogy az ügyfél részéről a hozzájárulás megadottnak tekintendő, ha a tudomásszerzéstől számított 2 hónapon belül írásban nem emelt kifogást.<sup>138</sup>

A bank által közölt ÁSZF módosítási javaslatot (tájékoztatást) az osztrák jogban is szerződéses ajánlatnak tekintik. Ezt az ajánlatot az ügyfél kifejezetten, hallgatólagosan, vagy ráutaló magatartás útján is elfogadhatja.<sup>139</sup>

A módosításokról szóló banki tájékoztatás érvényességének nem feltétele, hogy az ügyfél egy személyre szóló írásbeli értesítést, levelet kapjon. Bizonyos esetekben – ha az ügyfél a bank számára nem ismert – lehetőség van nyilvános úton, a módosításoknak a

<sup>137</sup> DEHN: i.m. 252., továbbá OGH ÖBA 2005, 545.

<sup>138</sup> ABB Z2. (1) „Änderungen der AGB oder des Girokontovertrages erlangen nach Ablauf von 2 Monaten ab der Verständigung des Kunden Rechtsgültigkeit für alle gegenwärtigen und zukünftigen Geschäftsbeziehungen des Kunden zum Kreditinstitut, sofern nicht bis dahin ein schriftlicher Widerspruch des Kunden beim Kreditinstitut einlangt. Die Verständigung des Kunden kann in jeder Form erfolgen, die mit ihm im Rahmen der Geschäftsverbindung vereinbart worden ist; insbesondere durch Benachrichtigung auf einem Kontoauszug. Eine mit dem Kunden getroffene Vereinbarung über den Zugang von Erklärungen des Kreditinstituts gilt auch für die Verständigung von Änderungen der AGB oder des Girokontovertrages. Hat der Kunde dem Kreditinstitut keine Anschrift bekannt gegeben und wurde auch keine Vereinbarung über die Zustellung getroffen, so ist der Aushang der geänderten AGB im Schalterraum des Kreditinstituts maßgebend; der erste Satz dieses Absatzes gilt entsprechend.“

<sup>139</sup> IRO, Gert: *Die Allgemeinen Geschäftsbedingungen der österreichischen Kreditinstitute*. In: APATHY, Peter – IRO, Gert – KOZIOL, Helmut: *Österreichisches Bankvertragsrecht*. Band I: *Geschäftsbeziehung*. 2. Auflage, Springer Verlag, Wien, 2007, 31.

bankfiókokban történő kifüggesztésével is eleget tenni a bankot terhelő tájékoztatási kötelezettségnek. Ennek azonban a banki gyakorlatban csekély a jelentősége.<sup>140</sup>

A tájékoztatáshoz kapcsolódóan merült fel a kérdés az osztrák jogirodalomban, hogy a számlakivonaton történő értesítés megfelelőnek tekinthető-e. Ezt azért tartják problematikusnak, mert a számlakivonat normál esetben más jellegű információkat hordoz és ennek alapján az ügyfél nem számolhat azzal, hogy egy olyan szerződéses ajánlatot kap a banktól, amelynek az elfogadása az ő részéről is egy akaratnyilatkozatot feltételez. Más azonban a helyzet, ha a bank kifejezett utal arra, hogy a számlakivonat egy ilyen jellegű ajánlatot is tartalmaz. Ilyenkor az általános szerződési feltételek módosítására irányuló és a számlakivonatban foglalt banki ajánlatot az ügyfélhez jogszerűen megérkezettnek kell tekinteni.<sup>141</sup>

Egy másik kérdés, hogy az ügyfél beleegyezését, vagyis elfogadó nyilatkozatát, mikor kell a bankhoz megérkezettnek tekinteni? Ettől függ ugyanis, hogy a kifogásolásra nyitva álló határidő mikor szűnik meg. Mivel erre az ABB kifejezett rendelkezést nem tartalmaznak, ezért az általános kötelmi jogi szabályokat tekintik irányadónak, vagyis az ügyfél nyilatkozata (írásbeli kifogása) akkor tekinthető megérkezettnek, ha az már a bank érdekkörébe került, és annak tartalmáról a bank tudomást tud szerezni.<sup>142</sup>

Az ügyfél által emelhető kifogásokra vonatkozó szabályok azonosak, mint a német jogban. A kifogásolás határidejét az osztrák ABB azonban bonyolultabban határozza meg, mint a német AGB-Banken. Az osztrák jogban ugyanis a módosításokról való tudomásszerzés hónapját követő második hónap végén jár le ez a határidő. Ez azonban a gyakorlatban általában 6 hetet jelent, amely megegyezik a német szabályozással. Lényeges, hogy a kifogást írásba kell foglalni, amelyet az ügyfélnek alá is kell írnia, vagy elektronikus aláírással kell ellátnia.<sup>143</sup>

Az osztrák jogirodalomban elismerik, hogy a hitelintézeteknek lényeges érdeke fűződik ahhoz, hogy az általános szerződési feltételeknek a módosítása valamennyi ügyféllel szemben ugyanabban az időpontban lépjen hatályba. Ez a célt szolgálja egyrészt az ügyfél beleegyezésére vonatkozó fikció, de ezzel függ össze az a rendelkezés is, miszerint az írásbeli kifogásnak a fenti határidő leteltéig a bankhoz meg kell érkeznie. Ez azt jelenti, hogy a postai kézbesítés ideje az ügyfél terhére esik. Önmagában tehát az tény, hogy az ügyfél a kifogást

<sup>140</sup> IRO: i.m. 33.

<sup>141</sup> IRO: i.m. 32.

<sup>142</sup> IRO: i.m. 32.

<sup>143</sup> IRO: i.m. 34.

tartalmazó nyilatkozatát postára adta, még nem jelenti azt, hogy az határidőn belül megtettnek minősülne.<sup>144</sup>

Az osztrák jogirodalomban egyértelműnek tekintik, hogy a módosítások azonnal hatályba lépnek, vagyis a jövőben létrejövő szerződések mellett a már fennálló szerződésekre is kiterjednek.<sup>145</sup>

### 3. 2. A kamatmódosítás szabályai

A kamatmódosítás lehetőségéről az ABB 45. pontja szól. Ennek alapján különbséget kell tenni fogyasztókkal kötött, illetve vállalkozókkal kötött (üzleti) kölcsönszerződések között.

Nem fogyasztókkal kötött kölcsönszerződések esetében a hitelintézet az összes figyelembe veendő körülményre tekintettel, saját mérlegelése alapján módosíthatja a kamatot és egyéb ellenszolgáltatásokat (pl. számlavezetési díj). A kamatmódosítás során figyelembe veendő körülménynek számíthat például a jogszabályi környezet megváltozása, a pénz- és tőkepiacok változásai, a refinanszírozási költségek változása, a tárgyi- és személyi kiadásokban bekövetkező változások.<sup>146</sup>

Más a helyzet azonban fogyasztói kölcsönszerződések esetében. Ezeknél ugyanis csak akkor kerülhet sor a kamat és más ellenszolgáltatások módosítására, ha a bank az ügyféllel egy külön kamat-kiigazítási megállapodást köt.<sup>147</sup>

Kérdés, hogy ha a fogyasztói kölcsönszerződés nem tartalmaz kamat-kiigazítási kikötést, akkor a banknak van-e joga módosítani a kamatot és más ellenszolgáltatásokat? Ezt az osztrák jogirodalom elismeri, de csak abban az esetben, ha a kölcsönszerződés megkötésekor a bankfiókban kifüggesztett árazási irányelvek tartalmaztak olyan kiigazítási klauzulát, amely a kamatokat és az egyéb szolgáltatásokat is magában foglalta. Ezt a

<sup>144</sup> IRO: i.m. 31.

<sup>145</sup> IRO: i.m. 36.

<sup>146</sup> ABB 45. (1): „Das Kreditinstitut kann gegenüber Unternehmern Entgelte für Dauerleistungen (Zinsen, Kontoführungsgebühr etc) unter Berücksichtigung aller in Betracht kommenden Umstände (insbesondere Veränderung der gesetzlichen Rahmenbedingungen, Veränderungen auf dem Geld-oder Kapitalmarkt, Veränderungen der Refinanzierungskosten, Veränderungen des Personal-und Sachaufwandes, Veränderungen des Verbraucherpreisindex etc) nach billigem Ermessen ändern.“

<sup>147</sup> ABB 45. (2): „Zinssätze im Verbrauchergeschäft sowie sonstige mit Verbrauchern vereinbarte Entgelte für die vom Kreditinstitut erbrachten Dauerleistungen können gemäß einer mit dem Kunden gesondert zu vereinbarenden Anpassungsklausel geändert werden. Die gesetzliche Verpflichtung zum Ausweis dieser Anpassungsklausel in einem Verbraucherkreditvertrag bleibt unberührt. Entgeltanpassungen nach den vorstehend in diesem Abs 2 angesprochenen Anpassungsklauseln erfolgen im Verbrauchergeschäft frühestens nach Ablauf zweier Monate, gerechnet ab dem Zeitpunkt des Vertragsabschlusses.“

lehetőséget azzal magyarázzák, hogy nem lehetséges egy olyan egységes kamat-kiigazítási kikötés megszövegezése, amely a fogyasztóvédelmi törvény (KSchG.) 6. § (1) bekezdés 5. pontjában írt követelményeinek eleget téve, valamennyi fogyasztói kölcsönszerződés esetén alkalmazható lenne.<sup>148</sup>

Valamennyi kölcsön típusra irányadó ugyanakkor az ABB 45. pont (3) bekezdésében foglalt szabály, miszerint a módosításhoz szükség van az ügyfél beleegyezésére. Az ügyfél beleegyezése megadottnak tekinthető, ha 2 hónapon belül írásban nem emel kifogást.

A kamat és egyéb ellenszolgáltatás mértékének a módosítása az ügyfél beleegyezésétől számított 2 hónapon belül lépnek hatályba. A hitelintézetnek a tervezett módosításokon kívül arra is fel kell hívnia az ügyfél, hogy hallgatása – a kifogás emelésére rendelkezésére álló határidő elteltével – beleegyezésnek minősül.

Amennyiben az ügyfél kifogást emel a tervezett módosításokkal szemben, megilleti a jog, hogy felmondja a kölcsönszerződést. Ez a felmondási rendkívülinek tekinthető, mert nem kapcsolódik hozzá felmondási határidő. A hitelintézetnek erre a felmondási jogra is fel kell hívnia az ügyfél figyelmét.<sup>149</sup>

<sup>148</sup> IRO: i.m. 103.

<sup>149</sup> ABB 45. (3): „Über die vorstehenden Abs 1 oder 2 hinausgehende Änderungen der Entgelte sowie Änderungen des Leistungsumfangs sind nur mit Zustimmung des Kunden möglich. Solche Änderungen werden 2 Monate nach Verständigung des Kunden über die vom Kreditinstitut gewünschte Änderung wirksam, sofern nicht bis dahin ein schriftlicher Widerspruch des Kunden beim Kreditinstitut einlangt. Das Kreditinstitut wird den Kunden in der Verständigung auf die jeweils gewünschte Änderung sowie darauf aufmerksam machen, dass sein Stillschweigen mit Fristablauf als Zustimmung gilt. Der Kunde hat das Recht, seinen Girokontovertrag bis zum Inkrafttreten der Änderung kostenlos fristlos zu kündigen. Das Kreditinstitut wird den Kunden anlässlich der Mitteilung der Änderung auf dieses Kündigungsrecht aufmerksam machen.“